

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СМАЛЬ БОРИС АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 338.483.13:392.72+332.14

ДИСЕРТАЦІЯ
РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Спеціальність – 051 Економіка
Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Смаль Б.А.

Науковий керівник: Матвійчук Людмила Юріївна, доктор економічних наук, професор.

Луцьк – 2023

АНОТАЦІЯ

Смаль Б.А. Регіональний вимір забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності – кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. Луцький національний технічний університет Міністерства освіти і науки України, Луцьк, 2023.

У дисертації наведено комплексне вирішення наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

На основі системного аналізу наукових підходів до дослідження процесів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності узагальнено наукові аспекти визначення категорій «індустрія гостинності», «конкурентоспроможність» та запропоновано авторське бачення дефініції «конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону», як визнану ринком сформовану і реалізовану комплексну систему розвитку регіону, що характеризується спроможністю суб'єктів гостинності формувати унікальні регіональні продукти та послуги високої якості, які можуть бути інтегровані у інші ринки вищих рівнів. Узагальнено науковий підхід до визначення процесу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, що може бути досягнуто за допомогою комплексу дій усіх стейкхолдерів (зацікавлених сторін) досліджуваних процесів у вигляді економічних, організаційних, інституційних, технічних та інших умов для формування та збуту регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності.

Обґрунтовано умови формування конкурентних переваг індустрії гостинності в регіоні, до яких віднесено: умови пропозиції у вигляді наявного потенціалу в регіоні (природне та культурне середовище, людські ресурси, інфраструктура регіону, суб'єкти господарювання тощо) та умови попиту у вигляді процесу споживання продуктів та послуг гостинності (вимогливі споживачі, місцевий попит серед населення, наявність регіональних стандартів

якості, участь в грантах та проектах). Доведено, що конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону на пряму залежить від взаємодії суб'єктів, які формують та надають пропоновані послуги відповідної якості.

Визначено й охарактеризовано ієрархічну платформу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, побудовану на основі врахування узгодженості стратегічних рішень на усіх ієрархічних рівнях. Запропонована платформа окреслює характер взаємодії стейкхолдерів індустрії гостинності на чотирьох основних рівнях – глобальному, національному, регіональному та локальному та передбачає гармонізацію нормативно-правового забезпечення, а також дозволяє визначати особливості взаємодії суб'єктів індустрії гостинності та характер їх залучення до формування комплексних регіональних продуктів та послуг.

У роботі розроблено підхід до визначення факторів впливу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні, який, на відміну від існуючих, дозволяє систематизувати їх за такими видами: попиту та поведінки туриста (особистісні, психологічні, соціокультурні, ситуаційного впливу та маркетингові); розвитку ринку туристичних послуг (епідеміологічні та безпекові, організаційно-економічні, адміністративні, техніко-економічні, демографічні, соціальні, регіональні); організації надання туристичних послуг (фінансові, інноваційні, інтелектуально-кадрові, політико-правові, інфраструктурні та безпекові); передумови підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні (економічні, політичні, інституційні, соціально-культурні, психологічні), що дозволить, на основі застосування діаграми причинно-наслідкових зв'язків, визначити основні перешкоди забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні та запропонувати шляхи вирішення зазначених проблем.

Досліджено світовий досвід забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. На підставі критичного аналізу виділено основні характеристики конкурентоспроможності регіонів до яких віднесено: фактори конкурентоспроможності інфраструктура регіону; процес формування

конкурентних переваг бізнесу гостинності в регіоні; наявні конкурентні переваги у вигляді продуктивності економіки; управління конкурентоспроможністю регіону, що виражається в ефективному управлінні. Основними інструментами забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів у світовій практиці є нові форми співробітництва суб'єктів, інтеграційні процеси, а також програмні та стратегічні політики.

На підставі вивчення європейського досвіду визначено регіональні аспекти забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Зокрема, конкурентоспроможність індустрії гостинності шляхом: підтримки уряду через впровадження спеціальних інструментів у ФРН, Португалії, Греції, Англії, Естонії, Литві, Словаччині та Словенії; формування нового самоврядування в регіоні з власним бюджетом у Франції, Швеції, Польщі, Чехії; посилення повноважень місцевого самоврядування та застосування нових форм співробітництва у Данії, Фінляндії, Ірландії, Румунії, Угорщині; регіональної автономії з законодавчими та адміністративними повноваженнями у Італії та Іспанії; передачі повноважень федеральним одиницям держави у Бельгії і Швейцарії.

Розроблено методичний підхід до аналізу та оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, який дозволяє оцінити ресурсні, інституційні, геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та її конкурентні переваги у соціальній, економічній та екологічній сферах, і на цій основі – розрахувати інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності.

Проведено аналіз та оцінку конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави в розрізі умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та її конкурентних переваг у соціальній, економічній та екологічній сферах. Оцінено темпи росту ресурсних, інституційних, геополітичних умов конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави та її конкурентних переваг. Здійснений аналіз та оцінка конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави показав, що існує ряд проблем, які

потребують вирішення у найближчій перспективі. До таких проблем слід віднести низький рівень надання якісних послуг, низька оплата праці працівників індустрії гостинності, висока зношеність обладнання, невідповідність міжнародним стандартам, низький рівень інвестування індустрії гостинності тощо.

Здійснено діагностику конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави. Розраховано інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави, інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави, інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави. Здійснено групування регіонів держави за рівнем умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, рівнем конкурентних переваг у соціальній, економічній та екологічній сферах та рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності. Виділено регіони-лідери, регіони-середняки, регіони-аутсайдери за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності. Наведено сильні та слабкі сторони забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави, можливості та загрози зовнішнього середовища по її досягненню.

Запропоновано концепцію забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону розглядати як чітко продуманий задум у вигляді цілісної системи засобів, положень та установок досягнення цілей щодо забезпечення умов підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону на засадах сталості та інтеграції суб'єктів ринку індустрії гостинності. В основі сформованої концепції покладено збалансований розвиток територій, що дає змогу впроваджувати кращі світові практики сталого туризму регіонів, забезпечить фінансову, нормативну та технічну підтримку; стимулювати інтеграційні процеси через міжнародну співпрацю, дозволяє раціонально використовувати туристично-рекреаційний потенціал регіонів, зменшувати та зберігати і примножувати природну та культурну спадщину регіонів.

Систематизовано інституційно-організаційні передумови формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, як один з основних інструментів досягнення успіху досліджуваних процесів, у вигляді міжнародних документів, законодавства України, регіональних нормативних документів індустрії гостинності, а також кращих світових практик щодо стандартизації, сертифікації, категоризації та нормування досліджуваних процесів.

Визначено, що обов'язковою умовою успішного розвитку сучасної індустрії гостинності є узгодженість усіх стратегічних рішень на всіх ієрархічних рівнях, з цією метою побудовано ієрархію стратегічних зв'язків індустрії гостинності де виділено чотири основні рівні: глобальний або міжнародний, національний, регіональний та місцевий або локальний. Обґрунтовано, що законодавчі та нормативні документи мають містити чітку та зрозумілу інформацію, документи державного регулювання індустрії гостинності мають враховувати інтереси суб'єктів господарювання, підприємств і суміжних галузей, які діють на ринку. Регіональні стратегії, програми розвитку та інші документи розвитку індустрії гостинності мають відповідати міжнародним нормам правилам та стандартам, а також враховувати інтереси малого та середнього бізнесу регіону, узгоджуватись з національними стратегічними рішеннями. У свою чергу стратегічні рішення на рівні місцевих суб'єктів господарювання мають враховувати державну та регіональну концепцію позиціонування на ринку, інтереси держави та потребу у збереженні й відтворенні природних, історико-культурних ресурсів регіону, а також орієнтуватись на кращі світові практики індустрії гостинності.

Обґрунтовано процес формування стратегічних інтеграційних позицій регіонів як сукупність етапів, що відображає логіку формування алгоритму дій через визначення структурних елементів, що забезпечують формування дієвого інструментарію щодо досягнення концептуальної мети. Алгоритм вибору стратегічних інтеграційних позицій регіонів повинен мати комплексний та системний характер, а також усі стратегічні елементи інтеграційних процесів

регіону мають бути взаємоузгоджені та цілеспрямовані на досягнення стратегічної мети – визначення ефективної, оптимальної стратегії, яка спроможна забезпечити реалізацію цільових орієнтирів та стратегічних пріоритетів запропонованої концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Побудовано матрицю вибору типу стратегій для визначених груп регіонів, яка дозволяє забезпечити ефективне управління індустрією гостинності в регіоні, застосовуючи систему функцій, принципів, інструментів і методів забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону з урахуванням впливу сучасних факторів. Запропонована матриця є адаптивною, спроможною модифікувати свою структуру індустрії гостинності в регіоні за рахунок утворення нових елементів (об'єднань суб'єктів гостинності), поява яких обумовлені спектром визначених цільових завдань. Для регіонів-лідерів запропоновано застосовувати стратегію утримання лідерства в конкурентоспроможності індустрії гостинності шляхом постійного підвищення конкурентних переваг досліджуваних процесів; для регіонів-середняків – стратегію зростання конкурентних переваг індустрії гостинності, що дозволить зазначеним регіонам у короткостроковій перспективі наблизитися до регіонів-лідерів за конкурентоспроможністю індустрії гостинності регіонів; для регіонів-аутсайдерів – стратегію активізації процесів підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності, зміст якої передбачає формування комплексу заходів, які можуть стимулювати суб'єкти індустрії гостинності регіону інтегруватись у вищі ієрархічні ринки.

Систематизовано стратегічні та програмні документи, що мають найбільше значення в питаннях забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, визначено найбільш поширені допущені помилки при формуванні та реалізації зазначених документів: обмежене залучення стейкхолдерів; широкий спектр пріоритетів та завдань; необґрунтовані часові межі виконання завдань; вибір цілей розвитку територій обґрунтований не логікою, а іншими інтересами; недостатнє врахування динамічних факторів впливу; впровадження

«чужих» елементів та копіювання цільових пріоритетів розвинутих регіонів; відсутність ретельного аналізу регіональних ресурсів.

Визначено пріоритети формування та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону до яких віднесено: безпеку, сталий розвиток, кооперацію стейкхолдерів, популяризацію локальних брендів та регіональних цінностей, організація управління дестинацією, цифровізацію та інтерактивність, інклюзивність та доступність, усвідомленість стратегічної мети.

Визначено кластерну політику як інструмент інтеграції індустрії гостинності в глобальний туристичний ринок. Кластер індустрії гостинності запропоновано трактувати як добровільне об'єднання стейкхолдерів для формування якісних регіональних продуктів та послуг за рахунок кооперації малого та середнього бізнесу регіону, а також створення туристичних дестинації в регіонах. Побудовано уніфікований порядок формування регіонального кластеру індустрії гостинності, який на основі чіткого алгоритму дій дає можливість поетапно впроваджувати інформаційну платформу потенційних учасників кластеру; визначити можливості та перспективи функціонування кластеру, а також можливі перешкоди та ризики; встановити чіткі умови функціонування та правила дій суб'єктів (учасників регіонального кластеру індустрії гостинності); створити регіональний кластер індустрії гостинності з учасниками, які володіють знаннями та вміннями формувати та надавати конкурентні продукти та послуги; сформувати конкурентоспроможну індустрію гостинності регіону.

Ключові слова: інструменти стимулювання, індустрія гостинності, конкурентоспроможність, інтеграційні процеси, кластеризація, регіональна політика, стейкхолдери.

SUMMARY

Smal B.A. Regional dimension of ensuring the competitiveness of the hospitality industry – a qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 Economics. Lutsk National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lutsk, 2023.

The dissertation provides a comprehensive solution to the scientific problem of substantiating the theoretical and methodological foundations and practical recommendations for ensuring the competitiveness of the hospitality industry in the region.

On the basis of a systematic analysis of scientific approaches to the study of processes of ensuring the competitiveness of the hospitality industry, the scientific aspects of defining the categories of «hospitality industry», «competitiveness» are summarized and the author's vision of the definition of «competitiveness of the hospitality industry of a region» is proposed, as a market-recognized formed and implemented integrated system of regional development, characterized by the ability of hospitality entities to form unique regional products and services of high quality that can be The article generalizes the scientific approach to determining the process of ensuring the competitiveness of the region's hospitality industry, which can be achieved through a set of actions of all stakeholders (stakeholders) of the studied processes in the form of economic, organizational, institutional, technical and other conditions for the formation and marketing of regional products and services of the hospitality industry.

The conditions for the formation of competitive advantages of the hospitality industry in the region are substantiated, which include: supply conditions in the form of the available potential in the region (natural and cultural environment, human resources, regional infrastructure, business entities, etc.) and demand conditions in the form of the process of consumption of hospitality products and services (demanding consumers, local demand among the population, availability of regional quality

standards, participation in grants and projects). It is proved that the competitiveness of the hospitality industry in the region directly depends on the interaction of entities that form and provide the services offered of the appropriate quality.

The hierarchical platform for ensuring the competitiveness of the hospitality industry, built on the basis of taking into account the consistency of strategic decisions at all hierarchical levels, is defined and characterized. The proposed platform outlines the nature of interaction of stakeholders in the hospitality industry at four main levels - global, national, regional and local and provides for harmonization of regulatory and legal support, and also allows determining the peculiarities of interaction of hospitality industry entities and the nature of their involvement in the formation of integrated regional products and services.

The author's approach to determining the influencing factors of ensuring the competitiveness of the hospitality industry in the region was developed in the work, which, unlike the existing ones, allows to systematize them according to the following types: tourist demand and behavior (personal, psychological, socio-cultural, situational influence and marketing); development of the tourist services market (epidemiological and safety, organizational-economic, administrative, technical-economic, demographic, social, regional); organizations providing tourist services (financial, innovative, intellectual and personnel, political and legal, infrastructural and security); prerequisites for increasing the competitiveness of the hospitality industry in the region (economic, political, institutional, socio-cultural, psychological), which will allow, based on the application of the cause-and-effect diagram, to determine the main obstacles to ensuring the competitiveness of the hospitality industry in the region and to propose ways to solve these problems.

The world experience of ensuring the competitiveness of the hospitality industry in the region is studied. On the basis of a critical analysis, the main characteristics of regional competitiveness are allocated, which include: factors of competitiveness of the region's infrastructure; the process of forming competitive advantages of the hospitality business in the region; existing competitive advantages in the form of economic productivity; management of the region's competitiveness, which is

expressed in effective management. The main instruments for ensuring the competitiveness of the regional hospitality industry in the world practice are new forms of cooperation between entities, integration processes, as well as programme and strategic policies.

Based on the study of European experience, regional aspects of ensuring the competitiveness of the hospitality industry are determined. In particular, the competitiveness of the hospitality industry through: government support through the implementation of special instruments in Germany, Portugal, Greece, England, Estonia, Lithuania, Slovakia and Slovenia; formation of new self-government in the region with its own budget in France, Sweden, Poland, Czech Republic; strengthening of local self-government powers and application of new forms of cooperation in Denmark, Finland, Ireland, Romania, Hungary; regional autonomy with legislative and administrative powers in Italy and Spain; transfer of powers to federal units of the state in Belgium and Switzerland.

A methodical approach to the analysis and assessment of the competitiveness of the hospitality industry of the region has been developed, which allows to assess the resource, institutional, geopolitical conditions for ensuring the competitiveness of the hospitality industry and its competitive advantages in the social, economic and environmental spheres, and on this basis – to calculate the integral index of the competitiveness of the hospitality industry.

The analysis and assessment of the competitiveness of the hospitality industry of the regions of the state in terms of the conditions for ensuring the competitiveness of the hospitality industry and its competitive advantages in the social, economic and environmental spheres was carried out. The rates of growth of resource, institutional, geopolitical conditions of competitiveness of the hospitality industry of the regions of the state and its competitive advantages are estimated. The analysis and evaluation of the competitiveness of the hospitality industry in the country's regions showed that there are a number of problems that need to be solved in the near future. These problems include the low level of providing quality services, low remuneration of

hospitality industry employees, high depreciation of equipment, non-compliance with international standards, low investment in the hospitality industry, etc.

A diagnostics of competitiveness of the hospitality industry in the regions of the State is carried out. The integral index of conditions for ensuring the competitiveness of the hospitality industry in the regions of the State, the integral index of competitive advantages of the hospitality industry in the regions of the State, the integral index of competitiveness of the hospitality industry in the regions of the State are calculated. The regions of the State are grouped according to the level of conditions for ensuring the competitiveness of the hospitality industry, the level of competitive advantages in the social, economic and environmental spheres, and the level of competitiveness of the hospitality industry. The leading regions, medium-sized regions, and outsider regions in terms of competitiveness of the hospitality industry are allocated. The strengths and weaknesses of ensuring the competitiveness of the hospitality industry in the regions of the State, opportunities and threats of the external environment to achieve it are presented.

It is proposed to consider the concept of ensuring the competitiveness of the hospitality industry of the region as a well-thought-out idea in the form of an integral system of means, regulations and attitudes to achieve goals in order to ensure the conditions for increasing the level of competitiveness of the hospitality industry of the region on the basis of sustainability and integration of market subjects of the hospitality industry. The concept is based on the balanced development of territories, which makes it possible to implement the best international practices of sustainable tourism in the regions, provide financial, regulatory and technical support; stimulate integration processes through international cooperation, and allow for the rational use of the tourist and recreational potential of the regions, as well as reduce, preserve and enhance the natural and cultural heritage of the regions.

The institutional and organizational prerequisites for the formation and implementation of the concept of ensuring the competitiveness of the hospitality industry of the region are systematized, as one of the main tools for achieving the success of the researched processes, in the form of international documents, legislation

of Ukraine, regional normative documents of the hospitality industry, as well as the best global practices regarding standardization, certification, categorization and normalization of the studied processes.

It is determined that a necessary condition for the successful development of the modern hospitality industry is the coherence of all strategic decisions at all hierarchical levels, for this purpose a hierarchy of strategic relations of the hospitality industry was built, where four main levels are distinguished: global or international, national, regional and local or local. It is justified that legislative and regulatory documents should contain clear and understandable information, documents of state regulation of the hospitality industry should take into account the interests of business entities, enterprises and related industries operating in the market. Regional strategies, development programs and other documents for the development of the hospitality industry must comply with international norms, rules and standards, as well as take into account the interests of small and medium-sized businesses in the region, and be consistent with national strategic decisions. In turn, strategic decisions at the level of local business entities should take into account the state and regional concept of market positioning, the interests of the state and the need to preserve and reproduce the natural, historical and cultural resources of the region, as well as be guided by the best global practices of the hospitality industry.

The process of forming the strategic integration positions of regions as a set of stages reflecting the logic of forming an algorithm of actions through the definition of structural elements that ensure the formation of an effective toolkit to achieve the conceptual goal is substantiated. The algorithm for choosing the strategic integration positions of regions should be comprehensive and systematic, and all strategic elements of the integration processes of the region should be mutually consistent and focused on achieving the strategic goal - to determine an effective, optimal strategy that can ensure the implementation of the targets and strategic priorities of the proposed concept of ensuring the competitiveness of the hospitality industry in the region.

A matrix for choosing the type of strategies for certain groups of regions has been built, which allows to ensure effective management of the hospitality industry in

the region, using a system of functions, principles, tools and methods to ensure the competitiveness of the region's hospitality industry, taking into account the influence of modern factors. The proposed matrix is adaptive, capable of modifying the structure of the hospitality industry in the region by creating new elements (associations of hospitality entities), the emergence of which is determined by the range of defined target tasks. For the leading regions, it is proposed to apply the strategy of maintaining leadership in the competitiveness of the hospitality industry by constantly improving the competitive advantages of the studied processes; for the intermediate regions - the strategy of increasing the competitive advantages of the hospitality industry, which will allow these regions to approach the leading regions in terms of competitiveness of the hospitality industry in the regions in the short term; for the outsider regions - the strategy of intensifying the processes of increasing the level of competitiveness of the hospitality industry in the regions.

The strategic and programmatic documents that are of the greatest importance in ensuring the competitiveness of the hospitality industry have been systematized, the most common mistakes made during the formation and implementation of these documents have been identified: limited involvement of stakeholders; a wide range of priorities and tasks; unreasonable time limits for completing tasks; the choice of territorial development goals is based not on logic, but on other interests; insufficient consideration of dynamic influencing factors; introduction of «foreign» elements and copying of target priorities of developed regions; lack of thorough analysis of regional resources.

The priorities for the formation and implementation of a strategy to ensure the competitiveness of the region's hospitality industry are identified, including: safety, sustainable development, stakeholder cooperation, promotion of local brands and regional values, destination management, digitalization and interactivity, inclusiveness and accessibility, and awareness of the strategic goal.

The cluster policy is defined as an instrument for integrating the hospitality industry into the global tourism market. The cluster of the hospitality industry is proposed to be interpreted as a voluntary association of stakeholders for the formation

of high-quality regional products and services through cooperation of small and medium-sized businesses in the region, as well as the creation of tourist destinations in the regions. A unified procedure for the formation of a regional hospitality industry cluster has been developed, which, based on a clear algorithm of actions, makes it possible to gradually introduce an information platform for potential cluster members; identify opportunities and prospects for the cluster's functioning, as well as possible obstacles and risks; establish clear conditions for the functioning and rules of action of entities (participants in the regional hospitality industry cluster); create a regional cluster of the hospitality industry with participants who have the knowledge and skills to form and provide competitive products and services; to form a competitive hospitality industry in the region.

Key words: incentive tools, hospitality industry, competitiveness, integration processes, clustering, regional policy, stakeholders.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Стаття у виданні, яке входить до наукометричної бази даних

Web of Science Core Collection (WoS)

1. Вахович І.М., Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. (2021) Розвиток індустрії гостинності в сучасних умовах: тенденції та заходи посилення конкурентних переваг. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики., Vol. 6. № 41. С. 494-502. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v6i41.251512>.

Статті в періодичних наукових виданнях держав,

які входять до Європейського Союзу

2. Matviichuk L., Smal B. (2022). Integration directions for improving the competitiveness of the hospitality industry. Three Seas Economic Journal, № 2, Lietuva. Integration directions to improve the competitiveness of the hospitality industry. Three Seas Economic Journal, 3(1), P. 123-128. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2022-1-17>

Статті у колективних монографіях

3. Матвійчук Л.Ю., Чепурда Л.Ю., Смаль Б.А. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання восьме / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю., проф. Барського Ю.М., доц. Лепкого М.І. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2022. С. 11-29, 408с.

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. (2022). Стратегічні засади підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності регіону. *Товарознавчий вісник*, №1 (15), 7-20. <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2022-15-1>.

5. Смаль Б.А (2021). Інституційні засади підвищення рівня якості продукції та послуг туристичних дестинацій. *Економічний форум*. № 1(4), С. 62-70. URL <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-4-9>

6. Смаль Б.А. (2021). Регіональні аспекти розвитку конкурентних переваг індустрії гостинності. *Економічні науки: збірник наукових праць ЛНТУ. Серія «Регіональна економіка»*. Випуск 18 (71). Луцьк: ІВВ ЛНТУ, С. 169-179. URL: [https://doi.org/10.36910/2707-6296-2021-18\(71\)-19](https://doi.org/10.36910/2707-6296-2021-18(71)-19).

7. Смаль Б.А. (2021). Регіональна політика підвищення рівня якості продукції та послуг індустрії гостинності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-10>

8. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. (2021). Формування туристичних кластерів як напрям підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Науковий економічний журнал *Актуальні проблеми економіки» №5 (239)*, С. 6-16. https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/05/05.21_note_ukr_Matviychuk-L.Yu.-Smal-B.A.-6-16.pdf
DOI: 10.32752/1993-6788-2021-1-239-6-16

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Смаль Б.А., Деркач Ю.Ю. Регіональні дослідження питань підвищення якості в індустрії гостинності. ІХ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції» (Мукачєво, 29 жовтня 2021 року), Мукачівський державний університет. Режим доступу: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/> 10

10. Матвійчук Л.Ю., Ступницька М.М., Смаль Б.А. Аналіз конкурентних переваг індустрії гостинності Волинського регіону. Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (Луцьк, 29 листопада 2021 року) / відпов. ред. Л.В. Ільїн. Луцьк: ПП Іванюк, 156 с., С. 105-108.

11. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. Стратегічні підходи підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності регіону. Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (Луцьк, 17 грудня

2021 року), Луцьк: ІВВ ЛНТУ. 404 с., С. 118-121.

12. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. Фактори впливу на конкурентні переваги індустрії гостинності України. V Міжнародна науково-практична конференція «Інновації та перспективи світової науки» (Ванкувер, Канада, 29-31 грудня 2021).

13. Смаль Б.А. Якість як фактор конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Якість та безпечність товарів: [матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, (Луцьк, 13 травня 2022 року) / за наук. ред. д.т.н., проф. В.В. Ткачук. Відділ іміджу та промоції ЛНТУ. 216 с., С. 173-176.

14. Матвійчук Л., Лепкий М., Смаль Б. Конкурентоздатність індустрії туризму Волинського регіону в умовах війни. Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022 року). Геопринт. С. 20-23.

15. Матвійчук Л. Ю., Жадько О. А., Смаль Б. А. Європейський досвід забезпечення сталого розвитку туризму в сучасних умовах. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: (Черкаси, 23-24 березня 2023 року), ЧДТУ. 175 с., С. 60-62.

16. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А., Жадько О.А. Забезпечення безпеки як умова сталого розвитку туристичних територій в Україні. Проблеми гарантування безпеки людини в умовах сучасних викликів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Луцьк, 23-24 березня 2023 року). ІВВ ЛНТУ, 223 с.

ЗМІСТ

ВСТУП	20
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ	29
1.1. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів	29
1.2. Фактори впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності в регіоні	45
1.3. Світовий досвід забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону	62
Висновки до першого розділу	75
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	78
2.1. Методичний підхід оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону	78
2.2. Аналіз та оцінка конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави	97
2.3. Діагностика конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави	122
Висновки до другого розділу	146
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ	148
3.1. Формування концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону	148
3.2. Стратегічні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону	163
3.3. Удосконалення інтеграційних процесів індустрії гостинності регіону до конкурентоспроможного глобального ринку	188
Висновки до третього розділу	203
ВИСНОВКИ	208
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	212
ДОДАТКИ	238

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Індустрія гостинності завжди виступала одним з основних елементів соціально-економічного розвитку регіонів. Проте, за темпами свого розвитку в Україні, індустрія гостинності займає незначні рейтинги на глобальному ринку послуг. Посилення інтеграційних процесів та конкуренції на глобальному, національних і регіональних ринках послуг, невизначеність в міжнародних економічних процесах, усвідомленість важливості суттєвої трансформації структури регіональних економік з ціллю збільшення масштабів надання послуг та виготовлення додаткової вартості з урахуванням принципів збалансованого зростання викликають доцільність удосконалення процесів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів.

В сучасних складних умовах розвитку регіонів, питання забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності набувають особливої ваги, адже здатність територіальних одиниць до соціально-економічного зростання визначається їх конкурентними перевагами та можливостями, що залежить від наявності відповідних ресурсів та факторів.

Проблематиці теоретичних та прикладних аспектів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності присвячено праці вітчизняних та закордонних вчених, зокрема: Л. Антонюк, І. Божидай, М. Босовської, І. Вахович, В. Гавури, С. Грабовецької, В. Гоблика, А. Голода, Г. Горіної, У. Гузар, Ю. Дащук, Я. Дубенюк, Ю. Забалдіної, Т. Капліної, Л. Ковальської, О. Лупич, О. Любіцевої, О. Лютак, М. Мальської, Л. Мікули, О. Мілашовської, С. Нездоймінова, К. Оксенюк, М. Паски, І. Смірнова, Ю. Степанцової, Т. Ткаченко, І. Труніної, Л. Чепурди, О. Шикіної, І. Штулер, О. Шубалого, Ю. Юхновської.

Незважаючи на значну кількість публікацій на досліджувану тематику, доцільно відмітити, що важливі теоретико-методологічні та практичні питання дослідження конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів

залишаються невирішеними. Існує об'єктивна необхідність уточнення понятійно-категоріального апарату, дослідження детермінант забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів. Дедалі більшої актуальності набуває формування стратегічних пріоритетів щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів та вдосконалення підходів до діагностики досліджуваних процесів. Виникає потреба в подальших дослідженнях стратегічних пріоритетів розвитку індустрії гостинності в регіонах та забезпечення відповідного рівня конкурентоспроможності з метою інтеграції продукції та послуг гостинності до світового ринку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Основні висновки та положення, викладені у дослідженні, відповідають ключовим завданням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695, зокрема стратегічної цілі II «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів», Стратегії розвитку Одеської області на період до 2027 року (затвердженої рішенням обласної ради від 03.03.2020 р. №1228-VII), Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року (затвердженої рішенням обласної ради від 24.02.2019 р. № 1599-ПР), Стратегії розвитку Волинської області на період до 2027 року (затвердженої рішенням обласної ради від 12.03.2020 р. №29/16); Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року (затвердженої рішенням обласної ради від 13.03.2020 р. №1618); Стратегії розвитку Івано-Франківської області на період до 2027 року (затвердженої рішенням обласної ради від 21.02.2020 р. № 1381-34/2020); Стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2027 року (затвердженої рішенням обласної ради від 20.12.2019 р. № 1630); Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року (затвердженої рішенням обласної ради від 04.02.2020 р. № 1-36/20), а також численним програмам розвитку регіонів, територій та громад.

Дисертаційна робота виконана згідно плану науково-дослідних робіт, що реалізуються на кафедрі економіки і кафедрі туризму та готельно-ресторанної справи ЛНТУ. Зокрема, в рамках розробки теми «Дослідження туристично-

ресурсного потенціалу Західного Полісся» (номер державної реєстрації 0120U105661), в якій обґрунтовано зміст та значення конкурентоспроможності індустрії гостинності в економічному зростанні регіону; визначено систему факторів, що впливають на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону, запропоновано підхід до інституційного забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (довідка №1186а-21-35 від 11.12.2023 р).

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіону.

Для досягнення мети сформульовано та вирішено такі *завдання*:

- конкретизувати понятійно-термінологічний апарат дослідження у частині визначення змісту категорії «конкурентоспроможності індустрії гостинності»;
- систематизувати фактори впливу на забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;
- провести аналіз та узагальнити кращі світові практики забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;
- розробити методичний підхід та аналіз і оцінку діагностики конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави;
- узагальнити інституційно-організаційні передумови формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;
- обґрунтувати концептуальний підхід до вдосконалення системи забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;
- запропонувати комплексний науково-методичний підхід до формування матриці вибору типу стратегій для визначених груп регіонів;
- сформулювати підхід до створення регіональних кластерів для конкурентного розвитку індустрії гостинності.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні.

Предмет дослідження – є теоретико-методичні положення та практичні рекомендації забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Методи дисертаційного дослідження. Теоретико-методологічною базою дослідження визначено фундаментальні та загальнонаукові положення і принципи регіональної економіки, економічної теорії, теорії управління національним господарством, економіки природокористування та сталого розвитку. У дослідженні, для формування концептуальних та прикладних засад забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні використано сукупність методів, а саме: *діалектичний* – для виявлення факторів впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності в регіоні; *абстрагування і логічного узагальнення* – при дослідженні сутності основних дефініцій, визначень, категорій та формуванні відповідних висновків; *системного аналізу* – для розкриття сутності категорії «конкурентоспроможність індустрії гостинності»; *економіко-статистичні методи та порівняння і аналогій* – для обробки та аналізу статистичних даних при оцінці рівня забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів; *стратегічного аналізу* – для позиціонування регіонів за стратегічними інтеграційними позиціями; *графічного аналізу* – для схематичного зображення узагальнених аналітичних та теоретичних результатів дослідження забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні; *матричний* – для формування матриці вибору цільових індикаторів інтеграційної стратегії регіонів України.

Інформаційну базу дослідження становили: законодавчі та нормативно-правові положення Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, нормативні акти Державної агенції розвитку туризму, а також міністерств і відомств; звітні матеріали Головного управління Державної служби статистики України, оприлюднена статистика та аналітика Національної туристичної організації України, ГО «Асоціація гостинності України», ГО «Асоціація готелів

та курортів України», звітні матеріали відповідних управлінь, департаментів та відділів розвитку індустрії гостинності України; матеріали, наукові та періодичні виданнях, в мережі Інтернет, а також результати, отримані автором у процесі особистих досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних підходів до забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні. Найбільш вагомими результатами дисертаційного дослідження полягають у наступному:

уперше:

– обґрунтовано концептуальний підхід до вдосконалення системи забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, теоретико-методологічна платформа якого ґрунтується на комплексі конститутивних елементів (мети, цільових орієнтирів, стратегічних пріоритетів, принципів та функцій забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону) та передбачає пріоритетний розвиток визначених видів господарської діяльності регіону, що забезпечить формування нових типів об'єднань суб'єктів гостинності, диверсифікацію регіональних продуктів та послуг, інтеграцію індустрії гостинності до глобального ринку, стійкість та перманентність сталого розвитку регіонів.

удосконалено:

– методичний підхід до аналізу та оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, що на відміну від існуючих дає можливість, шляхом оцінки умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та конкурентних переваг у економічній, соціальній і екологічній сферах оцінити темпи їх росту та визначити рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави;

– комплексний науково-методичний підхід до формування матриці вибору типу стратегій для визначених груп регіонів, яка є адаптивною, спроможною модифікувати свою структуру індустрії гостинності в регіоні за рахунок утворення нових елементів (об'єднань суб'єктів гостинності), що дозволяє

забезпечити ефективне управління індустрією гостинності в регіоні, застосовуючи систему функцій, принципів, інструментів і методів забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону з урахуванням впливу сучасних факторів;

– підхід до визначення факторів впливу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні, який, на відміну від існуючих, дозволяє систематизувати їх за такими видами: попиту та поведінки споживачів (особистісні, психологічні, соціокультурні, ситуаційного впливу та маркетингові); деструктивного впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону (безпекові, організаційно-економічні, адміністративні, техніко-економічні, демографічні, соціальні, регіональні); специфіки надання послуг індустрії гостинності (економічні, модернізаційні, інфраструктурні, інноваційні, інтелектуально-кадрові, безпекові, політичні та законодавчі); передумов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні (економічні, політичні, інституційні, соціально-культурні, психологічні), що дозволить, на основі застосування діаграми причинно-наслідкових зв'язків, визначити основні перешкоди забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні та запропонувати шляхи вирішення зазначених проблем;

– концепт уніфікованого порядку формування регіонального кластеру гостинності, який на основі чіткого алгоритму дій дає можливість поетапно формувати інформаційну платформу потенційних учасників кластеру; визначити можливості та перспективи функціонування кластеру, а також можливі перешкоди та ризики; встановити чіткі умови функціонування та правила дій суб'єктів (учасників регіонального кластеру гостинності); створити регіональний кластер гостинності з учасниками, які володіють знаннями та вміннями формувати та надавати конкурентні продукти та послуги; сформувати конкурентоспроможну індустрію гостинності регіону;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категорійний апарат дослідження у частині визначення дефініцій «індустрія гостинності» та «конкурентоспроможність» з метою

поєднання змістовних характеристик в єдине базове поняття «конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону», як визнану ринком сформовану і реалізовану комплексну систему розвитку гостинності регіону, що на відміну від існуючих, характеризується спроможністю суб'єктів господарювання формувати унікальні регіональні продукти та послуги високої якості, які можуть бути інтегровані у інші ринки вищих рівнів;

– інституційно-організаційні передумови формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, що являє собою симбіоз формальних та неформальних інститутів, рівень сформованості яких визначає пріоритети інституційної трансформації як важливої умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності;

– дослідження світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, що дозволило узагальнити кращі світові практики, які базуються на взаємодії та співпраці стейкхолдерів розвитку гостинності в регіонах, інтеграційних процесах, регіональній автономії, державно-приватному партнерстві, програмних та стратегічних політик що робить індустрію гостинності конкурентоспроможною.

Практичне значення одержаних результатів наукового дослідження полягає в можливості використання запропонованих теоретико-методологічних положень, науково-практичних рекомендацій і висновків при формуванні та реалізації регіональних програм забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Окремі рекомендації реалізовано на регіональному рівні.

Волинська обласна рада підтримала пропозиції здобувача щодо визначення пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в умовах інтеграції до європейського туристичного простору, посилення процесів глобалізації та загострення конкуренції та використала їх в роботі Департаменту зовнішніх зносин, залучення інвестицій та з питань туризму і курортів Волинської обласної державної адміністрації (довідка № 430/08-06/2-23 від 12.04.2023 р).

Управлінням туризму та промоції міста Луцької міської ради використано у своїй діяльності результати аналітичних досліджень та пропозиції дисертанта щодо визначення факторів впливу на забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в місті (довідка №22-8/31 від 13.04.2023 р).

Пропозиції дисертанта щодо інтеграції регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності до глобального ринку використано в роботі КП «Туристично-інформаційний центр Володимирської міської ради» м. Володимир (довідка № 1803/1 від 18.03.2023 р).

Туристичне агенство «Імперія-Тур» при складанні програм своєї діяльності та в ході проведення зустрічей з зацікавленими сторонами в розвитку індустрії гостинності використовує у своїй роботі результати аналітичних досліджень та пропозиції дисертанта (довідка № 3/22 від 15.11.2022 р).

Результати досліджень дисертанта використовуються у навчальному процесі Луцького національного технічного університету при викладанні дисциплін «Управління якістю туристичних послуг», «Управління проектами в туризмі (довідка № 1185а-21-35 від 12.04.2023 р) та Мукачівського державного університету при викладанні дисциплін «Географія туризму», «Адміністративно територіальний устрій, місцеве самоврядування та децентралізація», «Організація та управління просторовим розвитком» (довідка № 294 від 10.02.2023 р).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою працею, де висвітлено теоретико-методичне обґрунтування заходів щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні. Теоретичне обґрунтування, практичні рекомендації та висновки, що містяться в дослідженні, отримані автором особисто на основі проведеного аналізу, систематизації й узагальненні теоретичного і практичного матеріалу. Серед публікацій у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише самостійно напрацьовані ідеї, положення та висновки, про що вказано в переліку наукових праць.

Апробація матеріалів дисертації. Теоретичні та практичні результати і висновки дослідження доповідались й обговорювались на міжнародних та всеукраїнських конференціях і форумах, зокрема: Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції» (Мукачево, 2021 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку» (Луцьк, 2021 р.); VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 2021 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації та перспективи світової науки» (Ванкувер, Канада, 2021 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Якість та безпечність товарів» (Луцьк, 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Війна та туризм» (Київ, 2022 р.); XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (Черкаси, 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми гарантування безпеки людини в умовах сучасних викликів» (Луцьк, 2023 р.), Міжнародному науково-практичному форумі «Індустрія гостинності: стан, тенденції розвитку та перспективи галузі в умовах війни» (Львів, 2023 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 16 наукових праць, з яких стаття у виданні, яке входить до наукометричної бази даних Web of Science Core Collection, 5 статей у наукових фахових виданнях України, стаття в періодичному науковому виданні держави Європейського Союзу, стаття в вітчизняній колективній монографії, 8 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 238 сторінок, в тому числі – 43 ілюстрації, 45 таблиць, список використаних джерел з 216 найменувань та 14 додатків на 75 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації – 211 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ

1.1. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів

Індустрія гостинності представлена в регіонах України суттєвим туристичним потенціалом, значною різновекторною спеціалізацією, впливом ряду специфічних факторів, а тому особливу увагу слід приділяти проблемам визначення можливостей конкурентоспроможного розвитку досліджуваної індустрії в регіонах. Кожна територія має свій особливий економічний та ресурсний потенціал, конкурентні переваги, ряд факторів які впливають на розвиток регіонів індустрії гостинності, прискорюючи чи гальмуючи його. Сьогодні в регіонах України, переважають деструктивні фактори (знищення туристичної інфраструктури та ряду історико-культурних пам'яток в багатьох регіонах країни через вторгнення росії в Україну, поширення пандемій та епідемій, природні та техногенні катаклізми тощо). Проте, саме індустрія гостинності може стати рушійною силою швидкого відновлення регіонів, за умови відповідного рівня забезпечення її конкурентоспроможності що потребує додаткового вивчення та дослідження.

Індустрія гостинності відіграє мультиплікативну роль в економічному та соціальному зростанні регіонів країни. Сьогодні стало очевидним, що різні економічні сфери діяльності потребують свої специфічні принципи забезпечення та розвитку конкурентоспроможності, що враховують специфіку їх діяльності, особливості факторів впливу на ці процеси тощо. Досягнути конкурентоспроможність індустрії гостинності в межах регіонів можна шляхом створення продукції та послуг, які відповідають кращим світовим практикам і стандартам, є більш якісними та безпечними, враховують специфіку регіону, а також здатні перевершити очікування гостей. Такий підхід, вимагає проведення

досліджень в напрямку пошуку нових шляхів підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів.

Зазначимо, що дослідження і вивчення теоретичних, методичних аспектів та практичних засад забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів є предметом дослідження низки наукових шкіл. Суттєвий внесок у вирішенні зазначених питань здійснили як українські так і іноземні практики та науковці. Зокрема, окремі аспекти забезпечення конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності на основі сталого розвитку є об'єктом досліджень Голода А. [1], Горіної Г. [2, 3], Ткаченко Т. [4, 5], Чепурди Л. [6]. В розрізі різних типів об'єднань суб'єктів господарювання з метою забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності дана проблематика досліджується у працях Гавури В. [7], Гапака Н. [8], Грабовенської С. [9, 10], Гоблика В.В. [11], Ільчук В. [12], Лютак О. [13], Матьовки Т. [14], Мікули Н. [15], Окенюк, К. [16], Ортіної Г. [17].

Глобальний рівень конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності досліджують такі науковці, як Антонюк, Л. [18], Лютак О. [19, 20], Дудченко Н. [21], Заячківська Г. [22], Полковниченко С. [23], Лук'яненко Д. [24], Смирнов І. [25], Юхновська Ю. [26], Штулер І. [27]. На рівні національної конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності дослідження здійснили такі науковці, як Босовська М. [28]., Божидай І. [29], Войнова Є. [30], Волошенко В. [31], Гузар У. [32], Дубенюк Я. [33], Ніколайчук О. [34], Капліна Т. [35], Скрипник Н. [36], Штулер І. [37], Шикіна О. [38]. Регіональний рівень конкурентоспроможності досліджується у працях вчених Голода А. [39], Горіної Г. [40], Ковальської Л. [41], Макаренко М. [42], Нездоймінова С. [43], Паламарчук О. [44], Погоріляк О. [45]. Рівень конкурентоспроможності підприємств індустрії гостинності досліджують такі науковці, як Балабанова Л. [46], Гудзинський О. [47], Дубик В. [48], Лупич О. [49], Степанцова Ю. [50], Співак С. [51], Труніна І. [52], Шарко В. [53].

Теоретико-методичні й практичні дослідження конкурентоспроможності індустрії гостинності, а також системний розгляд різноманітних аспектів

забезпечення конкурентного розвитку регіонів простежується у працях таких учених, як Босовська М. [54]. Вахович І. [55], Горіна Г. [56, 57], Дащук Ю. [58, 59], Забалдіна Ю. [60], Ковальська Л. [61], Лютак О. [62], Нездоймінов С. [63, 64], Шубалий О. [65], Штулер І. [66], Шитікова Т. [67], Кривешко О. [68], Мартієнко А. [69], Пандяк І. [70].

Дефініція «індустрія гостинності регіону» асоціюється з готельною та гастрономічною діяльністю, якістю та конкурентоспроможністю регіональних продуктів та послуг, гостинністю та увагою до гостей регіону, фаховою кваліфікацією працівників, які надають основних та додаткових послуг.

Комплексність досліджуваної дефініції ускладнює визначення змістовного наповнення поняття «індустрія гостинності», адже існує ряд різних підходів до трактування такої дефініції. Найбільш часто деякі вчені з індустрією гостинності вживають термін індустрія туризму та інколи індустрія відпочинку. Сьогодні в науковій та професійній літературі існує значна кількість підходів науковців до тлумачення поняття «індустрія гостинності», що вимагає систематизації та визначення змісту даної дефініції відповідно до теми дослідження. Доволі часто поняття «індустрія гостинності» та «індустрія туризму» ототожнюють або підмінюють за змістом, оскільки сьогодні не визначена структура економічної діяльності кожної з галузей. Крім того, діяльність суб'єктів індустрії гостинності спрямована на максимальне задоволення потреб своїх гостей. Варто зазначити, що в даному випадку споживачами пропонованих послуг є не тільки туристи та гості регіону, а й місцеве населення та інші стейкхолдери. Підходи вчених до трактування поняття «індустрія гостинності» наведено в табл. 1.1.

Аналіз підходів вчених до трактування досліджуваного поняття засвідчує, різновекторну направленість в змістовному наповненні зазначеної дефініції. Усі міркування фахівців дають підстави виділити та систематизувати три основні типи підходів:

- індустрія гостинності включає змістовно індустрію туризму;
- індустрія туризму включає змістовно індустрію гостинності;

- ототожнення та об'єднання понять «індустрія гостинності» та «індустрія туризму».

Таблиця 1.1

Підходи до трактування дефініції «індустрія гостинності»

Автор	Визначення
1	2
	<i>1 підхід: індустрія гостинності включає змістовно індустрію туризму</i>
тлумачний словник Вебстера	«сфера підприємництва, що змістовно складається з таких видів сфери обслуговування, які ґрунтуються на принципах гостинності, що характеризуються дружелюбністю і щедрістю по відношенню до гостей» [81]
Ф. Котлер	«бізнес, спрямований на забезпечення приїжджих людей житлом, харчуванням, а також на організацію їх дозвілля» [74]
	<i>2 підхід: індустрія туризму включає змістовно індустрію гостинності</i>
В. Абрамов	«складова (сектор) сфери туризму, яка відповідає за розміщення гостей, а також сфери, діяльність яких спрямована на реалізацію алкогольних напоїв, надання послуг харчування, житла і розважальних заходів» [59]
А. Баранова	«частина туристичної індустрії, яка спеціалізується на обслуговуванні приїжджаючих в дану місцевість людей та включаючи сукупність засобів розміщення, об'єктів пізнавального, розважального, ділового, оздоровчого та спортивного призначення, громадського харчування» [75]
М. Мальська	«комплекс сфер, головне завдання яких пов'язане з обслуговуванням гостей під час їхнього перебування поза місцем їх постійного проживання» [76]
	<i>3 підхід: ототожнення понять «індустрія гостинності» та «індустрія туризму»</i>
Дж.Р. Уокер, В. Фрейер та ін	«об'єднує готельний та ресторанний бізнес, туризм, ділового, оздоровчого та спортивного призначення громадське харчування, відпочинок і розваги, організацію конференцій та нарад на основі ознаки ідентичності – задоволення запитів гостей» [77]
Є. Джанджугазова	«являє єдність всіх пов'язаних і працюючих одна з одною організацій, кожна з яких виконує свої специфічні функції по задоволенню потреб гостей» [78]
Т. Фролова	«сукупне поняття для різних форм підприємництва, що мають спеціалізацію, пов'язану з прийомом та обслуговуванням гостей на ринку послуг» [78]

систематизовано за даними [59, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81]

На нашу думку, обґрунтувати та коректно трактувати поняття «індустрія гостинності», допоможе чітке уявлення про зміст надання послуг зазначеної сфери та визначення конкретних суб'єктів надання послуг індустрії гостинності. Усіх суб'єктів індустрії гостинності можна розділити на тих, хто надає послуги та тих хто їх споживає.

Аналіз літературних джерел (таблиця 1.1), показує, що в більшості випадків, науковці досліджують індустрію гостинності з точки зору задоволення потреб споживачів послуг. В такому випадку споживачами послуг є як гості

регіону, так і місцеве населення. Акцентуючи увагу на темі нашого дослідження, доцільно розглянути офіційне трактування поняття «турист» відповідно до Закону України «Про туризм», яке визначає дану дефініцію як «особа яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін» [194]. Екскурсантами є відвідувачі, які «отримують туристичні (екскурсійні) послуги та знаходяться у відвідуваному місці загальною тривалістю не більше 24 годин (без ночівлі) [17]. І туристи і екскурсанти можуть вважатись гостями регіону. Крім того, до категорії гостя регіону можна віднести транзитних пасажирів та осіб які перебувають на території у відрядженні. Варто зазначити, що особа яка перебуває у відрядженні, при поселенні звільняється від туристичного збору, що не відносить її до категорії туристів.

Погоджуємось з думкою О. Похомчикової, що споживачами послуг індустрії гостинності можуть бути не тільки гості, а й місцеві жителі, які також користуються інфраструктурою гостинності (заклади харчування, поселення, розваг тощо) [11, с. 270]. Ключовим елементом, в даному випадку є специфіка самих послуг, яка формується на характері потреб споживачів, які доцільно розділити на першочергові потреби (житло, харчування, безпека) та додаткові (розваги, мандрівки, спілкування тощо). Закон України «Про туризм» визначає поняття туризму як «тимчасовий виїзд особи (туриста) з місця проживання в пізнавальних, оздоровчих, професійно-ділових або інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності на територію (місце), куди особа від'їжджає» [201]. Зважаючи на зазначене, дефініція «індустрія гостинності» є дещо ширшою від дефініції «індустрія туризму».

Таким чином, з зазначеного можна зробити висновок, що зміст поняття «індустрія гостинності» є дещо змістовнішим та ширшим, ніж поняття «індустрія туризму», оскільки діяльність в даній сфері спрямована на задоволення потреб клієнтів – споживачів послуг загалом, а не лише туристів.

Виходячи з проведеного дослідження, індустрія гостинності є самостійною категорією сфери послуг, хоча й взаємопов'язаною з індустрією туризму. Пропонуємо індустрію гостинності трактувати як особливу самостійну галузь економіки, яка змістовно є мультиплікативною та складається з ряду галузей і підприємств та має на меті задоволення потреб як туристів і гостей регіону так і місцевого населення. Для усунення непорозумінь в трактуванні зазначених дефініцій та як наслідок виникнення ряду проблем, вважаємо, що в законодавчому аспекті мають бути чітко визначені зазначені поняття.

Зважаючи на тематику нашого дослідження, доцільно також розглянути поняття «конкурентоспроможність індустрії гостинності», яка є реальною та потенційною можливістю для суб'єктів господарювання і їх об'єднань створювати та реалізовувати більш привабливі для споживачів товари і послуги. В даному випадку, конкурентоспроможність може проявлятися на різних ієрархічних рівнях від глобального до локального та об'єктового, причому кожен такий рівень може мати свої особливості забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності.

Деякі вчені розглядають конкурентоспроможність з позицій мікро-, мезо- та макро- рівнів. Так, на думку Трегубова О.С. мікрорівень стосується суб'єктів господарювання індустрії, макрорівень – індустрії країни, мезорівень – рівень дестинацій. Найбільш маловивчений сегмент – це мезоекономіка індустрії гостинності.

Так як термін «конкурентоспроможність індустрії гостинності» є комплексним поняттям, ключовими елементами якого виступають «конкурентоспроможність», «індустрія гостинності», його ідентифікацію доцільно провести через аналіз даних компонентів. Відсутність, в нормативному полі загальноприйнятого визначення, призводить до постійного розширення кількості наукових підходів до трактування даного поняття та дає можливість дослідникам формувати власне бачення змісту, сутності та функціональних властивостей зазначеної дефініції.

Найбільш поширені та використовувані підходи в науковій та професійній літературі до встановлення змісту та сутності поняття «конкурентоспроможність» наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Підходи до змістового наповнення поняття «конкурентоспроможність»

Автор	Визначення
1	2
<i>1 підхід: як властивість задовольняти потреби споживачів</i>	
Дж. Харрінгтон	«процес задоволення очікувань споживача за ціну, яку споживач може заплатити, коли в нього виникає потреба» [80].
М. Книш	«ступінь привабливості продукту чи послуги для споживача, який здійснює певну покупку» [65].
Р. Фатхутдинов	«властивість об'єкта, яка визначається ступенем потенційного чи реального задоволення ним певної потреби у порівнянні з подібними об'єктами, представленими на ринку» [81].
<i>2 підхід: як співвідношення оптимальності та прибутковості</i>	
М. Портер	«рентабельність та продуктивність використання ресурсів»
Н. Сафіуллін, Л. Сафіуллін	«відношення між певними елементами системи виробничих відносин щодо порівнянь прибутковості та оптимальності їх діяльності, вираженої в системі ринкових відносин витримувати конкуренцію» [81].
О. Гудзинський, С. Судомир, Т. Гуренко	«визнана певним ринком сформована і реалізована конкурентоздатність соціально-економічних систем, що матеріалізована у формі продукту чи послуги» [84].
<i>3 підхід: як ступінь досконалості, якості</i>	
Ю. Савельєв	«певна характеристика регіону, причина й мотив, що визначають ступінь, характер і особливості участі регіону в конкурентних відносинах з іншими територіальними утворами, що й сприяють виявленню й використанню внутрішніх ресурсів і зовнішніх можливостей його розвитку» [85].
В. Андріанова	«конкурентоспроможність товару, виробника та конкурентоспроможність галузі» [84].
<i>4 підхід: як процес суперництва на регіональному ринку</i>	
Л. Кобиляцький	«рівень технічних, економічних та експлуатаційних параметрів, що дають можливість витримати суперництво з іншими подібними товарами на ринку» [39].
Л. Ковальська	«суперництво між суб'єктами господарювання в регіоні» [41].

узагальнено за даними [39, 41, 65, 80, 81, 84, 84, 85]

Поняття конкурентоспроможності широко розглянуто дослідниками, трактується ними по-різному та потребує систематизації. Здійснений огляд наукової літератури засвідчив чотири основних підходи до змістового наповнення поняття «конкурентоспроможність»:

- перший підхід – властивість задовольняти потреби споживачів. Представниками такого підходу є: Дж. Харрінгтон, («процес задоволення очікувань споживача за ціну, яку споживач може заплатити, коли в нього виникає потреба ...»), М. Книш («ступінь привабливості продукту для споживача, який здійснює реальну покупку...»), Р. Фатхутдинов («...властивість об'єкта, яка визначається ступенем потенційного чи реального задоволення ним певної потреби у порівнянні з подібними об'єктами, представленими на ринку»). На наш погляд, конкурентоспроможність індустрії гостинності – це не тільки можливість задовольняти потреби споживачів, а також здатність суб'єктів індустрії гостинності оперативно реагувати на відповідні зміни потреб гостей, здатність до адекватних дій (добросовісної конкуренції) на нововведення конкурентів. Зазначене забезпечується завдяки створення механізму стратегічного управління конкурентоспроможністю індустрії гостинності регіону.

- другий підхід – співвідношення оптимальності та прибутковості. Прихильниками такого підходу є: М. Портер («рентабельність та продуктивність використання ресурсів»), Н. Сафіуллін та Л. Сафіуллін («відношення між змістовними елементами системи виробничих відносин з приводу порівнянь прибутковості та оптимальності їх господарської діяльності, вираженої в здатності витримувати наявну конкуренцію...»), О. Гудзинський, С. Судомир, Т. Гуренко («визнана певним ринком сформована і реалізована конкурентоздатність соціально-економічних систем, що матеріалізована у формі продукту чи послуги») [47]. Зазначений підхід визначає досліджуване поняття з економічної точки зору та передбачає володіння набором властивостей, що створюють переваги для суб'єкта індустрії гостинності, що може виражатись на різних рівнях – продукція та послуги, суб'єкти індустрії гостинності, об'єднання суб'єктів господарювання (кластери, альянси, спілки тощо), регіони.

- третій підхід – ступінь досконалості, якості. Основними представниками такого підходу є: Ю. Савельєв («...певна характеристика регіону, причина й мотив, які визначають характер, ступінь та специфіку регіону в конкурентних

відносинах з іншими територіальними утворами..»), В. Андріанов («конкурентоспроможність товару, виробника та конкурентоспроможність галузі»). Крім того, з погляду маркетингу конкурентоспроможність індустрії гостинності в значній мірі залежить від якості продукції та послуг. Так, якість – гарантія лояльності споживача. Відповідно до нашого дослідження, якість є одним з основних критеріїв конкурентоспроможності або іншими словами конкурентоспроможний продукт чи послуга в індустрії гостинності дорівнює якісному продукту чи послугі. Без якості не буває конкурентоспроможності.

- четвертий підхід – як процес суперництва на регіональному ринку є найбільш привабливий для нашого дослідження. Представниками такого підходу є: Л. Кобиляцький (... рівень її економічних, експлуатаційних та технічних параметрів, що дозволяють витримати суперництво з іншими подібними товарами на ринку) [39], Л. Ковальська (... суперництво між суб'єктами господарювання в регіоні) [41]. Відповідно до об'єкту нашого дослідження зазначений підхід є найбільш привабливий. Так, на регіональному ринку індустрії гостинності, конкурентоспроможність полягає в суперництві суб'єктів господарювання і є здатністю досягти найкращих результатів в процесі суперництва. Рівень конкурентоспроможності продукції та послуг гостинності регіону вказує на важливість процесу виробництва та можливості вигідної реалізації.

Конкурентоспроможність індустрії гостинності являє собою складне багаторівневе поняття, яке має динамічний та мінливий характер. Так, досліджувані процеси доцільно вивчати на різних ієрархічних рівнях (об'єктовому, регіональному, загальнодержавному та глобальному рівнях). З метою конкурентоспроможності індустрії гостинності доцільно досягнути конкурентних переваг не тільки окремих суб'єктів господарювання, а й відповідний рівень розвитку індустрії гостинності. Тобто, на мікро-, мезо- і макрорівні індустрії гостинності мають формуватися нові системні властивості досліджуваних процесів та проявляться синергетичний ефект. Зокрема, забезпечити рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності доцільно

створюючи якісний продукт або послугу, які розробляють та впроваджують кілька суб'єктів індустрії. Такий підхід дасть змогу досягнути бажаних параметрів продуктів та послуг.

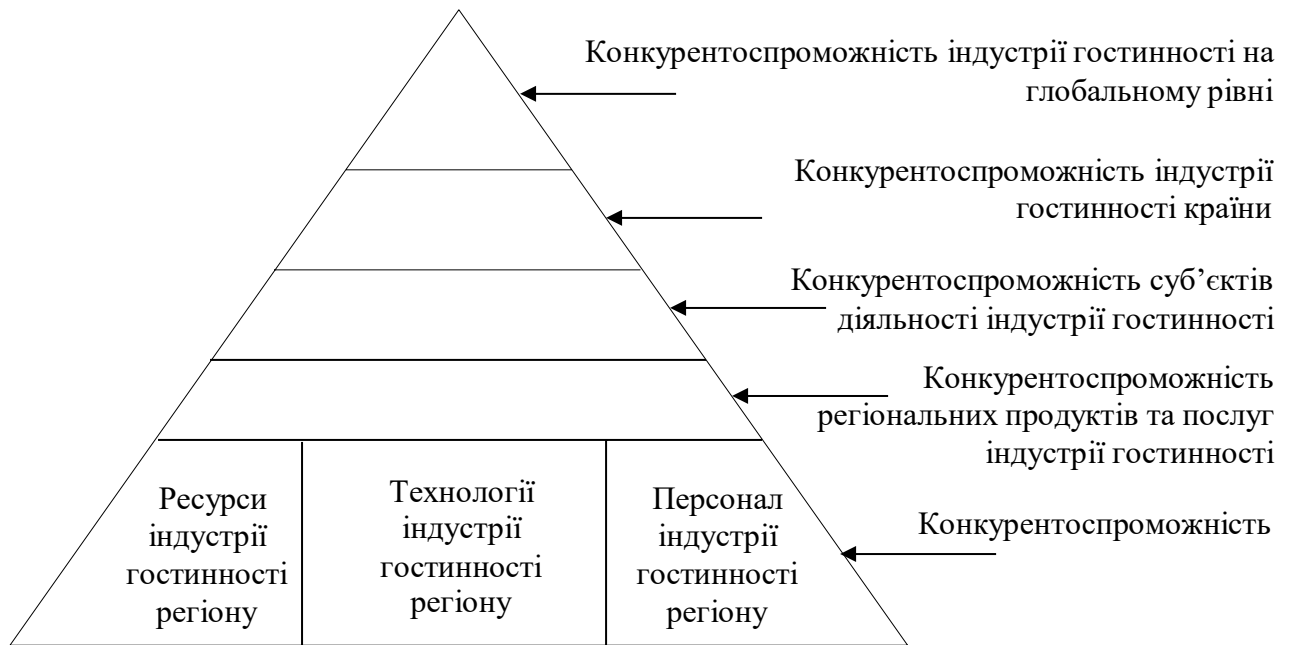

Рис. 1.1. Ієрархічні рівні об'єктів конкурентоспроможності індустрії гостинності (розроблено автором).

Проаналізувавши підходи вчених до розкриття змістових характеристик конкурентоспроможності індустрії гостинності, запропоновано застосовувати підхід до його трактування з врахуванням регіональних особливостей, як платформи для формування комплексних, конкурентоспроможних продуктів та послуг.

Конкурентоспроможність індустрії гостинності на рівні регіону є:

- категорією визнання суб'єктами ринкового середовища індустрії гостинності;
- процес забезпечення конкурентоспроможності має динамічний характер;
- балансом попиту і пропозиції продукції та послуг індустрії гостинності;
- механізмом реалізації потенціалу конкурентоздатності.

Таким чином, при проведенні досліджень поняття конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону доцільно виходити з його розуміння як системи. Тож, конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону пропонуємо розглядати як визнану ринком сформовану і реалізовану комплексну систему розвитку гостинності регіону, що характеризується спроможністю суб'єктів господарювання формувати унікальні регіональні продукти та послуги високої якості, які можуть бути інтегровані у інші ринки вищих рівнів. Крім того, вважаємо що забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону може бути досягнуто за допомогою комплексу дій усіх стейкхолдерів (зацікавлених сторін) досліджуваних процесів у вигляді економічних, організаційних, інституційних, технічних та інших умов для формування та збуту регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності.

Зважаючи на об'єкт нашого дослідження, доцільно відмітити що суб'єкти індустрії гостинності, що формують продукти та послуги, а також пропонують їх до споживання, ведуть постійну конкурентну боротьбу за найвигідніші умови доступу до ресурсів, збуту пропонованих продуктів та послуг. Зазначені суб'єкти господарювання постійно покращують конкурентні переваги пропонованих послуг з метою задоволення потреб гостей та отримання максимальних прибутків.

Суб'єкти індустрії гостинності, що формують конкурентні переваги регіону наведено на рис. 1.2.

У контексті сталості, суперництво між суб'єктами індустрії гостинності або добросовісна конкуренція відіграє велике соціально-економічне значення для розвитку індустрії гостинності регіону. Так, орієнтуючи суб'єкти індустрії гостинності на задоволення потреб споживачів, конкуренція примушує їх диверсифікувати власне виробництво продукції та послуг і створює передумови для формування комплексного конкурентоспроможного продукту чи послуги. Така комплексність, в даному випадку, відіграє ключову роль в конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Рис. 1.2. Суб'єкти індустрії гостинності, що формують конкурентні переваги регіону (складено автором).

Конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону – це обумовлена економічними, соціальними, природнокліматичними, географічними, політичними та іншими факторами здатність територіальної економічної системи та її окремих виробників успішно конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках індустрії гостинності. Змістовні категорії конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону наведено на рис. 1.3.

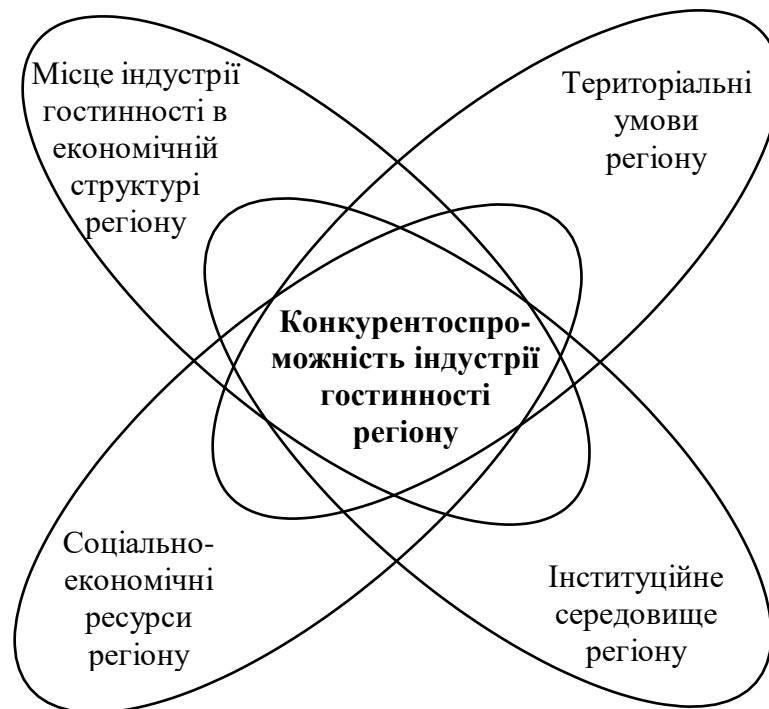

Рис. 1.3. Змістовне наповнення категорії «конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону» (складено за даними [4, 10, 30]).

Сучасні дослідники Б. Гардінер, Р. Мартін, П. Тайлер у своїй праці «Конкурентоспроможність, продуктивність та економічне зростання через призму Європейських регіонів» [103] зосереджують свою увагу на продуктивності праці, як одному з основних індикаторів рівня конкурентоспроможності регіону. Ними пропонується модель «піраміди конкурентоспроможності регіону».

Науковець І. Бегг також вважає, що індикаторами конкурентоспроможності регіону є зайнятість та продуктивність, а якість життя місцевого населення – її обов'язковою характеристикою [13]. Ключовими факторами конкурентоспроможності регіону, за Беггом, є зміни у збалансуванні сфер економічної діяльності та «макроекономічний вплив» на територію, характеристики локальних організацій, здатність до інновацій та бізнес-середовище. Відповідно до зазначеного схематично зобразимо умови формування конкурентних переваг індустрії гостинності в регіоні (рис.1.4).

Рис. 1.4. Умови формування конкурентних переваг індустрії гостинності в регіоні (складено за даними [47, 49]).

Зазначене дозволяє стверджувати що конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону на пряму залежить від взаємодії суб'єктів, що формують та надають пропоновані послуги та залежать від їх якості. Досягнути високої якості продуктів та послуг гостинності, можна застосувавши різні форми співпраці, такі як, кластери, альянси, спілки тощо. З метою пошуку найоптимальніших напрямів підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності, визначимо теоретичний базис досліджуваних процесів та сформуємо власне концептуальне бачення.

Теоретичним базисом концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів є такі концепції та теорії, як теорії регіонального розвитку, концепція сталого розвитку, теорія конкурент-менеджменту, теорія зацікавлених сторін та поведінкова теорія (рис. 1.5). Теоретико-методологічні положення саме цих концепцій та теорій дозволяють зрозуміти сутність та особливості конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів.

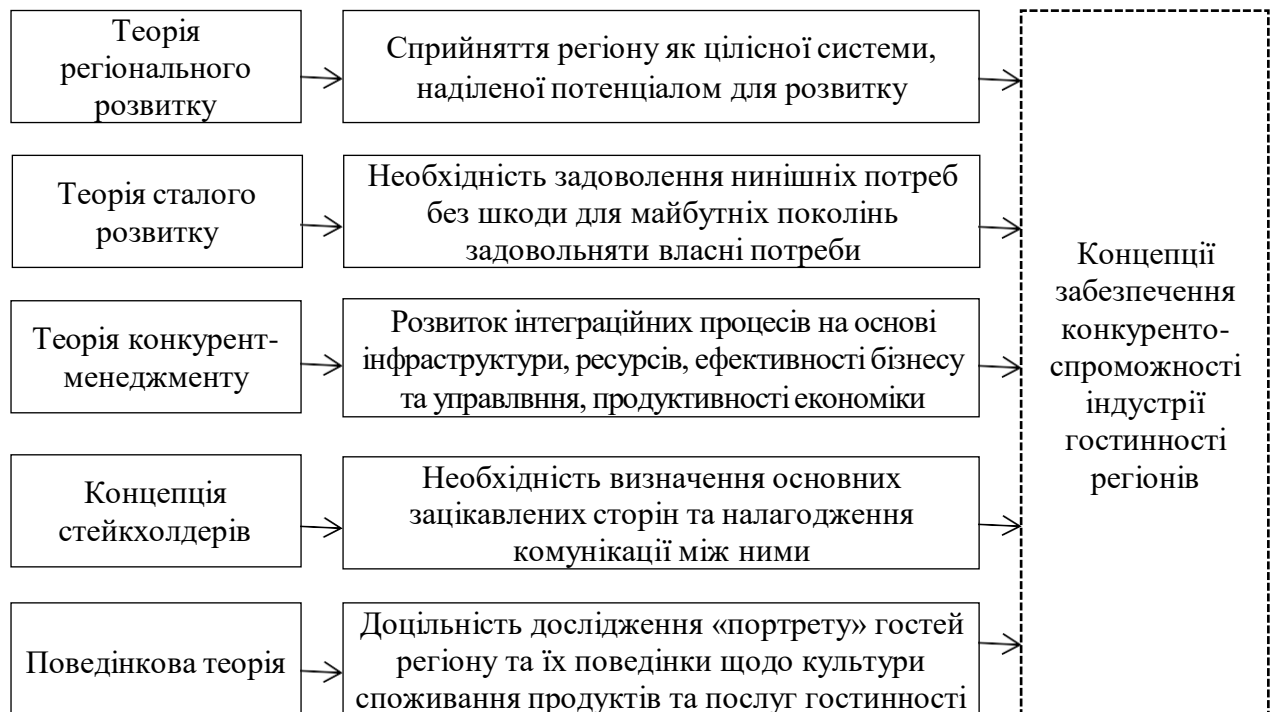

Рис. 1.5. Теоретичний базис концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів (розроблено автором).

З систематизованого базису теорій та концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів видно, що використовуючи певні інструменти управління конкурентними перевагами та недоліками регіональної управлінської системи можна здійснювати вплив на рівень конкурентоспроможності регіону загалом. Крім того регіональний рівень забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності є сполучною ланкою між локальним та національним рівнем, а тому відіграє ключову роль. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне подальше дослідження забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону проводити з позицій дослідження економічної, соціальної та екологічної складової, що найбільш комплексно дозволить визначити найбільш перспективні напрями підвищення рівня досліджуваних процесів.

Представлені вище дослідження забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів дозволяють сформулювати власне бачення побудови концептуальних засад забезпечення досліджуваних процесів в регіонів (рис. 1.6).

Таким чином, наведений підхід є комплексним та дозволяє врахувати умови зовнішнього конкурентного середовища та внутрішні критерії конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Проте його реалізація вимагає на всіх рівнях ієрархії управління узгодження дій та відповідних інтеграційних зв'язків між суб'єктами господарювання, професійними об'єднаннями індустрії гостинності, органами управління та іншими зацікавленими сторонами. Врахування такого підходу при забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону дозволить досягнути високого її рівня та сформулювати якісні та комплексні регіональні продукти і послуги, які дозволять інтегруватись індустрії гостинності регіону в глобальний ринок.

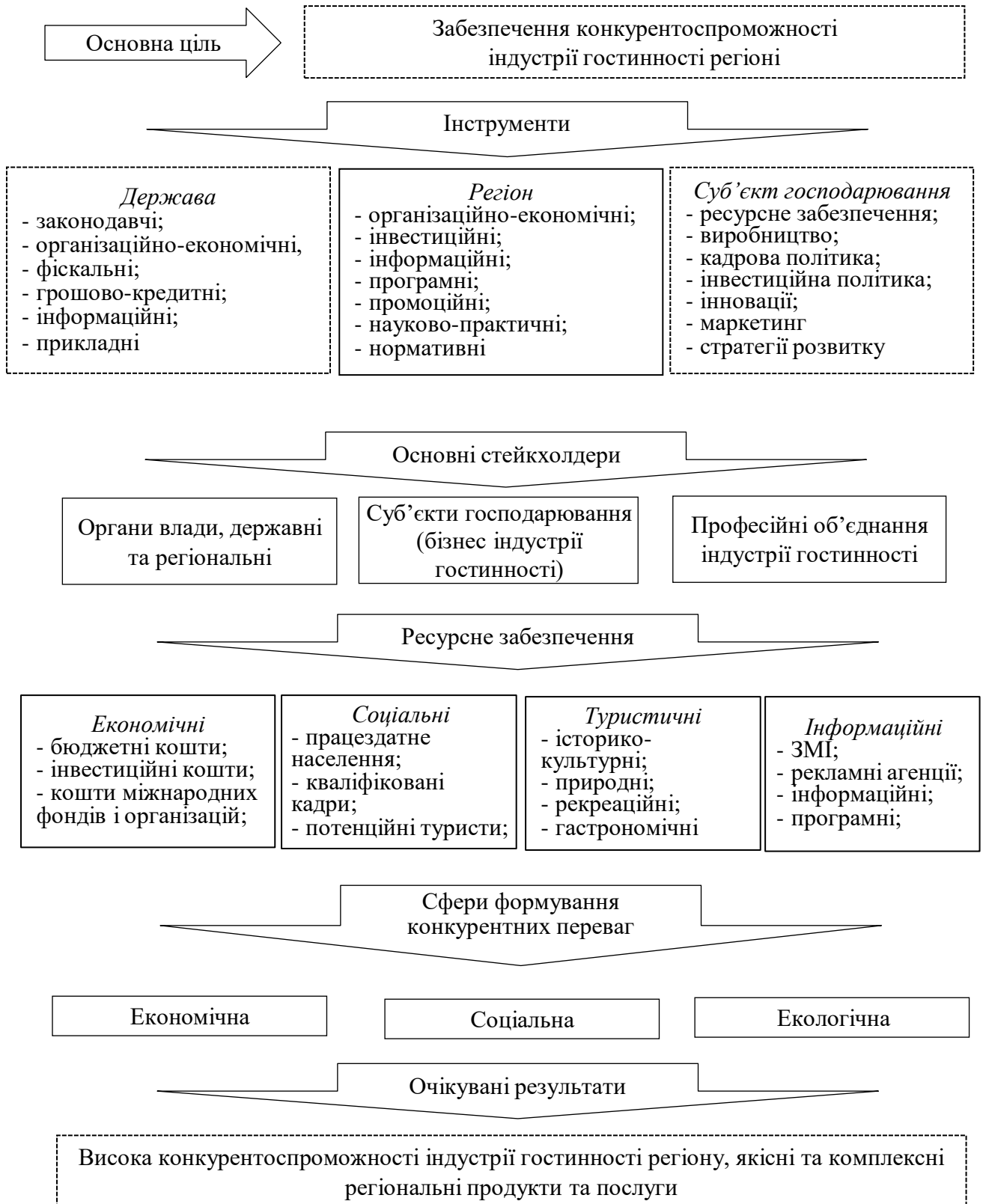

Рис. 1.6. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів (розроблено автором).

1.2. Фактори впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності в регіоні

Питання впливу деяких факторів на конкурентоспроможність індустрії гостинності в регіоні розглянуті у працях вітчизняних та закордонних вчених, таких як: Вахович І.М. [55], Грабовенська С. [10], Лютак О. [20], Чепурда Л. [6], Ковальська Л.Л. [41], Мальська М.П. [76], Мельниченко О.А. [89], Мілашовська О.І. [97] та інших.

Фактори розвитку індустрії гостинності пов'язані з прискореними темпами розвитку туризму загалом та розширення сфери гостинності в Україні зокрема, а також збільшенням деструктивних впливів на досліджувану сферу. До таких, факторів першочергово віднесено, військове вторгнення Росії в Україну, поширення епідемій та пандемії «COVID-19», а також збільшення кількості техногенних та природних стихій. Усі зазначені фактори стримують розвиток індустрії гостинності. Такий підхід, вимагає здійснення досліджень з пошуку нових шляхів щодо забезпечення конкурентоспроможності на рівні регіону. Тому, питання аналізу факторів впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіонів мають важливе значення для перспективного майбутнього розвитку досліджуваних територій.

Зважаючи на бізнесову складову індустрії гостинності, а основними інтересами бізнесу є прибуток, функціонування ринку послуг гостинності на рівні регіону визначають фактори попиту та пропозиції. Згідно кейнсіанської теорії, попит відіграє важливу роль у формуванні ринку, адже забезпечувати прибуток може такий пропонований продукт чи послуга гостинності, що користується попитом.

Так, функціонування ринку послуг гостинності на рівні регіону можна звести до взаємодії пропозиції та попиту, коли за умови недостатньої пропозиції продукції та послуг зростають ціни і забезпечують суб'єкту гостинності рентабельне їх виготовлення, тоді як підвищення рівня виробництва збільшує обсяги пропозиції, внаслідок чого ціни на пропоновані продукти та послуги

гостинності знижуються. Виходячи з цього, формування регіонального ринку послуг гостинності залежить, від можливості платоспроможного попиту на таку продукцію та послуги. Аналіз факторів впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності в регіоні на основі попиту та пропозиції представлена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Фактори формування регіонального ринку послуг гостинності

Формування ринку продукції та послуг гостинності	
Фактори попиту	Фактори пропозиції
- складна політична ситуація;	- формування ціни на продукти послуги;
- незначний асортимент сфери послуг	- руйнування інфраструктури та неможливість ведення бізнесу через війну;
- низька купівельна спроможність населення;	- наявність регіонів з значним потенціалом індустрії гостинності;
- недостатність державної підтримки індустрії гостинності;	- регуляторний вплив держави на процеси розвитку індустрії;
- брак довіри до гарантії якості індустрії гостинності;	- запровадження географічних зазначень та інших міжнародних стандартів;
- низький рівень культури відпочинку;	- розвиток інфраструктурного забезпечення послуг гостинності в регіонах;
- недостатній рівень промоції продуктів та послуг індустрії гостинності в регіонах;	- розробка та запровадження державних та регіональних програм розвитку індустрії;
- міграційні процеси в регіонах країни.	- інвестиційне забезпечення регіонального розвитку.

(складено за даними [11, 14])

Сьогодні можна спостерігати суттєві відмінності в розвитку індустрії гостинності регіонів країни, кожен з яких має свою специфіку та вплив факторів, які в переважній більшості носять деструктивний характер. Тому, розгляд факторів впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності в регіоні є актуальним. Проведений аналіз даної проблеми дозволяє визначити ключові фактори формування ринку послуг гостинності на рівні регіону. Загалом, вплив таких факторів на формування регіонального ринку послуг гостинності можна систематизувати у вигляді рисунку 1.7.

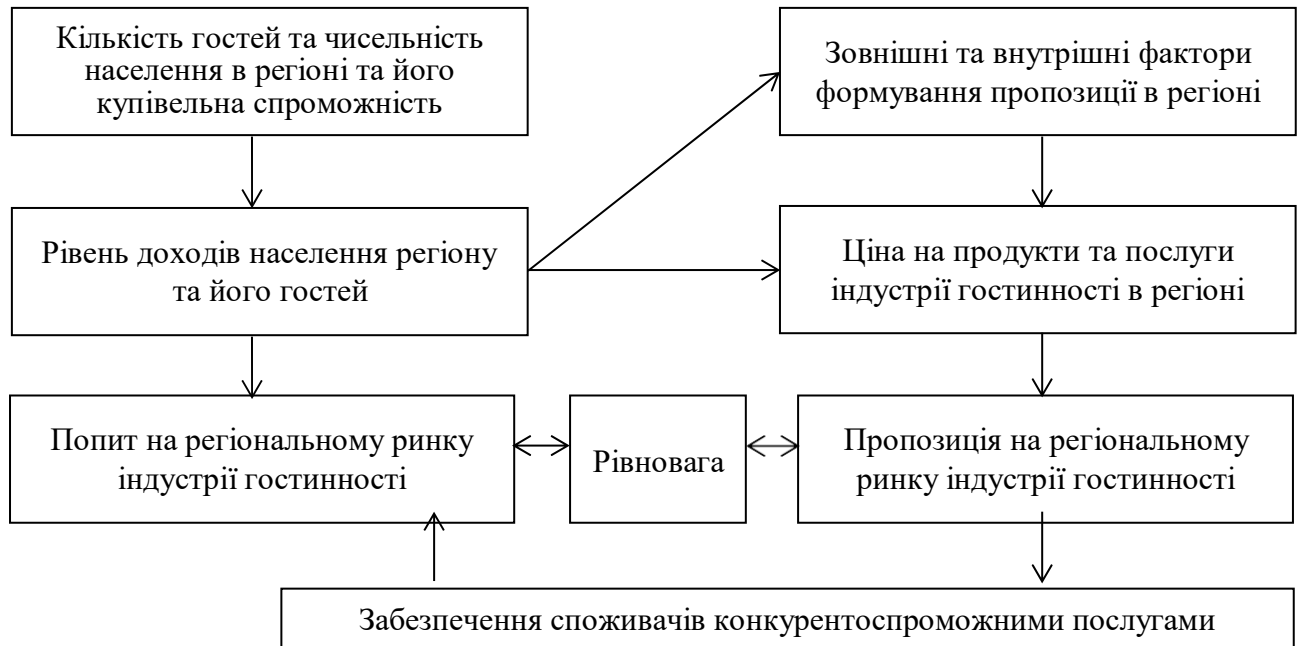

Рис. 1.7. Основні фактори формування регіонального ринку індустрії гостинності (складено за даними [22, 47, 49])

Так, на регіональний ринок послуг гостинності впливають декілька груп факторів. Чисельність гостей та населення регіону, а також його спроможність до купівлі продуктів та послуг є одним з ключових факторів, що створюють попит. Така спроможність тісно зв'язана із загальним рівнем доходів гостей та населення відповідного регіону. Вона утворює попит на продукти та послуги індустрії гостинності та розвиває його. Інший фактор – формується суб'єктами господарювання індустрії гостинності, де виробляється відповідна пропозиція. Тут, параметри виробництва продукції та послуг створюються залежно від внутрішніх та зовнішніх факторів діяльності суб'єктів господарювання. Такі фактори проявляються шляхом встановлення ціни на продукцію та послуги індустрії гостинності. В сукупності обсяги пропозицій індустрії гостинності разом із параметрами ціни утворюють загальну пропозицію на регіональному ринку послуг гостинності.

Враховуючи те, що регіональний ринок послуг гостинності є специфічною та складною системою, що структурно складається з ряду елементів та взаємозв'язків між ними, вивчення рівня якості цього ринку потребує всебічного аналізу ряду факторів (табл.1.4), що визначають його напрям створення

пропозиції ринку гостинності регіону, а також систематизація особливостей взаємодій між стейкхолдерами індустрії гостинності. Враховуючи зазначені фактори впливу та провівши їх аналіз і оцінку в регіонах, можна успішно виявляти шляхи посилення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, орієнтовані на високу якість продукції та послуг.

Таблиця 1.4

Фактори впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності

фактор	вплив
Економічне зростання регіону	<ul style="list-style-type: none"> - наявність та структурний склад ресурсного потенціалу (природного, історико-культурного, гастрономічного тощо); - розвиток технологій та технічного оснащення індустрії гостинності в регіоні; - наявність центрів туристичної інформації та послуг для формування внутрішніх та міжрегіональних пропозицій; - економіко-географічні переваги регіону (близькість кордону тощо); - інвестиційна привабливість регіону; - наявність кооперації між стейкхолдерами індустрії гостинності регіону.
Співвідношення попиту і пропозиції	<ul style="list-style-type: none"> - формування ціни реалізації регіональних продуктів та послуг; - методи поширення інформації про пропозиції індустрії гостинності; - методи стимулювання виробників і споживачів продуктів та послуг індустрії гостинності.
Фактори непрямого впливу	<ul style="list-style-type: none"> - соціальне, політичне, культурне середовище регіону; - соціально-психологічний стан населення та гостей регіону і країни (потенційних споживачів).
Обсяг попиту	<ul style="list-style-type: none"> - рівень цін на регіональні продукти та послуги гостинності; - величина заробітної плати та доходів потенційних споживачів; - чисельність постійних туристів регіону; - структура споживчих потреб в продукції індустрії гостинності; - соціальні та економічні очікування соціуму; - культура харчування та відпочинку в регіоні (специфіка дотримання постів, стереотипи місцевого населення); - ефективність інструментів маркетингу, які використовуються для популяризації регіональних продуктів та послуг гостинності.
Органи загальнодержавного, регіонального управління	<ul style="list-style-type: none"> - вплив загальних інституцій на формування структури ринку послуг гостинності регіону; - ступінь інституційної підтримки суб'єктів господарювання індустрії гостинності в регіоні; - наявність стратегій та програм розвитку індустрії гостинності; - наявність регіональних стандартів гостинності; - сучасна нормативно-правова база щодо стимулювання створення нових малих та середніх підприємств що формують пропозицію, контроль за ціноутворенням тощо.

(складено за даними [18, 30, 52])

Формування пропозиції продукції та послуг індустрії гостинності на рівні регіону пов'язано з особливостями регіональної політики, що в свою чергу вимагає чіткого дотримання певних господарських та організаційних умов.

Також, доцільно визначити ряд факторів, які здійснюють вплив на поведінку гостей, їхнє ставлення до певного виду послуги та мотиви покупки. Ключові фактори впливу на створення попиту та поведінку гостей представлено в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

**Фактори впливу на формування попиту та поведінку споживачів
регіонального ринку послуг гостинності**

фактор	вплив
Вплив інструментів маркетингу	- цінова політика; - комунікаційна політика. - маркетингова товарна політика; - збутова політика.
Соціо-культурні фактори	- референтні групи для наслідування поведінки; - соціальна роль і статус; - сім'я; - культура і субкультура.
Ситуаційний впливу	- зміни обставин у поведінці споживачів; - зміни в макросередовищі; - атмосфера у місцях реалізації регіональних продуктів та послуг; - дії інших покупців продукції та послуг гостинності.
Психологічні фактори	- мотивація; - сприйняття; - засвоєння; - переконання; - ставлення.
Особистісні фактори	- професія, освіта, рівень доходів; - вік, стать, сімейний статус; - тип особистості, стиль життя.

(складено за даними [27, 30, 35])

З вище наведених типів факторів, чотири – господарюючі суб'єкти ринку не мають можливості контролювати, а саме: соціокультурні; психологічні; особистісні; ситуаційного впливу. Сукупність факторів системи маркетингу у вигляді маркетингових інструментів (ціна, послуга, розподіл, популяризація), які суб'єкти господарювання застосовують з метою позитивного впливу на цільовий

сегмент ринку послуг гостинності, повною мірою має контролювати менеджмент цих суб'єктів.

В сучасних умовах війн та поширення пандемій найважливішу роль для споживачів відіграє безпека. Безпека індустрії гостинності – це сукупність факторів, які характеризують соціальний, правовий та економічний стан забезпечення законних інтересів та прав громадян, юридичних осіб та держави в індустрії гостинності [39].

На основі існуючих наукових підходів, вважаємо за доцільне визначити складові безпеки індустрії гостинності, що представлено на рис. 1.8.

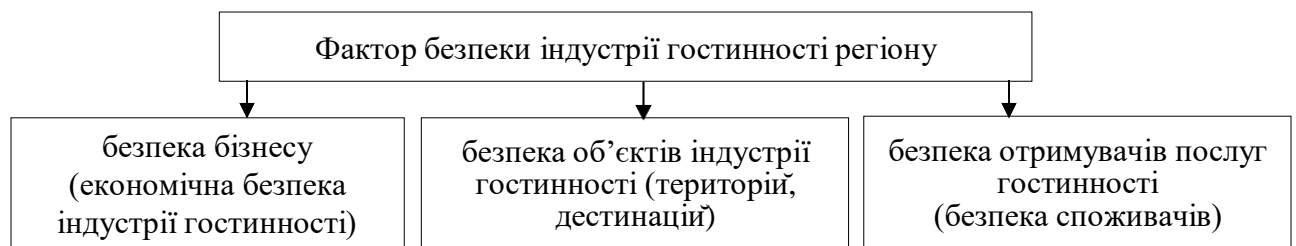

Рис. 1.8. Організаційна структура безпеки індустрії гостинності регіону (складено за даними [86, 106]).

Найчастіше безпеку бізнесу розглядають у дослідженнях економіки на основі галузі або конкретного підприємства індустрії гостинності. Безпека об'єктів індустрії гостинності завжди відіграє основну роль в екологічній обстановці, а також акцентує увагу на деструктивному впливі на природно-кліматичні ресурси й об'єкти. Безпека в індустрії гостинності, особливо в сучасних умовах пандемії є центральною у дослідженнях методики організації ресторанних, готельних та туристичних послуг.

Так, для того щоб підвищувати рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні, а також застосовувати кращі світові стандарти та норми якості в діяльність суб'єктів господарювання, потрібно досить уважно досліджувати та вивчати вподобання своїх гостей (цільову групу споживачів регіонального ринку послуг індустрії гостинності).

Фактори впливу на споживача послуг використовуються в рекламній діяльності. Зазвичай у більшості споживачів відношення до послуг позитивне,

тому «загострення» рекламного оголошення може бути вигідним для рекламодавців.

Оскільки поширення реклами послуг найбільш доцільне в телекомунікаційних засобах, то господарюючі суб'єкти мають зосередити увагу на аналізі факторів запам'ятовування відеоролика про послугу (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Основні фактори запам'ятовування реклами регіональних продуктів та послуг гостинності (складено за даними [14, 40, 57]).

Сформульовані закони рекламної практики передбачають, що саме реклама стимулює реалізацію хорошої продукції чи послуги і прискорює провал поганої. Вона показує яких якостей послуга не може мати та допомагає споживачеві як найшвидше це збагнути.

Існує також ряд факторів, які впливають на привабливість послуг різних типів. Зазначене стосується формування й удосконалення характеристик, які формують привабливість конкретного типу послуги та попит на неї (рис. 1.10).

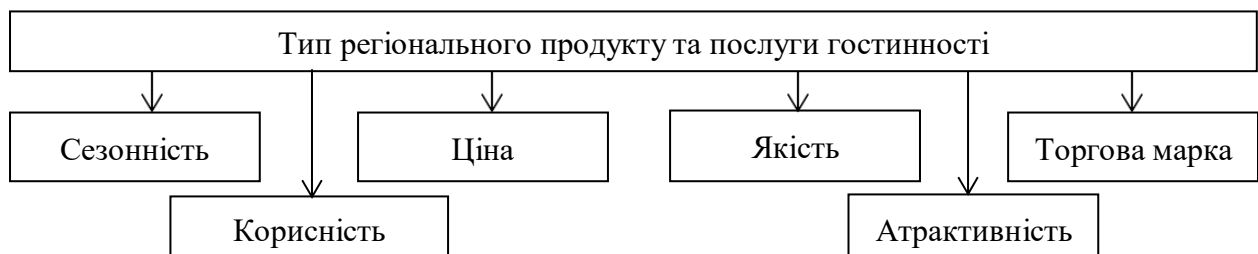

Рис. 1.10. Основні фактори привабливості та купівлі регіонального продукту чи послуги (складено за даними [127, 167]).

Одним з найважливіших факторів привабливості послуг гостинності є ціна та процес її формування на ринку індустрії гостинності регіону. Створення ціни здійснюється під впливом таких факторів:

- фактори попиту. За умови якщо попит на послуги в регіоні низький, то ціна, зазвичай, знижується, а якщо споживачів на одиницю послуги багато, а її пропозиція низька, то ціни зростають;

- психологічний фактор, під час якого споживач суб'єктивно сприймає залежність між ціною послуги та її характеристиками. Більшість споживачів вважають, чим вища ціна, тим більш якісною має бути послуга;

- фактор престижності приводить до того, що на послугу встановлюється висока ціна;

- фактор ціни оптимальніший частинами, а не цілими сумами. Споживач сприймає ціну в 1999 грн як більш справедливу, порівняно з ціною 2000 грн.

На нашу думку, ключовими факторами конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні, мають бути:

- збільшення та оптимізація асортименту послуг;

- розробка, впровадження і постійне поліпшення системи управління досліджуваною сферою на рівні регіону;

- створення конкурентних переваг послуг індустрії гостинності, що пропонуються на регіональному рівні та за його межами;

- збільшення частки регіонального ринку послуг гостинності в загальній структурі ринку держави, та як наслідок – збільшення рівня продажу та прибутків.

Зауважимо, що специфічною рисою сучасного регіонального ринку індустрії гостинності є невеликий рівень привабливості та незначний рівень окупності інвестицій, потреба у значних їх обсягах і складність застосування інновацій. Мають місце суттєві коливання цін на послуги індустрії гостинності, їх залежність від сезонності, часу та місця реалізації. На конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону впливає також низький рівень освітньо-кваліфікаційної підготовки і консерватизм надавачів послуг, що

деструктивно впливає на застосування нових методів організації виробництва та управління, процесом адаптації до коливань ринкових умов через поширення епідеміологічних та політичних факторів. Таким чином, на сучасному етапі розвитку, основними діючими факторами конкурентоспроможності індустрії гостинності на рівні регіону є як ті, що сприяють розвитку ринку послуг гостинності, так ті, що його стримують. Деструктивні фактори впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності систематизовано на рис. 1.11.

Деструктивні фактори впливу конкурентоспроможності індустрії гостинності	
Безпекові	<ul style="list-style-type: none"> - військове вторгнення росії в Україну; - пандемія «COVID-19» в усіх регіонах країни; - недостатній рівень безпеки в регіонах країни; - недосконалість страхової системи в Україні.
Організаційно-економічні	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність довготермінових стратегій розвитку індустрії в регіонах; - слабкий розвиток бізнес-середовища в регіонах; - недостатній підтримка малого та середнього підприємництва; - недосконалість правового забезпечення умов господарювання.
Адміністративні	<ul style="list-style-type: none"> - недосконалість системи контролю якості продуктів та послуг; - недоступність кредитів; - обмеженість фінансових ресурсів; - відсутність державних стандартів якості індустрії гостинності.
Техніко-економічні	<ul style="list-style-type: none"> - нестабільна економічна та політична ситуація в регіонах країни; - складна економічна ситуація в усіх регіонах; - надмірний податковий тягар малого та середнього бізнесу; - значні витрати на здійснення господарської діяльності; - застарілі технології та зношеність інфраструктури в регіонах; - ненадійність банківської системи, засобів комунікації.
Демографічні	<ul style="list-style-type: none"> - нестача досвіду формування стратегій та програм розвитку регіону; - низька кваліфікація підприємців і працівників надавачів послуг; - недостатність досвіду ведення власного бізнесу; - пасивність суспільства.
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - соціальні і психологічні передумови; - низька економічна свідомість; - нестача культури підприємництва; - низька культура відпочинку та споживання послуг гостинності.
Регіональні	<ul style="list-style-type: none"> - регіональні диспропорції розвитку; - відсталість та зношеність регіональної інфраструктури; - різниця в регіональних цінах на послуги

Рис. 1.11. Деструктивні фактори впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону (складено за даними [55, 59]).

Так, до основних деструктивних факторів впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності, на нашу думку, можна віднести безпекові, організаційно-економічні, адміністративні, техніко-економічні, демографічні, регіональні, соціальні:

– військове вторгнення Росії в Україну та поширення пандемії «COVID-19» – створює негативний вплив на конкурентоспроможність індустрії гостинності та визначає необхідність переформатування усїєї галузі. На нашу думку, якісний розвиток регіональних продуктів та послуг гостинності можливий шляхом застосування заходів з попередження та мінімізації наслідків пандемії «COVID-19», основними з яких є застосування цифрових та віртуальних продуктів, а також обов’язкових заходів із захисту здоров’я й безпеки споживачів. Віртуальна реальність може бути одним з основних напрямів розвитку індустрії гостинності регіонів та інструментів підвищення рівня конкурентоспроможності досліджуваних процесів;

– нестача капіталу – одна з поширених перешкод для надання конкурентоспроможних послуг малими та середніми підприємствами індустрії гостинності регіону. Зазначене стосується нестачі капіталу для започаткування та розвитку бізнесу, який сформований на світових стандартах та нормах якості. Як показує практика, найбільші проблеми пов’язані з започаткуванням господарської діяльності згідно стандартів якості продукції та послуг. Впровадження модернізованих або нових технологій, наприклад як ноу-хау, сертифікація, купівля ліцензії, пов’язаних з високою вартістю й потребує додаткових досліджень та розробок;

– нестача кваліфікованих кадрів – проблема, яка полягає в недостатньому рівні володінням міжнародних мов, недостатньому рівні освіти, незначній кількості ідей та ініціатив, низьким рівнем підвищення кваліфікації та стажування кадрів індустрії гостинності. У зв’язку з низькою підприємницькою активністю та незначним рівнем ініціатив, переважанням очікування, які існують в регіонах країни, необхідні стимули спрямовані на розвиток економічних активностей;

– проблеми індустрії гостинності та інституційної інфраструктури регіонів

– поганий стан шляхів та під'їзних доріг до об'єктів туризму, зношеність транспортної системи України, постійне підвищення цін на газопостачання, електропостачання, тепlopостачання, водопостачання та водовідведення, санітарне очищення та утилізацію відходів стимулює збільшення витрат, що в результаті призводить до збільшення цін для споживача;

– інтерес туристів в більшій мірі до виїзного туризму, недостатня розвиненість якісного внутрішнього туризму, відсутність державної підтримки якісного розвитку внутрішнього туризму та програм підвищення рівня якості регіональних продуктів та послуг гостинності;

– відсутнє організаційно-правове забезпечення, а саме: недостатні нормативно-правові гарантії захисту приватної господарської власності як ключової умови розвитку підприємницької діяльності індустрії гостинності; відсутність єдиної державної політики підтримки малого та середнього підприємництва, відповідної нормативно-правової бази та дійового механізму підвищення рівня якості регіональних продуктів та послуг гостинності регіону.

Механізми подолання стримуючих розвиток індустрії гостинності, факторів має зазначатись в державних, регіональних і місцевих програмах розвитку, що дозволить своєчасно реагувати на посилення дії деструктивних факторів.

Крім того, зважаючи основну мету нашого дослідження, вважаємо за необхідне детально розглянути специфічні загрози та ризики забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, яка є за своєю суттю мультиплікативною.

Усі зазначені фактори є визначальними у розвитку малого та середнього бізнесу індустрії гостинності, який задає тон досліджуваним процесам формуючи регіональні продукти та послуги в регіонах. Як засвідчують аналітичні дослідження, більшість факторів впливу на зазначені процеси в регіонах країни мають гальмуючий вплив. Для подальшого визначення рівня впливу факторів на забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності

регіону, пропонуємо провести систематизацію можливих специфічних, загрозливих факторів саме на суб'єкти господарювання. Усі такі фактори впливу на рівні регіону пропонуємо розділити на шість груп, а саме: економічні, модернізаційні, кадрові, політичні та законодавчі, інфраструктурні та безпекові, що наведено на рис. 1.12.).

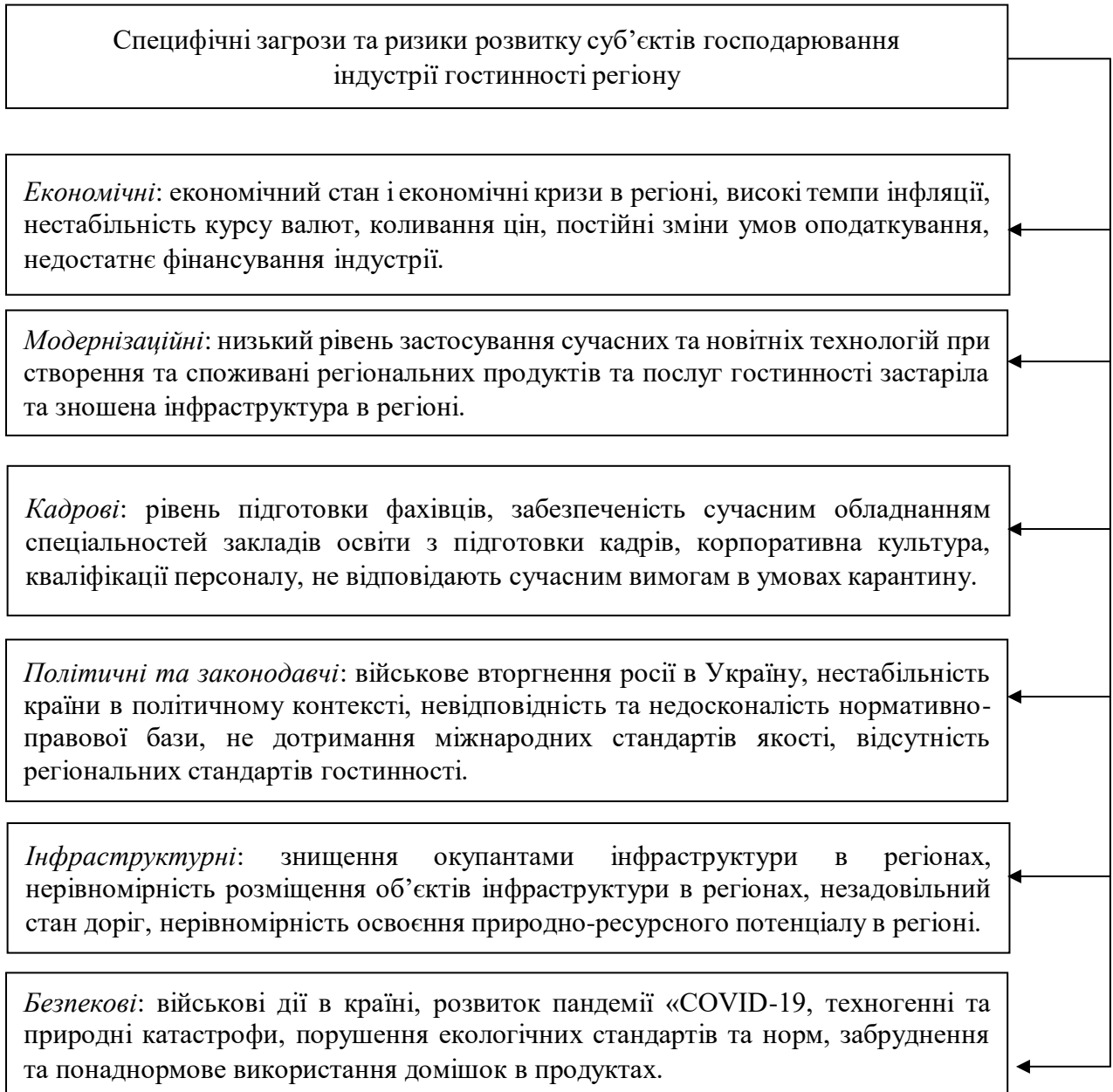

Рис. 1.12. Систематизація специфічних факторів впливу на суб'єкти індустрії гостинності в регіоні (складено за даними [30, 123])

Відповідно до рис. 1.12. основними факторами, які здійснюють вплив на забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні стали

фактори зовнішнього та внутрішнього впливу. Існує ряд позитивних факторів для розвитку саме малого та середнього підприємництва індустрії гостинності. Так, малі та середні суб'єкти господарювання мають специфічні організаційно-правові форми господарювання, а саме:

- можливість отримання відповідних земельних ділянок для використання, наприклад для організації сільського зеленого туризму тощо;
- здатність отримати підтримку держави через Український державний фонд підтримки підприємств, що застосовує функції з реалізації державної та регіональної політики щодо підтримки сільських господарств – для надання послуг в сфері агротуризму;
- значна мотивація до започаткування та розвитку діяльності націленої на отримання позитивних результатів;
- можливість передачі власного досвіду своїм нащадкам та виховання у них підприємницьких якостей, почуття любові і поваги до краю;
- можливість переселенцям, які створюють агросадиби в деяких регіонах отримати одноразову грошову допомогу за рахунок державного бюджету [214].

Однак, слід зазначити, що ці переваги малих та середніх суб'єктів господарювання нівелюються інституційними обмеженнями в державі. Оскільки розвиток таких суб'єктів господарювання – це взаємодія організаційно-економічних, соціально-психологічних, техніко-технологічних інституційних, природних та інших факторів.

Так, в сучасних умовах нерівномірності розвитку індустрії гостинності в регіонах України, особливого значення набувають ризики та небезпеки, які проявляються у нерівномірності локалізації об'єктів туристичної інфраструктури, нераціональності використання природно-ресурсного потенціалу, диспропорційному соціальному, економічному та інноваційно-технологічному розвитку регіонів тощо.

Окрім зазначених факторів, вважаємо за необхідне провести аналіз передумов підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Формування та розвиток регіональних продуктів та послуг гостинності регіону

передують появі нових тенденцій, які зумовлені створенням корпоративних утворень, покращенням технологічного поділу праці базуючись на спеціалізації суб'єктів гостинності регіонів. Зважаючи на проведені дослідження змістовного наповнення дефініції «конкурентоспроможність індустрії гостинності» та визначені факторів впливу на формування регіональних продуктів та послуг в регіоні, проведемо систематизацію факторів-передумов забезпечення конкурентоспроможності враховуючи регіональні особливості.

До основних груп факторів-передумов забезпечення конкурентоспроможності на рівні регіону віднесемо: організаційно-економічні; соціально-економічні; природно-епідеміологічні; історико-культурні; безпекові.

Організаційно-економічні фактори включають стан інфраструктури регіону, нормативно-правову базу щодо розвитку індустрії гостинності, обсяг попиту та його динаміку, обсяги потенціалу регіонів, ємність ринку індустрії гостинності, податково-кредитну політику, інвестиційний клімат тощо.

Соціально-економічні фактори змістовно включають рівень доходів, рівень якості життя та освіти населення, чисельність та структуру населення, яке є потенційними як споживачами так і суб'єктами надавачами послуг гостинності, наявність кваліфікованих кадрів тощо.

Ресурсні фактори розкривають потужність, різноманітність природно-географічного потенціалу, сезонність надання туристичних послуг, сприятливість стану довкілля, екологічність, природно-кліматичні умови тощо.

Культурно-історичні фактори змістовно включають наявність у регіонах: релігійних, культурних, історичних цінностей, які формують сезонний попит на регіональні продукти та послуги гостинності.

Регіональний аналіз факторів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності засвідчив наявність значного потенціалу більшості регіонів, щодо розвитку даного сектору. Проте, сьогодні досить поширене нехтування правилами надання послуг гостинності.

Аналіз факторів впливу на забезпечення конкурентоспроможності засвідчив, що в даному випадку нівелюється відповідність понять «порядність»

і «підприємець». Тому, для результативності підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності, окрім моральних, потрібно застосувати ще політичні, економічні, інституційні, соціально-культурні, та психологічні фактори впливу, які визначено на рисунку 1.13.

Рис. 1.13. Фактори-передумови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (складено за даними [19, 21, 23])

Регіональні продукти та послуги гостинності – це складні економічні системи взаємозв'язки та відносини між його суб'єктами, що функціонує та розвивається в межах відповідного регіону згідно загальних принципів розвитку економіки та індустрії гостинності. Вважаємо за доцільне такі фактори поділити на основні та додаткові.

Таким чином, основними факторами, необхідними для забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, на нашу думку, є:

– дієве державне регулювання та управління розвитком регіональних туристичних продуктів, що забезпечить стале, безпечне та привабливе підприємницьке середовище території та в результаті посилить його конкурентні переваги;

– розвинена інфраструктура ринку індустрії гостинності, яка системно оновлюється та включаючи модернізацію технічного оснащення інфраструктури регіонів;

– надання якісних продуктів та послуг гостинності неможливе без належного маркетингового та інформаційного забезпечення для задоволення наявного попиту споживачів та отримання максимальних прибутків підприємців гостинності;

– ефективний соціальний ресурс у вигляді кадрів високої кваліфікації, що відповідає сучасним вимогам індустрії гостинності, підвищення рівня економічної грамотності, свідомості та активності населення регіонів;

– відповідний рівень платоспроможності населення та гостей регіону.

Таким чином, для досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону необхідно здійснювати постійний аналіз факторів впливу за такими ознаками: попиту та поведінки споживачів (особистісні, психологічні, соціокультурні, ситуаційного впливу та маркетингові); розвитку ринку послуг гостинності (епідеміологічні та безпекові, організаційно-економічні, адміністративні, техніко-економічні, демографічні, соціальні, регіональні); специфічні фактори надання послуг гостинності (інтелектуальні, фінансові, інфраструктурні, політико-правові та безпекові); фактори-передумови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (економіко-політичні, інституційні, соціально-культурні, психологічні).

Проведене дослідження засвідчило наявність великої кількості факторів, що здійснюють вплив на забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Нажаль сьогодні, більшість з цих факторів здійснюють деструктивний вплив. Відповідно до об'єкту нашого дослідження та запропонованої концепції проведемо систематизацію основних груп факторів

впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону, що представлено на рис. 1.14.

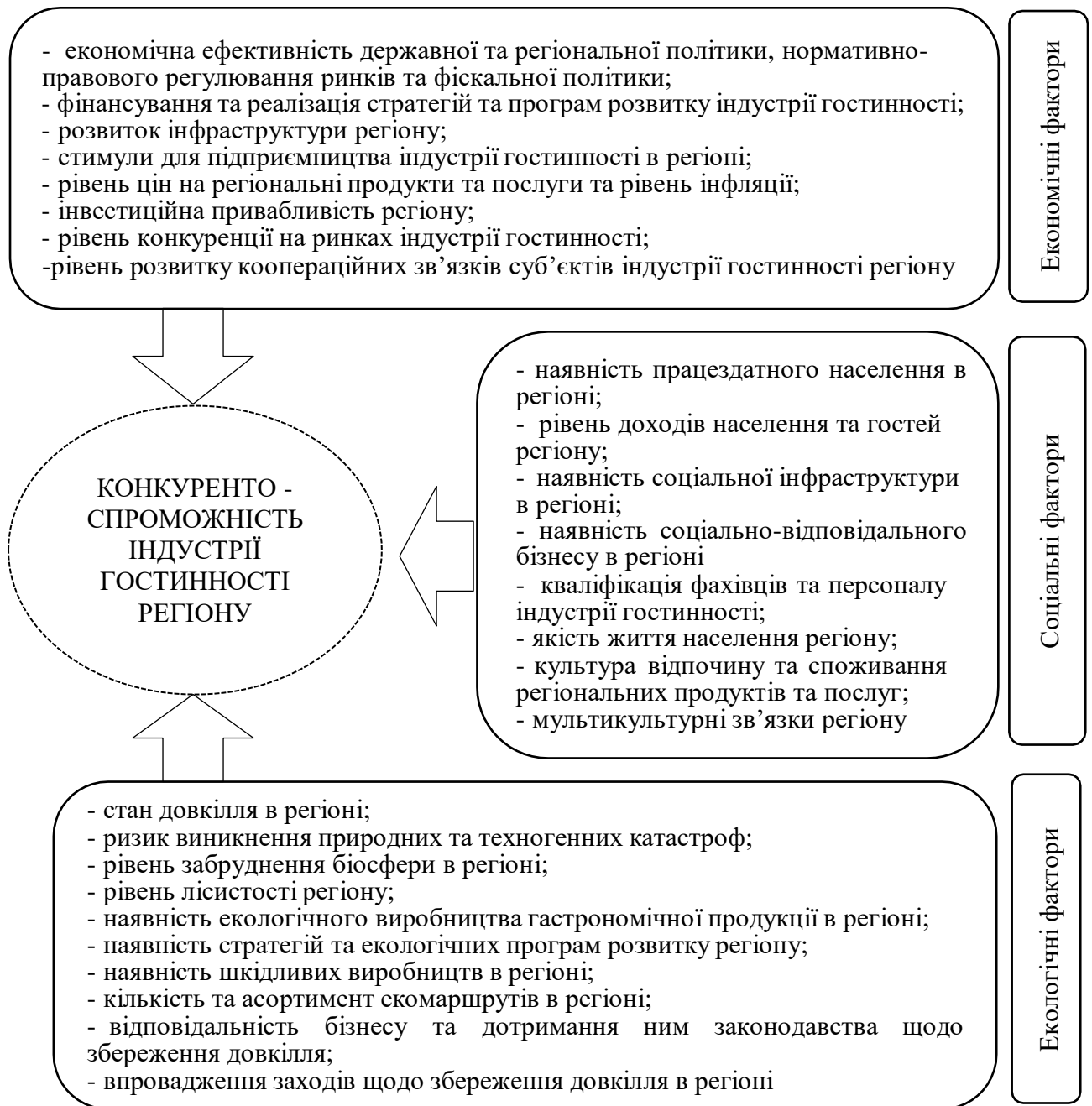

Рис. 1.14. Систематизація факторів впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону (складено за даними [25, 30, 33]).

Відповідно до запропонованого підходу, фактори забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону поділено на економічні, соціальні та екологічні. Крім того, об'єктами зміцнення конкурентоспроможності індустрії гостинності є регіональні фактори.

1.3. Світовий досвід забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону

Більшість європейських держав притримуються конструктивного підходу щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Такий підхід в міжнародній спільноті досягається формуванням нормативно-правових документів, що мають юридичну силу. У більшості держав світу діють спеціальні закони, які спрямовані на збалансований, сталий розвиток регіонів. Забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону вимагає належного нормативно-правового забезпечення. Країни Європейського союзу в цьому відношенні напрацювали достатній досвід регіонального розвитку індустрії гостинності та забезпечення конкурентоспроможності продукції та послуг.

Діючі Конституції більшості країн врегульовують процеси забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. В кожній країні, зміст такого регулювання залежить від особливостей розвитку індустрії гостинності, змісту правової системи, конституційного устрою та форми держави.

Дослідження засвідчують, що усі країни які сьогодні відносяться до розвинутих, здійснювали вплив на розвиток регіонів шляхом законодавчого регулювання, підтримкою малого та середнього бізнесу та національної економіки. Кожна з держав європейського союзу формує власну регіональну політику забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Важливість регіонального фактору забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності зумовлена комплексом обставин, пов'язаних з процесами інтеграції та глобалізації.

Дослідження європейського досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, дозволяють стверджувати що в більшості країн відбувались поступовий процес регіонального розвитку досліджуваної індустрії. Відповідно до цього можна визначити ряд підходів до зазначених процесів (рис. 1.15).

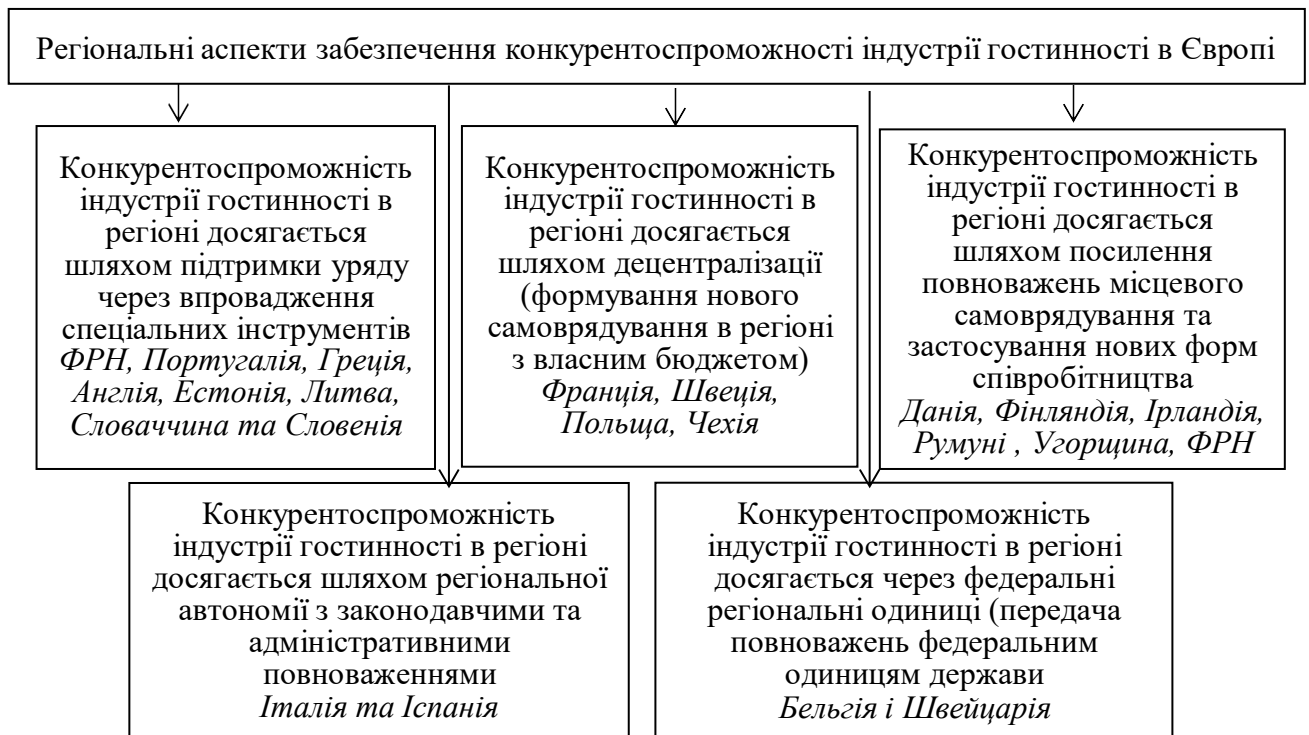

Рис. 1.15. Напрями забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в країнах Європи (складено за даними [23, 26, 27, 48, 94, 97, 98, 120]).

Аналіз міжнародного досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону засвідчив застосування дієвих інструментів регіонального розвитку та європейського регіонального співробітництва. Інтеграція є одним з основних інструментів, які застосовуються в індустрії гостинності для підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів. Наприклад, успішною інтегрованою екосистемою є кластер «Шлях сантьяго» – це найпопулярніший пішохідний маршрут у світі до міста Сантьяго-де-Компостела (таблиця 1.6). В центральному соборі міста покояться мощі Святого Якова. Кластер сформовано таким чином, що до собору веде близько 15 маршрутів з різних європейських країн. В даному випадку одним з найпопулярніших є Французький Королівський Шлях (Camino Frances), протяжністю біля 800 кілометрів. Туристичний кластер являє собою екосистему туристичних шляхів поєднаних однією метою.

Змістовна структура європейського кластеру «Шлях Сантьяго»,
як приклад інтегрованої туристичної екосистеми

Країна	Місто учасник кластеру	Протяжність маршруту	Тривалість маршруту
Іспанія	Севілья	996-1076 км	кількість днів залежить від типу маршруту
Франція	Сен-Жан-П'є-де-Пор	770 км	38 днів
Іспанія	Мадрид	676 км	34 дні
Іспанія	Саламанка	495 км	21-23 дні
Франція	Ліон	303 км	15 днів
Португалія	Порту	238 км	11 днів
Іспанія	Саррія	112 км	5 днів

(складено за даними [97, 98, 120]).

Таким чином, до кластеру належать: міста Іспанії (Севілья, Мадрид, Саламанка, Саррія), Франції (Сен-Жан-П'є-де-Пор, Ліон) та Португалії (Порту).

Іншим успішним прикладом є кластер «Labska stezka», який є однією з форм «The Elbe Greenway Route». Зазначений туристичний маршрут поєднує дві європейські країни – Німеччину та Чехію і має протяжність 1300 км, а також пролягає вздовж річки Ельба. Кластер продукує прибутки індустрії гостинності та послуги, які дозволяють:

- легко провести один або два тижні на маршруті та просто дозволити розуму відпочивати;
- використати облаштовану інфраструктуру для активного відпочинку, а саме велосипедного, водного та пішохідного туризму;
- скористатись об'єктами розміщення, харчування та суб'єктами малого бізнесу, що розміщені по всій території маршруту.

Важливим питанням конкурентоспроможності гостинності глобального рівня є нормування якості пропонованої продукції та послуг. Одним з основних інструментів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності є стандартизація, як «діяльність, що спрямована на досягнення та встановлення відповідних прогресивних норм і вимог шляхом формування та впровадження нормативної документації для виготовлення та використання різних типів продукції та послуг» [23]. В індустрії гостинності процес стандартизації

передбачає формування продуктів та надання послуг відповідно до встановлених вимог об'єктів гостинності такого типу (засоби розміщення та харчування, маршрути, туристичні пакети тощо). Основним завданням стандартизації є надання суб'єктам індустрії гостинності можливості не тільки забезпечувати базовий рівень послуг для гостей та населення регіону, а й надавати їх якісно. Це пов'язано з застосуванням стандартів серії ISO 9000 [27]. Сьогодні, більшість європейських країн (Швеція, Франція, Данія, Бельгія, Нідерланди, Австрія, Великобританія) є активними учасниками платформи ISO. Сьогодні Україна також імплементує вказані стандарти в індустрію гостинності.

Таблиця 1.7

Використання лідерами гостинності міжнародних стандартів ISO

Країни	Зміст застосування стандартів
Швеція, Франція, Данія, Бельгія, Нідерланди, Австрія, Великобританія	Рівень економіки в країні значно залежить від інтенсивності та якості зовнішньої торгівлі, затверджені стандарти застосовуються в повній мірі
Канада, США, Австрія	Стандарти не застосовуються, якщо вони не відповідають наявним індустрії гостинності країни
Японія	Чітке використання стандартів включи вимоги до них
Україна	Міжнародні стандарти гостинності переважно не імплементовані. Вітчизняні норми гостинності не приведені до міжнародних, що перешкоджає використанню кращих світових практик повною мірою. Сьогодні гармонізується законодавство держави з міжнародними стандартами, нормами та правилами.

(складено за даними [94, 97, 98, 120]).

Сьогодні, міжнародні стандарти носять рекомендаційний характер та не є обов'язковими документами для застосування. Держави мають право застосовувати їх повною мірою, частково або не застосовувати. Згадані стандарти гостинності мають рекомендований характер. [34].

Світова система стандартизації створюється на співпраці та відповідних угодах:

- на глобальному рівні між UNWTO та ISO;
- на рівні регіону між суб'єктами гостинності зі стандартизації;

– двосторонні угоди укладені між національними суб'єктами стандартизації.

Сьогодні, Польща є прикладом ефективної політики стандартизації гостинності шляхом використання зазначених інструментів. Країна-сусід застосовує сучасні механізми, що дозволяють формувати конкурентоспроможні продукти та послуги індустрії гостинності. В основі таких процесів лежить якісне нормативно-правове та інституційне забезпечення. Така сучасна політика Польщі, сприяла швидкому розвитку індустрії гостинності.

Варто зазначити, що доступною для іноземних гостей Польща стала після вступу її до Європейського союзу. Це дозволило спростити митні та інші формальності. Такі процеси, сприяли розвитку індустрії гостинності та залученню іноземних інвестицій в індустрію гостинності Польщі [94].

Аналіз досвіду Польщі щодо розвитку індустрії гостинності засвідчив, що з 2019 року досліджувана сфера структурно входить до Міністерства економічного розвитку Республіки Польщі, що здійснює управління індустрією туризму та гостинності. Згадане міністерство здійснює контроль та управління за Польською туристичною організацією, до функцій та обов'язків якої входить промоція та просування регіональних та національних продуктів індустрії гостинності, маркетинг тощо. Зазначене сприяє впізнаваності польських продуктів та послуг гостинності, які є визнані одними з якісних та найоптимальніших у світі. В сусідній Польщі, Міністерство економічного розвитку здійснює контроль за Головними органами влади регіону в розділі імплементації Закону у сфері забезпечення послуг гостинності.

На рівні регіону, у Польщі, ключову роль у розвитку в забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності відіграють регіональні органи управління та організації, співпраця та об'єднання яких, дає змогу залучати додаткові інвестиції та гармонізувати і узгоджувати напрями розвитку індустрії гостинності з розробленими планами та стратегіями діючої Польської туристичної організації.

Змістовна структура діючого Міністерства економічного розвитку Республіки Польща представлено на рис. 1.16.

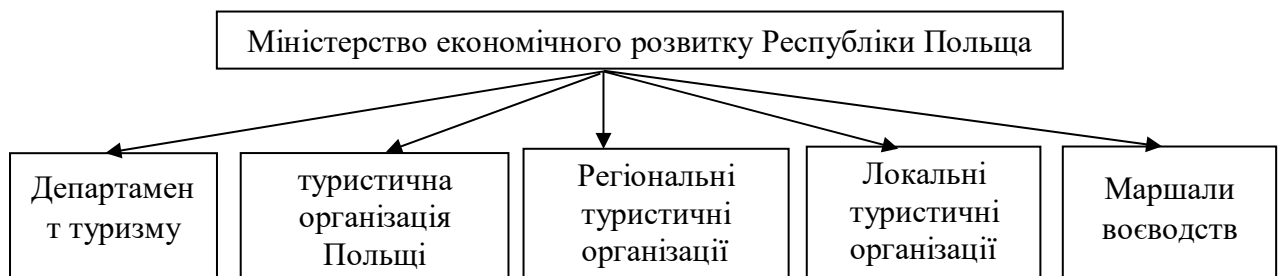

Рис. 1.16. Організаційна структура Міністерства економічного розвитку Польщі в частині приналежності індустрії гостинності (станом на 2021 р.) (складено за даними [27, 48, 98, 120]).

Цікавим є аналіз фінансування досліджуваних процесів Польщі. Так, 2018 року бюджет витратив на розвиток індустрії гостинності 60,9 млн. злотих. Бюджет діючої Польської туристичної організації сягнув 49,5 млн. злотих. Бюджет розвитку індустрії гостинності Польщі щороку збільшувався протягом 2014-2020 роках. Аналіз наявного бюджету Польщі на 2020 рік засвідчив, що на розвиток гостинності виділено 61 млн. злотих [48]. В таблиці 1.8 представлено міжнародний досвід підтримки державою бізнесу індустрії гостинності.

Основною метою розвитку індустрії гостинності Польщі є посилення конкурентоспроможності пропонованих продуктів та послуг, підтримка ініціатив малого та середнього бізнесу в регіонах. Підхід базується на використанні кращих світових практик розвитку індустрії гостинності.

Таким чином, міжнародний досвід розвитку індустрії гостинності, на прикладі Польщі засвідчив, що польські суб'єкти індустрії гостинності є взаємоузгодженими в діях, мають ефективний розподіл функцій, фінансуються згідно впроваджених стратегій, мають розвинуту мережу в середині країни та за її межами.

Міжнародний досвід підтримки державою бізнесу індустрії гостинності

Країна	Характеристика
Іспанія	Ухвалений план підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту країни. Центральне місце в цьому плані займає реконструкція та модернізація готелів в ключових курортних зонах, розвиток сільського туризму в районах, які не мають пляжів (Валенсія). Острів Тенеріфе оголошено зоною франко, що дає можливість не лише знизити ціни на туристичні послуги (зокрема й у готелях), а також відбивається на вартості інших продуктів, зокрема бензину. Крім того, уряд країни інвестує великі суми в розвиток інфраструктури цього острова.
Марокко	Ухвалений план розвитку туризму та готельного бізнесу, що передбачає прямі бюджетні інвестиції (20-40%) для підтримки пріоритетних проєктів, наприклад, готельних комплексів, великих парків розваг тощо.
Туреччина	Готельно-туристичний комплекс на 40% дотується урядом держави, що дає змогу встановлювати конкурентоспроможні ціни на послуги. Крім того, прийнято зручне для туристів вільне котирування іноземної валюти поряд з місцевою грошовою одиницею.
Ізраїль	Інвестицій у вигляді прямих відрахувань і податкових пільг (до 30%) в індустрію повертається інвестору державою (за умови досягнення певних обсягів залучення туристів).
Мексика	Створені зони франко (вільні від оподаткування) навколо курортів Канкун та Акапулько.
Індонезія	Острів Балі є вільною економічною зоною, яка знижує ціни на туристичну, готельну пропозицію. Також оправдовує себе практика прямих бюджетних інвестицій у розвиток інфраструктури.

(складено за даними [23, 94, 97, 98, 120]).

Отже, Польща застосовує дієві механізми розвитку індустрії гостинності, в основі яких є дієве нормативно-правове та інституційне забезпечення. Крім того, сьогодні ключовими міжнародними інституціями, які врегульовують процеси конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності, є: EQNET – Європейська мережа оцінювання та сертифікації систем якості; EOTS – Європейська організація з випробувань та сертифікації EQS – Європейський Комітет з оцінювання та сертифікації систем якості тощо [15]. Основні міжнародні організації індустрії гостинності актуальні відповідно до теми дослідження наведені в таблиці 1.9.

Міжнародні організації індустрії гостинності

Назва організації	Цілі, особливості діяльності організації
Всесвітня туристська організація (UNWTO)	Спеціалізоване агентство ООН і провідна міжнародна організація у сфері туризму; відіграє вирішальну роль в просуванні, розвитку, життєздатності та універсальної доступності туризму, звертаючи особливу увагу на інтереси країн, що розвиваються
Об'єднана федерація асоціацій туристичних агентств(UFTAA)	Наслідувач Всесвітньої федерації асоціацій туристичних агентств, створеної в 1966 р в Римі (Італія)
Міжнародна асоціація готелів і ресторанів (IH&RA)	Міжнародна організація в сфері готельного бізнесу, яка сформована у 1946 р в Парижі (Франція). Штаб-квартира перенесена у 2008 р. в Женеву (Швейцарія)
Всесвітня рада з туризму та подорожей (WTTC)	Міжнародний форум лідерів і найбільш значущих готельних компаній
Всесвітня асоціація туристичних агентств (WATA)	Міжнародна організація туристичних агентств, метою якої є підвищення професіоналізму роботи туристичних агентств. Займається розробкою стандартів ділової етики та якості обслуговування туристів

(складено за даними [27, 97, 98, 120]).

Як було зазначено вище, ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в світовій практиці є співпраця. Такого підходу дотримуються більшість європейських країн, причому співпраця може відбуватись у різних формах. Сьогодні, індустрії гостинності є стимулом для суб'єктів господарювання і їх об'єднань, впроваджувати нові шляхи забезпечення конкурентоспроможності регіональних продуктів та послуг. Світовою спільнотою сформовано систему знань щодо конкурентоспроможності індустрії гостинності. Світовий досвід забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону доводить актуальність кластерних ініціатив та впровадження кластерної структури економіки.

Сьогодні, кластери індустрії гостинності стали стимулом посилення конкурентоспроможності регіонів. Аналіз діяльності та розвитку кластерів гостинності, доводить успішність таких утворень в ряді країн. У цьому випадку, конкурентні переваги індустрії гостинності таких країн, є на порядок вищі та

базуються на конкретних позиціях змістовних кластерних структур, що стимулює покращення управління економікою регіону. Зарубіжний досвід забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону показав наявність двох переважаючих моделей кластерної політики – ліберальної та дирижистської.

Ліберальна модель кластерної політики базується на застосуванні принципу мінімального впливу держави, який полягає в усунуванні перешкод на шляху створення природних умов для розвитку кластерного утворення та мінімальному застосовуванню прямих механізмів державного втручання. На відміну від ліберальної, дирижистська модель управління кластерною політикою розвитку індустрії гостинності передбачає використання активніших засобів державного регулювання.

Поняття «кластер індустрії гостинності» будемо трактувати як добровільне об'єднання усіх стейкхолдерів розвитку індустрії гостинності, які ефективно співпрацюють з освітньо-науковими установами, органами місцевої влади, громадськими організаціями для забезпечення конкурентоспроможності своєї продукції та послуг, а також соціально-економічному зростанню регіону.

До прикладу, кластерна політика Японії переважно реалізується в рамках загальнодержавної політики, яка тісно пов'язана з регіональною політикою розвитку індустрії гостинності. Наразі, політична система Японії має на меті такі цілі:

- посилити конкурентоспроможність економіки держави;
- проводити структурні реформи у сфері індустрії туризму та гостинності;
- розробляти інноваційні проекти розвитку індустрії гостинності;
- розвивати нові підприємства індустрії гостинності;
- стимулювати розвиток економіки регіону через систему самофінансування.

Таким чином, політика Японії щодо розвитку індустрії гостинності характеризується такими ключовими пріоритетами та поняттями: конкурентоспроможна країна, структурні реформи індустрії гостинності,

інноваційний розвиток, розвиток індустрії гостинності, самофінансування регіональних платформ. Відмінною рисою сучасної кластерної політики є визначення основного напрямку розвитку досліджуваної індустрії.

Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону засвідчив застосування таких основних інструментів управління:

- регіональна політика з чітко визначеною стратегією розвитку індустрії гостинності та розподілу бюджетних ресурсів;

- політика, що фокусує увагу на певних аспектах розвитку кластерних структур;

- політика як складова частини інших стратегічних підходів до економічного розвитку [120].

Таким чином, доведено що конкурентний потенціал суб'єктів регіонального ринку індустрії гостинності, їх здатність до суперництва, а також перевершувати конкурентів за базовими характеристиками пропонуваніх продуктів та послуг гостинності в регіоні (ціна, якість тощо), знаходить свій вияв у конкурентоспроможності. Загалом конкурентоспроможність досліджуваної індустрії в регіоні характеризує здатність суб'єкта гостинності відповідати тим вимогам, що їх диктують ринковий та інституціональний механізми й відповідна соціально-економічна модель регіону.

Основними характеристиками конкурентоспроможності регіонів за розробленою методологією IMD-Lausanne є такі: ефективність управління, та бізнесу, продуктивність економіки та інфраструктура [123]. Однак теорія конкурентменеджменту доводить, що ці характеристики доцільно розглядати в такому алгоритмі: 1) основні фактори конкурентоспроможності (інфраструктура, ресурси); 2) формування конкурентних переваг (ефективність ведення бізнесу); 3) конкурентні переваги (продуктивність економіки); 4) управління процесом конкурентоспроможності індустрії гостинності (ефективність управління) (рис. 1.17).

Рис. 1.17. Інтерпретація конкурентоспроможності за методологією IMD-Lausanne (з позиції теорії конкурент-менеджменту) (складено за даними [23, 48, 123]).

Таким чином, конкурентоспроможністю індустрії гостинності в регіоні можна та доцільно управляти. Зазначене дозволить розуміти можливості регіонів в умовах міжнародної конкуренції послуг гостинності забезпечувати високі доходи і рівень зайнятості місцевого населення, при цьому, здатність розвивати наявний у регіоні потенціал (економічний, фінансовий, виробничий, трудовий, інвестиційний, ресурсний).

Конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону визначається його конкурентними перевагами. Конкурентні переваги індустрії гостинності регіону – це фактори, що позитивно впливають на конкурентоздатність регіональних продуктів та послуг гостинності на шляху її інтеграції до глобального ринку, що включає зв'язки: забезпеченість регіону факторами формування та споживання, ефективну діяльність суб'єктів господарювання, наявність платоспроможного попиту, мультиплікативність індустрії гостинності, передовий менеджмент та стратегії підприємств гостинності, трендову структуру виробництва регіональних продуктів та послуг, кваліфікованих робітничих кадрів, наявністю форм партнерства тощо.

Аналіз світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону виявив наявність реалізованих в регіонах України проектів, які дозволяють досягнути бажаного рівня конкурентоспроможності індустрії

гостинності в рамках міждержавного партнерства, що представлено в таблиці 1.10.

Таблиця 1.10

Проекти забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів України в рамках міждержавного партнерства

№	Характеристика проектів
1	За сприянням ЄС впроваджені масштабні транскордонні туристичні проекти у рамках програми транскордонного співробітництва «Румунія – Молдова – Україна» в Івано-Франківському регіоні: проект «Розвиток туристичної мережі в Івано-Франківську (Україна) і Марамуреші (Румунія)» (в місці Яремче організовано Центр екотуризму); проект «Велоукраїна» покликаний розвивати мережу маршрутів територій (велосипедних та піших), разом з своїми партнерами (Карпатський національний природний парк, місцеві громадські організації та румунська партнерська організація Asociatia PentuTurisim, Culturasi Tineret); проект «Гармонізація розвитку туризму в сільській місцевості Карпатського регіону», що реалізовується Асоціацією економічного розвитку Івано-Франківської області; проект ТАІФ «Карпатська мережа кулінарної спадщини»
2	Проект FORZA – комплексний проект еколого-соціо-економічного спрямування, де вектори туризму визначено як ключові інструменти збільшення прибутків мешканців Закарпаття. На основі коштів зазначеного проекту було створено Рахівський туристичний центр та Закарпатський туристичний шлях у Рахівському районі. Карпатським біосферним заповідником та Рахівським лісовим господарством в кооперації з гірськими районними адміністраціями та суб'єктами господарювання було розроблено та облаштовано близько 80 км Закарпатського туристичного шляху. Це один з багатьох українсько-польських інвестиційних проектів, що мають туристичне спрямування, більшість з яких реалізуються у, Закарпатській, Львівській, Волинській, Тернопільській, Івано-Франківській, Рівненській областях.
3	Практика створення туристичних інформаційних центрів (ТІЦ) з використанням європейського досвіду. Наприклад, в Закарпатській області створено мережу туристичних інформаційних центрів Закарпаття та сувенірних крамниць «Скарби Закарпаття» завдячуючи реалізації проекту «Управління транскордонними дестинаціями в Закарпатській області та Саболч-Сатмар-Березькому регіоні Угорщини», що сформовані та впроваджується Центром українсько-угорського регіонального розвитку в межах Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія- Україна 2007-2013 та співфінансується ЄС через європейський інструмент партнерства та сусідства.

(складено за даними [23, 26, 98, 120]).

Проведений аналіз світового досвіду досліджуваних процесів дозволяють систематизувати алгоритм вибору оптимального варіанту світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону (рис. 1.18).

Рис. 1.18. Застосування світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонами України.

Отже, на основі розглянутого світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів доведено, що світова практика запроваджує системи стимулювання та організаційно-економічні механізми досліджуваних процесів, що дозволяє забезпечити конкурентоспроможність регіональних економік.

Висновки до першого розділу

1. Процес забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів є об'єктивною необхідністю в умовах глобалізаційних процесів, впливу ряду факторів на розвиток регіонів, які сьогодні переважно носять деструктивний характер, росту міжрегіональних асиметрій, становлення нових моделей поведінки суб'єктів господарювання індустрії гостинності, посилення вимог до якості продукції та послуг гостинності, високих інтеграційних темпів регіонів України та значних масштабів інноваційного, інформаційного й інтелектуального розвитку в усіх сферах та напрямках життя сучасного суспільства тощо.

2. Узагальнюючи та систематизуючи підходи вчених до трактування категорій «індустрія гостинності» та «конкурентоспроможність», сформульовано логічно-структуроване визначення категорії «конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону», під якою запропоновано розуміти визнану ринком сформовану і реалізовану комплексну систему розвитку гостинності регіону, що характеризується спроможністю суб'єктів господарювання формувати унікальні регіональні продукти та послуги високої якості, які можуть бути інтегровані у інші ринки вищих рівнів.

3. Обґрунтовано умови формування конкурентних переваг індустрії гостинності в регіоні, до яких віднесено: умови пропозиції у вигляді наявного потенціалу в регіоні (природне та культурне середовище, людські ресурси, інфраструктура регіону, суб'єкти господарювання тощо) та умови попиту у вигляді процесу споживання продуктів та послуг гостинності (вимогливі споживачі, місцевий попит серед населення, наявність регіональних стандартів якості, участь в грантах та проектах). Доведено, що конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону на пряму залежить від взаємодії суб'єктів, які формують та надають пропоновані послуги відповідної якості.

4. Систематизовано фактори забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону за такими видами: попиту та поведінки споживачів (особистісні, психологічні, соціокультурні, ситуаційного впливу та маркетингові); деструктивного впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону (безпекові, організаційно-економічні, адміністративні, техніко-економічні, демографічні, соціальні, регіональні); специфіки надання послуг індустрії гостинності (економічні, модернізаційні, інфраструктурні, інноваційні, інтелектуально-кадрові, безпекові, політичні та законодавчі); передумов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні (економічні, політичні, інституційні, соціально-культурні, психологічні), що дозволить, на основі застосування діаграми причинно-наслідкових зв'язків, визначити основні перешкоди забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні та запропонувати ефективні шляхи вирішення зазначених проблем.

5. Досліджено світовий досвід забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. На підставі інтерпретації конкурентоспроможності з позиції теорії конкурент-менеджменту виділено основні характеристики конкурентоспроможності регіонів до яких віднесено: фактори конкурентоспроможності інфраструктура регіону; процес формування конкурентних переваг бізнесу гостинності в регіоні; наявні конкурентні переваги у вигляді продуктивності економіки; управління конкурентоспроможністю регіону, що виражається в ефективному управлінні. Основними інструментами забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону у світовій практиці є нові форми співробітництва суб'єктів гостинності, інтеграційні процеси, а також програмні та стратегічні політики. Доведено, що у повоєнні роки значна кількість розвинутих країн здійснила перехід від адміністративних до непрямих шляхів регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, до можебути корисним досвідом для регіонів України.

6. На підставі вивчення європейського досвіду визначено регіональні аспекти забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Зокрема, конкурентоспроможність індустрії гостинності шляхом: підтримки уряду через впровадження спеціальних інструментів у ФРН, Португалії, Греції, Англії, Естонії, Литві, Словаччині та Словенії; формування нового самоврядування в регіоні з власним бюджетом у Франції, Швеції, Польщі, Чехії; посилення повноважень місцевого самоврядування та застосування нових форм співробітництва у Данії, Фінляндії, Ірландії, Румунії, Угорщині; регіональної автономії з законодавчими та адміністративними повноваженнями у Італії та Іспанії; передачі повноважень федеральним одиницям держави у Бельгії і Швейцарії.

Результати дослідження, що відображені в розділі 1, опубліковано в працях автора [202, 203, 204, 213, 216, 217].

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Методичний підхід оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону

Підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону вимагає проведення комплексних та системних аналітичних досліджень на предмет виявлення рівня, тенденцій та конкурентних переваг кожної території держави щодо її соціальних ресурсів, наявного інституційного середовища розвитку індустрії гостинності, сприятливих регіональних умов щодо ефективного використання туристичного потенціалу тощо. З іншої сторони, важливим є дослідження наявного ресурсного забезпечення розвитку індустрії гостинності регіонів держави з позиції наявності соціальних, економічних, туристичних та інформаційних ресурсів як передумов забезпечення їх конкурентоспроможності. У зв'язку із цим, актуалізуються питання щодо вибору виваженої системи показників та алгоритму дій до аналізу та оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Такі дослідження є важливими для різних стейкхолдерів, зокрема: інвесторів, які бажають вкласти інвестиційні ресурси у розвиток індустрії гостинності; територіальних та місцевих органів влади – для виявлення конкурентних переваг території, її вузьких місць у розвитку індустрії гостинності; населення, яке прагне отримати якісні послуги в сфері індустрії гостинності; представників бізнесу – для оцінки потенційних можливостей та вибору системи заходів покращення якості наданих послуг в сфері індустрії гостинності.

Варто зауважити, що в теорії та практиці розроблено підходи, методики та обґрунтовано систему показників аналізу та оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Наявність такої системи підходів зумовлює отримання різних результатів оцінки конкурентоспроможності індустрії

гостинності. Розробленням методичних підходів до аналізу та оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону займалися такі науковці як Бортник Л.В. [109], Донець А.А. [103], Кондратенко Н.О. [102], Лохман Н.В. [107], Мархонос С. М. [105], Обозна А.О. [108], Остапенко Я.О. [104], Поворознюк І.М. [101], Рябев А.А. [100], Чебан Т. М. [106] та інші. Розглянемо зміст цих підходів до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Рябев А.А. використовує якісний підхід до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності. Він пропонує такі показники як «якість надання послуг (наприклад, швидкість обслуговування); рівень цін та система знижок; місце розташування готелю; кваліфікація та професіоналізм персоналу; інтер'єр готелю та комфортність номерів; асортимент послуг (основні, додаткові, супутні)» [100].

Водночас, науковцем пропонується наступна формула для розрахунку:

$$КС = \frac{\sum_{d=1}^n g \times d}{m}$$

g – оцінка критерію;

d – кількість людей, що віддали перевагу i -му критерію;

m – кількість охоплених питань осіб.

Згідно експертного опитування, результати оцінки можуть бути наступні:

«0» – незадоволеність споживача послугою;

«0,5» – частково задоволений;

«1» – повністю задоволений.

Поворознюк І.М., Слатвінська Л.А., Бербец Т.М. у своїх дослідженнях теж використовують якісні підходи до оцінки конкурентоспроможності готельних послуг. Для цього використано такий показник як кількість закладів індустрії гостинності. Якісна оцінка передбачає рівень задоволення споживачами якістю

обслуговування шляхом проведення анкетування (експертний метод оцінювання). Було виділено п'ять груп факторів, які визначають якість надання послуг в сфері індустрії гостинності:

- «фактори, що характеризують рівень розвитку готелю;
- фактори, що характеризують виробництво і надання послуг;
- фактори, що характеризують завантаження готелю;
- фактори, що характеризують структуру гостей;
- фактори, що характеризують маркетингову політику» [101].

Кондратенко Н.О., та Оболонцева Л.В. для оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності пропонують використовувати наступну групу показників:

- «економічні, що відображають фінансову діяльність підприємств індустрії гостинності;
- суб'єкти господарювання, що характеризують якість надання готельних послуг;
- класифікаційні, що показують певні (специфічні) види послуг;
- нормативні, що характеризують відповідність послуги умовам певних стандартів та нормативів;
- соціальні, що характеризуються відповідність послуги наявним соціальним потребам людини;
- естетичні, що відображають відповідність послуги до емоційного та естетичного задоволення споживача» [102].

Водночас, авторами пропонується здійснювати інтегральну оцінку конкурентоспроможності індустрії гостинності за допомогою наступної розрахункової формули:

$$ККГТР = КІгп ([Kp_i, i=1, \dots, N_r], [W_i, i=1, \dots, N_r], [F_i, i=1, \dots, N_f]),$$

де КІгп – показник, який відображає інтегральну конкурентоспроможність суб'єктів готельного господарства регіону;

Kp_i – показник конкурентоспроможності ресурсів суб'єктів готельного господарства регіону загальним числом Nr ;

W_i – відповідні вагові коефіцієнти загальним числом Nr ;

F_i – кількісні показники факторів зовнішнього середовища загальним числом Nf [106].

В якості наявних ресурсів готельних підприємств регіону пропонуються такі як «ціна послуги, структура та стан номерного фонду, асортимент додаткових послуг, безпека послуги, рівень організації прийому та розміщення гостей, культура обслуговування, дотримання відповідних стандартів надання послуг гостинності, рівень організації бронювання, рівень організації оплати іспоживачами послуг» [100].

У своїх дослідженнях Донець А.А. пропонує оцінювати конкурентоспроможність індустрії гостинності за допомогою розрахунку таких індексів: «індекс проникнення на ринок готельного підприємства; індекс середньої вартості номера готельного підприємства; індекс генерації доходу готельного підприємства» [103].

При цьому, індекс проникнення на ринок готельного підприємства розраховується за формулою:

$$MPI = RO/RO_{ser}$$

Де RO – кількість зайнятих номерів готельного підприємства регіону;

RO_{ser} – середня кількість зайнятих кімнат на ринку готельних послуг.

Індекс середньої вартості номера готельного підприємства розраховується за формулою:

$$ARI = AR/AR_{ser}$$

Де AR – ціна за готельний номер;

AR_{ser} – середня ціна за готельний номер.

Індекс генерації доходу підприємств готельного господарства розраховується за формулою:

$$RGI = RevPar / RevPar_{ser},$$

де $RevPar$ – середній дохід з одного номера готельного підприємства;

$RevPar_{ser}$ – середній дохід з одного готельного номера на ринку готельних послуг.

В результаті проведених розрахунків конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону визначатиметься діями органів влади на предмет відповідності реальному стану ринкового середовища.

Остапенко Я.О. пропонує наступну систему показників для оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності: кількість підприємств готельного типу, кількість номерів, житлова площа усіх номерів [104].

Мархонос С.М., Турло Н.П. для оцінки розвитку індустрії гостинності використовують такі показники як «кількість підприємств готельного типу, кількість номерів, житлова площа усіх номерів, обсяг капітальних інвестицій в туристичну сферу, завантаженість готельних підприємств, інвестиційна привабливість готельного господарства» [105].

Чебан Т.М., Зайцева О.І. для оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності пропонують розрахувати показники, які характеризують її фінансову безпеку. Серед таких показників авторами розглядаються наступні: «коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів, інтегральний показник фінансової стійкості. Водночас, серед методів такої оцінки пропонуються традиційні методи, що базуються на оцінці стабільності та надійності функціонування підприємств, а саме індикаторний метод» [106].

Інші науковці досліджують конкурентоспроможність індустрії гостинності через призму оцінки розвитку її потенціалу. Потенціал індустрії гостинності розглядаються з позиції трьох складових: ресурси, готовність, можливості. Серед ресурсів науковці виділяють матеріально-технічні, фінансові, кадрові та інформаційні ресурси. Можливості розвитку індустрії гостинності розглядаються з точки зору наявності клієнтських, туристичних, репутаційних та ринкових можливостей. Готовність передбачає врахування таких елементів як проєктна готовність, готовність взаємодії, інтелектуальна готовність та організаційна готовність.

Водночас, авторами було запропоновано кількісну шкалу віднесення потенціалу індустрії гостинності до того чи іншого рівня розвитку (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Кількісна шкала віднесення потенціалу індустрії гостинності
до того чи іншого рівня розвитку

Характеристика	Бали		
Становище елементів потенціалу	задовільне	добре	відмінне
Середнє значення оцінки елементів потенціалу	$1 \leq b \leq 1,5$	$1,6 \leq b \leq 2,3$	$2,4 \leq b \leq 3$
	недостатній стан елементу	достатній стан елементу	високий стан елементу

За такого підходу, автори застосовують якісні методи оцінки, а саме коефіцієнт конкордації Кенделла, де виділяють наступні межі величин: якщо $W=0$ – є повна узгодженість експертів в оцінці ступеня впливу факторів, тобто є ідентичність думок (уявлень, поглядів) експертів в оцінці ступеня впливу фактора; $W = 0$ – узгодженість поглядів експертів повністю відсутня; $W \neq 0$ та $W \neq 1$ перевіряємо значущість обчисленого коефіцієнта конкордації використовуючи критерій χ^2 (χ^2 -квадрант) [104].

Колектив авторів Обозна А.О., Шабельник Н.М., Плахотний В.С. для оцінки стану індустрії гостинності пропонують такі показники як «кількість

колективних засобів розміщення (готелі, спеціалізовані засоби розміщування), кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів, туристичні потоки (внутрішні та іноземні туристи). А також наявність необхідних ресурсів, таких як природно-ресурсів, туристично-рекреаційні, суспільно-географічні, фінансові ресурси» [108].

Бортник Л.В. пропонує наступну послідовність дій для оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності: «аналіз ринку та визначення основних підприємств-конкурентів; формування базису одиничних показників з метою оцінки конкурентоспроможності готелю; формування системи відповідних показників для оцінки рівня конкурентоспроможності готелю; аналіз результатів та визначення способів забезпечення конкурентоспроможності готелю; здійснення оцінки конкурентоспроможності готелю; розробка системи заходів щодо забезпечення конкурентоспроможності готельного господарства. Одним із методів оцінки пропонується використання графічного методу, зокрема побудова багатокутника конкурентоспроможності за такими критеріями як: якість обслуговування, місце розташування, кількість додаткових послуг, наявність програм лояльності, відомість готельного бренду, ефективність реклами, імідж готелю, ціна за проживання» [109]. Отож, як бачимо, автором пропонується експертний метод оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності, в результаті чого розраховується інтегральний показник конкурентоспроможності шляхом підсумовування експертних оцінок *i*-го параметру, що характеризує індустрію гостинності. В якості розмежовуючого критерію виступає близькість розрахованого інтегрального показника до «1», що свідчить про високий рівень конкурентоспроможності готелю, а віддаленість від «1» – навпаки, характеризує низький рівень конкурентоспроможності [110].

Розглянуті методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону не дозволяють визначити чіткі методи дослідження, виважену та обґрунтовану систему показників, побачити місце індустрії гостинності в економіці регіону, екологічні наслідки від розвитку даної сфери.

Дані підходи містять «вузькі місця», яких варто уникнути при розробці авторської методики оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону:

- застосування якісних, зокрема експертних методів оцінки, які за своєю суттю є суб'єктивними та не дозволяють об'єктивно підійти до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- відсутність апробації системи показників та методів оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності на регіональному рівні;

- окремі із методик в силу відсутності розрахунку інтегрального показника, не дозволяють комплексно підійти до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону та здійснити їх ранжування за відповідними критеріями;

- неможливість визначити місце індустрії гостинності у регіональній структурі економіки;

- нездатність оцінити критерії сталого розвитку регіону на предмет відповідності гранично допустимих меж соціальної, економічної та екологічної сфер, які характеризують конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону.

Характеристики існуючих методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону зведено у таблиці 2.2.

Отож, наведені недоліки свідчать про необхідність їх усунення шляхом формування авторського методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону та апробація його на конкретних прикладах (рис.2.1).

Характеристики існуючих методичних підходів до оцінки
конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (складено за даними [1-10])

Автори	Методи оцінки	Критерії сталого розвитку регіону	Система показників	Інтерпретація результатів оцінки	Шкала розподілу рівнів конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону
Рябєв А.А.	Якісна оцінка	Соціальна складова	Якість надання послуг; рівень цін та система знижок; місце розташування готелю; кваліфікація та професіоналізм персоналу; інтер'єр готелю та комфортність номерів; асортимент послуг	Сума балів за експертною оцінкою	«0» – незадовільність споживача послугою; «0,5» – частково задовільний; «1» – повністю задовільний.
Поворознюк І.М., Слатвінськ Л.А., Бербец Т.М.	Якісна оцінка	Соціальна складова	Рівень розвитку готелю; виробництво і надання послуг; завантаження готелю; структура гостей; маркетингова політика.	Сума балів за експертною оцінкою	-
Кондратенко Н.О., Оболонцева Л.В.	Кількісна та якісна оцінка	Економічна та соціальна складові	Фінансова діяльність підприємств гостинності; якість надання готельних послуг; відповідність послуги гостинності умовам наявних стандартів та нормативів; відповідність послуги соціальним потребам людини; відповідність послуги до естетичного та емоційного задоволення людини.	Інтегральна оцінка	-
Донець А.А.	Кількісна оцінка	Економічна та соціальна складові	Індекс проникнення на ринок готельного підприємства; індекс середньої вартості номера готельного підприємства; індекс генерації доходу готельного підприємства	Інтегральна оцінка	Конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону визначатиметься діями органів влади на предмет відповідності реальному стану ринкового середовища

продовження таблиці 2.2

Остапенко Я.О.	Кількісна оцінка	Економічна складова	Кількість підприємств готельного господарства, кількість номерів в готелях, житлова площа усіх номерів.	Розрахунок часткових показників	-
Мархонос С.М., Турло Н. П.	Кількісна оцінка	Економічна складова	Кількість підприємств готельного типу, кількість номерів, житлова площа усіх номерів, обсяг капітальних інвестицій в туристичну сферу, завантаженість готельних підприємств, інвестиційна привабливість готельного господарства.	Розрахунок часткових показників	
Чебан Т.М., Зайцева О. І.	Кількісна оцінка	Економічна складова	Показники, які характеризують фінансову безпеку індустрії гостинності.	Розрахунок часткових показників	Відповідність безпечно пороговим значенням
Лохман Н.В.	Якісна оцінка	Економічна та соціальна складові	Показники, що характеризують ресурси, готовність, можливості.	Інтегральний розрахунок коефіцієнту конкордації Кенделла	Кількісна шкала віднесення потенціалу індустрії гостинності до різних рівнів розвитку (задовільно, добре, відмінно)
Обозна А.О., Шабельник Н.М., Плахотний В.С.	Кількісна оцінка	Економічна складова	Кількість колективних засобів розміщення, кількість санаторно-курортних та оздоровчі заклади, туристичні потоки.	Розрахунок часткових показників	-

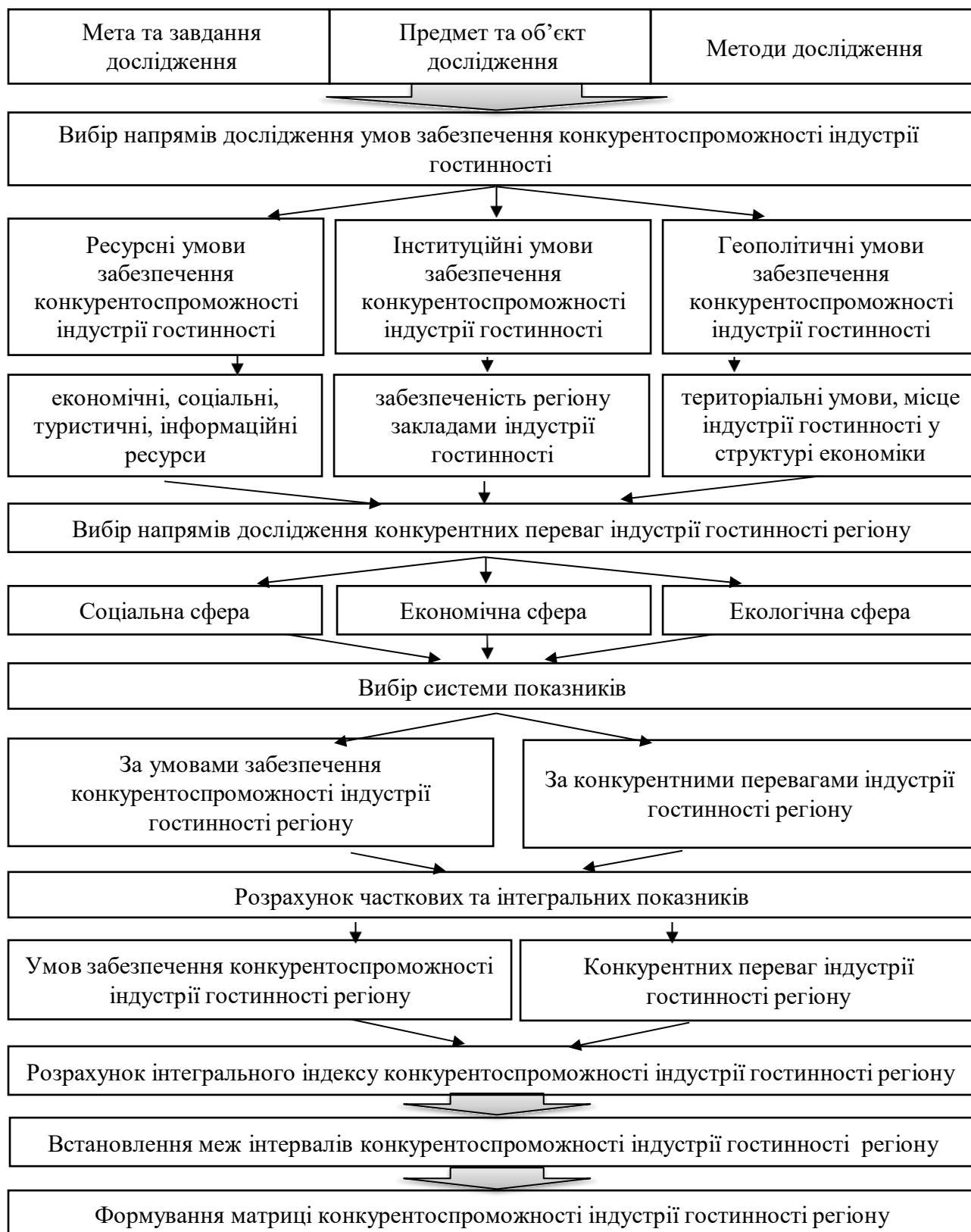

Рис. 2.1. Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (розроблено автором).

Метою дослідження є аналіз та оцінка конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Завдання аналітичного дослідження конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону полягають у наступному:

- систематизація показників, які характеризують ресурсні, інституційні та геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону;
- систематизація показників, які характеризують економічну, соціальну та екологічну сфери конкурентних переваг індустрії гостинності регіону;
- розподіл показників на показники-стимулятори та показники-дестимулятори;
- аналіз та оцінка умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;
- розрахунок інтегрального індексу умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;
- аналіз та оцінка конкурентних переваг індустрії гостинності регіону у соціальній, економічній та екологічній сферах;
- розрахунок інтегрального індексу конкурентних переваг індустрії гостинності регіону у соціальній, економічній та екологічній сферах;
- розрахунок інтегрального індексу конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;
- оцінка рівнів умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, рівнів конкурентних переваг індустрії гостинності регіону у соціальній, економічній та екологічній сферах та рівнів конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Предметом аналітичного дослідження є рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, зокрема співвідношення рівнів «умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, конкурентні переваги індустрії гостинності у економічній, соціальній, екологічній сферах – рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону». Об'єктом дослідження є адміністративно-територіальна одиниця України.

В процесі аналітичного дослідження конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону будуть використовуватись наступні методи:

- методи економічного аналізу – для аналізу та оцінки умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, конкурентних переваг індустрії гостинності у соціальній, економічній та екологічній сферах;

- метод стандартизації показників – для розрахунку часткових стандартизованих показників, які характеризують умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, конкурентні переваги індустрії гостинності регіону у економічній, соціальній та екологічній сферах;

- метод інтегрування показників – для розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- рейтинговий метод – для визначення рейтингу регіонів за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- метод групування – для групування регіонів за рівнем умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону; рівнем конкурентних переваг індустрії гостинності у соціальній, економічній та екологічній сферах; рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- графічні методи – для наочного представлення результатів аналітичного дослідження конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

На наступному етапі обираються напрями аналітичного дослідження умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Такими напрямками є:

- аналіз та оцінка ресурсних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- аналіз та оцінка інституційних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- аналіз та оцінка геополітичних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Аналіз та оцінку конкурентних переваг індустрії гостинності регіону будемо проводити в розрізі трьох сфер: економічної, соціальної та екологічної.

Наступним напрямом дослідження є вибір системи показників для оцінки умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (табл.2.3) та оцінки конкурентних переваг індустрії гостинності регіону за сферами (табл.2.4).

Таблиця 2.3

Система показників для оцінки умов
конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону

Група показників, що характеризують	Показники
Ресурсні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону	Чисельність наявного населення, загальний коефіцієнт народжуваності, робоча сила, зайняте місцеве населення, частка домогосподарств, що мають доступ до Інтернету, площа земель заповідників та національних природних парків
Інституційні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону	Кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, кількість місць перебування у дитячих закладах відпочинку та оздоровлення, кількість колективних засобів розміщення, кількість суб'єктів туристичної діяльності, кількість туроператорів, кількість турагентів, кількість музеїв
Геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону	Кількість зайнятого населення в індустрії гостинності, рівень ВДВ індустрії гостинності в структурі економіки

Розглянемо систему показників оцінки конкурентних переваг індустрії гостинності регіону за сферами, яка представлена у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Показників оцінки конкурентних переваг
індустрії гостинності регіону за сферами

Економічна сфера	Соціальна сфера	Екологічна сфера
Інвестиції в індустрію гостинності, дохід від надання туристичних послуг, дохід від екскурсійної діяльності, операційні витрати на туристичну діяльність, туристичний збір	Середньомісячна заробітна плата працівників індустрії гостинності, кількість дітей, що перебували у закладах відпочинку та оздоровлення, кількість туристів, обслугованих туроператорами і турагентами, кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення, кількість іноземців, що перебували у колективних засобах розміщення, кількість резидентів України, що перебували у колективних засобах розміщення, кількість проведених ліжко-днів у колективних засобах розміщення, середня тривалість перебування у колективних засобах розміщення, середня тривалість перебування іноземців у колективних засобах розміщення, середня тривалість перебування резидентів України у колективних засобах розміщення, коефіцієнт використання місткості колективних засобів розміщення	Утилізовано відходів, викиди в атмосферне повітря забруднювачів від стаціонарних джерел

Отже, ми отримаємо матрицю системи показників, яка відображає умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та конкурентні переваги індустрії гостинності регіону у економічній, соціальній та екологічній сферах.

Така матриця буде виглядати наступним чином [11]:

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1k} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2k} & \dots & x_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{i1} & x_{i2} & \dots & x_{ik} & \dots & x_{in} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{w1} & x_{w2} & \dots & x_{wk} & \dots & x_{wn} \end{bmatrix},$$

де w – кількість регіонів;

n – кількість показників, які характеризують умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та конкурентні переваги індустрії гостинності регіону у економічній, соціальній та екологічній сферах;

x_{ik} – значення показника k для i -го регіону.

Наведена система показників дозволить здійснити їх стандартизацію та розрахувати інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону та конкурентних переваг індустрії гостинності регіону за сферами.

Стандартизація показників здійснюється з метою приведення різних за змістом та одиницями вимірювання показників до єдиного коефіцієнта, розрахунок якого дозволить у подальшому визначити інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та конкурентних переваг індустрії гостинності регіону у економічній, соціальній та екологічній сферах.

Стандартизація передбачає розрахунок показників-стимуляторів (ті, що позитивно впливають на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону) та показників-дестимуляторів (ті, що негативно впливають на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону) конкурентоспроможності індустрії гостинності [12]:

$$X_{ij}^I = \frac{X_{ij}}{X_{m+1j}} \quad (2.1)$$

$$\text{або } X_{ij}^I = \frac{X_{m+1j}}{X_{ij}}, \quad (2.2)$$

де $(i=1, 2, \dots, m), (j=1, 2, \dots, n), X_{m+1j}$

j -й – показник найкращого (еталонного) регіону (еталонний – це регіон з високими значеннями показників досліджуваного процесу). При цьому формула 2.1 застосовується, коли еталоним показником є максимальне значення, а формула 2.2 – мінімальне значення [112].

На наступному етапі здійснюється розрахунок інтегрального індексу конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. При цьому, інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону розраховується як середнє арифметичне трьох складових, які її характеризують:

$$I_y = \frac{P_y + I_y + G_y}{3}$$

I_y – інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

P_y – ресурсні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

I_y – інституційні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

G_y – геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіону розраховується як середнє арифметичне трьох сфер:

$$I_{кп} = \frac{E_{сф} + C_{сф} + E_{Ксф}}{3}$$

$I_{кп}$ – інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіону;

P_y – економічна сфера індустрії гостинності регіону;

I_y – соціальна сфера індустрії гостинності регіону;

G_y – екологічна сфера індустрії гостинності регіону.

Таким чином, інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону розраховуватиметься за наступною формулою:

$$I_{кс} = \frac{I_y + I_{кп}}{2}$$

$I_{кс}$ – інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

I_y – інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

$I_{кп}$ – інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіону.

Розрахований інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону буде коливатися у межах [0; 1]. Чим більш наближеним буде значення індексу до 1 – тим більш конкурентоспроможною буде індустрія гостинності у регіоні, і навпаки – наближення до 0, характеризуватиме регіон із низьким рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності.

Для встановлення меж інтервалів щодо конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону пропонуємо наступні рівні:

- для умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону:

0,00 – 0,49 – низький рівень умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

0,50 – 1,00 – високий рівень умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

Таким чином, згідно матриці ми отримуємо вісім типів співвідношень за рівнями конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону:

- 1 тип регіонів: н/н/н – низький рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; низький рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; низький рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 2 тип регіонів: н/н/с – низький рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; низький рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; середній рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 3 тип регіонів: н/н/в – низький рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; низький рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 4 тип регіонів: н/в/с – низький рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; високий рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; середній рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 5 тип регіонів: н/в/в – низький рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; високий рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 6 тип регіонів: в/н/н – високий рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; низький рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; низький рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 7 тип регіонів: в/н/с – високий рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; низький рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; середній рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 8 тип регіонів: в/в/с – високий рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; високий рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; середній рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону;

- 9 тип регіонів: в/в/в – високий рівень умов забезпечення конкурентоспроможності регіону; високий рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіону; високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Кожен із типів регіонів вимагає застосування диференційованого підходу до вибору стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

2.2. Аналіз та оцінка конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави

Пошук напрямів підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону вимагає детального аналізу та оцінки передумов її забезпечення, а також конкурентних переваг, які сприяють її забезпеченню.

Відповідно до розробленої вище методики здійснимо аналіз конкурентоспроможності індустрії гостинності та оцінимо її рівень для кожного регіону держави. Передумовою є аналіз умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, а також аналіз конкурентних переваг індустрії гостинності регіону в розрізі економічної, соціальної та екологічної сфер. Аналіз умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону здійснюватиметься за такими напрямками: аналіз ресурсних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону; аналіз інституційних

умов забезпечення індустрії гостинності регіону; аналіз геополітичних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Первинні статистичні показники, які характеризують умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону за період 2016-2021 років наведено у Додатках А, Б, В (Додаток А – ресурсні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону; Додаток Б – інституційні умови забезпечення індустрії гостинності регіону; Додаток В – геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону).

Що стосується чисельності наявного населення та рівня народжуваності населення, то спостерігається посилення демографічної кризи. Спостерігається щорічне зниження чисельності наявного населення по усіх регіонах держави та відповідно зниження рівня народжуваності населення. Найбільше зниження рівня народжуваності відбулося у Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Одеській, Полтавській, Рівненській та Херсонській областях. У жодному регіоні держави за аналізований період не відбулося природного приросту населення, яке б сприяло збільшенню кількості наявного населення на даних територіях. Звісно, це негативно відображається на розвитку індустрії гостинності, на забезпеченні її конкурентоспроможності, оскільки, знижується кількість як вхідних, так і вихідних туристичних потоків на даних територіях.

Характер участі населення у різних видах економічної діяльності, в т.ч. і в індустрії гостинності відображається кількістю робочої сили та рівнем зайнятості населення. На фоні зниження загальної чисельності населення спостерігається зниження кількості робочої сили практично у всіх регіонах держави. Зростання кількості робочої сили у віці 15-70 років відбулося лише у Київській області з 789,8 тис.осіб у 2016 році до 802,7 тис.осіб у 2021 році. Водночас, найбільша кількість робочої сили у 2021 році спостерігалась у Дніпропетровській області (1478,0 тис.осіб), Львівській області (1114,4 тис.осіб), Одеській області (1056,2 тис.осіб), Харківській області (1266,1 тис.осіб). Натомість, найменше робочої сили було у Волинській області (412,6 тис.осіб),

Кіровоградській області (406,5 тис.осіб), Рівненській області (503,8 тис.осіб), Тернопільській області (442,1 тис.осіб), Херсонській області (480,8 тис.осіб), Чернівецькій області (406,0 тис.осіб) та Чернігівській області (454,8 тис.осіб).

Варто теж зауважити, що кількість зайнятого населення знижується як в цілому по Україні, так і по регіонах держави. Кількість зайнятого населення за аналізований період зросла лише у Київській області (з 736,3 тис.осіб до 745,2 тис.осіб). Це вказує на активізацію підприємницького середовища у даних регіонах держави та створення сприятливих умов для забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. У регіональному розрізі у 2021 році найбільша кількість зайнятого населення була у Дніпропетровській області (1347,0 тис.осіб), Львівській області (1028,7 тис.осіб), Харківській області (1181,1 тис.осіб). Регіонами-аутсайдерами по даному показнику були Волинська область (360,2 тис.осіб), Кіровоградська область (352,9 тис.осіб), Тернопільська область (389,3 тис.осіб), Чернівецька область (368,1 тис.осіб). Решта регіонів держави характеризувались середнім рівнем по кількості зайнятого населення.

Важливою умовою обізнаності населення щодо надання різних видів послуг у сфері індустрії гостинності є доступ до мережі Інтернет. Аналізуючи частку домогосподарств, які мають доступ до послуг Інтернет слід відмітити загальну позитивну тенденцію щодо зростання рівня володіння таким видом діджиталізації. Частка домогосподарств, які мають доступ до мережі послуг Інтернет по регіонах держави за досліджуваний період коливається в межах від 65% до 90%. Найбільше користувачів мережею Інтернет є у Волинській області (81,2%), Дніпропетровській області (88,7%), Закарпатській області (88,1%), Запорізькій області (84,3%), Львівській області (81,7%), Одеській області (81,4%), Тернопільській області (84,1%), Харківській (82,6%), Чернівецькій (81,9%). Чернігівська область має найнижче значення користування мережею Інтернет, яке у 2021 році становило 65,9%.

Проведені соціологічні дослідження населення, які користуються мережею Інтернет показали, що 50% із них дізнаються про об'єкти індустрії гостинності

зі соціальних мереж; 40% – поради друзів, колег або родичів, 33% – в мережі інтернет; 21% – канал YouTube та ін. (рис.2.2).

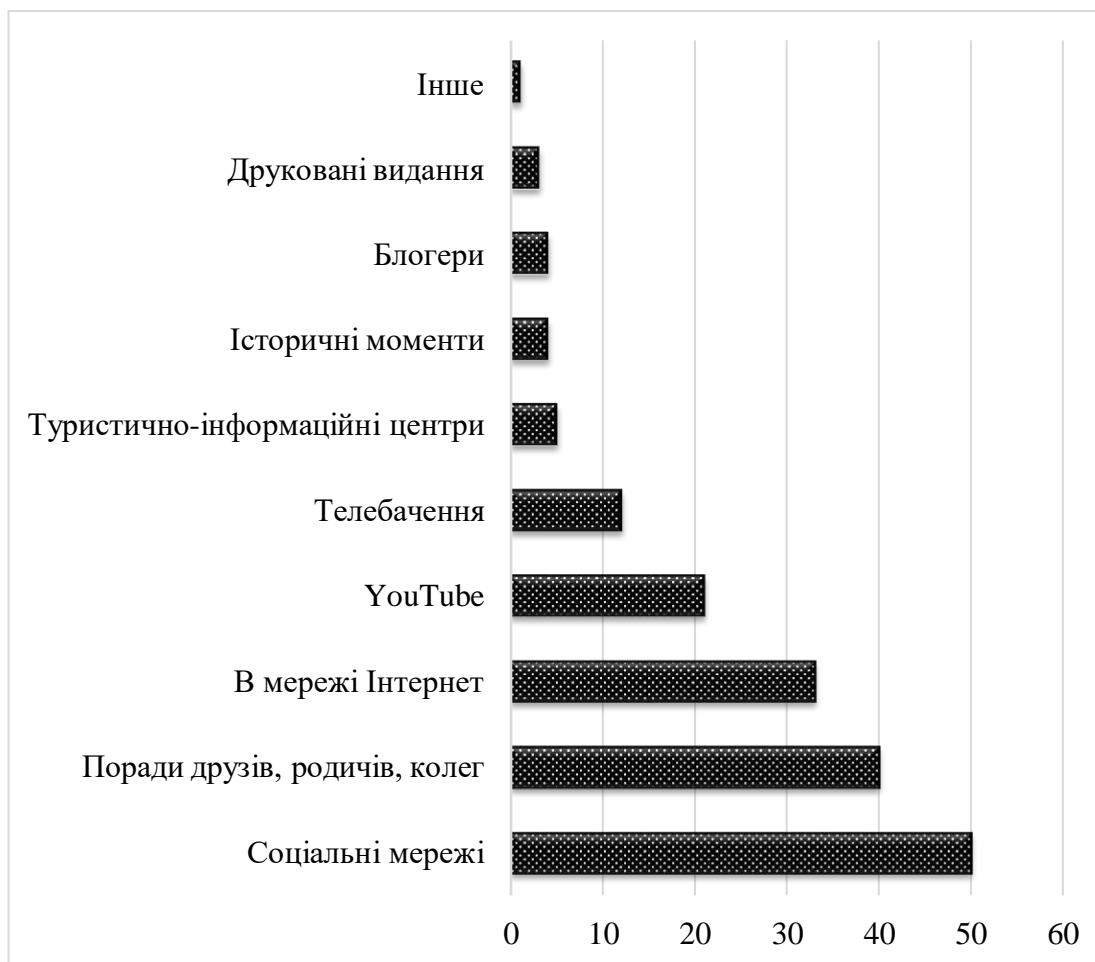

Рис.2.2. Джерела інформації про туристичні об'єкти України [114].

Важливою умовою розвитку індустрії гостинності регіону та забезпечення її конкурентоспроможності є наявність природних заповідників та національних природних парків, площа яких в цілому по Україні у 2021 році становила 1911,6 тис.га. Найбільшу площу таких природних заповідників та парків займають Волинська область (124,7 тис.га), Закарпатська область (146,0 тис.га), Івано-Франківська область (125,7 тис.га), Київська область (244,2 тис.га), Херсонська область (290,6 тис.га) та Хмельницька область (270,1 тис.га). Ці регіони держави мають усі сприятливі можливості для залучення вітчизняних та іноземних туристичних потоків, і відповідно – створити конкурентні переваги порівняно з іншими територіями держави.

У регіональному розрізі щорічно знижується кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Це знижує регіональні можливості щодо залучення потоку туристів, а відтак – зменшує фінансові спроможності регіону. Позитивна тенденція спостерігається лише у Волинській, Закарпатській, Київській, Львівській, Одеській та Чернігівській областях. Подібна ситуація спостерігається і щодо кількості місць у закладах оздоровлення дітей та відпочинку за винятком вищезазначених регіонів.

В розрізі регіонів держави та в цілому по Україні спостерігається суттєве скорочення кількості колективних засобів розміщення (рис.2.3).

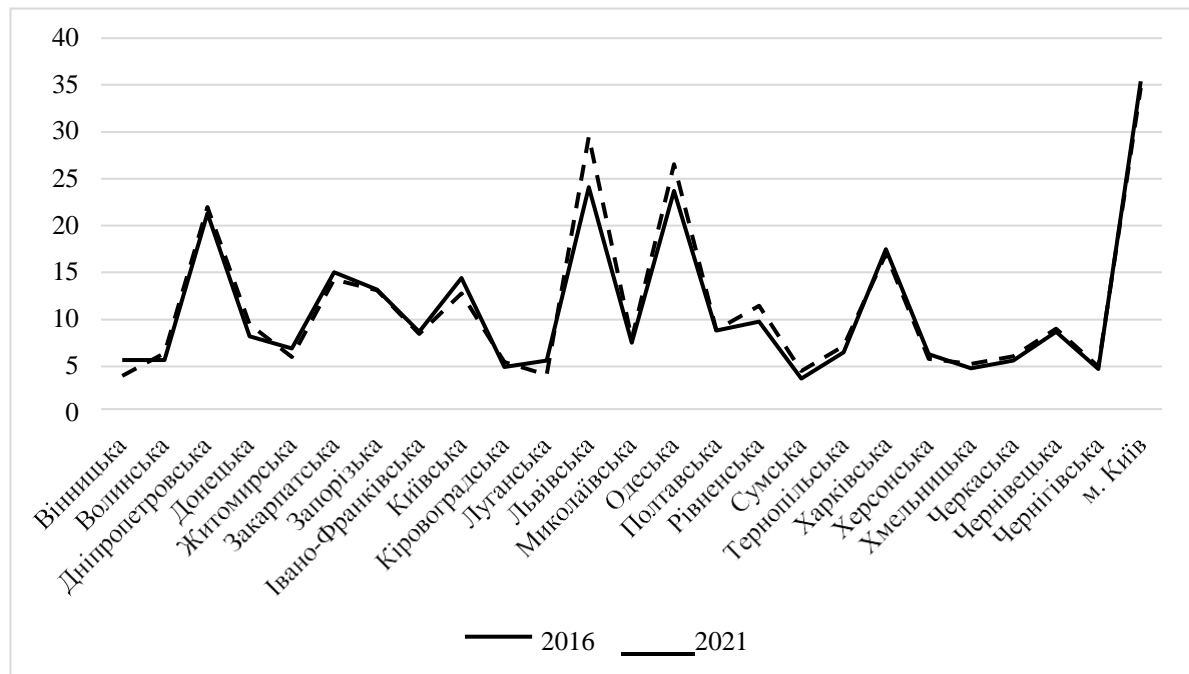

Рис. 2.3. Динаміка колективних засобів розміщення регіонів держави у 2016-2021 роках (сформовано на основі [114-119])

Більша половина таких закладів припинила свою діяльність через низький рівень завантаженості, низькі туристичні потоки, і як наслідок – збитковість. З іншої сторони, туристи потребують якісних послуг при помірних цінах, в результаті чого частина колективних засобів розміщення втратила свої конкурентні переваги внаслідок нездатності утриматись на ринку через застарілі

технології надання таких послуг (відсутності зручних та комфортних умов для проживання, відсутності додаткових супутніх послуг, низької якості обслуговування, низького рівня освіти та кваліфікації працівників індустрії гостинності). Аналіз засвідчив, що у 2016 році кількість колективних засобів розміщення по Україні становила 4256 одиниць, проте у 2021 році зазначений показник значно зменшився до 1337 одиниць, тому зменшення відбулося на рівні 70%. Найбільша кількість їх зменшилась у Дніпропетровській, Запорізькій, Закарпатській, Львівській, Одеській, Миколаївській, Херсонській областях. У 2021 році найбільша кількість засобів розміщення була зареєстрована у Запорізькій області (96 одиниць), Львівській області (89 одиниць), Одеській області (135 одиниць). Найменше засобів розміщення було зареєстровано за даний період у Вінницькій області (8 одиниць), Житомирській області (14 одиниць), Рівненській (7 одиниць), Тернопільській областях (8 одиниць), Чернівецькій області (7 одиниць). Така ситуація стримує розвиток індустрії гостинності, не сприяє створенню інституційних умов для забезпечення її конкурентоспроможності.

Аналізуючи кількість суб'єктів туристичної діяльності, спостерігаємо ситуацію загального їх скорочення протягом досліджуваного періоду (рис.2.4). Це пов'язано зі скороченням кількості туроператорів та турагентів. В окремих регіонах держави кількість суб'єктів туристичної діяльності скоротилася втричі, що зумовлено скороченням попиту на туристичні послуги внаслідок зниження купівельної спроможності населення. Так, 61% населення не подорожує через фінансові обмеження та брак коштів [13]. Серед регіонів з найбільшими темпами спаду кількості суб'єктів туристичної діяльності слід виділити Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Івано-Франківську, Кіровоградську, Львівську, Миколаївську, Полтавську, Тернопільську, Харківську, Херсонську, Хмельницьку, Черкаська, Чернігівська області. Як бачимо, це більшість регіонів держави, які втратили свої потенційні можливості щодо розвитку індустрії гостинності у даному періоді.

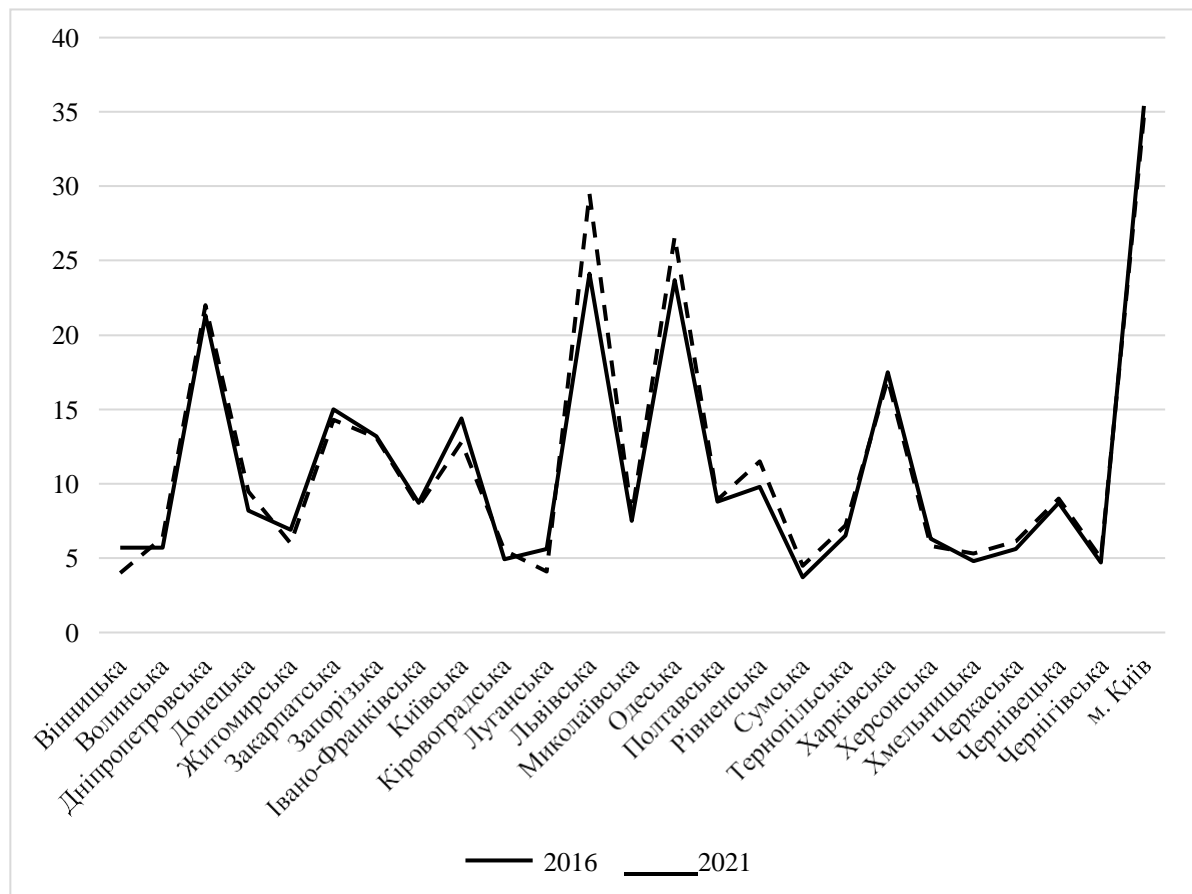

Рис.2.4. Динаміка кількості суб'єктів туристичної діяльності у регіонах держави у 2016-2021 роках (сформовано на основі [113-118]).

Теж знижується кількість туроператорів, які надають різні види послуг в сфері індустрії гостинності, проте значно меншими темпами, аніж кількість суб'єктів туристичної діяльності. Суттєве зниження кількості туроператорів у 2016-2021 роках відбулось у Закарпатській області (з 16 од. до 9 од.), Івано-Франківській області (з 12 од. до 7 од.), Львівській області (з 60 од. до 38 од.), Одеській області (з 30 од. до 12 од.), Чернівецькій області (з 12 од. до 6 од.). Проте, є регіони держави, у яких відбулось збільшення кількості туроператорів, зокрема у Дніпропетровській області (до 15 од. у 2020 році), Київській області (до 10 од.), Тернопільській області (до 4 од.). Але, в цілому по Україні їх кількість знизилась на 1694 од. у 2020 році порівняно із 2016 роком.

Кількість турагентів за досліджуваний період найбільше знизилась у Вінницькій (з 58 од. до 13 од.), Волинській (з 56 од. до 11 од.), Дніпропетровській

(з 308 од. до 94 од.), Житомирській (з 51 од. до 13 од.), Запорізькій (з 147 од. до 53 од.), Івано-Франківській (з 81 од. до 18 од.), Київській (з 110 од. до 37 од.), Львівській (з 171 од. до 59 од.), Одеській (з 222 од. до 80 од.), Тернопільській (з 44 од. до 10 од.), Харківській (з 240 од. до 77 од.), Херсонській (з 63 од. до 7 од.). Таким чином, можемо спостерігати ситуацію зниження розвитку туризму, і як наслідок – несприятливі умови для забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Зменшення кількості суб'єктів туристичної індустрії призводить до зниження податкових надходжень у бюджети відповідних рівнів від туристичної сфери. Лише за період воєнних дій в Україні, зокрема у 2022 році, суб'єктами індустрії туризму внесли до бюджету 1 млрд 551 млн 182 тис. грн податків, що менше на 31% ніж у 2021 році. Тоді до бюджету податками надійшло 2 млрд 231 млн 860 тис. грн. Загалом, кількість платників податків, що ведуть туристичну діяльність, за рік зменшилась на 17%. Крім того, зафіксовано, що кількість юридичних осіб знизилась на 14%, а фізичних – на 18%. Значна частка податкових надходжень до державного бюджету за минулий рік сформована готельним господарством – 898 млн грн. Однак ця сума все ж 30% менша ніж у 2021 році. Тоді до бюджету надійшов 1 млрд 288 млн грн. [23]. «Зростання розміру сплаченого податку у 2022 році продемонстрували Львівська (273 млн на противагу 215 млн у 2021 році), Київська (164 млн – на противагу майже 125 млн), Івано-Франківська (159 млн – на противагу майже 131 млн) області. Суттєве зменшення податкових надходжень зафіксований у місті Київ та Одеській області, на 46% та на 58%, відповідно» [111].

Збільшення кількості сплачених податків у 2022 році показали Львівська (273 млн на противагу 215 млн у 2021 році), Київська (164 млн – на противагу майже 125 млн), Івано-Франківська (159 млн – на противагу майже 131 млн) області.

Аналізуючи кількість музеїв у динаміці, спостерігаємо позитивну динаміку. У більшості регіонів держави зростає кількість музеїв, що створює інституційні умови для залучення туристичних потоків та розвитку індустрії гостинності. Найбільші темпи росту щодо кількості музеїв спостерігались у

Волинській, Житомирській, Закарпатській, Харківській, Черкаській, Чернівецькій областях. Натомість, у Кіровоградській та Полтавській областях – негативна динаміка по даному показнику. Регіонами-лідерами по кількості музеїв є Житомирська, Полтавська, Тернопільська, Харківська, Черкаська та Чернігівська області, де їх кількість становить більше 30 одиниць. Регіонами-аутсайдерами є Миколаївська (12 одиниць), Одеська (14 одиниць), Херсонська (9 одиниць) області.

Неоднозначною у регіональному вимірі є динаміка кількості зайнятих в індустрії гостинності (рис.2.5). В окремих регіонах держави є позитивна динаміка, зокрема у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Рівненській, Тернопільській, Харківській, Чернівецькій областях. Решта регіонів держави мають негативну динаміку кількості зайнятих в індустрії гостинності. Водночас, лідерами по кількості зайнятих в сфері індустрії гостинності є Дніпропетровська область (22,0 тис.осіб), Закарпатська область (14,3 тис.осіб), Київська область (12,8 тис.осіб), Львівська область (29,5 тис.осіб), Одеська область (26,6 тис.осіб), Харківська область (17,0 тис.осіб). Натомість, найменше їх у Вінницькій (4 тис.осіб), Житомирській (6,0 тис.осіб), Кіровоградській (5,5 тис.осіб), Луганській (4,1 тис.осіб), Сумській (4,5 тис.осіб), Хмельницькій (5,3 тис.осіб), Чернігівській (5,0 тис.осіб) областях. Отож, можемо спостерігати наявність значних регіональних асиметрій щодо зайнятості населення в індустрії гостинності.

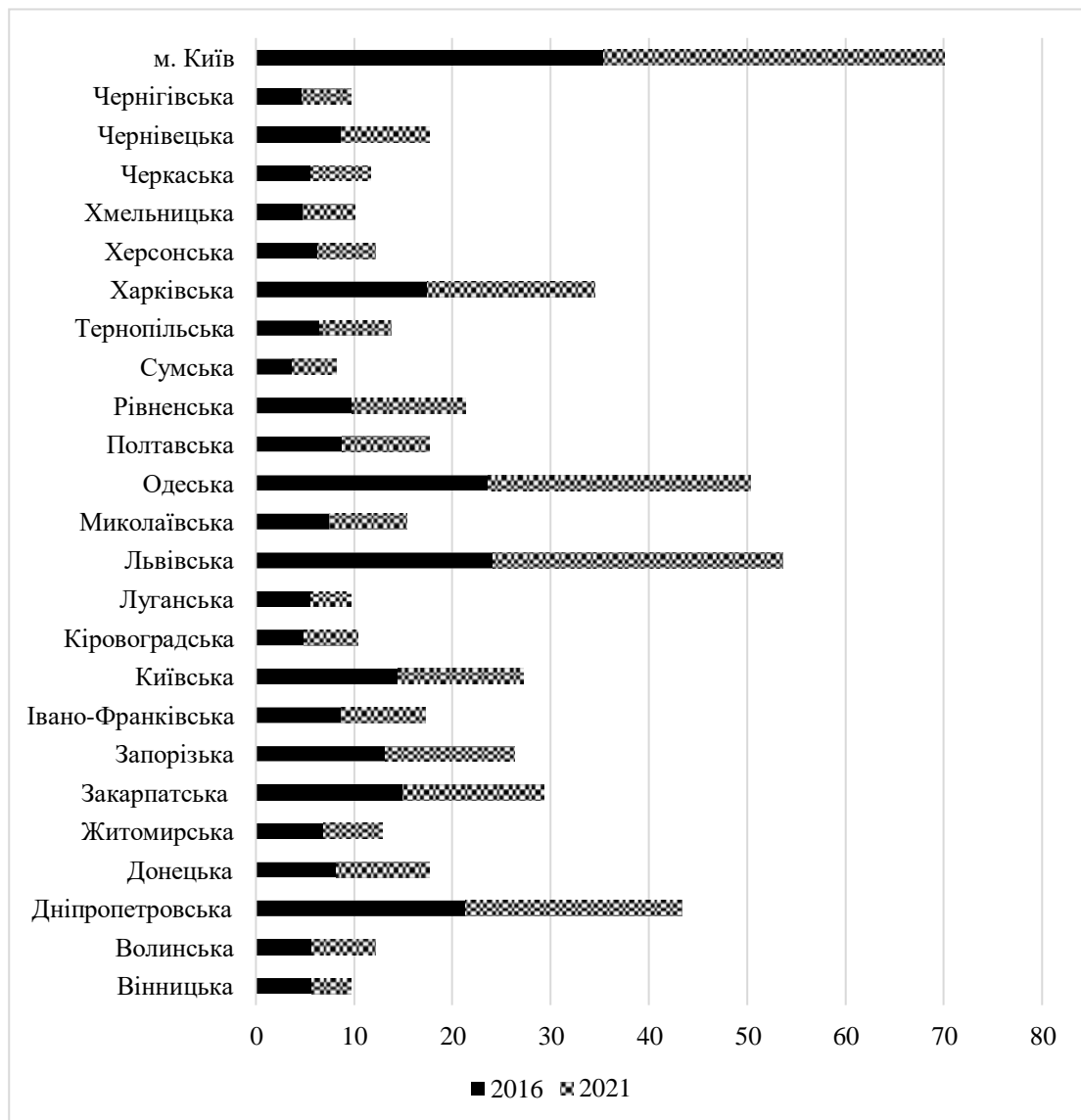

Рис. 2.5. Динаміка кількості зайнятих в індустрії гостинності регіонів держави у 2016-2021 роках (сформовано на основі [114-119])

Важливим показником, який характеризує місце індустрії гостинності у загальному обсязі валової доданої вартості за усіма видами економічної діяльності є обсяг випуску продукції. Даний показник дозволить оцінити не лише рівень спеціалізації регіону на індустрії гостинності, але й визначити наскільки даний вид діяльності є важливим для забезпечення конкурентоспроможності регіону. Аналізуючи випуск продукції в основних цінах можемо відмітити загальну позитивну тенденцію даного показника по усіх регіонах держави. Найбільші темпи росту даного показника за аналізований період спостерігаються у Вінницькій області (99%), Волинській області (87%), Дніпропетровській

області (124%), Житомирській області (103%), Івано-Франківській області (135%), Київській області (97%), Полтавській області (99%), Харківській області (117%).

Частка даного виду економічної діяльності в загальній структурі економіки регіонів держави коливається від 1,2% до 9%. Водночас, найбільша питома вага спостерігається у Одеській області – 9%; Дніпропетровській області – 7,8%; Київській області – 6%; Львівській області – 7,9%; Харківській області – 7%. Регіонами-аутсайдерами є Волинська область – 1,6%; Житомирська область – 1,7%; Кіровоградська – 1,0%; Миколаївська область – 1,9%; Рівненська область – 1,2%; Сумська область – 1,3%; Тернопільська область – 1,1%; Херсонська область – 1,8%; Хмельницька область – 1,6%; Чернівецька область – 1,2%; Чернігівська область – 1,7%. Проте, слід зауважити, що у часовому горизонті питома вага індустрії гостинності регіонів держави зростає у загальній сукупності усіх видів економічної діяльності.

Варто зауважити, що внесок сфери індустрії гостинності у ВВП, зайнятість і капітальні інвестиції України є нижче середніх європейських показників. Наприклад, за прямим внеском у ВВП, Україна займала 173 місце з часткою 1,5% при середньому значенні у Європі – 2,5%, за внеском у капітальні інвестиції – 175 позицію з часткою 1,9% при середньому значенні у Європі – 4,4%, за прямим внеском у зайнятість – 171 позицію з часткою 1,4% при середньому значенні в Європі – 1,8% [120, 121].

Первинні статистичні показники, які характеризують конкурентні переваги індустрії гостинності регіону в економічній, соціальній та екологічній сферах за період 2016-2021 років наведено у Додатках Д, Ж, З (Додаток Д – конкурентні переваги індустрії гостинності в економічній сфері регіону; Додаток Ж – конкурентні переваги індустрії гостинності в соціальній сфері регіону; Додаток З - конкурентні переваги індустрії гостинності в екологічній сфері регіону).

Розвиток індустрії гостинності регіону та забезпечення її конкурентоспроможності потребує постійного інвестування у нові види послуг, які є привабливими з точки зору споживача. Проте, на жаль, спостерігається

досить низький рівень інвестування у даний вид діяльності в розрізі регіонів держави. Обсяг інвестицій коливається від 0,1 млн.дол.США (для Рівненської області) до 31,1 млн.дол.США (для Київської області). У Вінницькій, Волинській, Житомирській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській та Чернігівській областях протягом досліджуваного періоду не вкладались інвестиції у розвиток індустрії гостинності. Така територіальна диференціація обсягів інвестування не сприяє розвитку конкурентного середовища регіонів держави та породжуватиме економічні загострення в сфері індустрії гостинності. Варто також відмітити спадаючу динаміку обсягу інвестування для решти регіонів держави. Відповідно, є досить низькою питома вага капітальних інвестицій у розвиток індустрії гостинності по відношенню до загального обсягу інвестування в цілому по регіону, яка становить практично по усіх регіонах держави до 1%. Винятком є лише Одеська область, де частка капітальних інвестицій на розвиток індустрії гостинності становить 1,5%. З цієї позиції можна вести мову про те, що регіони держави володіють досить низькими конкурентними перевагами щодо інвестиційної привабливості регіону в сфері індустрії гостинності.

Незважаючи на низький обсяг інвестування у даний вид діяльності, спостерігається щорічне зростання доходу від надання туристичних послуг. Основним джерелом доходів від надання туристичних послуг є завантаженість номерного фонду колективних засобів розміщення. Доходи від експлуатації номерного фонду повинні становити 80% їх доходів. Проте, питома вага даних доходів зазвичай не перевищує 70%, що обумовлено низьким рівнем завантаженості колективних засобів розміщення. Водночас, значна питома вага прибутку отримується за рахунок закладів харчування [122]. Найбільший дохід від надання туристичних послуг був у Дніпропетровській області (823344,5 тис.грн.), Львівській області (1542569,2 тис.грн.), Одеській області (787222,1 тис.грн.). Натомість, найменший обсяг доходу спостерігався у Вінницькій області (83998,4 тис.грн.), Житомирській області (94230,8 тис.грн.), Кіровоградській області (58133,4 тис.грн.), Луганській області (15374,9 тис.грн.),

Полтавській області (64411,6 тис.грн.), Тернопільській області (63942,6 тис.грн.), Херсонській області (37115,6 тис.грн.), Хмельницькій області (64506,9 тис.грн.).

Рівень середніх витрат по регіонах держави під час останньої подорожі Україною у 2021 році наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Рівень середніх витрат по регіонах держави
під час останньої подорожі Україною у 2021 році [113]

Регіони, які відвідали	Подорожували, ос.	Вказали витрати, ос.	Медіанні значення		
			Тривалість подорожі, днів	Витрати, тис.грн.	Витрати на один день подорожі, грн.
Усі подорожуючі	6206	5764	6	6,0	1122
Вінницька	155	148	5	5,0	929
Волинська	144	128	5	5,0	1000
Дніпропетровська	134	121	4	3,0	833
Донецька	244	222	6	5,0	911
Житомирська	67	63	4	3,5	964
Закарпатська	547	507	6	7,0	1250
Запорізька	404	379	8	10,0	1250
Івано-Франківська	583	546	5	6,3	1250
Київська	130	118	4	4,0	800
Кіровоградська	51	50	4	3,0	667
Луганська	31	29	3	2,6	688
Львівська	818	754	5	6,0	1250
Миколаївська	208	193	7	7,0	1067
Одеська	929	868	8	10,0	1333
Полтавська	168	151	4	3,0	756
Рівненська	103	98	3	2,0	833
Сумська	49	46	4	3,9	875
Тернопільська	121	115	4	3,0	1000
Харківська	222	204	4	3,0	1000
Херсонська	489	465	8	10,0	1219
Хмельницька	159	148	3	3,9	1000
Черкаська	111	106	4	3,0	1000
Чернівецька	114	105	4	4,6	1000
Чернігівська	66	63	3	3,0	749
м.Київ	656	620	4	5,0	1114

Як бачимо, загальні витрати подорожуючих на весь період подорожі коливалися від 3 тис.грн. до 8 тис.грн. Витрати на один день подорожі були

найвищими у Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Львівській, Одеській та Херсонській областях.

У більшості регіонів держави спостерігається зростання туристичного збору за надані послуги. Позитивною є динаміка у Волинській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській та Чернігівській областях. Решта регіонів держави мають негативні тенденції щодо туристичного збору. Найбільший обсяг туристичного збору спостерігається у Закарпатській (6436,3 тис.грн.), Запорізькій (6206,4 тис.грн.), Івано-Франківській (5599,1 тис.грн.), Київській (9837,0 тис.грн.), Львівській (11786,5 тис.грн.), Одеській (15177,8 тис.грн.) областях. Це обумовлено значною кількістю туристів у даних регіонах держави.

Однак, слід відмітити, що з початком воєнних дій в Україні сума туристичного збору зазнала суттєвого скорочення. «За 2022 рік сума туристичного збору склала 178 млн. 948 тис. грн, що менше на 24% в порівнянні з 2021 роком (235 млн. 461 тис. грн.). Таке скорочення спостерігалось практично у половині регіонів держави, зокрема у тих, де спостерігаються активні бойові дії. Для прикладу: у Харківській області сума туристичного збору скоротилась на 95%, Миколаївській області на 90%, Донецькій області на 83%, Луганській та Одеській областях на 80%. Абсолютним лідером по обсягу туристичного збору стала Львівська область, де його сума склала 41 млн. 430 тис. грн. (на 79% більше минулого періоду). Наступні рейтинги займає Закарпатська область – 19 млн. 471 тис. грн., Івано-Франківська область – 17 млн. 956 тис. грн., Черкаська область – 12млн 555 тис. грн.» [123].

Негативним у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави є недостатньо високий рівень середньомісячної заробітної плати, що не мотивує працівників даної сфери до підвищення якості надання послуг. Даний рівень оплати праці є значно нижчим за середню заробітну плату як в межах країни загалом, так і по регіонах держави зокрема (рис.2.6).

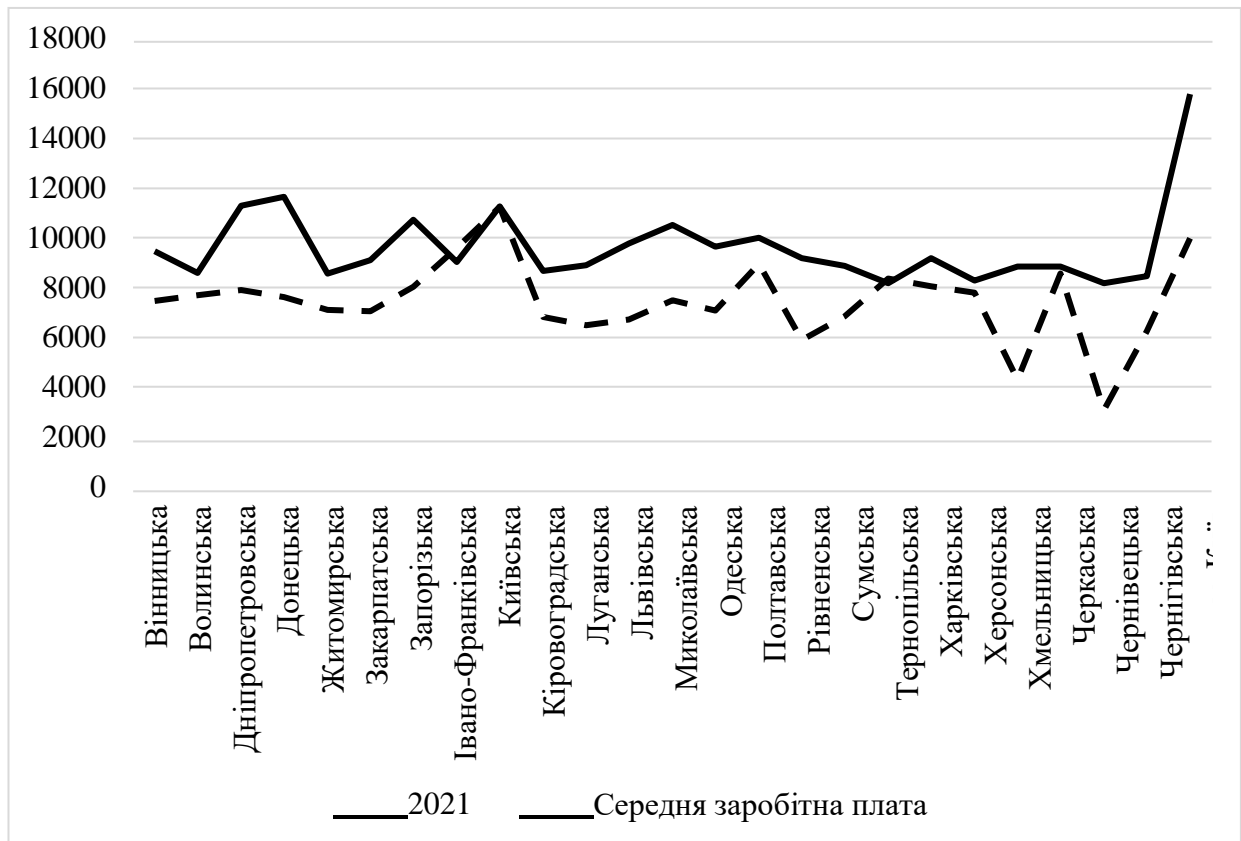

Рис.2.6. Порівняння середньомісячної заробітної плати працівників індустрії гостинності із середньостатистичною (сформовано на основі [114-119])

Досить низькою оплатою праці персоналу індустрії гостинності є у Волинській, Львівській, Рівненській, Хмельницькій, Кіровоградській, Луганській, Чернівецькій та Чернігівській областях. Найвищий рівень середньомісячної заробітної плати працівників спостерігався у Київській та Полтавській областях, яка складала більше як 7 тис.грн. Значні регіональні відмінності у рівнях оплати праці працівників індустрії гостинності може породжувати соціальні екстерналії, що негативно впливатиме на забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави.

Також спостерігається невисокий рівень середньомісячного доходу на одного члена домогосподарства, де більша частина населення мала низькі доходи (44% населення мали дохід до 6 тис.грн., а 25% населення мали дохід 6-10 тис.грн.), що не сприяє попиту на послуги індустрії гостинності, а відтак і знижує рівень її конкурентоспроможності (рис.2.7).

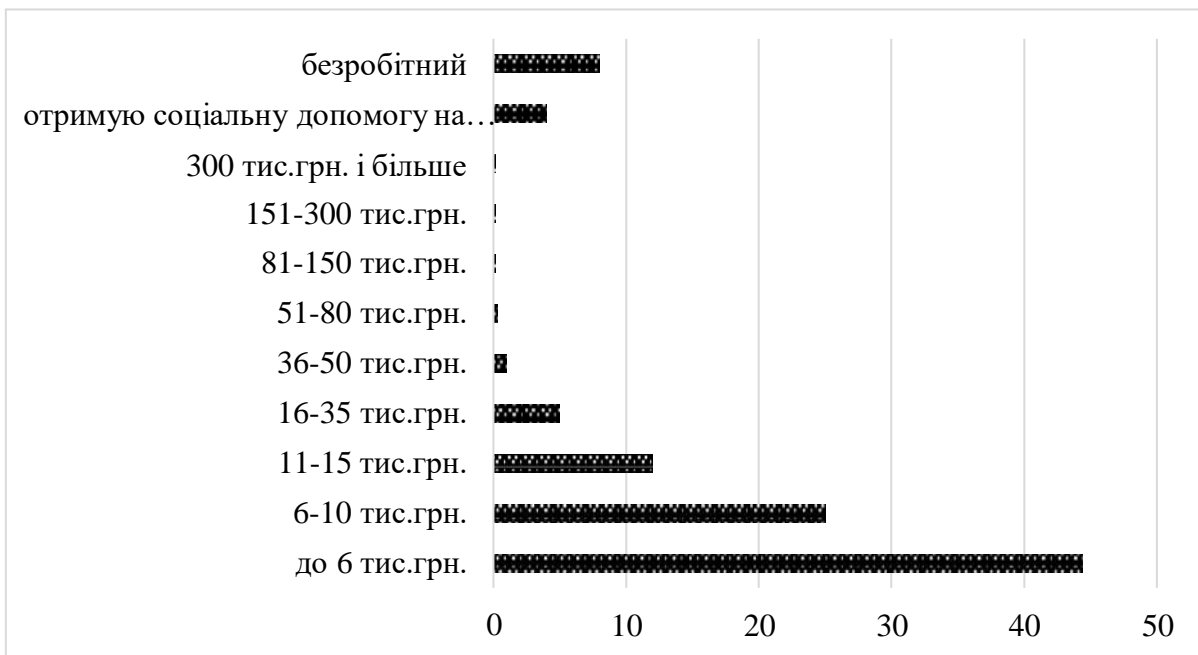

Рис.2.7. Середньомісячний дохід на одного члена домогосподарства [113].

Диференційованою є ситуація щодо кількості знаходження дітей у закладах оздоровлення та відпочинку. В одних регіонах держави спостерігалась позитивна динаміка (Вінницька, Закарпатська, Харківська, Херсонська, Чернігівська), в інших регіонах, навпаки – негативна. Найбільше дітей перебувало у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку у Дніпропетровській, Одеській, Харківській та Херсонській областях.

Найбільша кількість туристів спостерігалась у Львівській, Дніпропетровській, Одеській областях Решта регіонів держави мали значно меншу кількість туристів. Регіонами-аутсайдерами щодо кількості туристів є Житомирська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Чернігівська області. Цим регіонам держави слід розвивати індустрію гостинності в напрямі формування умов та конкурентних переваг у туризмі.

У регіонах держави значно скоротилася кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення, що і призвело до зниження їх загальної кількості (рис.2.7). Така ситуація обумовлена наслідками світової фінансової кризи, пандемією COVID, що негативно вплинуло на купівельну спроможність населення та обмежило його доступ до отримання різних туристичних послуг.

Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення у більшості регіонів держави скоротилася більш як у два рази. Найбільше було відвідано колективних засобів розміщення у Дніпропетровській області (151,0 тис.осіб), Київській області (189,1 тис.осіб), Івано-Франківській області (123,8 тис.осіб), Львівській області (229,9 тис.осіб), Одеській області (138,6 тис.осіб). Натомість, у Житомирській (17,1 тис.осіб), Кіровоградській (19,2 тис.осіб), Луганській (6,6 тис.осіб), Рівненській (12,7 тис.осіб), Тернопільській (12,7 тис.осіб), Чернівецькій областях спостерігався найнижчий рівень відвідуваності.

Аналізуючи кількість таких осіб в розрізі іноземців та резидентів України, слід зауважити що їх кількість суттєво різнилася. Кількість резидентів суттєво перевищувала кількість іноземців, що перебували у засобах розміщення. Найбільше іноземці відвідали колективні засоби розміщення у Дніпропетровській (4447 осіб), Івано-Франківській (4842 осіб), Львівській (20941 осіб), Одеській (8338 осіб) та Харківській областях (8322 осіб). У цих же регіонах спостерігається найбільша відвідуваність колективних засобів розміщення резидентами України: Дніпропетровська область – 146,6 тис.осіб; Івано-Франківська область – 119,0 тис.осіб; Київська область – 182,1 тис.осіб; Львівська область – 209,0 тис.осіб; Одеська область – 130,2 тис.осіб. Це характеризує регіони із високим рівнем привабливості для туристів, що створює їм конкурентні переваги у порівнянні з іншими регіонами держави.

Найбільша кількість реально проведених ліжко-днів у колективних засобах розміщення спостерігається у Дніпропетровській (365,5 тис.од.), Донецькій (404,7 тис.одиниць), Запорізькій (499,9 тис. оиниць), Київській (517,5 тис. оиниць), Львівській (489,9 тис. оиниць), Одеській (524,8 тис. оиниць) областях. Середня тривалість перебування у колективних засобах розміщення коливалась від 1,5 діб у Сумській області до 5,9 діб у Житомирській області.

В усіх регіонах держави є досить низьким коефіцієнт використання місткості колективних засобів розміщення, який знаходиться в межах 0,11 – 0,8 (рис.2.8).

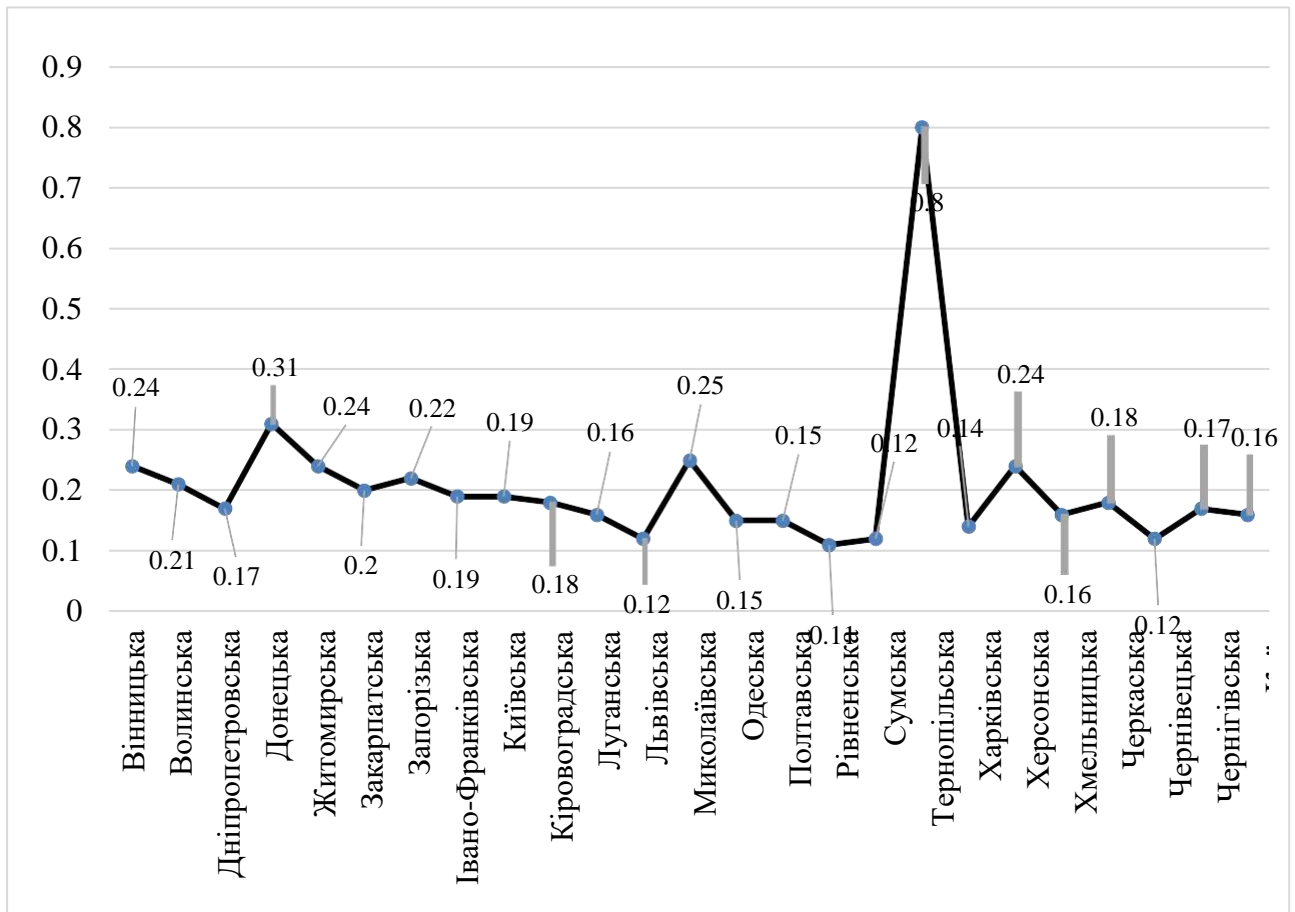

Рис. 2.8. Коефіцієнт використання місткості колективних засобів розміщення у 2020 році (сформовано на основі [114-119])

Досить низьким дане значення показника є у Дніпропетровській, Закарпатській, Луганській, Одеській, Львівській, Рівненській, Полтавській, Тернопільській, Сумській, Хмельницькій, Харківській, Чернівецькій областях.

Кількість ночівель під час подорожі Україною (рис. 2.9) показує що в середньому подорожуючі залишаються у колективних засобах розміщення на 3-14 днів. Досить низьким є відсоток відвідувачів із більшим періодом перебування під час подорожі. Водночас, 12% населення подорожує без ночівель.

Це вказує на неефективне використання потенціалу колективних засобів розміщення, що знижує рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави.

Здійснення різних видів економічної діяльності, в тому числі і в індустрії гостинності здійснює екодеструктивний вплив на довкілля. З іншої сторони,

забрудненість довкілля, наявність сміття та відходів не сприятиме притоку туристів, оскільки біля 12% населення вважають, що це є перешкодою для отримання якісних послуг індустрії гостинності. Проте, регіони держави реалізують заходи щодо утилізації відходів та їх видалення. Регіонами-лідерами по видаленню відходів є Дніпропетровська область, якою у 2020 році було утилізовано 177439,4 тис.тонн відходів та Полтавська область – 64409,1 тис.тонн відходів. Водночас, у цих регіонах держави було утворено і найбільшу кількість відходів: у Дніпропетровській області – 97923,1 кг/ос., Полтавській області – 71069,4 кг/ос.

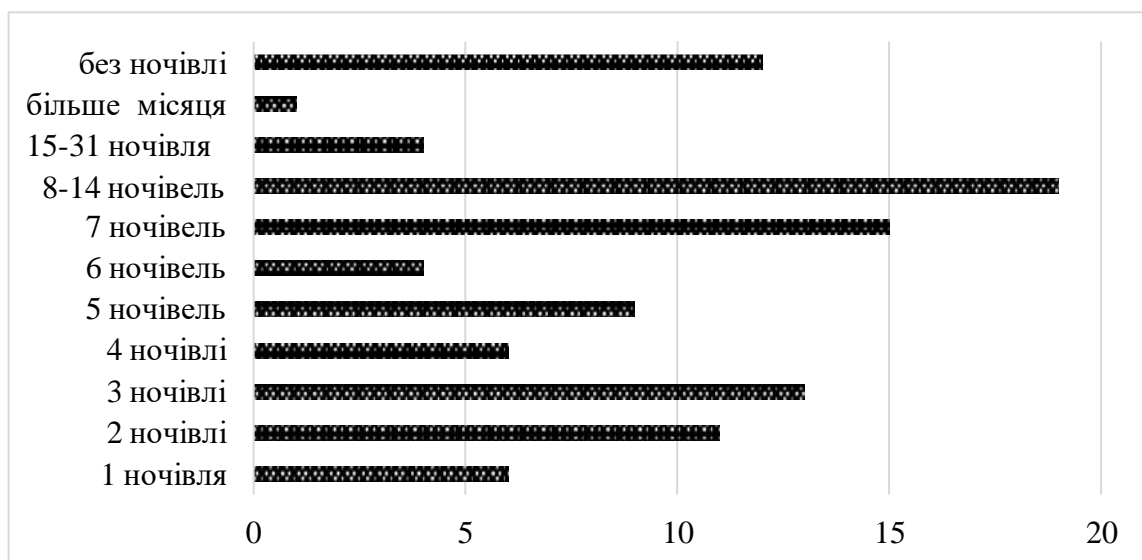

Рис.2.9. Кількість ночівель під час останньої подорожі Україною, % [113].

Найбільш забруднюючими регіонами з точки зору викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення є Дніпропетровська область – 534,7 тис.тонн; Донецька область – 751,0 тис.тонн; Запорізька область – 155,5 тис.тонн; Івано-Франківська область – 140,4 тис.тонн. Інші регіони держави характеризуються значно меншими обсягами викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення.

Проведений аналіз умов та конкурентних переваг показав, що кожен регіон держави має свої специфічні особливості щодо розвитку індустрії гостинності. Оцінка умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави та темпів їх росту відображено у таблицях 2.7 та 2.8.

Оцінка умов забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіонів держави за 2016-2021 роки у довоєнний період (побудовано автором)

Регіони	Чисельність населення		Робоча сила у віці 15-70 років		Частка домогосподарств, які мають доступ до мережі Інтернет		Кількість колективних засобів розміщення		Кількість суб'єктів туристичної діяльності		Кількість музеїв		Кількість зайнятих в індустрії гостинності		Випуск продукції	
	<i>Відхилення 2016/2020 рр., абсолютне (+,-), відносне (%)</i>															
	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%
Вінницька	-99733	-6,2	-31,7	-4,3	26,8	61,9	-72	-90,0	-52	-76,5	2	7,1	-1,7	-29,8	588	99,5
Волинська	-24040	-2,3	-19,2	-4,4	34,4	73,5	-109	-79,6	-61	-88,4	11	64,7	0,7	12,3	428	86,8
Дніпропетровська	-161708	-5,0	-69,1	-4,5	29,1	48,8	-170	-66,9	-234	-72,7	-1	-3,8	0,7	3,3	2573	124,8
Донецька	-218658	-5,1	-46,4	-5,3	32,3	67,7	-63	-50,0	-8	-24,2	-	-	1,3	15,9	583	71,2
Житомирська	-67748	-5,4	-30,9	-5,4	32,3	81,4	-69	-83,1	-42	-75,0	11	50,0	-0,9	-13,0	509	102,8
Закарпатська	-17515	-1,4	-17,7	-3,2	22,7	34,7	-212	-82,8	-47	-72,3	9	64,3	-0,7	-4,7	378	34,5
Запорізька	-115969	-6,6	-35,6	-4,4	26,2	45,1	-280	-74,5	-110	-68,3	2	8,7	-0,1	-0,8	800	62,3
Івано-Франківська	-33256	-2,4	-15,9	-2,6	24	42,1	-225	-87,5	-88	-82,2	4	15,4	-0,2	-2,3	1232	135,2
Київська	57065	3,3	12,9	1,6	25,8	52,7	-111	-63,1	-78	-65,5	2	8,7	-1,6	-11,1	1744	96,9
Кіровоградська	-75853	-7,8	-22,3	-5,2	22,4	48,9	-41	-78,8	-39	-83,0	-1	-3,3	0,6	12,2	311	117,8
Луганська	-107065	-4,9	-24	-6,8	29	59,3	-26	-89,7	-16	-84,2	-	-	-1,5	-26,8	127	83,0
Львівська	-74411	-2,9	-20,5	-1,8	22,5	38,0	-254	-74,1	-181	-66,5	3	11,5	5,4	22,4	1509	47,8
Миколаївська	-67101	-5,8	-25,4	-4,6	23,8	42,3	-176	-67,4	-53	-76,8	0	0,0	0,4	5,3	487	76,1
Одеська	-49957	-2,1	-16,9	-1,6	24,6	43,3	-448	-76,8	-184	-68,7	1	7,7	2,9	12,2	2428	84,5
Полтавська	-94503	-6,6	-24,4	-3,7	23,7	48,7	-73	-67,0	-77	-87,5	-1	-2,5	0,1	1,1	755	98,8
Рівненська	-21087	-1,8	-26,7	-5,0	33,5	73,8	-51	-87,9	-44	-66,7	0	0,0	1,7	17,3	310	73,8
Сумська	-79676	-7,2	-33,4	-6,3	26,3	54,1	-46	-80,7	-44	-77,2	0	0,0	0,8	21,6	382	103,8
Тернопільська	-47247	-4,4	-18,3	-4,0	27,3	48,1	-62	-88,6	-42	-79,2	2	6,7	0,7	10,8	264	72,7
Харківська	-135291	-5,0	-55,1	-4,2	31,7	62,3	-124	-72,1	-177	-69,4	11	33,3	-0,5	-2,9	2242	117,7
Херсонська	-62190	-5,9	-16,1	-3,2	20,9	37,3	-175	-72,9	-67	-93,1	0	0,0	-0,5	-7,9	444	72,3
Хмельницька	-68747	-5,3	-14,1	-2,5	32,9	83,1	-64	-72,7	-75	-84,3	3	11,1	0,5	10,4	448	87,7
Черкаська	-85850	-6,9	-33,4	-5,8	31,2	65,1	-88	-71,0	-70	-81,4	45	155,2	0,5	8,9	512	85,5
Чернівецька	-22501	-2,5	-5,8	-1,4	20	32,3	-79	-91,9	-44	-66,7	8	80,0	0,3	3,4	259	54,2
Чернігівська	-94202	-9,0	-23,9	-5,0	21,2	47,4	-38	-71,7	-37	-72,5	-2	-5,7	0,3	6,4	550	123,6
м.Київ	4425	0,2	-19,6	-1,3	9,8	12,1	-64	-34,4	-268	-28,3	-13	-29,5	-0,7	-2,0	6563	68,8

Оцінка темпів росту умов забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіонів держави за 2016-2021 роки у довоєнний період (побудовано автором)

Регіони	Чисельність населення	Робоча сила у віці 15-70 років	Частка домогосподарств, які мають доступ до мережі Інтернет	Кількість колективних засобів розміщення	Кількість суб'єктів туристичної діяльності	Кількість музеїв	Кількість зайнятих в індустрії гостинності	Випуск продукції
Вінницька	Н	Н	П	Н	Н	П	Н	П
Волинська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Дніпропетровська	Н	Н	П	Н	Н	Н	П	П
Донецька	Н	Н	П	Н	Н	Н	П	П
Житомирська	Н	Н	П	Н	Н	П	Н	П
Закарпатська	Н	Н	П	Н	Н	П	Н	П
Запорізька	Н	Н	П	Н	Н	П	Н	П
Івано-Франківська	Н	Н	П	Н	Н	П	Н	П
Київська	П	П	П	Н	Н	П	Н	П
Кіровоградська	Н	Н	П	Н	Н	Н	П	П
Луганська	Н	Н	П	Н	Н	Н	Н	П
Львівська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Миколаївська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Одеська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Полтавська	Н	Н	П	Н	Н	Н	П	П
Рівненська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Сумська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Тернопільська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Харківська	Н	Н	П	Н	Н	П	Н	П
Херсонська	Н	Н	П	Н	Н	П	Н	П
Хмельницька	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Черкаська	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Чернівецька	Н	Н	П	Н	Н	П	П	П
Чернігівська	Н	Н	П	Н	Н	Н	П	П
м.Київ	П	Н	П	Н	Н	Н	Н	П

П – позитивні темпи росту;

Н – негативні темпи росту.

Як бачимо, спостерігається різна динаміка показників за аналізований період. Що стосується чисельності населення, то практично у всіх регіонах держави – негативні темпи росту, за винятком Київської області та м.Києва. Також негативні темпи росту характерні по кількості робочої сили у регіональному розрізі. Позитивні темпи росту спостерігаються у двох регіонах, а саме Київській та Чернівецькій областях. У всіх регіонах держави позитивна динаміка щодо кількості домогосподарств, які мають доступ до мережі Інтернет. В цілому, по Україні негативна ситуація щодо кількості колективних засобів розміщення та кількості суб'єктів туристичної діяльності, де спостерігається їх щорічне зниження. Щодо кількості музеїв та кількості зайнятих в індустрії гостинності є неоднозначною ситуація в цілому по Україні, проте у більшості регіонів держави – позитивні темпи росту даного показника. Досить вагомим у розвитку індустрії гостинності та забезпеченні її конкурентоспроможності кожним регіоном держави є обсяг випуску продукції даної сфери. Як можемо спостерігати у всіх регіонах держави є позитивною динаміка даного показника, що свідчить про ефективне використання своїх потенційних можливостей щодо створення ВДВ в індустрії гостинності.

Оцінка конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави за 2016-2021 роки та темпи їх росту наведено у таблицях 2.9 та 2.10. Таким чином, відмітимо наступні тенденції. Позитивними є темпи росту по таких показниках як:

- туристичний збір;
- середньомісячна заробітна плата працівників індустрії гостинності регіонів.

Таблиця 2.9

Оцінка конкурентних переваг індустрії гостинності
регіонів держави за 2016-2021 роки у довоєнний період (розраховано автором)

Регіони	Капітальні інвестиції		Туристичний збір		Середньомісячна ЗП працівників індустрії гостинності		Кількість осіб, що перебували у КЗР		Кількість фактично проведених ліжко-днів		Середня тривалість перебування у КЗР		Коефіцієнт використання місткості КЗР		Видалено відходів	
	<i>Відхилення 2016/2020 рр., абсолютне (+,-), відносне (%)</i>															
	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%
Вінницька	-0,2	-100,0	1039	334,7	4641	164,9	-115,2	-83,1	-900,9	-93,0	-4,1	-58,6	0,03	14,3	102,8	97,6
Волинська	-0,2	-100,0	671,2	179,8	4908	175,7	-89,1	-75,9	-388,5	-86,2	-1,6	-42,1	-0,09	-30,0	-253,9	-51,2
Дніпропетровська	0,2	200,0	1096,3	62,6	5046	176,5	-295,7	-66,2	-1253,5	-77,4	-1,2	-33,3	0,01	6,3	74280,6	72,0
Донецька	-0,1	-100,0	1743,2	190,7	4373	134,6	-24,3	-24,9	-520,8	-56,3	-4	-42,1	0,03	10,7	10278,3	117,5
Житомирська	-0,1	-100,0	1052,5	301,2	4940	229,4	-64,2	-79,0	-303,3	-74,3	0,9	18,0	0,1	71,4	83,3	59,1
Закарпатська	0,1	25,0	4237,2	192,7	4502	176,4	-222	-82,5	-1140,7	-87,4	-1,3	-27,1	0	0,0	18,5	13,0
Запорізька	-0,1	-50,0	4135,6	199,7	4786	147,6	-216,8	-70,0	-1651	-76,8	-1,5	-21,7	-0,06	-21,4	-357,1	-20,1
Івано-Франківська	-0,4	-80,0	3306,3	144,2	5592	139,5	-217,3	-63,7	-1088,1	-80,0	-1,8	-45,0	0,02	11,8	397,1	51,8
Київська	-0,2	-100,0	8589,1	688,3	7149	174,5	-105,7	-35,9	-505,2	-49,4	-0,8	-22,9	0,07	58,3	283,8	20,4
Кіровоградська	0	0	491,1	292,5	4520	196,0	-45,3	-70,2	-171	-77,9	-0,9	-26,5	0	0,0	-30837,3	-99,4
Луганська	0	0	1348,9	1313,4	2762	74,0	-22,2	-77,1	-130,7	-78,2	-0,3	-5,2	-0,03	-15,8	-1904,6	-90,0
Львівська	-0,3	-33,3	3368	40,0	3888	137,2	-631,3	-73,3	-2727,2	-84,8	-1,6	-43,2	-0,02	-14,3	302,8	18,4
Миколаївська	-0,1	-100,0	3493,3	302,4	4838	182,9	-138,8	-65,6	-719,8	-68,0	-0,4	-8,0	0,02	8,7	275,1	15,1
Одеська	0,5	125,0	7841,5	106,9	3745	112,8	-375,9	-73,1	-2849,9	-84,4	-2,8	-42,4	-0,14	-48,3	-88,2	-13,0
Полтавська	-0,2	-100,0	1834,4	255,8	6481	262,5	-146,8	-62,6	-881,9	-82,8	-2,4	-53,3	-0,09	-37,5	64068,9	18832,7
Рівненська	-0,1	-100,0	737,4	276,7	3780	178,2	-104,1	-89,1	-344,2	-92,4	-1	-31,3	-0,16	-59,3	60,7	39,1
Сумська	0	0	804,3	353,4	3862	129,6	-35,6	-56,8	-200,1	-83,0	-2,3	-60,5	-0,07	-36,8	121,2	34,0
Тернопільська	-0,1	-100,0	359,4	149,8	6378	319,4	-195,1	-92,6	-350,2	-91,6	0,3	16,7	0,6	300,0	7,5	26,1
Харківська	-0,4	-100,0	4821,8	270,8	4874	153,1	-188,6	-70,2	-739,7	-77,9	-0,9	-25,7	-0,05	-26,3	83,9	9,8
Херсонська	-0,1	-100,0	2578,3	136,5	4950	173,4	-112,9	-62,9	-921	-71,6	-1,7	-23,6	0	0,0	-15,6	-24,1
Хмельницька	-0,1	-100,0	1128	242,2	2665	163,2	-134,1	-73,0	-386	-76,3	-0,4	-14,3	-0,02	-11,1	-60	-20,5
Черкаська	-0,1	-100,0	1561	381,2	6594	332,0	-97,9	-65,1	-338	-76,1	-1	-33,3	0,02	12,5	-37,4	-14,8
Чернівецька	-0,2	-100,0	387,8	121,7	979	46,7	-97,6	-89,9	-207,5	-81,2	2	83,3	-0,01	-7,7	-18,4	-8,8
Чернігівська	-0,8	-88,9	1149,3	368,5	3579	133,9	-34,8	-50,4	-185,2	-73,2	-1,7	-45,9	-0,08	-32,0	-158,7	-37,9
м.Київ	0,1	12,5	19986,2	135,9	5569	126,3	-615,5	-52,1	-1394,4	-55,3	-0,1	-4,8	-0,19	-54,3	1980,8	691,1

Оцінка темпів росту конкурентних переваг індустрії гостинності
регіонів держави за 2016-2021 роки у довоєнний період (побудовано автором)

Регіони	Капітальні інвестиції	Туристичний збір	Середньомісячна ЗП працівників індустрії гостинності	Кількість осіб, що перебували у КЗР	Кількість фактично проведених ліжко-днів	Середня тривалість перебування у КЗР	Коефіцієнт використання місткості КЗР	Видалено відходів
Вінницька	Н	П	П	Н	Н	Н	П	Н
Волинська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	П
Дніпропетровська	П	П	П	Н	Н	Н	П	П
Донецька	Н	П	П	Н	Н	Н	П	П
Житомирська	Н	П	П	Н	Н	П	П	П
Закарпатська	П	П	П	Н	Н	Н	Н	П
Запорізька	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	Н
Івано-Франківська	Н	П	П	Н	Н	Н	П	П
Київська	Н	П	П	Н	Н	Н	П	П
Кіровоградська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	Н
Луганська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	Н
Львівська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	П
Миколаївська	Н	П	П	Н	Н	Н	П	П
Одеська	П	П	П	Н	Н	Н	Н	Н
Полтавська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	П
Рівненська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	П
Сумська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	П
Тернопільська	Н	П	П	Н	Н	П	П	П
Харківська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	П
Херсонська	Н	П	П	Н	Н	Н	П	Н
Хмельницька	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	Н
Черкаська	Н	П	П	Н	Н	Н	П	Н
Чернівецька	Н	П	П	Н	Н	П	Н	Н
Чернігівська	Н	П	П	Н	Н	Н	Н	Н
м.Київ	П	П	П	Н	Н	Н	Н	П

Водночас, негативні темпи росту спостерігаються за показниками капітальних інвестицій в індустрію гостинності (за винятком Дніпропетровської, Запорізької, Одеської та Чернівецької областей); кількості гостей, що проживали у колективних засобах розміщення, кількості реально здійснених ліжко-днів у засобах розміщення, середньої тривалості перебування у колективних засобах розміщення (окрім Житомирської, Тернопільської та Чернівецької областей). Різними у регіональному розрізі є темпи росту коефіцієнта використання місткості колективних засобів розміщення: Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Одеська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька області мають позитивні темпи росту, решта регіонів держави – негативні; рівня видалених відходів: Вінницька, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Одеська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська мають негативні темпи росту; решта регіонів держави – позитивні.

Проведений аналіз та оцінка конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави показав, що існує ряд проблем, які потребують вирішення у найближчій перспективі. До таких проблем слід віднести низький рівень надання якісних послуг, низька оплата праці працівників індустрії гостинності, висока зношеність обладнання, невідповідність міжнародним стандартам, низький рівень інвестування індустрії гостинності тощо. Все це негативно впливає на рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону та потребує подальшого діагностичного аналізу виявлення даних проблем і розробки заходів щодо їх усунення.

2.3. Діагностика конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави

Розробка стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів потребує здійснення відповідної діагностики на предмет виявлення проблем та пошуку сильних сторін щодо специфічних умов і конкурентних переваг кожного регіону держави. Регіони держави мають потенційні можливості щодо розвитку індустрії гостинності, які диференціюються залежно від природних умов, наявності історико-культурних цінностей, природних заповідників, кількості об'єктів рекреаційних комплексів, кількості колективних засобів розміщення, обсягів туристичних потоків та інвестування у сферу індустрії гостинності тощо. Тому, важливим є діагностування кожного регіону держави за умовами забезпечення конкурентоспроможності та конкурентними перевагами у соціальній, економічній та екологічній сферах індустрії гостинності.

Часткові показники-стимулятори та дестимулятори, які характеризують умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави дозволили розрахувати групові індекси ресурсних умов, інституційних умов та геополітичних умов забезпечення конкурентоспроможності, які відображено у Додатках К, Л, М. Інтегральний індекс ресурсних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави відображено у таблиці 2.11.

За результатами проведених розрахунків спостерігаємо, що найвище значення щодо наявності ресурсних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності спостерігається у м. Київ (0,785 в.п.), Дніпропетровській області (0,728 в.п.), Київській області (0,648 в.п.), Львівській області (0,666 в.п.), Одеській області (0,678 в.п.), Харківській області (0,656 в.п.). Натомість, найнижчими є показники у Луганській області (0,308 в.п.), Чернігівській області (0,375 в.п.), Сумській області (0,399 в.п.). Це свідчить про наявність регіональних асиметрій у чисельності населення, робочої сили,

зайнятості населення, площі земель заповідників та національних природних парків, що негативно може впливати на забезпечення конкурентоспроможності окремих регіонів держави.

Таблиця 2.11

Інтегральний індекс ресурсних умов забезпечення
конкурентоспроможності індустрії гостинності
регіонів держави у довоєнний період (розраховано автором)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,437	0,443	0,456	0,474	0,476	0,470
Волинська	0,454	0,471	0,453	0,464	0,510	0,510
Дніпропетровська	0,704	0,739	0,730	0,729	0,733	0,728
Донецька	0,483	0,498	0,493	0,521	0,532	0,529
Житомирська	0,409	0,422	0,401	0,431	0,450	0,448
Закарпатська	0,544	0,558	0,550	0,564	0,585	0,582
Запорізька	0,528	0,545	0,531	0,539	0,551	0,545
Івано-Франківська	0,505	0,518	0,497	0,526	0,543	0,538
Київська	0,615	0,625	0,619	0,633	0,657	0,648
Кіровоградська	0,335	0,353	0,334	0,341	0,354	0,351
Луганська	0,267	0,286	0,282	0,294	0,310	0,308
Львівська	0,632	0,646	0,642	0,657	0,671	0,666
Миколаївська	0,420	0,445	0,422	0,432	0,445	0,440
Одеська	0,638	0,652	0,652	0,664	0,679	0,678
Полтавська	0,414	0,417	0,428	0,413	0,441	0,436
Рівненська	0,448	0,508	0,486	0,452	0,501	0,502
Сумська	0,378	0,410	0,399	0,407	0,407	0,399
Тернопільська	0,387	0,412	0,387	0,402	0,428	0,426
Харківська	0,621	0,651	0,646	0,646	0,663	0,656
Херсонська	0,554	0,544	0,545	0,540	0,573	0,570
Хмельницька	0,529	0,561	0,539	0,560	0,584	0,575
Черкаська	0,387	0,399	0,383	0,401	0,423	0,421
Чернівецька	0,405	0,432	0,424	0,422	0,435	0,438
Чернігівська	0,359	0,371	0,374	0,371	0,381	0,375
м. Київ	0,758	0,773	0,783	0,780	0,784	0,785
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Інтегральний індекс інституційних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави відображено у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Інтегральний індекс інституційних умов забезпечення
конкурентоспроможності індустрії гостинності
регіонів держави у довоєнний період (розраховано автором)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,230	0,255	0,247	0,190	0,165	0,165
Волинська	0,164	0,178	0,210	0,170	0,159	0,207
Дніпропетровська	0,480	0,491	0,541	0,467	0,403	0,385
Донецька	0,236	0,249	0,319	0,254	0,235	0,184
Житомирська	0,194	0,208	0,202	0,158	0,161	0,194
Закарпатська	0,194	0,208	0,198	0,168	0,172	0,233
Запорізька	0,409	0,430	0,432	0,357	0,358	0,400
Івано-Франківська	0,294	0,316	0,292	0,216	0,195	0,232
Київська	0,292	0,305	0,364	0,314	0,279	0,310
Кіровоградська	0,232	0,240	0,256	0,206	0,184	0,165
Луганська	0,113	0,116	0,127	0,085	0,073	0,010
Львівська	0,324	0,368	0,393	0,330	0,273	0,419
Миколаївська	0,235	0,239	0,257	0,215	0,202	0,294
Одеська	0,527	0,532	0,524	0,484	0,456	0,473
Полтавська	0,393	0,412	0,437	0,363	0,337	0,279
Рівненська	0,138	0,148	0,137	0,099	0,078	0,093
Сумська	0,264	0,283	0,295	0,258	0,235	0,113
Тернопільська	0,171	0,181	0,182	0,121	0,106	0,171
Харківська	0,442	0,471	0,475	0,395	0,386	0,368
Херсонська	0,312	0,337	0,356	0,315	0,296	0,221
Хмельницька	0,199	0,213	0,203	0,139	0,128	0,208
Черкаська	0,334	0,345	0,352	0,373	0,349	0,440
Чернівецька	0,138	0,140	0,133	0,114	0,105	0,111
Чернігівська	0,253	0,271	0,276	0,199	0,194	0,197
м. Київ	0,655	0,659	0,713	0,630	0,660	0,806
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Найкращі інституційні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону сформовано у Дніпропетровській області (0,4385 в.п.), Запорізькій області (0,400 в.п.), Одеській області (0,473 в.п.), Харківській області (0,368 в.п.), Черкаській області (0,440 в.п.). Аутсайдерами за інституційними умовами є Волинська область (0,207 в.п.), Житомирська область (0,194 в.п.), Рівненська область (0,093 в.п.), Тернопільська область (0,171 в.п.), Хмельницька область (0,208 в.п.), Чернівецька область (0,111 в.п.). Отож,

можемо бачити наявність територіальних диспропорцій у кількості закладів оздоровлення та відпочинку, кількості місць у закладах відпочинку та оздоровлення, кількості суб'єктів туристичної діяльності, кількості музеїв тощо. Такі територіальні розбіжності створюють різні умови у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави.

Інтегральний індекс геополітичних умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави відображено у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Інтегральний індекс геополітичних умов забезпечення
конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави
у довоєнний період (розраховано автором)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,112	0,094	0,090	0,081	0,095	0,115
Волинська	0,107	0,104	0,111	0,099	0,124	0,184
Дніпропетровська	0,409	0,426	0,444	0,411	0,459	0,634
Донецька	0,159	0,165	0,175	0,170	0,181	0,274
Житомирська	0,124	0,132	0,128	0,113	0,116	0,173
Закарпатська	0,270	0,255	0,263	0,227	0,239	0,412
Запорізька	0,254	0,261	0,260	0,243	0,253	0,378
Івано-Франківська	0,171	0,196	0,192	0,190	0,207	0,245
Київська	0,298	0,320	0,323	0,298	0,311	0,369
Кіровоградська	0,083	0,086	0,090	0,085	0,098	0,159
Луганська	0,087	0,089	0,088	0,079	0,069	0,118
Львівська	0,506	0,521	0,519	0,520	0,580	0,85
Миколаївська	0,140	0,143	0,139	0,133	0,147	0,228
Одеська	0,485	0,515	0,525	0,469	0,547	0,767
Полтавська	0,165	0,173	0,171	0,162	0,170	0,256
Рівненська	0,161	0,162	0,166	0,159	0,170	0,331
Сумська	0,072	0,082	0,089	0,084	0,088	0,13
Тернопільська	0,111	0,122	0,118	0,112	0,129	0,207
Харківська	0,347	0,405	0,397	0,370	0,408	0,49
Херсонська	0,121	0,116	0,113	0,103	0,119	0,167
Хмельницька	0,095	0,099	0,097	0,093	0,110	0,153
Черкаська	0,111	0,113	0,110	0,104	0,122	0,176
Чернівецька	0,148	0,155	0,153	0,151	0,157	0,259
Чернігівська	0,090	0,091	0,095	0,093	0,103	0,144
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Сприятливі геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності створено у таких регіонах як у Дніпропетровській області (0,634 в.п.), Львівській області (0,850 в.п.), Одеській області (0,676 в.п.), Харківській області (0,490 в.п.), м. Київ (1,000 в.п.). Не досить сприятливими геополітичними умовами володіють такі регіони як Вінницька область (0,115 в.п.), Житомирська область (0,173 в.п.), Кіровоградська область (0,159 в.п.), Луганська область (0,118 в.п.), Сумська область (0,130 в.п.), Хмельницька область (0,153 в.п.), Чернігівська область (0,144 в.п.). Регіони держави різняться за кількістю зайнятого населення в індустрії гостинності, обсягом випуску продукції тощо. Це вирізняє регіон з точки зору спеціалізації, місця в економічному просторі країни, внеску регіону у формування валового національного продукту.

Розраховані індекси ресурсних, інституційних та геополітичних умов зведено в інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (табл. 2.14). Як видно, спостерігається регіональна асиметрія у рівнях конкурентоспроможності індустрії гостинності. Найвище значення спостерігається у м. Києві (0,864 в.п.), яке є лідером і займає 1 позицію у рейтингу; 2 позицію у рейтингу займає Львівська область (0,645 в.п.), 3 позиція – Одеська область (0,639 в.п.). Регіонами-аутсайдерами є Луганська область (0,145 в.п.) – 25 місце, Сумська область (0,214 в.п.) – 24 місце, Кіровоградська область (0,225 в.п.) – 23 місце.

Схематичне відображення динаміки умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави за 2016-2021 роки відображено на рисунку 2.10. Розподіл регіонів України за рівнем умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності наведено у таблиці 2.15.

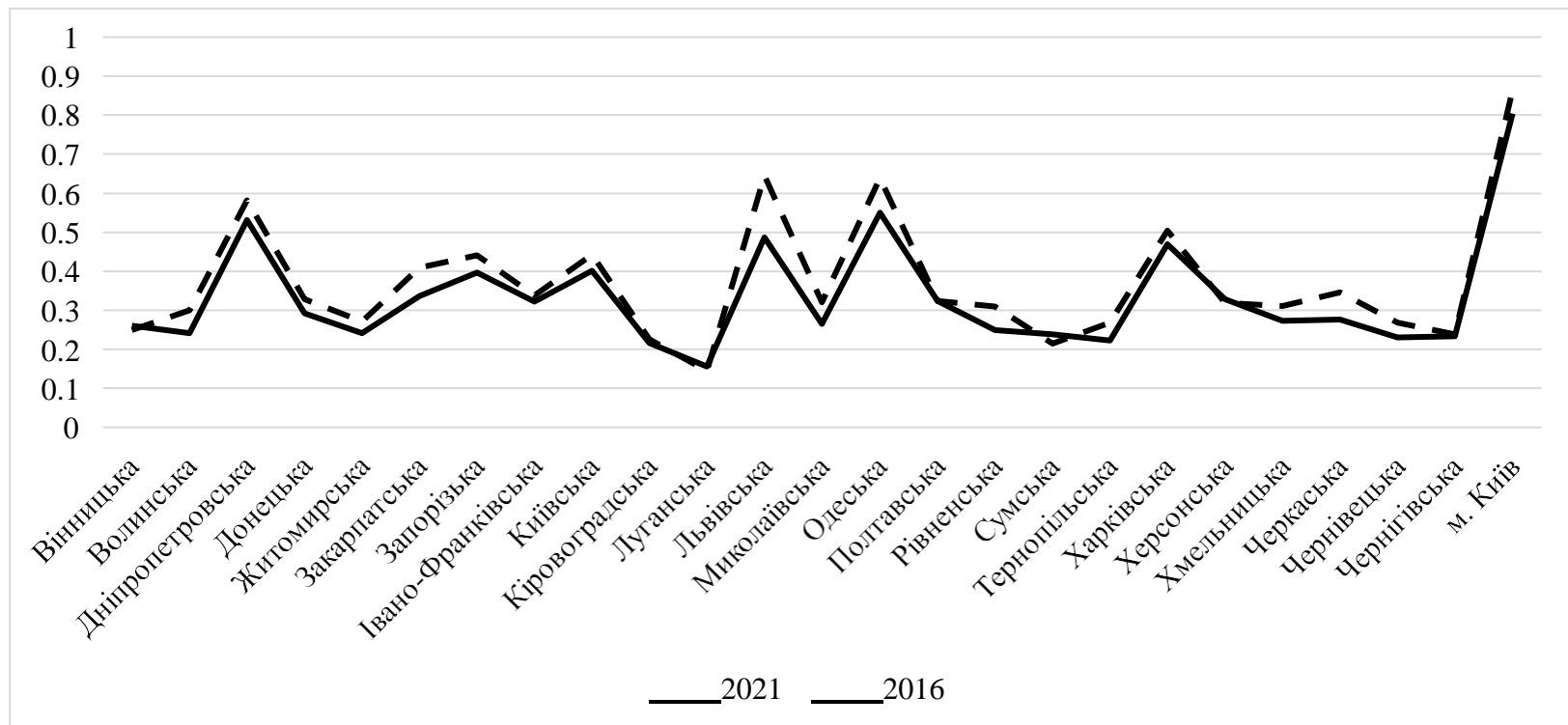

Рис. 2.10. Схематичне відображення динаміки умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави за 2016–2021 роки (побудовано автором)

Розподіл регіонів України за рівнем умов забезпечення
конкурентоспроможності індустрії гостинності у довоєнний період

(побудовано автором)

Значення індексу І _г	Рівень розвитку	Регіони
0,505<I _г <0,864	Високий	Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська, м.Київ,
0,145<I _г <0,504	Низький	Волинська, Вінницька, Донецька, Запорізька, Закарпатська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Київська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, Херсонська, Хмельницька

Отже, регіонами-лідерами за рівнем умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності є Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська області та м. Київ – розрахований індекс знаходиться в межах $0,505 < I_g < 0,864$. Водночас, регіонами-аутсайдерами за такими умовами є Волинська, Вінницька, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, Херсонська, Хмельницька області – розрахований індекс знаходиться в межах $0,145 < I_g < 0,504$. Така ситуація свідчить про ефективність/неефективність регіональної політики в сфері створення сприятливих умов щодо розвитку індустрії гостинності та про необхідність її удосконалення у майбутньому.

Часткові показники-стимулятори та дестимулятори, які характеризують конкурентні переваги індустрії гостинності регіонів держави в економічній, соціальній та екологічній сферах дозволили розрахувати групові індекси таких конкурентних переваг, які відображено у Додатках Н, П, Р. Інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави в економічній сфері відображено у таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів
держави в економічній сфері у довоєнний період (розраховано автором)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,081	0,031	0,042	0,371	0,014	0,001
Волинська	0,083	0,084	0,043	0,042	0,033	0,001
Дніпропетровська	0,077	0,105	0,212	0,278	0,077	0,158
Донецька	0,061	0,038	0,050	0,042	0,050	0,003
Житомирська	0,045	0,006	0,006	0,009	0,014	0,001
Закарпатська	0,198	0,244	0,187	0,197	0,107	0,251
Запорізька	0,121	0,165	0,371	0,211	0,218	0,054
Івано-Франківська	0,248	0,071	0,341	0,102	0,100	0,054
Київська	0,103	0,072	0,061	0,068	0,120	0,004
Кіровоградська	0,004	0,003	0,003	0,003	0,007	0,001
Луганська	0,002	0,027	0,075	0,115	0,014	0,000
Львівська	0,532	0,483	0,470	0,351	0,301	0,315
Миколаївська	0,063	0,147	0,093	0,091	0,046	0,002
Одеська	0,321	0,251	0,416	0,418	0,484	0,458
Полтавська	0,090	0,066	0,051	0,128	0,047	0,001
Рівненська	0,043	0,030	0,041	0,094	0,010	0,001
Сумська	0,005	0,004	0,003	0,004	0,011	0,001
Тернопільська	0,042	0,030	0,041	0,115	0,028	0,001
Харківська	0,189	0,136	0,105	0,113	0,088	0,004
Херсонська	0,080	0,062	0,075	0,075	0,066	0,001
Хмельницька	0,048	0,084	0,081	0,045	0,038	0,001
Черкаська	0,046	0,033	0,045	0,019	0,042	0,001
Чернівецька	0,082	0,135	0,339	0,190	0,163	0,002
Чернігівська	0,340	0,083	0,043	0,041	0,015	0,051
м. Київ	0,963	0,872	0,926	0,915	0,822	0,95
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Розрахунок інтегрального індексу конкурентних переваг в економічній сфері показав, що високими значеннями вирізняються такі регіони як Закарпатська область (0,251 в.п.), Львівська область (0,315 в.п.), Одеська область (0,458 в.п.) та м. Київ (0,950 в.п.). На цих територіях значно вищими є обсяги капітальних інвестицій в індустрію гостинності, дохід від надання туристичних послуг та туристичний збір, аніж в інших регіонах держави. Водночас, досить низькими є значення показників у Вінницькій області (0,001 в.п.), Житомирській області (0,001 в.п.), Кіровоградській області (0,001 в.п.), Рівненській області (0,001 в.п.), Сумській області (0,001 в.п.), Тернопільській області (0,001 в.п.), Херсонській області (0,01 в.п.), Хмельницькій області (0,001 в.п.), Черкаській

області (0,001 в.п.). Така ситуація свідчить про відсутність конкурентних переваг в економічній сфері даних регіонів держави, низьку фінансову спроможність території розвивати індустрію гостинності, недостатні обсяги фінансування місцевих та обласних бюджетів за рахунок надходжень від надання послуг в сфері індустрії гостинності.

Інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави в соціальній сфері відображено у таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави в соціальній сфері у довоєнний період (розраховано автором)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,392	0,495	0,273	0,275	0,278	0,518
Волинська	0,290	0,342	0,285	0,234	0,233	0,475
Дніпропетровська	0,425	0,503	0,449	0,400	0,377	0,468
Донецька	0,497	0,461	0,406	0,448	0,460	0,745
Житомирська	0,249	0,343	0,376	0,415	0,400	0,786
Закарпатська	0,343	0,426	0,266	0,274	0,285	0,501
Запорізька	0,479	0,549	0,431	0,456	0,438	0,643
Івано-Франківська	0,386	0,418	0,315	0,301	0,309	0,503
Київська	0,326	0,399	0,406	0,415	0,391	0,544
Кіровоградська	0,245	0,295	0,294	0,246	0,246	0,422
Луганська	0,304	0,327	0,280	0,364	0,371	0,761
Львівська	0,514	0,646	0,440	0,351	0,317	0,377
Миколаївська	0,345	0,457	0,416	0,400	0,401	0,695
Одеська	0,636	0,716	0,500	0,461	0,440	0,476
Полтавська	0,372	0,468	0,312	0,338	0,318	0,469
Рівненська	0,247	0,309	0,245	0,196	0,187	0,336
Сумська	0,263	0,318	0,272	0,234	0,217	0,333
Тернопільська	0,201	0,233	0,217	0,190	0,174	0,937
Харківська	0,374	0,440	0,373	0,349	0,340	0,443
Херсонська	0,422	0,592	0,499	0,448	0,433	0,632
Хмельницька	0,223	0,277	0,263	0,240	0,212	0,327
Черкаська	0,253	0,329	0,279	0,277	0,278	0,453
Чернівецька	0,186	0,269	0,264	0,343	0,319	0,594
Чернігівська	0,259	0,292	0,237	0,235	0,227	0,383
м. Київ	0,699	0,717	0,740	0,713	0,677	0,443
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Конкурентними перевагами в соціальній сфері володіють такі території як м. Київ (0,443 в.п.), Донецька область (0,745 в.п.), Запорізька область (0,643 в.п.), Одеська область (0,476 в.п.), Херсонська область (0,632 в.п.). Дані регіони мають

переваги у обсягах туристичних потоків, кількості гостей, що перебували у засобах розміщення, кількості колективних засобів розміщення, тривалості перебування у колективних засобах розміщення, коефіцієнтом використання місткості колективних засобів розміщення. Натомість, Рівненська область (0,336 в.п.), Сумська область (0,333 в.п.), Хмельницька область (0,327 в.п.), Чернігівська область (0,383 в.п.) володіють досить низькими значеннями конкурентними перевагами в соціальній сфері, що не сприяє притоку туристичних потоків та розвитку індустрії гостинності.

Інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави в екологічній сфері відображено у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави в екологічній сфері у довоєнний період (розраховано автором)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,035	0,038	0,056	0,047	0,107	0,035
Волинська	0,172	0,275	0,269	0,215	0,140	0,500
Дніпропетровська	0,538	0,336	0,335	0,335	0,263	0,005
Донецька	0,043	0,059	0,058	0,066	0,183	0,004
Житомирська	0,098	0,207	0,194	0,180	0,177	0,235
Закарпатська	0,344	0,667	0,559	0,550	0,256	1,000
Запорізька	0,105	0,027	0,026	0,020	0,223	0,019
Івано-Франківська	0,038	0,040	0,042	0,040	0,144	0,016
Київська	0,060	0,089	0,078	0,046	0,180	0,047
Кіровоградська	0,173	0,201	0,189	0,244	0,117	0,252
Луганська	0,082	0,172	0,214	0,343	0,196	0,080
Львівська	0,060	0,060	0,070	0,043	0,216	0,037
Миколаївська	0,136	0,104	0,098	0,089	0,172	0,230
Одеська	0,206	0,185	0,187	0,226	0,352	0,078
Полтавська	0,123	0,022	0,025	0,216	0,166	0,053
Рівненська	0,077	0,228	0,218	0,131	0,095	0,298
Сумська	0,186	0,166	0,120	0,108	0,099	0,153
Тернопільська	0,097	0,126	0,120	0,231	0,116	0,337
Харківська	0,080	0,096	0,107	0,080	0,159	0,038
Херсонська	0,122	0,240	0,226	0,622	0,289	0,164
Хмельницька	0,069	0,114	0,111	0,136	0,113	0,133
Черкаська	0,071	0,066	0,057	0,056	0,118	0,059
Чернівецька	0,430	0,436	0,479	0,499	0,304	0,647
Чернігівська	0,087	0,099	0,101	0,106	0,105	0,122
м. Київ	0,102	0,166	0,182	0,074	0,516	0,072
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Регіоном-лідером щодо наявності конкурентних переваг в екологічній сфері є Чернівецька область, де індекс становить 0,647 в.п. та Закарпатська область – значення індексу 1,0 в.п. Нижчі значення індексів спостерігаються у Житомирській області (0,235 в.п.), Волинській області (0,500 в.п.), Тернопільській (0,337 в.п.). Вкрай несприятливою для населення та туристів є екологічна ситуація у Донецькій області (0,004 в.п.), Харківській області (0,038 в.п.), Черкаській області (0,059 в.п.).

Розраховані індекси конкурентних переваг в економічній, соціальній та екологічній сферах зведено в інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіону (табл. 2.19). Отож, значення показників за індексами конкурентних переваг різняться за регіонами держави. Найвищі значення індексів конкурентних переваг індустрії гостинності є у Чернівецькій області (0,748 в.п), Закарпатській області (0,584 в.п.), м. Києві (0,488 в.п.), Тернопільській області (0,425 в.п.), Житомирській області (0,341 в.п.). Регіонами-аутсайдерами є Хмельницька область (0,154 в.п.), Сумська область (0,162 в.п.), Полтавська область (0,174 в.п.), Чернігівська область (0,185 в.п.), Вінницька область (0,185 в.п.).

Схематичне відображення динаміки індексу конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави за 2016-2020 роки відображено на рисунку 2.11. Розподіл регіонів України за індексом конкурентних переваг індустрії гостинності наведено у таблиці 2.20.

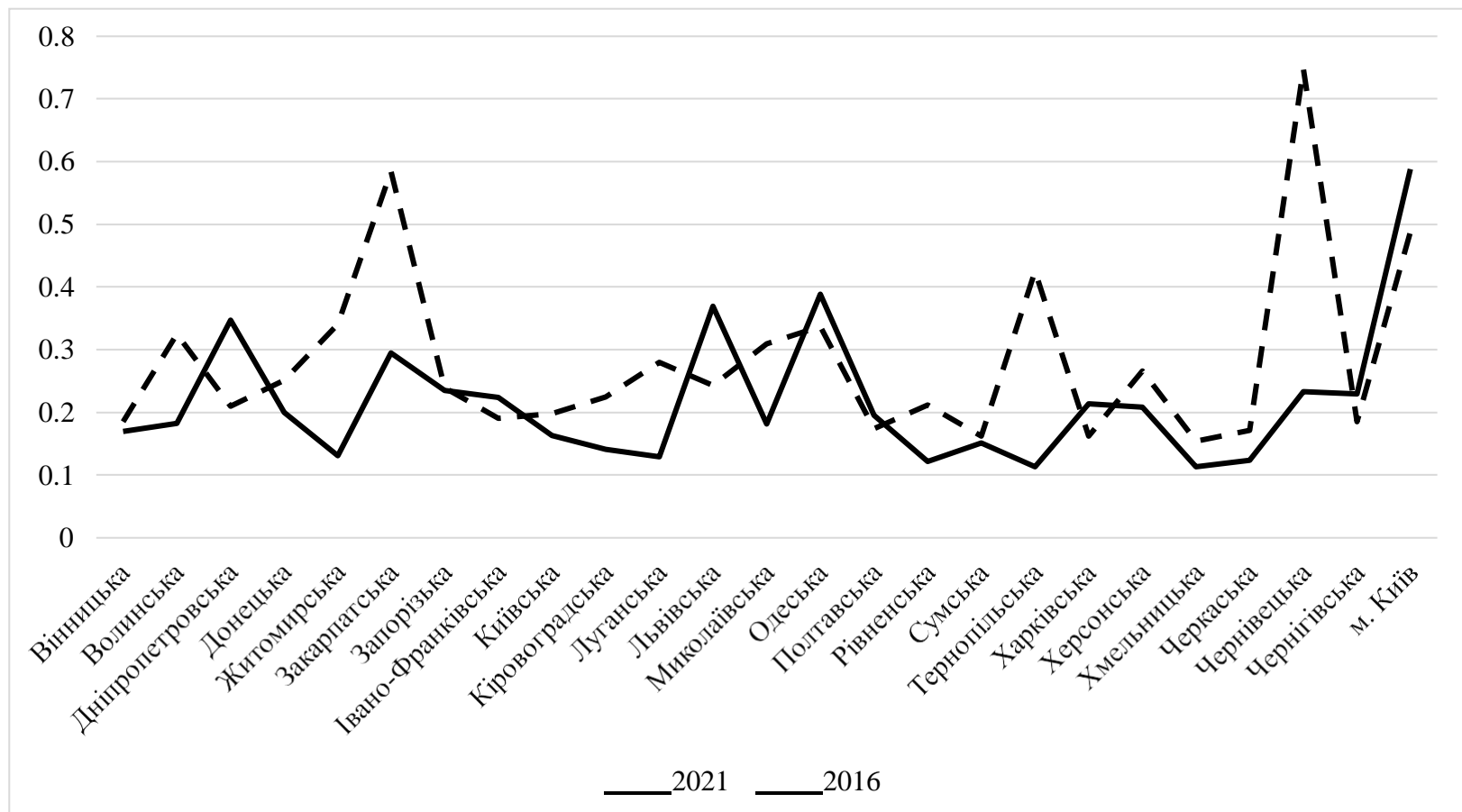

Рис. 2.11. Схематичне відображення динаміки індексу конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави за 201-2021 роки (побудовано автором)

Розподіл регіонів України за рівнем конкурентних переваг індустрії
гостинності у довоєнний період (розроблено автором)

Значення індексу I_j	Рівень розвитку	Регіони
$0,452 < I_j < 0,748$	Високий	Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька, м.Київ
$0,154 < I_j < 0,451$	Низький	Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Львівська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Луганська, Полтавська, Рівненська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Херсонська, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька

За результатами проведеного аналітичного дослідження такі регіони держави як Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька області та м. Київ, де індекс конкурентних переваг знаходиться в межах $0,452 < I_j < 0,748$ мають високий рівень конкурентних переваг індустрії гостинності. Решта регіонів держави мають низький рівень конкурентних переваг, для яких значення індексу становить $0,154 < I_j < 0,451$.

Розрахунок індексу умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та індексу конкурентних переваг індустрії гостинності дозволяє здійснити оцінку конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави (табл. 2.21). Абсолютним лідером за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності є м. Київ, де інтегральне значення показника становить 0,676 в.п. та має 1 місце у рейтингу. Наступну позицію займає Чернівецька область (0,509 в.п.) – 2 місце. На третьому місці у рейтингу конкурентоспроможності індустрії гостинності знаходиться Закарпатська область (0,497 в.п.). Найнижчий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності має Сумська область (0,188 в.п.) – 25 місце в рейтингу; Чернігівська область (0,212 в.п.) – 24 місце в рейтингу; Луганська область (0,213 в.п.) – 23 місце в рейтингу; Вінницька область (0,218 в.п.) – 22 місце в рейтингу; Кіровоградська (0,225 в.п.) – 21 місце в рейтингу.

Схематичне відображення індексу конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави за період 2016–2021 років представлено на рисунку 2.12. На рис.2.13 наведено порівняння регіонів держави за рівнем конкурентоспроможності у 2021 році.

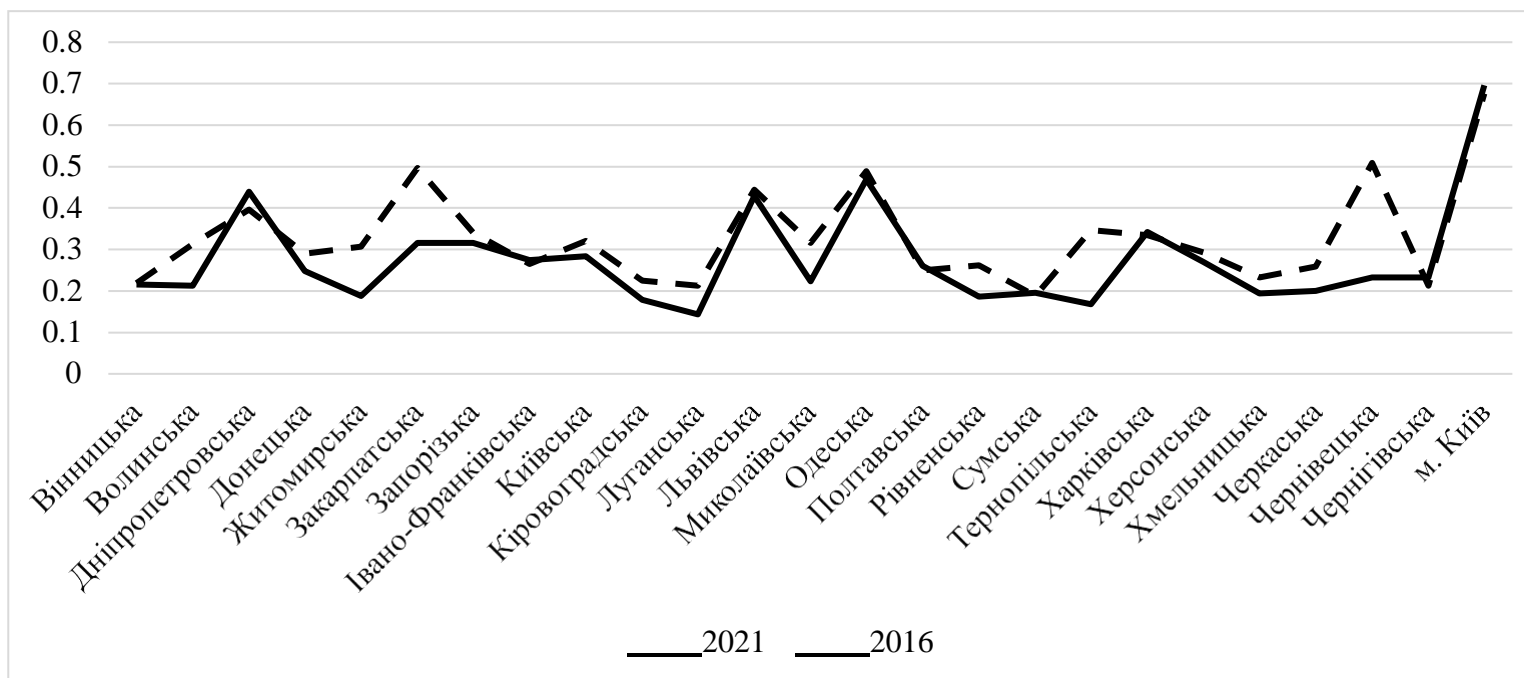

Рис.2.12. Схематичне відображення індексу конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави за період 2016–2021 років (сформовано автором)

Рис. 2.13. Порівняння регіонів держави за рівнем конкурентоспроможності у 2020 році (сформовано автором).

Розподіл регіонів України за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності наведено у таблиці 2.22.

Таблиця 2.22

Розподіл регіонів України за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності у довоєнний період (розроблено автором)

Значення індексу Ij	Рівень розвитку	Регіони
$0,433 < I_j < 0,676$	Високий	Закарпатська, Львівська, Одеська, Чернівецька, м. Київ
$0,188 < I_j < 0,432$	Низький	Волинська, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Луганська, Рівненська, Полтавська, Тернопільська, Сумська, Харківська, Хмельницька, Херсонська, Черкаська, Чернігівська

Високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності спостерігається у Закарпатській, Львівській, Одеській, Чернівецькій областях, м. Києві, значення індексу знаходиться в межах $0,433 < I_j < 0,676$. Низький рівень

конкурентоспроможності індустрії гостинності мають решта регіонів держави, де індекс складає $0,188 < I_j < 0,432$. Як бачимо, існують значні регіональні диспропорції у рівнях конкурентоспроможності індустрії гостинності, де найвище значення індексу складає 0,676 в.п., а найнижче значення індексу становить 0,188 в.п., таким чином рівень територіальних асиметрій становить майже 3 рази. Співставність рівня умов забезпечення конкурентоспроможності, рівня конкурентних переваг та рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави у 2021 році наведена у таблиці 2.23. Бачимо, що є різні співвідношення у даних рівнях. Для міста Києва характерне ідеальне співвідношення «високий рівень умов забезпечення конкурентоспроможності – високий рівень конкурентних переваг індустрії гостинності – високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності». У цьому регіоні спостерігається високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності за рахунок сформованих та ефективно використаних умов забезпечення такої конкурентоспроможності, а також завдяки наявності конкурентних переваг в сфері індустрії гостинності порівняно з іншими територіями держави. Для Дніпропетровської, Закарпатської, Львівської, Одеської, Тернопільської, Харківської та Чернівецької областей характерне співвідношення «низький/високий рівень умов забезпечення конкурентоспроможності – низький/високий рівень конкурентних переваг індустрії гостинності – низький/високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності». Такі розбіжності вказують на неефективне використання територією своїх потенційних можливостей (умов) та про несформовані конкурентні переваги, які забезпечують конкурентоспроможність індустрії гостинності регіонів держави. Решта регіонів мають співвідношення «низький рівень умов забезпечення конкурентоспроможності – низький рівень конкурентних переваг індустрії гостинності – низький рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності». Ці регіони (Волинська, Вінницька, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Луганська, Полтавська, Рівненська, Миколаївська, Тернопільська, Сумська, Хмельницька, Херсонська,

Чернігівська, Черкаська) є аутсайдерами у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності, що вимагає розробки та реалізації стратегії стабілізації через впровадження системи адаптуючих заходів для усунення проблем в сфері індустрії гостинності.

Таблиця 2.23

Співставність рівня умов забезпечення конкурентоспроможності, рівня конкурентних переваг та рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави у 2021 році у довоєнний період (розроблено автором)

Регіони	Індекс умов	Рівень	Індекс конкурентних переваг	Рівень	Індекс конкурентоспроможності	Рівень
Вінницька	0,250	низький	0,185	низький	0,218	низький
Волинська	0,300		0,325		0,313	
Дніпропетровська	0,582	високий	0,210		0,396	
Донецька	0,329	низький	0,251		0,290	
Житомирська	0,272		0,307			
Закарпатська	0,409		високий	0,497	високий	
Запорізька	0,441		0,239	0,340	низький	
Івано-Франківська	0,338		0,191	0,265		
Київська	0,442		0,198	0,320		
Кіровоградська	0,225		0,225	0,225		
Луганська	0,145		0,280	0,213		
Львівська	0,645		високий	0,243	0,444	високий
Миколаївська	0,321		низький	0,309	0,315	низький
Одеська	0,639	високий	0,337	0,488	високий	
Полтавська	0,324	низький	0,174	0,249	низький	
Рівненська	0,309		0,212	0,261		
Сумська	0,214		0,162	0,188		
Тернопільська	0,268		0,425	0,347		
Харківська	0,505		високий	0,162		0,334
Херсонська	0,319	низький	0,266	0,293		
Хмельницька	0,312		0,154	0,233		
Черкаська	0,346		0,171	0,259		
Чернівецька	0,269		0,748	0,509	високий	
Чернігівська	0,239	низький	0,185	0,212	низький	
м.Київ	0,864	високий	0,488	високий	0,676	високий

В результаті проведених аналітичних досліджень можна здійснити діагностику конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави (табл.2.24).

Таблиця 2.24

Діагностика конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави у довоєнний період (розроблено автором)

Тип регіонів	Регіони-лідери	Регіони-середняки	Регіони-аутсайдери
Регіони	м.Київ	Закарпатська, Львівська, Одеська, Чернівецька	Волинська, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Полтавська, Тернопільська, Сумська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська Чернівецька
Темпи росту	В більшій мірі позитивні	Позитивні/негативні	В більшій мірі негативні
Сильні сторони (переваги)	Велика площа земель заповідників та національних природних парків, розвинена інституційна інфраструктура індустрії гостинності, високий туристичний потенціал, наявність туристичних потоків, інвестиційна привабливість щодо розвитку об'єктів індустрії гостинності, розвинена інформаційна мережа ознайомлення із послугами в сфері індустрії гостинності, сприятлива екологічна ситуація	Забезпеченість природними та рекреаційними ресурсами, обізнаність населення із туристичними продуктами, стабільний дохід від туристичної діяльності, впровадження системи заходів щодо утилізації відходів	Наявність позитивних темпів росту за окремими показниками, що характеризують конкурентоспроможність індустрії гостинності (частка домогосподарств, які мають доступ до мережі Інтернет, обсяг випуску продукції, кількість музеїв, середньомісячна заробітна плата, туристичний збір)
Слабкі сторони (проблеми)	Наявність негативних темпів росту за окремими показниками, що характеризують конкурентоспроможність індустрії гостинності (чисельність населення, робоча сила, кількість суб'єктів туристичної діяльності, кількість КЗР, кількість осіб, що перебували у КЗР, кількість фактично проведених ліжко-днів у КЗР)	Відсутність кваліфікованої сили в сфері індустрії гостинності, недостатній рівень інвестиційної привабливості території, низька оплата працівників індустрії гостинності, недостатня кількість осіб, що перебувають у КЗР, зменшення чисельності робочої сили, зниження кількості суб'єктів туристичної діяльності	Низький обсяг випуску продукції в сфері індустрії гостинності, низька вартість робочої сили, низький рівень зайнятості населення, морально та економічно застарілі технології надання послуг в сфері індустрії гостинності, незадовільний екологічний стан територій, низький рівень доступу до мережі Інтернет, неефективне використання потенціалу території для розвитку індустрії гостинності, низький обсяг інвестування в об'єкти індустрії гостинності
Можливості зовнішнього середовища	Покращення бізнес-клімату, стимулювання розвитку індустрії гостинності, зростання популярності внутрішнього туризму, збільшення інвестиційної привабливості територій, формування екологічної свідомості населення, активізація грантової та проєктної роботи в сфері індустрії гостинності		
Загрози зовнішнього середовища	Несприятлива економічна, політична та екологічна ситуація в країні та регіонів зокрема, міграція кваліфікованої робочої сили в сфері туризму, зниження купівельної спроможності населення, зниження фінансової спроможності територій, неспроможність впроваджувати сучасні технології в сфері індустрії гостинності		

Отож, для кожної групи регіонів (регіони-лідери, регіони-середняки, регіони-аутсайтери) характерні різні темпи росту, наявність можливостей та загроз, сильних та слабких сторін, що формують зовнішнє середовище. Для регіонів-лідерів (Одеська область, м.Київ) сильними сторонами у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності є велика площа земель заповідників та національних природних парків, розвинена інституційна інфраструктура індустрії гостинності, високий туристичний потенціал, наявність туристичних потоків, інвестиційна привабливість щодо розвитку об'єктів індустрії гостинності, розвинена інформаційна мережа ознайомлення із послугами в сфері індустрії гостинності, сприятлива екологічна ситуація. Водночас, дані регіони мають і слабкі сторони, які у майбутньому можуть послабити їх позицію у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності: зниження чисельності населення, зниження кількості робочої сили, зниження кількості суб'єктів туристичної діяльності, зниження кількості КЗР, зниження кількості осіб, що перебували у КЗР, зниження кількості фактично проведених ліжко-днів у КЗР). Як бачимо, регіони на фоні позитивних темпів росту по більшості показників, мають і негативні тенденції росту за окремими показниками, що вимагає застосування превентивних заходів щодо їх мінімізації та усунення.

Сильними сторонами для регіонів, які мають різні співвідношення у рівнях конкурентоспроможності індустрії гостинності є забезпеченість природними та рекреаційними ресурсами, обізнаність населення із туристичними продуктами, стабільний дохід від туристичної діяльності, впровадження системи заходів щодо утилізації відходів. Натомість, їх слабкими сторонами, які не дозволяють досягти високого рівня умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, високого рівня конкурентних переваг індустрії гостинності, високого рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності є відсутність кваліфікованої сили в сфері індустрії гостинності, недостатній рівень інвестиційної привабливості території, низька оплата працівників індустрії гостинності, недостатня кількість осіб, що перебувають у КЗР, зменшення чисельності робочої сили, зниження кількості суб'єктів туристичної діяльності.

Зазначені проблеми мають стати об'єктом дослідження для регіональних органів влади та суб'єктів туристичної діяльності.

Регіони-аутсайтери мають значні проблеми, які формують їх слабкі місця у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності: низький обсяг випуску продукції в сфері індустрії гостинності, низька вартість робочої сили, низький рівень зайнятості населення, морально та економічно застарілі технології надання послуг в сфері індустрії гостинності, незадовільний екологічний стан територій, низький рівень доступу до мережі Інтернет, неефективне використання потенціалу території для розвитку індустрії гостинності, низький обсяг інвестування в об'єкти індустрії гостинності. Але наявність переваг у позитивних темпах росту (частка домогосподарств, які мають доступ до мережі Інтернет, обсяг випуску продукції, кількість музеїв, середньомісячна заробітна плата, туристичний збір) дозволять даним регіонам держави стабілізувати ситуацію та створити сприятливі умови і конкурентні переваги у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності.

Органи влади на державному та регіональному рівнях, інституціональне середовище створюють можливості (покращення бізнес-клімату, стимулювання розвитку індустрії гостинності, зростання популярності внутрішнього туризму, збільшення інвестиційної привабливості територій, формування екологічної свідомості населення, активізація грантової та проєктної роботи в сфері індустрії гостинності) та загрози (несприятлива економічна, політична та екологічна ситуація в країні та регіонів зокрема, міграція кваліфікованої робочої сили в сфері туризму, зниження купівельної спроможності населення, зниження фінансової спроможності територій, неспроможність впроваджувати сучасні технології в сфері індустрії гостинності) кожному регіону у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності. Тому, регіони держави повинні максимально використовувати свої сильні сторони та можливості, які створює зовнішнє середовище для зміцнення своїх конкурентних позицій щодо розвитку індустрії гостинності.

Варто зауважити, що наявність воєнних дій в Україні з 2022 року видозмінило умови забезпечення конкурентоспроможності окремих регіонів держави та їх конкурентні переваги у економічній, соціальній та екологічній

сферах. Туристичний потенціал багатьох регіонів держави зруйнований, суб'єкти туристичної індустрії припинили свою діяльність в силу неможливості її здійснювати через небезпеку та загрозу, значна частина населення емігрувала за кордон, або у більш безпечні регіони. Все це негативно впливає на конкурентоспроможність індустрії гостинності окремих регіонів держави та країни в цілому. Тому, варто виділити регіони, які нині перебувають в зоні активних бойових дій та втратили свій туристичний потенціал, і які потребують особливої державної підтримки у повоєнний період (табл.2.25.).

Таблиця 2.25

Позиціонування регіонів у довоєнний та воєнний періоди (сформовано автором)

Позиціонування регіонів у довоєнний період	
Низький рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності	Високий рівень конкурентоспроможності індустрії гостинності
Волинська, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Полтавська, Тернопільська, Сумська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	Закарпатська, Львівська, Одеська, Чернівецька, м. Київ
Позиціонування регіонів у воєнний період	
Регіони, які втратили туристичний потенціал	Регіони, які зберегли туристичний потенціал
Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Чернігівська, м. Київ	Вінницька, Волинська, Закарпатська, Житомирська, Львівська, Одеська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька

Отже, для регіонів, які втратили свій туристичний потенціал (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Чернігівська, м. Київ) слід розробити виважену державну та регіональну політику, спрямовану на відновлення умов та конкурентних переваг у забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Таким чином, типологія регіонів держави за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності у довоєнний та воєнний періоди вимагає застосування диференційованого підходу до розробки стратегії її підвищення.

Висновки до другого розділу

Розроблено методичний підхід до аналізу та оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, який дозволяє оцінити ресурсні, інституційні, геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та її конкурентні переваги у економічній, соціальній та екологічній сферах, і на цій основі – розрахувати інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності.

Проведено аналіз та оцінку конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави в розрізі умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та її конкурентних переваг у соціальній, економічній та екологічній сферах. Здійснено діагностику конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави. Розраховано інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави, інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави, інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави.

Для кожної групи регіонів (регіони-лідери, регіони-середняки, регіони-аутсайтери) характерні різні темпи росту, наявність сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, що формують зовнішнє середовище. Для регіонів-лідерів (Одеська область, м.Київ) сильними сторонами у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності є велика площа земель заповідників та національних природних парків, розвинена інституційна інфраструктура індустрії гостинності, високий туристичний потенціал, наявність туристичних потоків, інвестиційна привабливість щодо розвитку об'єктів індустрії гостинності, розвинена інформаційна мережа ознайомлення із послугами в сфері індустрії гостинності, сприятлива екологічна ситуація. Водночас, дані регіони мають і слабкі сторони, які у майбутньому можуть послабити їх позицію у забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності: зниження чисельності населення, зниження кількості робочої сили,

зниження кількості суб'єктів туристичної діяльності, зниження кількості КЗР, зниження кількості осіб, що перебували у КЗР, зниження кількості фактично проведених ліжко-днів у КЗР).

Для регіонів, які втратили свій туристичний потенціал (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Чернігівська, м. Київ) слід розробити виважену державну та регіональну політику, спрямовану на відновлення умов та конкурентних переваг у забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Таким чином, типологія регіонів держави за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності у довоєнний та воєнний періоди вимагає застосування диференційованого підходу до розробки стратегії її підвищення.

Одержані результати дослідження, що представлені в розділі 2, опубліковано в працях автора [206, 207, 210, 215].

РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ

3.1. Формування концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону

В сучасних складних умовах регіонів України, індустрія гостинності є перспективним напрямом їх розвитку. Конкурентоспроможний розвиток суб'єктів індустрії гостинності в регіонах України створюватиме робочі місця для населення громад, стимулюватиме наповнення бюджетів та підвищуватиме конкурентні переваги громад та регіонів. Розвиток сталого туризму територій, концепція якого широко використовується в конкурентоспроможних європейських регіонах, ґрунтується на принципах збалансованості та розумного використання ресурсів. З огляду на це, розвиток індустрії гостинності в регіонах на засадах сталості, задовольняє наявні потреби сучасності та при цьому будується таким чином, щоб забезпечити відповідними можливостями наступні покоління. Сьогодні Україна обрала європейський вектор розвитку, що передбачає використання кращих європейських практик та приведення у відповідність змісту та сутності розвитку індустрії гостинності до кращих світових правил та норм. В основі сучасного бачення розвитку регіонів та забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності лежать концепція сталого розвитку та інтеграційні процеси, що передбачає збалансування та нормування соціо-еколого-економічного впливу індустрії гостинності на навколишнє середовище, а також проникнення суб'єктів гостинності на вищі ієрархічні рівні. Зазначене можливе за умови формування чітких, та зрозумілих для усіх стейкхолдерів досліджуваних процесів, концептуальних засад та алгоритму дій забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Поняття «концепція» трактують як «спланована система доказів положення, цілеспрямована система поглядів на те чи інше явище» [122], а також

як «єдиний, визначальний задум, система поглядів, тобто те або інше розуміння явищ і процесів» [186]. Таким чином, концепція відображає управлінську систему, що демонструє системне бачення напрямів розвитку суб'єктів, в нашому випадку індустрії гостинності, від поточного їх стану до бажанного або еталонного. Зважаючи на зазначене, концепцію забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону пропонується визначати як чітко продуманий задум у вигляді цілісної системи засобів, положень та установок досягнення цілей щодо забезпечення умов підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону на засадах сталості та інтеграції суб'єктів ринку індустрії гостинності. Формування та реалізацію зазначеної концепції доцільно здійснювати з врахуванням геополітичних та інституційних засад розвитку регіонів, їх соціально-економічного стану, а також можливості використання ресурсного забезпечення індустрії гостинності в регіонах.

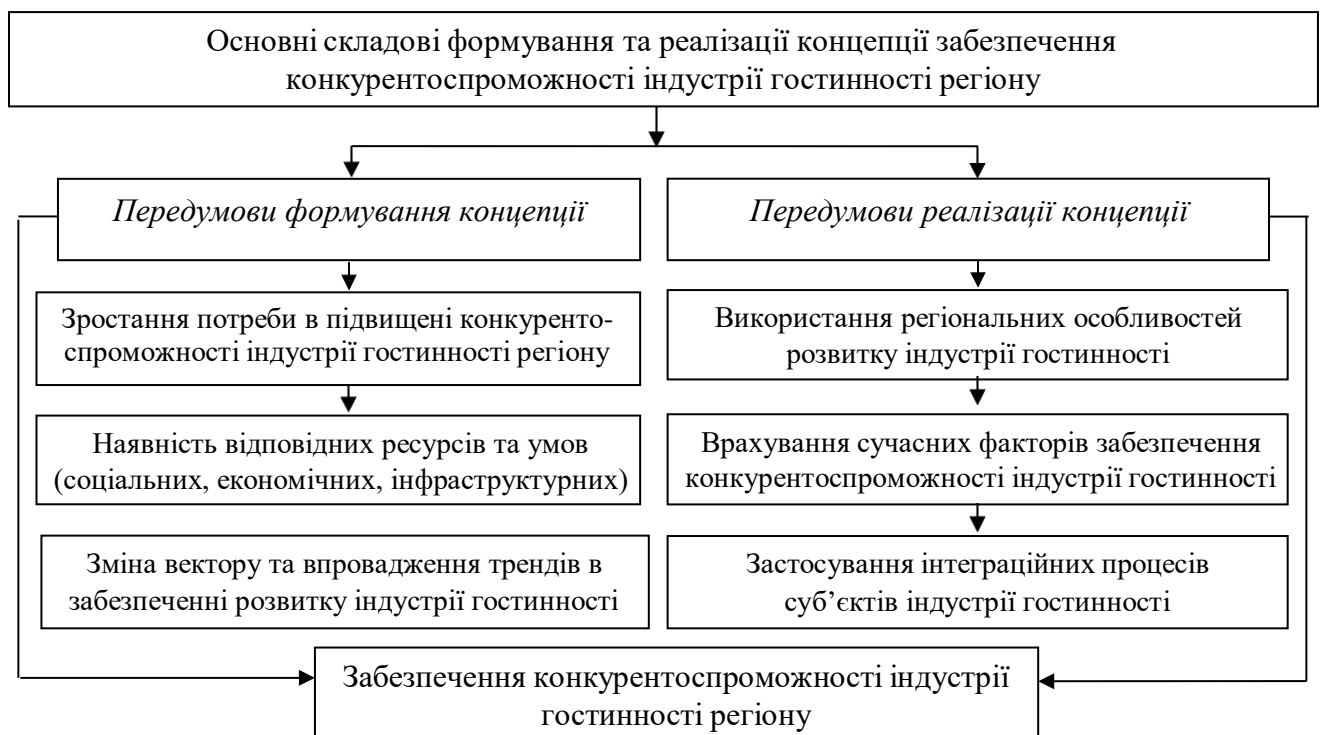

Рис. 3.1. Визначені складові формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (розроблено автором).

Основним інструментом формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону є інституційне та нормативно-правове забезпечення досліджуваних процесів у вигляді міжнародних документів, законодавства України, регіональних нормативних документів індустрії гостинності, а також кращих світових практик щодо стандартизації, сертифікації, категоризації та нормування досліджуваних процесів.

Формування концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону доцільно розпочати з систематизації інституційно-організаційних передумов досліджуваних процесів. Конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону залежить від:

- досконалості нормативно-правового забезпечення розвитку індустрії гостинності регіону;
- чіткої регламентації повноважень суб'єктів управління державної та регіональної влади щодо регулювання діяльності суб'єктів індустрії гостинності;
- вдосконалення організаційної структури владних органів управління індустрією гостинності з метою розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу індустрії гостинності регіону.

Основною метою реалізації інституційно-організаційного забезпечення досліджуваних процесів є формування стратегічних інтеграційних позицій регіонів з метою досягнення конкурентоспроможності індустрії гостинності в їх межах, що відповідає кращим світовим та європейським нормам, правилам та стандартам. Інструментом реалізації інтеграційних позицій визначених регіонів є застосування взаємодії суб'єктів індустрії гостинності між регіонами чи країнами.

Систематизація інституційно-організаційних передумов формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону представлено на рис. 3.2.

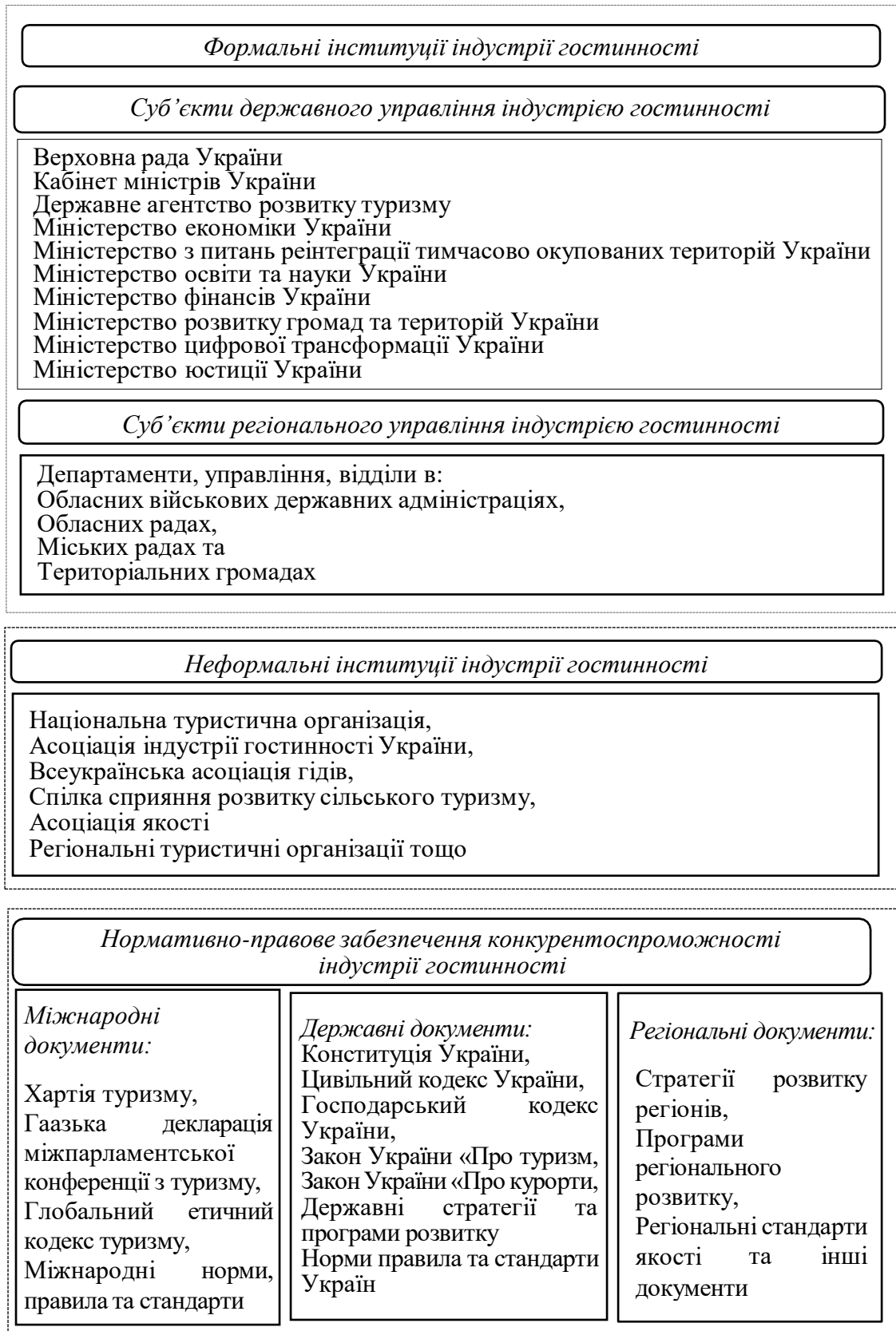

Рис. 3.2. Інституційно-організаційні передумови формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (систематизовано автором).

Основною метою забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону є узгодження дій усіх стейкхолдерів індустрії гостинності регіону, які корелюються з стратегічними пріоритетами та програмами розвитку досліджуваної індустрії на усіх ієрархічних рівнях (країни, регіону, громад). Крім того, цільові орієнтири концепції визначаються на основі проведеного аналізу кращих світових практик забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, що визначають алгоритм дій, які необхідно врахувати перед безпосередньою реалізацією концепції. Схематично концепцію забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону подано на рис. 3.3.

Таким чином, метою реалізації концепції є узгодження дій стейкхолдерів індустрії гостинності регіону, з врахуванням основних положень наявних стратегій та програм розвитку індустрії гостинності регіону та держави. Досягнення мети концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону визначається шляхом систематизації та впровадження цільових орієнтирів розвитку індустрії гостинності регіону. До таких орієнтирів віднесено:

- формування та реалізація конкурентоспроможних регіональних продуктів та послуг;
- імплементація міжнародних норм, правил та стандартів індустрії гостинності;
- узгодження інтересів усіх стейкхолдерів індустрії гостинності регіону;
- розбудова та розвиток регіональної інфраструктури індустрії гостинності;
- інтеграція суб'єктів індустрії гостинності у вищі ієрархічні ринки послуг.

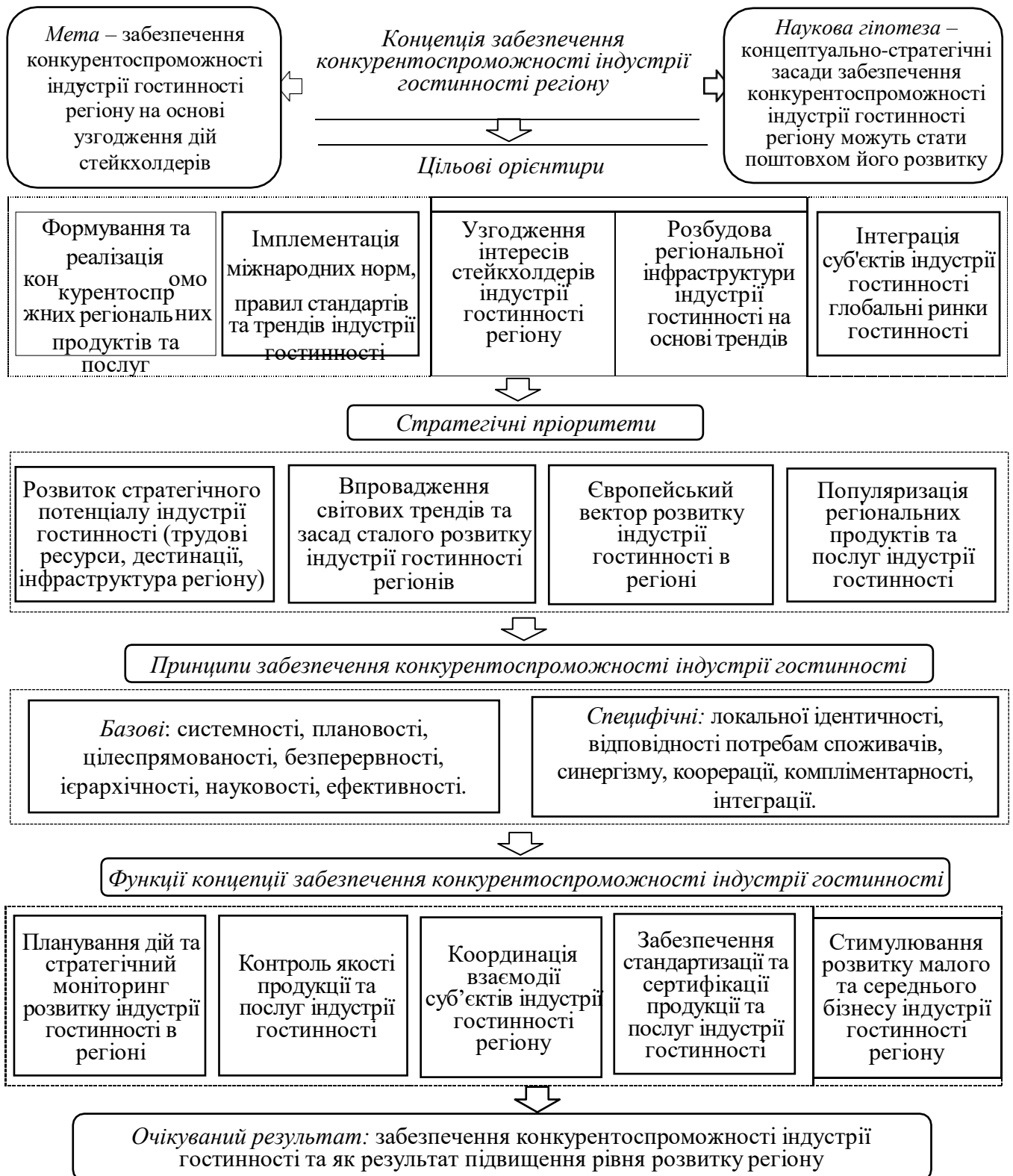

Рис. 3.3. Концептуальний підхід до вдосконалення системи забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону (розроблено автором).

В основі концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону доцільно покласти збалансований розвиток територій, що

дозволить впроваджувати кращі світові практики сталого туризму регіонів, забезпечить фінансову, нормативну та технічну підтримку; стимулюватиме інтеграційні процеси через міжнародну співпрацю, дозволить раціонально використовувати туристично-рекреаційний потенціал регіонів зменшення та збереже і примножить природну та культурну спадщину регіонів.

Стратегічними пріоритетами розвитку індустрії гостинності регіону є:

- розвиток стратегічного потенціалу індустрії гостинності регіону у вигляді трудових ресурсів, туристичних дестинацій, туристичної інфраструктури регіону тощо;

- впровадження світових трендів та засад сталого розвитку індустрії гостинності регіонів;

- європейський вектор розвитку індустрії гостинності в регіоні;

- популяризація регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності.

Доцільно зазначити що основними сучасними трендами, які доцільно враховувати при формуванні та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону є:

- зелений курс (Green deal) для Європи – план досягнення нульового сумарного викиду парникових газів і нульового сумарного забруднення навколишнього середовища шляхом переходу від використання викопних до відновлюваних джерел енергії і сировини в країнах-членах Європейського союзу до 2050 року;

- сталий розвиток (Agenda 2030) – трисекторний збалансований розвиток, як філософія розвитку економік (індустрії гостинності) та регіонів;

- digital economy – цифрові рішення, як основна платформа для промоції туристичних можливостей регіонів та забезпечення статистики моніторингу сталого розвитку регіонів;

- економіка спільного споживання (sharing-економіка) – гості регіону та споживачі продуктів та послуг, користуються напрацьованими зв'язками, які базуються на принципах довіри та людяності. Наприклад, комунікаційні

платформи Airbhb, BlaBlaCar, Esty, які побудовані на взаємній довірі та повазі між споживачами та надавачами послуг та мінімізують механічні транзакції;

- економіка вражень – як нова економічна пропозиція для створення конкурентоспроможних, унікальних та сильних територіальних брендів індустрії гостинності на основі використання регіональних та унікальних ресурсів та історико-культурної спадщини, що забезпечує специфічний принцип досягнення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону – принцип локальної ідентичності;

- економіка спільного інвестування – на основі впровадження світових засадах спільної дії стейкхолдерів (розвиток інструментів кластеризації, кооперації, співпраці тощо);

- мережева економіка – як основа збільшення доданої вартості продукції та послуг індустрії гостинності регіону, капіталізації бренду туристичних дестинацій, створення комплексного кінцевого продукту чи послуги індустрії гостинності.

В ході формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону доцільно застосовувати загальні та специфічні принципи. До загальних або базових принципів віднесемо принципи:

- системності – передбачає узгодження напрямків реалізації концепції, а також усунення можливих протиріч між ними;

- плановості – передбачає формування програм розвитку індустрії гостинності територій на основі визначених стратегічних пріоритетів;

- цілеспрямованості – передбачає формування послідовних дій стейкхолдерів для досягнення мети;

- безперервності – передбачає безперервний процес забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону як динамічну, а не сталу величину;

- ієрархічності – передбачає узгодження напрямів розвитку індустрії гостинності між різними ієрархічними рівнями від об’єктового до регіонального та національного;

- науковості – передбачає розуміння економічних законів, розвитку регіонів та закономірностей забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності;

- ефективності – передбачає ефективне використання зовнішніх та внутрішніх передумов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Специфічними принципами концепції є:

- принцип локальної ідентичності, який широко впроваджується в європейських країнах. Наприклад географічні зазначення, як інструмент популяризації та розвитку регіональних туристичних продуктів;

- принцип відповідності потребам споживачів, як специфіка індустрії гостинності, яка полягає у визначенні «портрету» споживача продукції та послуг індустрії гостинності регіону;

- принцип синергізму, який визначає додаткові економічні переваги які утворюються в разі об’єднання дій суб’єктів індустрії гостинності;

- принцип кооперації, як форма організації економічної діяльності суб’єктів індустрії гостинності для спільного досягнення мети концепції та задоволення потреб споживачів продукції та послуг індустрії гостинності регіону;

- принцип компліментарності, який врахує можливості взаємодоповнюваності продукції та послуг індустрії гостинності, як комплексу окремих послуг і товарів;

- принцип інтеграції, як результат глобалізації та регіоналізації, що полягає в уніфікації споживчих вподобань туристів та споживачів продукції та послуг індустрії гостинності, а також зближенням культурних та національних цінностей і особливостей.

В межах запропонованої концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності основними функціями зазначених процесів є:

- планування дій та стратегічний моніторинг розвитку індустрії гостинності регіону з урахування сучасних факторів впливу та вимог споживачів;

- контроль якості пропонованих продуктів та послуг індустрії гостинності регіону, а також визначених дій щодо забезпечення конкурентоспроможності досліджуваної індустрії;

- координація взаємодії суб'єктів індустрії гостинності регіону в напрямку досягнення визначеної мети та стратегічних цілей концепції;

- забезпечення стандартизації та сертифікації продукції та послуг індустрії гостинності, в тому числі формування та впровадження регіональних стандартів якості;

- стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу індустрії гостинності регіону з метою посилення конкурентних переваг регіону.

Зазначимо, що стратегічна мета Концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону лежить в площині впливу наявних факторів на конкретні регіони, а також ключових цілей державної та регіональної туристичної політики. Державна туристична політика України здійснюється на підставі розробленої Урядом «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [138]. В документі задекларовано створення відповідних умов для інтеграції індустрії туризму в глобальний туристичний ринок на основі прискореного розвитку сфери туризму й курортів, а також перетворення індустрії на високоефективну галузь національної економіки. Проте вплив деструктивних факторів на розвиток індустрії гостинності вніс свої корективи, зокрема окупація росією деяких регіонів України унеможливила, а подекуди призупинила інтеграційні процеси. Оптимізації та приведення у відповідність сучасним умовам досліджуваних процесів сприяють різні типи інтеграційних процесів, що забезпечують бажаний ефект. Правильно організований процес інтеграції дозволяє створити конкурентні переваги шляхом об'єднання зусиль усіх стейкхолдерів індустрії гостинності та шляхом спільного використання потенціалу та ресурсів, що допомагає швидше

досягнути бажаних параметрів інтеграційних процесів. Стан регіонів України посилює доцільність спрямування інтеграційних процесів індустрії гостинності у заданому векторі. Військова агресія росії проти України стимулює суб'єкти індустрії гостинності визначати нові шляхи та форми інтеграції, що підвищує актуальність дослідження процесу інтеграції суб'єктів гостинності України. Не зважаючи на це, загалом сучасний стан України доводить доцільність посилення та прискорення інтеграційних процесів індустрії гостинності. Зокрема на об'єктовому рівні, агресія росії стимулювала українські суб'єкти індустрії гостинності визначати нові напрями інтеграції та проникати в інші ніші ринку гостинності.

Загалом діючої Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року включає такі основні положення:

- безпека туристів та захист їх інтересів та прав;
- імплементація законодавства ЄС індустрії туризму в Україні;
- розвиток туристичних дестинацій шляхом залучення інвестицій для розбудови інфраструктури;
- професійна підготовка фахівців індустрії гостинності;
- формування позитивного туристичного іміджу України та його промоція [138].

Аналіз Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, дозволяє зробити висновок, що вказані положення потребують доопрацювання та не охоплюють усі можливі та актуальні напрями конкурентоспроможного розвитку індустрії гостинності України. Так, основною проблемою лишається статистика індустрії гостинності. Доступна та зрозуміла статистика індустрії гостинності є одним з основних факторів для прийняття правильних стратегічних рішень усіма суб'єктами індустрії, від підприємців регіону до органів регіональної та державної влади, від яких у великій мірі залежить надходження інвестицій та фінансування індустрії гостинності. Доцільним було б, на основі міжнародних підходів до формування статистичних даних туризму, запровадити сателітний рахунок туризму в Україні, про який вже не один рік

піднімається мова на різних рівнях. Крім того, умова впровадження сателітного рахунку туризму в Україні зазначена у програмі інтеграції України до Євросоюзу, на основі рекомендацій Всесвітньої організації туризму та ООН. В Україні сателітний рахунок «на папері» був створений у 2017 році, проте він наразі має лише декларативний характер та й досі не працює.

Вважаємо за доцільне, в положеннях Стратегії збільшити кількість пріоритетних для індустрії гостинності туристичних об'єктів, відповідно до визначеного в регіонах потенціалу. Крім того, в Стратегії доцільно приділити більшу увагу підвищенню рівня якості підготовки фахівців індустрії гостинності, які є рушійною силою забезпечення конкурентоспроможності досліджуваних процесів на усіх рівнях, від локального до глобального.

Регіональна політика забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності повинна бути націлена на формування нових переваг індустрії та підтримці вже існуючих суб'єктів господарювання в регіоні. В даному випадку, наявні ресурси мають концентруватись на розвитку ключових об'єктів індустрії гостинності, що мають в основі регіональні конкурентні переваги та потужний мультиплікативний ефект.

Важливість розвитку регіональної політики забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності обґрунтована тим, індустрія гостинності є ключовим елементом системи регіонального маркетингу та формування позитивного іміджу регіону щодо до зовнішніх суб'єктів господарювання (інших країн та регіонів, сусідніх регіонів чи суб'єктів діяльності). Розвиток індустрії гостинності, забезпечуючись комплексуютьою функцією, має здатність створити сприятливі умови для залучення інших видів господарської діяльності.

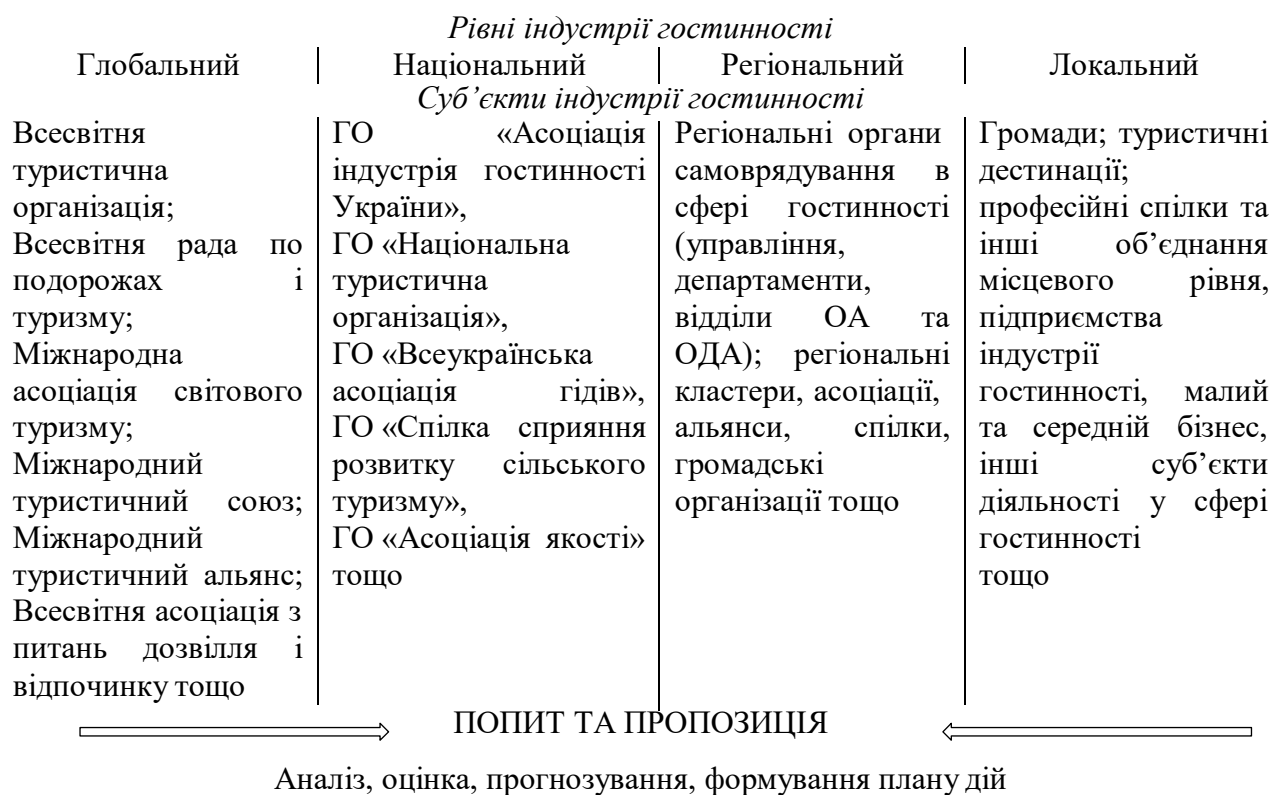
Здійснення ефективної регіональної політики забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, залежить від координації і погодженості дій, спрямованих на вирішення основних проблем для певних рівнів територій. Регіональна політика має забезпечувати ряд ключових функцій, що наведено в табл. 3.1.

Основні функції регіональної політики
забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності

Функції	Зміст
регулююча	полягає у врегулюванні координації між усіма стейкхолдерами індустрії гостинності в процесі розробки та реалізації програм і стратегій
стимулююча	передбачає набір інструментів стимулювання суб'єктів гостинності формувати якісні та конкурентоспроможні продукти та послуги
контролююча	передбачає нагляд та визначення рівня відповідальності за порушення правил та норм політики забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності
координуюча	полягає в координації наряду розвитку суб'єктів для досягнення відповідності стандартам та нормам
інформаційна	передбачає запровадження та систематизацію реєстру суб'єктів та об'єктів гостинності
промоційна	передбачає просування продукції та послуг суб'єктів господарювання, які сертифіковані та надають якісні і конкурентоспроможні послуги гостинності

Важливою умовою ефективного розвитку індустрії гостинності сьогодні є спільне погодження усіх стратегічних рішень на усіх ієрархічних рівнях. Нормативно-правові документи повинні містити зрозумілу та чітку інформацію, причому документи державного регулювання досліджуваних процесів повинні враховувати інтереси суб'єктів господарювання, підприємств гостинності та суміжних сфер, що функціонують на регіональному ринку. Регіональні програми та стратегії розвитку, а також інші нормативні документи індустрії гостинності повинні базуватись на міжнародних нормах та правилах, а також відповідати світовим стандартам, враховувати інтереси малого та середнього бізнесу гостинності регіону, узгоджуватись з національними та регіональними стратегічними рішеннями. Стратегічні рішення на рівні локальних суб'єктів господарювання повинні враховувати державну та регіональну концепцію позиціонування їх на регіональному ринку, інтереси держави та потреби у збереженні й відтворенні історико-культурних, природних ресурсів територій, а також базуватись на кращих міжнародних практиках індустрії гостинності.

Ієрархічну платформу стратегічних зв'язків індустрії гостинності можна систематизувати таким чином: місцева або локальна, національна, регіональна та глобальна (рис. 3.4).

УЗГОДЖЕНІСТЬ УСІХ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ НА УСІХ РІВНЯХ

Міжнародні норми, правила, стандарти гостинності; міжнародні декларації конвенції тощо	Цільові державні стратегії та програми; програми регіонального розвитку, <i>національні стандарти гостинності</i>	Стратегії розвитку регіону, програми розвитку індустрії гостинності, <i>регіональні стандарти гостинності</i>	Стратегії розвитку дестинацій; бізнес-плани, місцеві програми розвитку, локальні <i>кодекси честі та поведінки в сфері гостинності</i>
--	---	---	--

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТА ВІДПОВІДНІСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (приведення до сучасних вимог та міжнародних норм)

Контроль, оцінка, аналіз, визначення та впровадження стратегічних змін

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Рис. 3.4. Ієрархічна платформа забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності (розроблено автором).

На світовому рівні гостинності функціонують ряд суб'єктів, що задають тон та напрямок діяльності у сфері гостинності, імплементують та впроваджують міжнародні стандарти, норми та правила. Такою організацією, наприклад є, Світова організація туризму UNWTO, що змістовно входить до Організації об'єднаних націй. Основною метою Всесвітньої організації туризму є формування єдиної, уніфікованої стратегії розвитку індустрії туризму та гостинності [62].

Таким чином, сформовано ієрархічну платформу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, побудовану, на відміну від поширених, на підґрунті врахування узгодженості стратегічних рішень на усіх ієрархічних рівнях. Запропонована платформа окреслює характер взаємодії стейкхолдерів індустрії гостинності на чотирьох основних рівнях – глобальному, національному, регіональному та локальному та передбачає гармонізацію нормативно-правового забезпечення, а також дозволяє визначати особливості взаємодії суб'єктів індустрії гостинності та характер їх залучення до формування комплексних регіональних продуктів та послуг

Основою для реалізації стратегій є система заходів посилення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, яка має створити умови для сталого розвитку території та раціонального використання потенціалу індустрії гостинності регіону та інтеграційних процесів регіональних продуктів і послуг гостинності до глобального ринку. Сьогодні, питання забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону є багатозначним та має соціальний, політичний організаційно-економічний, науково-технічний та екологічний аспект створення та реалізації стратегічних засад забезпечення досліджуваних процесів на рівні регіону.

3.2. Стратегічні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону

Сьогодні індустрія гостинності більшості регіонів України перебуває в складних умовах через агресію та війну, яку розв'язала росія. Значна частина інфраструктури регіонів України знищена війною, втрачено значну кількість туристичних ресурсів. Крім того, український ринок індустрії гостинності наразі функціонує в новому форматі. Зазначене створює нові перешкоди нормальному розвитку індустрії гостинності та негативно впливає на її конкурентоздатність в регіонах країни. Проте Україна планомірно та впевнено рухається до довгоочікуваної перемоги, після якої інтенсивність туристичного потоку значно зросте, адже велика кількість зовнішніх туристів матимуть за честь побувати в Україні. Тому, вже сьогодні доцільно визначитись якою ми хочемо бачити нашу країну та як ми будемо презентувати її міжнародним туристам. Для цього, доцільно сформувані чітке стратегічне бачення забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності для різних типів регіонів.

В основу стратегічного бачення забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності доцільно покласти визначені типи регіонів на основі проведеної діагностики конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави, в ході якої систематизовано три основні типи – регіони-лідери, регіони-середняки та регіони-аудсайтери. Зважаючи на зазначене, доцільно сформувані стратегічні інтеграційні позиції для зазначених регіонів.

Домінантними дефініціями процесу стратегічного забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні є: стратегія, конкурентоспроможність та інтеграційний потенціал, що взаємопов'язані між собою та можуть реалізовуватись тільки у комплексі.

Основні стадії формування та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів представлені на рис. 3.5.

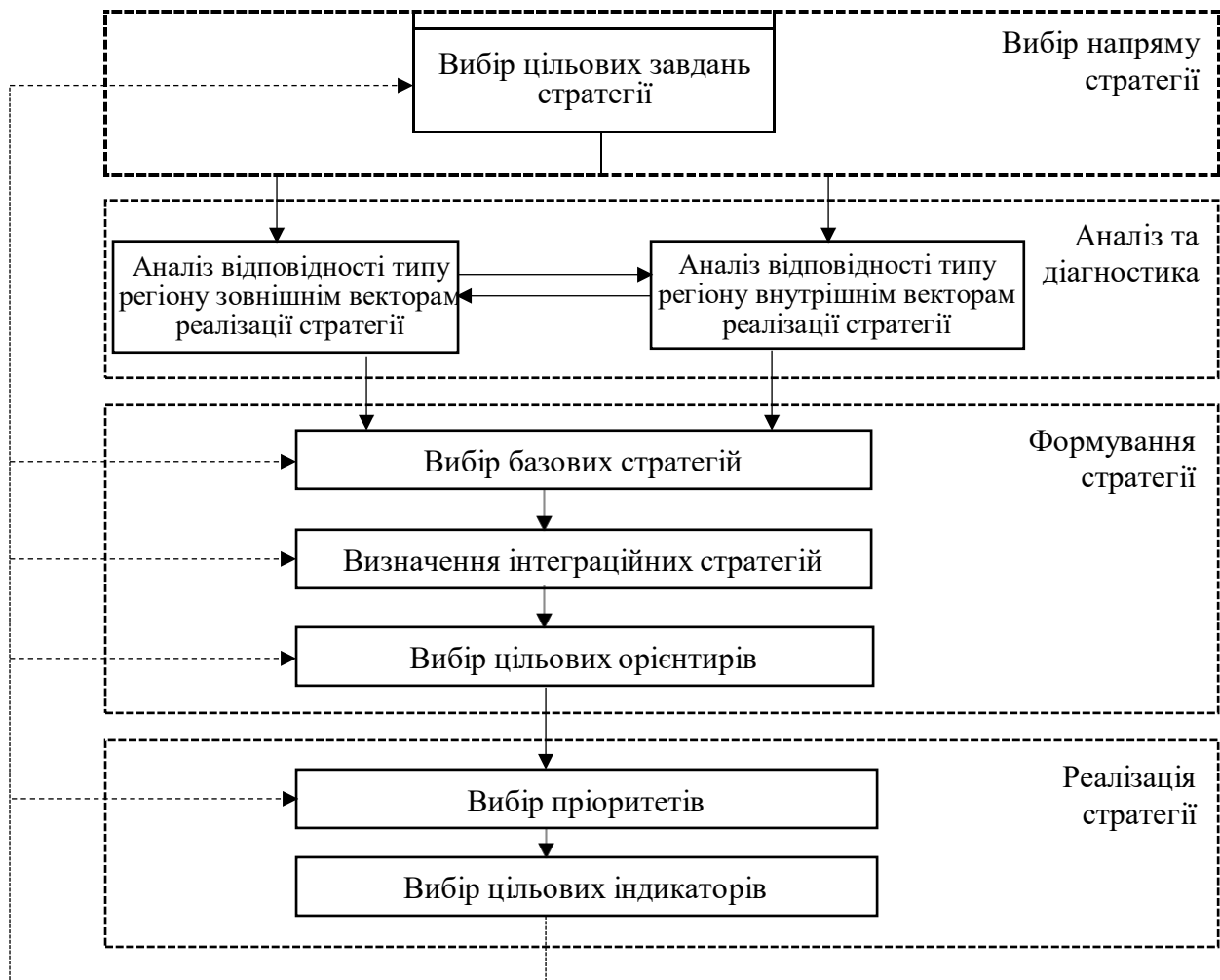

Рис. 3.5. Основні стадії формування та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів (систематизовано автором на основі [67, 78, 100, 121]).

Процес формування стратегічних інтеграційних позицій регіонів представлено як сукупність етапів, що відображає логіку формування алгоритму дій через визначення структурних елементів, що забезпечують формування дієвого інструментарію щодо досягнення концептуальної мети.

Алгоритм вибору стратегічних інтеграційних позицій регіонів повинен мати комплексний та системний характер, а також усі стратегічні елементи інтеграційних процесів регіону мають бути взаємоузгоджені та цілеспрямовані на досягнення стратегічної мети – визначення ефективної, оптимальної стратегії, яка спроможна забезпечити реалізацію цільових орієнтирів та стратегічних

пріоритетів запропонованої концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

Доцільно визначити цільові завдання інтеграційних позицій регіонів, що дозволить досягнути основної мети – забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Блок цільових завдань вибору та реалізації стратегічних інтеграційних позицій регіонів України, які зберегли свій туристичний потенціал (сформовано автором)

Типи регіонів	Регіони	Цільові завдання стратегії	
		Зовнішні вектори реалізації стратегії	Внутрішні вектори реалізації стратегії
Регіони-лідери	Одеська область, м.Київ	Формування міжнародної конкурентоспроможності індустрії гостинності та позитивного туристичного іміджу	Забезпечення удосконалення системи статистичної звітності, перехід на міжнародні стандарти, які забезпечують сталий розвиток регіонів, набуття світового досвіду управління
Регіони-середняки	Закарпатська, Львівська	Забезпечення поступового поглиблення євроінтеграційних процесів в індустрії гостинності регіону	Формування конкурентних пакетних продуктів, удосконалення інституційно-інфраструктурного забезпечення, розробка та впровадження освітніх програм орієнтованих на потреби ринку
Регіони-аутсайди	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька	Забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в індустрії гостинності, участь в міжнародних грантових програмах розвитку туристичної інфраструктури регіонів	Підвищення якості та стандартів обслуговування, оновлення та відбудова матеріально-технічної бази, залучення цільових іноземних інвестицій та коштів міжнародних фондів, формування регіональних стандартів якості, що базуються на міжнародних стандартах та нормах

Обґрунтування блоку цільових завдань вибору та реалізації стратегічних інтеграційних позицій регіонів України дозволить визначити важливість та послідовність їх реалізації шляхом ранжування регіонів, враховуючи значущість

для досягнення концептуальних цілей. З цією метою, доцільно удосконалити інституційне забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів, сприяти розвитку локальних туристичних дестинацій, відбудувати та розвивати туристичну та супутню інфраструктуру регіонів України, відновлювати знищені росією та занедбані туристичні об'єкти, популяризувати та поширювати інформації про туристичний бренд локальних дестинацій, підвищувати інтерес стейкхолдерів до культурної спадщини регіонів, їх природно-заповідного фонду, подій та історій регіону, а також країни.

Крім того, доцільно розробляти та впроваджувати в освітній процес програми підготовки сучасних фахівців індустрії гостинності, які затребувані на ринку послуг, набутті світового досвіду управління та розвитку інтеграційних процесів, формуванні якісних та конкурентоздатних пакетних продуктів різних видів туризму, залученні цільових коштів за кордону та інвестицій міжнародних фондів на розвиток досліджуваної індустрії в регіоні.

Важливим орієнтиром забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні є оновлення матеріально-технічної бази об'єктів індустрії гостинності, підвищення якості та стандартів обслуговування, перехід на міжнародні стандарти, які забезпечують сталий розвиток регіонів, удосконалення системи статистичної звітності тощо.

Крім того, доцільно зазначити що у визначених групах регіонів є ті, які сьогодні мають статус тимчасово окупованих. Згідно з положеннями «Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки», яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 [138], в Україні офіційно визначено тринадцять типів територій за функціональним значенням, що передбачає просторові, соціо-еколого-економічні особливості, однією з яких є тимчасово окуповані території України. Для кожного з таких видів регіонів визначені конкретні завдання щодо їх розвитку. Основним стратегічним завданням тимчасово окупованих територій є їх реінтеграція, тобто повне повернення їх під контроль України. Зважаючи на зазначене, пропонуємо

для забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності таких регіонів, застосовувати стратегію повоєнного відновлення туристичного потенціалу.

Для інших регіонів, одним з основних пріоритетів є європейська інтеграція індустрії гостинності. Крім того, вивчення Національної економічної стратегії на період до 2030 року, яка введена в дію 16.03.2021 року, в частинні Напрямку 14. Креативні індустрії та індустрія гостинності, засвідчує дві стратегічні цілі за цим спрямуванням:

- забезпечення розвитку індустрії гостинності, як одного з рушіїв соціального, культурного та економічного зростання регіонів;
- формування конкурентоспроможної економіки для збалансованого розвитку регіонів України.

Таким чином, культурна та креативна складова є визначеною змістовною ознакою індустрії гостинності в регіонах України.

Ефективне впровадження стратегічних інтеграційних позицій регіонів України передбачає формування матриці вибору типу стратегій для визначених груп регіонів (таблиця 3.3). Запропонована матриця вибору типу стратегій для груп регіонів дозволить забезпечити ефективне управління індустрією гостинності в регіоні, застосовуючи систему функцій, принципів, інструментів і методів забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону з урахуванням впливу сучасних факторів.

Інтеграційне позиціонування регіонів України в частині конкурентоспроможності індустрії гостинності є системним, послідовним, комплексним та виражається системою взаємодоповнюючих елементів, об'єднаних у два взаємопов'язані блоки які визначені набором загальних та інтеграційних стратегій. Запропонована матриця є адаптивною, спроможною модифікувати свою структуру індустрії гостинності в регіоні за рахунок утворення нових елементів (об'єднань суб'єктів гостинності), поява яких обумовлення спектром визначених цільових завдань.

Матриця вибору типу стратегій для груп регіонів України, які зберегли свій туристичний потенціал на основі їх інтеграційного позиціонування

(сформовано автором)

Типи регіонів	Групи регіонів у матриці вибору типу стратегії	Основні положення	
		Загальні стратегії	Інтеграційні стратегії
Регіони-лідери	Одеська область, м.Київ	Стратегія утримання лідерства в конкурентоспроможності індустрії гостинності	Стратегія інтеграційної трансформації
Регіони-середняки	Закарпатська, Львівська	Стратегія зростання конкуретних переваг індустрії гостинності	Стратегії інтеграційного розвитку
Регіони-аутсайтери	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька	Стратегія активізації процесів підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності	Стратегія інтеграційної взаємодії

Отже, для регіонів-лідерів (Одеська область та м. Київ) запропоновано застосовувати стратегію утримання лідерства в конкурентоспроможності індустрії гостинності шляхом постійного підвищення конкурентних переваг досліджуваних процесів. Для регіонів-середняків (Закарпатська та Львівська області) запропоновано застосовувати стратегію зростання конкуретних переваг індустрії гостинності, що дозволить зазначеним регіонам у короткостроковій перспективі наблизитися до регіонів-лідерів за конкурентоспроможністю індустрії гостинності регіонів. Для регіонів-аутсайдерів, до яких згідно проведеного аналізу віднесено більшість регіонів України, пропонуємо застосовувати стратегію активізації процесів підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності, зміст якої передбачає

формування комплексу заходів, які можуть стимулювати суб'єкти індустрії гостинності регіону інтегруватись у вищі ієрархічні ринки.

Крім того, у ході забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, доцільно застосувати стратегії інтеграційного розвитку, які визначають процес формування довгострокових цілей забезпечення конкурентоспроможності досліджуваних процесів, систему способів, методів та механізмів їх досягнення; окреслюють перспективи інтеграційного розвитку суб'єктів регіону в межах економічно обґрунтованих дій, що враховують зміни зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей розвитку індустрії гостинності. Зміст інтеграційної стратегії зумовлює наявність у кожного суб'єкта індустрії гостинності власного бачення траєкторії розвитку об'єднань гостинності в цілому (кластери, альянси, спілки, асоціації тощо) та стратегічних і поточних цілей окремих учасників об'єднань, з доцільністю узгодження такого бачення в межах інтеграційної взаємодії.

Зазначені типи інтеграційних стратегій обумовлені наявністю різних типів регіонів за рівнем конкурентоспроможності індустрії гостинності та доцільністю у кожного елемента власного бачення напрямів забезпечення конкурентоспроможності досліджуваних процесів і потребує узгодження інтересів між усіма стейкхолдерами індустрії гостинності регіону.

Таким чином, визначені стратегії покликані надати орієнтири для подальших дій стейкхолдерів індустрії гостинності, в тому числі органам місцевого самоврядування для забезпечення конкурентоспроможності досліджуваної індустрії регіону для створення сприятливих умов розвитку суб'єктів регіону.

Стратегія інтеграційного розвитку визначає позицію кожного суб'єкта індустрії гостинності щодо розвитку інтеграційної взаємодії. Базові елементи інтеграційної стратегії наведено на рис. 3.6.

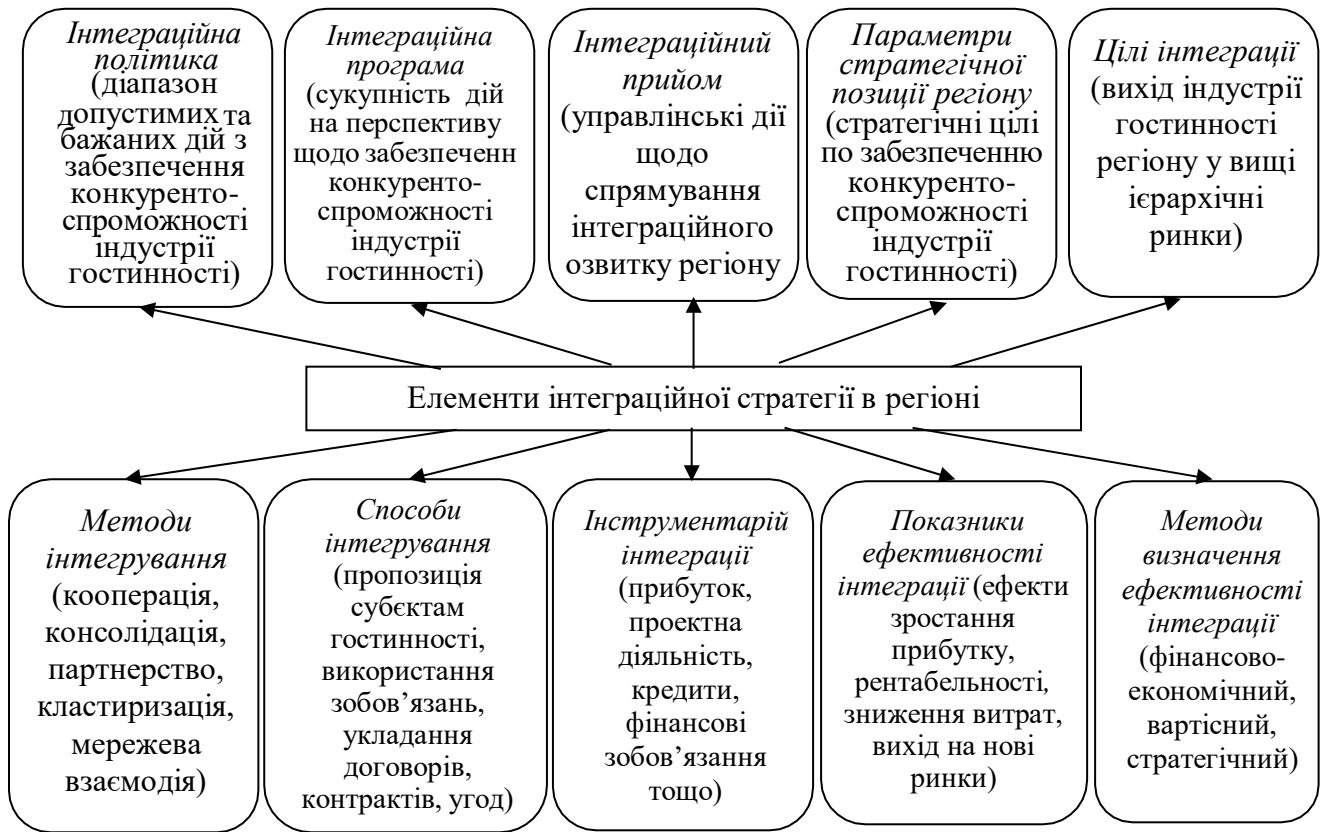

Рис. 3.6. Структурні елементи інтеграційної стратегії індустрії гостинності регіону (удосконалено на основі [127, 162, 177, 208]).

Формуючи інтеграційну стратегію індустрії гостинності регіону, слід враховувати особливості регіонів України, як потенційних учасників міжнародних економічних угруповань (транскордонних кластерів, стратегічних альянсів індустрії гостинності тощо). Чітко визначена система інтеграційних елементів (політик, програм, прийомів, методів, способів, інструментів тощо) дозволить пришвидшити досягнення успіху. Проте, забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів не є сталим процесом, а динамічним та потребує постійного контролю. Зважаючи на це, доцільно сформувані цільові індикатори інтеграційної стратегії для кожного визначеного типу регіонів України за загальну систему індикаторів, що полегшить управлінські процеси в частині контролю (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4

Матриця вибору цільових індикаторів інтеграційної стратегії регіонів України, які зберегли свій туристичний потенціал (сформовано автором)

Типи регіонів	Групи регіонів у матриці вибору цільових індикаторів	Інтеграційні стратегії	Цільові індикатори	
			Регіональні	Загальні
Регіони-лідери	Одеська область, м. Київ	Стратегія інтеграційної трансформації	<ul style="list-style-type: none"> - Створення транскордонних співробітництв гостинності. - Забезпечення функціонування індустрії гостинності відповідно до міжнародних стандартів - Розвиток компетентностей представників індустрії гостинності 	<ul style="list-style-type: none"> - Стале зростання кількості, якості та конкурентоспроможні продукції та послуг гостинності на національному, регіональному і локальному рівнях. - Підвищення позиції України у Глобальному індексі конкурентоспроможності - Збільшення частки індустрій у доданій вартості країни - Створення конкурентного ринку індустрії гостинності. - Розбудова інфраструктури індустрії гостинності. - Підвищення якості продукції та послуг гостинності. - Пришвидшення інтеграції індустрії гостинності до глобального ринку послуг. - Збільшення кількості об'єднань суб'єктів індустрії гостинності. - Збільшення кількості внутрішніх та зовнішніх інвестицій. - Збільшення кількості географічних зазначень в регіонах. - Покращення соціально-економічних показників індустрії гостинності в регіоні. - Збільшення частки індустрії у ВВП до середньосвітового рівня. - Стимулювання розвитку інновацій гостинності
Регіони-середняки	Закарпатська, Львівська	Стратегії інтеграційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - Формування якісних та комплексних продуктів та послуг гостинності. - Збільшення кількості об'єднань суб'єктів гостинності. - Стимулювання інвестицій у проекти, пов'язані з покращенням стану туристичних дестинацій. - Збільшення частки малого та середнього бізнесу гостинності 	<ul style="list-style-type: none"> - Формування нових та удосконалення існуючих кластерів індустрії гостинності та інших об'єднань. - Збільшення обсягу туристичних потоків - Збільшення кількості зайнятих в індустрії гостинності до загальної кількості працевлаштованих. - Удосконалення існуючих та формування нових регіональних стандартів якості.
Регіони-аутсайди	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька	Стратегія інтеграційної взаємодії	<ul style="list-style-type: none"> - Формування нових та удосконалення існуючих кластерів індустрії гостинності та інших об'єднань. - Збільшення обсягу туристичних потоків - Збільшення кількості зайнятих в індустрії гостинності до загальної кількості працевлаштованих. - Удосконалення існуючих та формування нових регіональних стандартів якості. 	<ul style="list-style-type: none"> - Формування нових та удосконалення існуючих кластерів індустрії гостинності та інших об'єднань. - Збільшення обсягу туристичних потоків - Збільшення кількості зайнятих в індустрії гостинності до загальної кількості працевлаштованих. - Удосконалення існуючих та формування нових регіональних стандартів якості.

Очікуваним результатом виконання інтеграційних стратегій в регіонах України є посилення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Ефективність реалізації зазначених стратегій можна визначити за допомогою цільових індикаторів, тобто чітко визначених показників, за допомогою яких можна робити висновки про успішність реалізації вибраної інтеграційної стратегії в регіоні. Визначені нами цільові індикатори інтеграційної стратегії регіонів України є вимірними, що значно спрощує функцію контролю.

Посилення інтеграційних процесів суб'єктів господарювання індустрії гостинності базується на основі наявної структури ринку в регіоні, специфічними особливостями індустрії регіонів, інтенсивністю споживання пропонованих продуктів та послуг гостинності, рівнем застосування інновацій досліджуваної сфери тощо. Сьогодні, інтеграційні процеси індустрії гостинності залежать від специфіки відношення до інших суб'єктів господарювання, що мають відношення до гостинності. В цьому випадку досліджуванні процеси формуються на основі міжнародної конкуренції та ринкової концентрації ресурсів індустрії гостинності. Крім того, перед тим як розпочинати регіональне стратегічне планування розвитку досліджуваної індустрії, потрібно враховувати специфіку розвитку індустрії гостинності [94]. Зокрема, варто систематизувати специфічні особливості розвитку інтеграційних процесів індустрії гостинності, а також можливі сучасні проблеми досліджуваних процесів в сучасних умовах, перелік та узагальнення яких представлено в таблиці 3.5.

Врахування специфіки співпраці та взаємодії суб'єктів господарювання, а також виникнення можливих проблем управління інтегрованими об'єднаннями гостинності є ключовою умовою розробки і реалізації регіональних стратегій та програм розвитку індустрії гостинності.

Основними ініціаторами підвищення рівня інтеграційних процесів індустрії гостинності в регіоні повинні стати органи місцевого самоврядування, шляхом стимулювання розробки та реалізації відповідних регіональних стратегій та програм розвитку, в основі яких є [10]:

Особливості співпраці суб'єктів гостинності та
орієнтовні проблеми управління інтегрованими об'єднаннями [54]

Ознаки	Особливості гостинності	Вплив на динаміку інтеграції
Змістовна структура ринку	Нерівномірність розміщення ресурсів, конкуренція	розвиток кластерних об'єднань та мережевих структур гостинності
Галузева структура	мультиплікативність та зв'язки з іншими галузями	створення та розвиток туристичних destinations, кластерів гостинності
Особливості споживання	врахування особливостей кожного споживача	формування інформаційного простору, регіонального бренду та іміджу
Характер послуг гостинності	спеціалізація діяльності та специфіка послуг	залежність від стратегій та залучених партнерів при формуванні пропозиції
Технологічні процеси	специфіка формування продукції та послуг гостинності	стратегічна співпраця суб'єктів, формування інтегрованих структур
Профіль діяльності	важливість профілюючої діяльності суб'єктів гостинності	спеціалізація та кооперація з метою формування комплексної послуги
Складність менеджменту	співпраця у вигляді об'єднань суб'єктів гостинності	посилення інтеграційних процесів та створення стратегічного центру управління
Територіальна розмежованість	територіальна відокремленість суб'єктів гостинності	інтеграція суб'єктів індустрії гостинності, їх кооперація
Інфраструктура	обов'язковість якісної туристичної інфраструктури	створення кластерів гостинності та інших об'єднань що стимулює розвиток туристичної інфраструктури
Соціальний фактор	ключова роль людського чинника в індустрії гостинності	ведення соціально-відповідального бізнесу
Сезонність	переважно сезонний попит на продукти гостинності	альтернативи надання послуг гостинності для подолання сезонності

- забезпечення конкурентоспроможних умов для розвитку малого та середнього бізнесу індустрії гостинності в регіоні;
- створення та впровадження ефективної регіональної політики забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів гостинності;
- розробка, впровадження та розвиток регіональних стандартів індустрії гостинності на засадах концепції сталого розвитку туризму;
- сертифікація та стандартизація суб'єктів гостинності в регіоні;
- промоція сформованих регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності, а також формування нових;
- системний контроль якості регіональних продуктів та послуг;

– просвітництво населення та усіх стейкхолдерів у підвищенні рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності.

Таким чином, сучасні виклики, які виникли сьогодні в регіонах України супроводжуються невизначеністю та нестабільністю умов розвитку суб'єктів гостинності, дисбалансом регіонального розвитку, забюрократизованістю системи управління, недосконалим станом нормативно-правового забезпечення, зношеною та подекуди знищеною інфраструктурою регіонів, актуалізує питання посилення інтеграційних процесів індустрії гостинності. Сьогодні при здійсненні суб'єктами господарської діяльності основними факторами розвитку є здатність їх швидко адаптуватися до сучасних умов та гнучкість ринку, які постійно змінюються.

Представлені вище висновки дослідження розвитку індустрії гостинності в регіонах засвідчують актуальність посилення інтеграційних процесів суб'єктів господарювання гостинності. Змістовне наповнення інтеграції індустрії гостинності визначається, як трансформація структурних параметрів розвитку суб'єктів гостинності, їх кількісних та якісних показників, з ціллю збалансування інтересів усіх зацікавлених сторін та посилення кооперації між стейкхолдерами для інтеграції у інші туристичні ринки, а також з ціллю розробки та реалізації комплексних і ефективних регіональних продуктів та послуг гостинності.

Основними перспективами підвищення рівня інтеграційних процесів індустрії гостинності в регіонах України є активізація зусиль органів місцевого самоврядування з метою розробки ефективної регіональної політики розвитку індустрії гостинності, сертифікації суб'єктів гостинності в регіоні, розробка та впровадження регіональних стандартів гостинності, промоція пропонованих регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності, просвітництво населення регіону та усіх стейкхолдерів щодо дій в напрямку підвищенні рівня якості пропонованих продуктів та послуг гостинності. Сучасна практика провадження господарської діяльності суб'єктів індустрії гостинності доводить ряд соціо-економічних переваг, таких суб'єктів гостинності, що швидко адаптуються до змін зовнішнього середовища.

Однією з існуючих проблем забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності є подекуди відсутність співпраці між стейкхолдерами розвитку індустрії гостинності, зазвичай на етапі стратегічного планування та реалізації заходів, а також неузгодженість суб'єктів гостинності регіону. Наприклад, у своєму дослідженні, Грабовецька С.П. [10] вказує на «розбіжності між стратегією економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності туризму міста Львова від Львівської міської ради, а також стратегією розвитку туризму і рекреації Львівської області від Львівської державної адміністрації»[172]. Аналіз діючих регіональних програм розвитку індустрії гостинності та відповідних стратегій, засвідчує наявність розбіжностей у визначених цілей програм та сформованих заходів та зроблених відповідних дій, щодо реалізації зазначених стратегій та програм розвитку.

На національному рівні управління індустрією гостинності, установи та суб'єкти господарювання (державні органи влади та професійні об'єднання, як наприклад ДАРТ (Державним агентством розвитку туризму) та НТОУ (ГО «Національна туристична організація) практично не узгоджують свої дії між собою, в частині дублювання функцій щодо промоції та просування національних та регіональних туристичних продуктів, формування туристичної статистики тощо.

Основним ініціатором забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності є органи місцевого самоврядування в частині:

- формування та впровадження дієвої та конкурентоспроможної регіональної політики;
- розробка та застосування регіональних стандартів гостинності та норм обслуговування базуючись на кращих світових практик;
- сертифікація та ліцензування суб'єктів господарювання гостинності;
- промоція та просування регіональних продуктів та послуг гостинності;
- реєстр туристичних об'єктів та суб'єктів господарювання індустрії гостинності;
- просвітництво та навчання населення регіону та усіх стейкхолдерів в підвищенні якості пропонованих послуг та посиленні конкурентних переваг.

Зважаючи на тему нашого дослідження, пропонуємо визначити критерії, дієвості та відповідності вимогам регіональних програм розвитку індустрії гостинності (рис. 3.7).

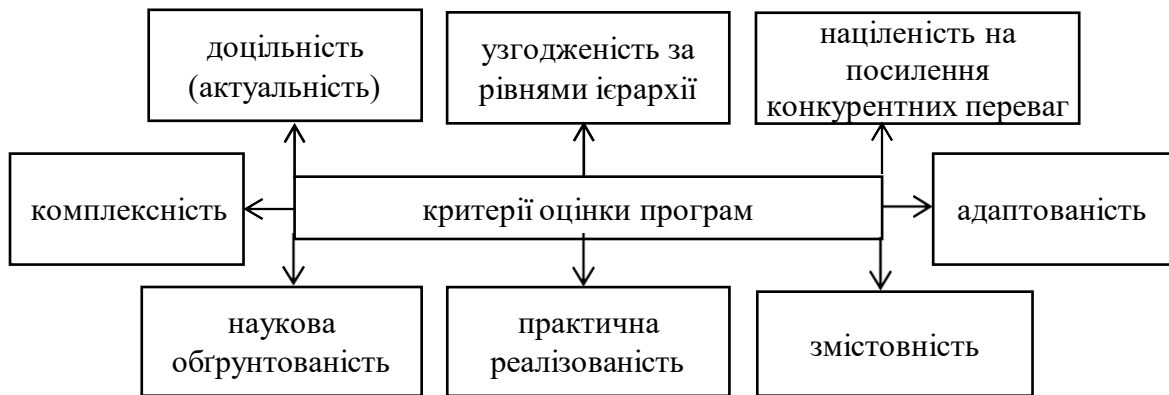

Рис. 3.7. Критерії дієвості регіональних програм розвитку гостинності.

Так, регіональна програма розвитку індустрії гостинності та забезпечення конкурентоспроможності повинна враховувати наявну стратегію розвитку регіону, а також діючі державні та інші цільові програмами. Також, доцільно враховувати стан та обсяг вичерпних ресурсів регіону. Крім того, програма повинна враховувати наявні та потенційні можливості щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, бути базуватись на кращих світових практиках та міжнародних стандартах гостинності. Програма має містити реальні та вимірні цілі. Зазначений процес передбачає залучення усіх стейкхолдерів (туристичні організації, ресторани, готелі, перевізники, асоціації, управлінці, інвестори) та створити зворотній зв'язок зважаючи на зауваження та пропозиції. Крім зазначеного, доцільно здійснити ґрунтовні дослідження з метою визначення проблем підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, вивчити портрет сучасного споживача, визначити його потреби та побажання, що значно полегшить формування оперативних та стратегічних цілей, а також дасть можливість визначити конкретні завдання, які можна виконати та створити змодельований якісний регіональний продукт чи послугу. Проведемо аналіз регіональних програм розвитку визначених груп регіонів за кількома територіями, (табл. 3.6) щодо їх дієвості за визначеними критеріями, які представлені вище (рис. 3.7).

Таблиця 3.6

Перелік діючих регіональних стратегій та програм індустрії гостинності

Регіон	Назва документу	Термін дії	Зміст завдань
Одеська (регіон-лідер)	Стратегія розвитку Одеської області на період до 2027 року	2021-2027	Глобальні процеси туристичного та культурного середовища та інфраструктурний розвиток
	Програма розвитку туризму та курортів в Одеському регіоні на 2021-2023 роки	2021-2023	Підвищення конкурентоспроможності територій області шляхом створення нових туристичних продуктів
Львівська (регіон-середняк)	Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років	2021-2027	Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації
	Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021-2025 роки	2022-2025	Продуктування конкурентоспроможних туристичних і курортних продуктів, створення позитивного іміджу Львівщини в Україні та світі
Закарпатська (регіон-середняк)	Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на 2021-2027 роки	2021-2027	Прискорення досягнення конкурентоспроможності та інноваційності регіональної економіки
	Програма розвитку туризму та курортів у Закарпатській області на 2021-2023 роки	2021-2023	Розвиток туристичної інфраструктури; просвітницька діяльність; розвиток туристичних дестинацій; популяризація туристичного потенціалу Закарпаття
Волинська (регіон-аутсайдер)	Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року	2021-2027	Підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки
	Програма розвитку туризму у Волинській області на 2022–2026 роки	2021-2026	Створення якісного, конкурентного на відчизняному та міжнародному ринках туристичного продукту
Івано-Франківська (регіон-аутсайдер)	Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки	2021-2027	Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації
	Регіональна цільова програма розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2022-2027 роки	2022-2027	Створення і підтримка конкурентоспроможних туристичних та курортних продуктів/атракцій
Рівненська (регіон-аутсайдер)	Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2027 року	2021-2027	Розвиток конкурентної економіки
	Програма розвитку туризму в Рівненській області на 2021-2023 роки	2021-2023	Розвиток конкурентного середовища на місцевому ринку туристичних послуг; підвищення конкурентоздатності продукції
Чернівецька (регіон-аутсайдер)	Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року	2021-2027	Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, туризму
	Комплексна програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2021-2023 роки	2021-2023	Формування і розвиток мережі туристичних кластерів для промоції туристичного потенціалу регіону шляхом формування комплексних продуктів та послуг

Аналіз змісту та завдань стратегій і регіональних програм розвитку засвідчують в тій чи іншій мірі увагу питанням конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіонах. Зауважимо, що в Одеській області, яка є регіоном-лідером за показниками конкурентоспроможності індустрії гостинності, що було визначено в другому розділі дослідження, в Стратегії розвитку однією з стратегічних пріоритетів є «Глобалізація туристично-культурного середовища та інфраструктурний розвиток». Зазначене підтверджує лідерські позиції Одеської області в частині забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону та посилює правильність вибраної нами вище Стратегії інтеграційної трансформації.

Аналіз стратегічних та програмних документів регіонів середняків, а саме Львівської та Закарпатської областей засвідчує акцентування уваги на питаннях конкурентоспроможності. Зокрема, Львівська область визначила для себе пріоритетним генерування конкурентоспроможних туристичних і курортних продуктів, формування стійкого позитивного іміджу Львівщини в Україні та світі, що також підтверджує інтеграційні процеси індустрії гостинності в зазначеному регіоні.

Щодо регіонів-аутсайдерів, то аналіз стратегічних та програмних документів Волинської, Івано-Франківської, Рівненської та Чернівецької областей засвідчує достатню увагу питанням забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в зазначених регіонах. Зокрема, визначено такі стратегічні цілі як:

- підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки (Волинська область);
- конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації (Івано-Франківська область);
- розвиток конкурентної економіки (Рівненська область);
- підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, туризму (Чернівецька область).

В стратегічних документах регіонів індустрії гостинності приділено недостатньо уваги. Так, тільки у стратегічних документах розвитку регіону, лише у Чернівецькій області чітко зазначено туризм як пріоритет розвитку.

Щодо програмних документів розвитку індустрії гостинності в регіонах, зазначимо що вони різняться за терміном дії. В більшості випадків, термін дії таких програм становить 2-3 роки, проте є регіони де передбачені терміни дії 6-7 років. Зокрема, Програма розвитку туризму у Волинській області сформована та прийнята на 2022-2026 роки, а Регіональна цільова програма розвитку туризму в Івано-Франківській області – на 2022-2027 роки, що ставить під сумнів ефективність виконання завдань зазначених програм розвитку у відносно довгій перспективі, зважаючи на вплив деструктивних факторів та мінливість сучасного туристичного ринку.

Таким чином, більшість програм розвитку в регіонах України відповідають основним завданням та цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695, а також Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Проте, розробники більшості програм не приділили достатньо уваги визначенню актуальних та реальних завдань, зважаючи на регіональні особливості та фактори розвитку індустрії гостинності. У всіх зазначених та проаналізованих регіональних програмах, визначені основні проблеми розвитку індустрії гостинності, проаналізовано причини їх виникнення, обґрунтовано доцільність їх вирішення за допомогою цільових орієнтирів. Аналіз виконаних та нині діючих регіональних програм розвитку індустрії гостинності засвідчив низький рівень їх дієвості. Визначено та систематизовано допущені недоліки та помилки в регіональних програмах розвитку гостинності, а саме:

- недостатнє залучення широкого кола стейкхолдерів розвитку гостинності регіону;
- широкий спектр пріоритетів та завдань в регіональних програмах;
- необґрунтовані часові межі виконання завдань регіонального розвитку індустрії гостинності;

- вибір цілей розвитку територій обґрунтований не логікою, а іншими інтересами, часто політичними;
- недостатнє врахування динамічних, часто деструктивних факторів впливу на розвиток гостинності в регіонах;
- впровадження «чужих» елементів та копіювання цільових пріоритетів розвинутих регіонів без акцентування уваги на регіональні особливості;
- відсутність ретельного аналізу регіональних ресурсів та активів індустрії гостинності.

Варто зазначити, що оцінка регіональних програм засвідчила в більшості випадків їх наукову обґрунтованість. Найбільше це простежується у програмних документах Одеської та Львівської області, Програма розвитку туризму у Волинській області на 2022-2026 роки, є недостатньо науково обґрунтованою, зважаючи на задекларований достатньо довгий час її реалізації.

Основними стратегічними завданнями в більшості програм розвитку гостинності регіонів є:

- організація та проведення інвентаризації туристичних об'єктів історико-культурної спадщини;
- збільшення кількості сучасних та якісних об'єктів туристичної інфраструктури;
- формування нових конкурентоспроможних туристичних продуктів, які характеризуються комплексністю та якістю;
- збільшення туристичних потоків в регіонах, як наслідок підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності;
- розвиток малого та середнього бізнесу в індустрії туризму та суміжних галузях;
- збільшення надходжень від надання туристичних послуг до місцевих бюджетів регіонів.

Основними проблемними питаннями успішної реалізації стратегічних та програмних документів щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів є:

- військова агресія росії проти України;
- економічні кризи та повільні темпи економічного зростання регіонів України та деяких країн (зміни на зовнішніх ринках);
- дефіцит фінансування індустрії туризму (до початку війни у Волинській області найнижчий показник серед усіх регіонів України) та звуження можливостей доступу до міжнародних туристичних ринків;
- зниження інвестиційного рейтингу регіонів та України загалом;
- постійні та непередбачувані зміни туристичного законодавства;
- низький рівень інституційної спроможності потенційних виконавців

Програм;

- недостатність знань та досвіду реалізації технічних завдань органами місцевого самоврядування;
- недостатність штатних одиниць (профільних фахівців), відповідальних за забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів.
- нераціональне використання туристичних ресурсів регіону;
- пасивність місцевого населення та низька мотивація бізнесу регіону в реалізації туристичних проєктів.

Зазначимо, що окрім згаданих стратегій та регіональних програм розвитку гостинності регіонів, документами, які розроблені і реалізуються на рівні структурних районів та окремих територіальних громад регіонів, що мають зазвичай вирішальне значення в питаннях конкурентоспроможності індустрії гостинності є такі:

- районні плани та програми соціально-економічного розвитку територій;
- районні цільові програми розвитку територій;
- плани і програми розвитку природоохоронних територій;
- схеми територіального планування розвитку міст і районів;
- програми розвитку туризму міст регіонів тощо.

Крім того, зазначені документи регіонального рівня доповнюються технологічними картами сформованих регіональних туристичних маршрутів, яких у досліджуваних регіонах є недостатньо. В сукупності всі зазначені

документи є системою забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів України.

Світовий досвід реалізації стратегій та регіональних програм розвитку індустрії гостинності засвідчує, що основною прикладною метою таких документів має бути формування та стимулювання розвитку сприятливого бізнес середовища для малого та середнього підприємництва індустрії гостинності для посилення її конкурентних переваг.

Ключовими завданнями у даному напрямі є:

- розвиток інфраструктури регіонів;
- удосконалення інституційної інфраструктури регіонів;
- регулювання та управління процесів забезпечення конкурентоспроможності, шляхом формування та впровадження регіональних стандартів гостинності, які базуються на основі кращих світових практик та міжнародних стандартів індустрії гостинності, що дозволить популяризувати місцеву кухню;
- підвищення рівня поінформованості та обізнаності суб'єктів господарювання щодо питань якості і безпеки пропонованої продукції та послуг гостинності;
- підвищення рівня інформаційної доступності атрактивних об'єктів індустрії гостинності регіонів;
- інформаційний супровід та розвиток цифровізації щодо промоції туристичних можливостей регіонів, підвищення рівня їх безпеки та їх сертифікація;
- створення якісного, комплексного регіонального туристичного продукту;
- створення умов для формування різного роду об'єднань суб'єктів індустрії гостинності (альянсів, асоціацій, кластерів, клубів, громадських організацій тощо).

Пропонуємо збільшити кількість центрів туристичної інформації в регіонах України та розвивати регіональні організації з менеджменту та маркетингу дестинацій, які доцільно засновувати на основі взаємодії

регіональних органів влади, господарюючих суб'єктів індустрії гостинності, установ і об'єктів туристської інфраструктури та сфери обслуговування, громадських організацій, зацікавлених посилені конкурентних переваг регіону. Створення та розвиток зазначених регіональних утворень пропонується у взаємодії з місцевими органами самоврядування.

Професійні об'єднання індустрії гостинності співпрацюють між собою, реалізуючи рекомендації міжнародних організацій гостинності. Вони повинні враховувати місцеву специфіку регіональних продуктів та послуг ресурсів. Крім того, професійні об'єднання формують напрям дослідження та побудови профілю споживачів.

Громадам, пропонуємо створювати об'єднання, що згуртовують локальних виробників продукції та послуг гостинності. На цьому рівні мають функціонувати інформаційні та сервісні центри для гостей, які допоможуть місцевим стейкхолдерам індустрії гостинності розповісти відвідувачам про можливості отримання якісних послуг в межах територіальних громад. Також, створення регіональних, відкритих для вступу громадських організацій гостинності може спрямовувати зусилля державних структур та бізнесу для вирішення проблем щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів.

Аналіз готельного господарства регіонів України засвідчує цінову перевагу у формуванні середнього чеку по послугах готелів, при цьому засоби розміщення забезпечують лише 40 % доходів. Такий підхід, створює потенціал для типу готелів категорії «три зірки» і «чотири зірки». Згідно з офіційними даними Міжнародного торговельного центру (ІТС TradeMap), основну частину грошового припливу в індустрії гостинності регіонів приносять персональні туристичні послуги.

Зазначимо, що Міжнародна маркетингова кампанія Уряду України *Ukraine Now* дала поштовх для індустрії гостинності та стимулювала виробників продукції та послуг використовувати українську корпоративну ідентичність на міжнародному рівні.

Таким чином, сучасні інтеграційні процеси у системі економічних відносин стимулюють конкуренцію не тільки індустрій чи окремих підприємства, а й регіонів. Підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів зумовлено необхідністю забезпечення сталого розвитку територій, з метою покращення рівня якості життя місцевого населення регіону та його гостей.

В умовах конкуренції регіони намагаються забезпечити кращі умови для місцевого бізнесу та населення, в порівнянні з іншими регіонами і все частіше використовують кластери як інструменти порівняно швидкого досягнення успіху досліджуваних процесів. Утворення кластерних об'єднань індустрії гостинності є каталізатором для підвищення рівня конкурентоспроможності зазначеної сфери та збільшення туристичних потоків. Створення кластерів гостинності буде стимулювати розвиток та нові можливості для суб'єктів господарювання які вже функціонують, а також стимулюватиме утворення нових суб'єктів шляхом реалізації спільних заходів (івентів, виставок, ярмарок, акцій, формування стратегії, просування туристичної пропозиції).

Наявність кластерів гостинності в деяких регіонах України наведено в таблиці 3.7.

Незважаючи на декларацію намірів стимулювати процеси формування нових та розвитку існуючих кластерів, а також відзначення їх важливості у ряді нормативно-правових документів України, державна підтримка кластерних ініціатив сьогодні відсутня. Аналіз функціонування кластерів індустрії гостинності у деяких регіонах України засвідчує, що значна частина кластерних ініціатив немає активної діяльності після створення та носить декларативний характер.

Лідерами за кількістю кластерів індустрії гостинності є Одеська та Львівська області. Унікальні кластери Одещини характеризуються екологічністю та просуванням органічної продукції зеленого туризму. Наприклад, розвиток медового кластеру дозволить його учасникам опинитись на вищому рівні з переробки меду і отримати якісний продукт, а в результаті –

інтегруватись в глобальний ринок індустрії гостинності. Учасниками кластеру Одещини є не представники малого та середнього бізнесу, а й науковці, фахівці з туризму, представники органів місцевого самоврядування.

Таблиця 3.7

Наявність кластерів гостинності в регіонах України

Регіони		Назва кластеру, рік створення	Сфера спеціалізації
регіон-лідер	Одеський	Кластер «Придунав'є»	зелений туризм і органічне землеробство
		Кластер «Фрумушика-Нова»	агро-еколого-рекреаційний туризм
		Агропромисловий кластер з питань розвитку бджільництва	агроекологія та туризм
регіони-середняки	Львівський	Кластер «ГорбоГори»	агротуризм, рекреація
		Туристичний кластер Львівщини	туризм
		Кластер сільського зеленого туризму Сколівщини	сільський зелений туризм
		Громадська спілка «Львівський кластер медичного туризму»	медичний туризм
		Громадська спілка «Туристичний кластер Трускавець»	санаторно-курортна сфера
	Закарпатський	Кластер гостьового бізнесу «Сільська Родина»	сільський туризм
		Кластер «Закарпаття»	зелений туризм
		Квітка Карпат	лікувально-оздоровчий туризм
	регіони-аутсайтери	Волинський	Асоціація «Волинський туристичний кластер»
Івано-Франківський		Кластер «Гостинна бойківська Долинщина»	агро-еко-туризм
		ГО «Кластер сільського туризму Бойківський колорит»	сільський туризм
		Кластер народних художніх промислів «Сузір'я»	культурний туризм
		Ініціатива створення кластера «Бойківське коло»	здоровий спосіб життя та туризм
		Галицький інноваційний кластер	
Рівненський		Кластер «Медове коло»	апітуризм
		Кластер медичного туризму	медичний туризм
Чернівецький		Яблуневий кластер «Буковина»	агротуризм

На території Львівської області сьогодні функціонує найбільша порівняно велика кількість кластерів гостинності. Наприклад, основними завданнями громадської спілки «Туристичний кластер Львівщини» є: налагодження якісної та ефективної взаємодії усіх його учасників з органами державної влади та місцевого самоврядування, сформування їхньої узгодженої та скоординованої діяльності на розвиток індустрії туризму, підвищення рівня стандартів ведення туристичної діяльності, впровадження стандартів гостинності та стандартів безпеки. Успішним є медичний кластер Львівщини, який отримав грант 25 тис. євро від ЄС і уряду Німеччини. Конкурсний відбір відбувся у рамках міжнародної програми «EU4BUSINESS: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація малих й середніх підприємств», що яскраво демонструє актуальність формування кластерів, як інструменту забезпечення конкурентоздатності індустрії гостинності в регіоні.

Закарпатська область, незважаючи на потужний туристичний та гастрономічний потенціал, немає великої кількості успішних кластерів гостинності. Більшість кластерних ініціатив носять декларативний характер. Проте, до вторгнення росії в Україну, значну активність демонстрував кластер «Закарпаття», який ініціював популяризацію крафтового кошика Хустської територіальної громади – від якісних локальних виробників: Селиська сироварня, сироварня «Байко» з Липчі, гречай хліб з Хуста, Равликова ферма, консервування з Нанкова, карпатський мед, плетений кошар з Ізи тощо.

Волинська область має лише один туристичний кластер, який був сформований після кооперації двох організацій ТзДВ «КЗБК» та ФГ «Терра Іппіка». Кластер був утворений в межах програми транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013». Аналіз Волинського туристичного кластеру засвідчив його повний декларативний характер протягом останніх років, що потребує перегляд його стратегічного розвитку та переформатування завдань відповідно до сучасних потреб індустрії гостинності Волині.

Івано-Франківська область останнім часом демонструє значні успіхи щодо кластеризації індустрії гостинності в регіоні. Так, ГО «Кластер сільського туризму Бойківський колорит» об'єднує 29 представників туристичного бізнесу Долинського району. Крім того, ТМ «Карпатський колорит» – це виробництво сертифікованої натуральної продукції в гірському селищі Вигода, де відроджують традиції споживання здорової їжі. Серед кластерних ініціатив, які активно розвиваються, доцільно згадати формування кластеру «Бойківське коло» (розвиток туристичної мережі в межах кількох областей, а саме: Івано-Франківської, Львівської та Закарпатської).

Рівненська область, кластерні ініціативи впроваджує кілька років, проте їх кількість є невеликою. Нещодавно на Рівненщині створено кластер медичного туризму, основна місія якого – відкрити медичну спільноту Рівного і Рівненщини світу та покращити якість життя самих рівнян.

Чернівецька область також не має достатнього розвитку щодо кластерних ініціатив індустрії гостинності. Так, яблуневий кластер «Буковина», був створений у 2015 році. Кластер об'єднав учасників, які зацікавлені у сталому розвитку індустрії туризму регіону. Учасниками кластеру є представники індустрії гостинності, територіальних громад, інших професійних об'єднань тощо.

Доцільно зазначити, що до повномасштабного вторгнення росії в Україну, в регіонах де сьогодні йдуть активні бойові дії, успішно функціонувало ряд кластерів туризму. Так наприклад, Соляна дорога – це агро-туристичний кластер сталого зеленого туризму, заснований на історії Таврії про чумаків – перших підприємців України. Туристичний кластер має на меті об'єднання найпривабливіших туристичних атракцій Херсонщини у степах, якими в свій час чумаки ходили за сіллю. Протяжність маршруту становить 250 кілометрів та проходить через 15 населених пунктів, який має 36 локацій. Після перемоги України та реінтеграції тимчасово окупованих територій, індустрія гостинності розвиватиметься шаленими темпами, тому вже сьогодні доцільно спрямувати зазначені процеси в потрібне русло.

Таким чином, сьогодні, регіонам України, в напрямку інтеграції суб'єктів індустрії гостинності доцільно:

- визначити мету кластеризації гостинності та основних стейкхолдерів;
- підписати Меморандуми про співпрацю учасників кластеру;
- налагодити комунікацію з експертами, партнерами та органами влади;
- провести базову інвентаризацію наявних туристичних ресурсів;
- розробити базові пропозиції для спільних туристичних продуктів кластеру та налагодити співпрацю з діючими туроператорами.

Крім того, доцільно визначити наявний базовий туристичний потік, базу номерного фонду, а також можливості для розвитку об'єктів гостинності. Запропонований науково-методичний підхід до формування матриці вибору типу стратегій для визначених груп регіонів, яка є адаптивною, спроможною модифікувати свою структуру індустрії гостинності в регіоні за рахунок утворення нових об'єднань суб'єктів гостинності, дозволяє забезпечити ефективне управління індустрією гостинності в регіоні, застосовуючи систему функцій, принципів, інструментів і методів досягнення успіху в досліджуваних процесах з урахуванням впливу сучасних факторів.

3.3. Удосконалення інтеграційних процесів індустрії гостинності регіону до конкурентоспроможного глобального ринку

В умовах глобалізаційних процесів розвитку господарств, процеси регіональної інтеграції стають актуальним аспектом інтеграції регіональних економік, в тому числі індустрії гостинності, до глобальної системи. В сучасних умовах складної політичної та економічної ситуації, невизначеності регіонів України, стійкість індустрії гостинності в більшій мірі диктується напрямком інтеграційних змін та міцністю відносин з основними. Форми та специфіка інтеграційних процесів індустрії гостинності в регіонах зумовлені

пріоритетністю регіонів та визначеними завданнями по підвищенню рівня конкурентоспроможності досліджуваної індустрії. Масштаби інтеграційних процесів індустрії гостинності регіону залежать від можливості формування різних типів об'єднань суб'єктів господарювання та інших стейкхолдерів індустрії гостинності, таких як: стратегічні альянси, кластерні утворення, мережеві ланцюги, асоціації, спілки тощо. Формування таких об'єднань дозволяє посилити конкурентні переваги індустрії гостинності регіону, інтенсифікувати інтеграційні процеси з метою проникнення до нових сегментів ринку та рухатись в напрямку інтеграції до глобального ринку індустрії гостинності.

При формуванні та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону доцільно зважати на визначені пріоритети, які базуються на сучасних принципах інтеграції та трансформації досліджуваних процесів, які допоможуть зменшити наслідки деструктивних факторів, попередити небезпеки, збільшити попит на регіональні продукти гостинності, передбачити потреби потенційних споживачів продукції та послуг індустрії гостинності, формувати на цій основі комплексні пропозиції та популяризувати їх. Зміст та значення сучасних пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону представлено в таблиці 3.8.

Безпека сьогодні виходить на перше місце при виборі місця подорожі та відпочинку. По перше, санітарна та медична безпека стали першочерговими після спалаху пандемії, по друге військово-втручання росії в Україну висунули на перше місце фізичну безпеку. Щодо санітарної та медичної безпеки, суб'єктам гостинності доцільно долучатись до глобальних протоколів з безпеки відповідаючи ряду відповідно до вимог, а також підтверджувати цю відповідність стандартам безпеки «SafeTravels» від WTTC, застосовуючи відповідний бренд та логотип популяризуючи та промуяючи свої продукти та послуги [184].

Сучасні пріоритети забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіону (систематизовано на основі [155, 156])

Пріоритет	Зміст
Безпека	Особиста безпека щодо терористичних актів та збройних конфліктів, а також медична та санітарна безпека.
Сталий розвиток	Збалансований соціо-еко-економічний розвиток дестинацій для дбайливого ставлення до довкілля.
Кооперація стейкхолдерів	Співпраця є визначеним пріоритетом стратегій сталого розвитку гостинності дестинацій, а кластерна політика є найбільш поширеною успішних регіонах та країнах.
Популяризація локальних брендів та регіональні цінності	Локальні бренди та регіональні цінності сьогодні є трендом серед туристів та здатні викликати інтерес в широкого кола споживачів. Застосування сучасних інструментів конкурентоспроможності індустрії гостинності, як наприклад географічні зазначення можуть допомогти швидко та якісно підвищити рівень розвитку усього регіону.
Організація управління дестинацією	Цільове та системне управління індустрією гостинності владою країни та органами місцевого самоврядування є основою для швидшого та якісного подолання наслідків деструктивних факторів впливу (руйнування туристичної інфраструктури внаслідок російського вторгнення, наслідки пандемії, стихійні лиха тощо).
Цифровізація та інтерактивність	Інтерактивність є одним з інструментів цифрового маркетингу, який успішно застосовують для популяризації регіональних продуктів та послуг
Інклюзивність та доступність	Інклюзивність визначається у доступності для усіх типів споживачів до споживання продукції та послуг індустрії гостинності регіонів, в тому числі й людей із особливими потребами та людей похилого віку
Усвідомленість стратегічної мети	Свідоме та повне виконання спільної стратегічної мети усіма суб'єктами гостинності дозволить швидше досягти успіху в підвищенні конкурентоспроможності регіону

Сталий розвиток є пріоритетним напрямом забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності на глобальному рівні та, як показує практика, успішними є ті регіони, які використовують постулати сталого розвитку у своїх стратегіях та програмах. Звіт компанії Booking.com за 2019 рік «Про сталий розвиток туризму» засвідчив, що 72% туристів обирають екологічно безпечні подорожі, задля порятунку планети [188]. Туристичні дестинації, заклади гостинності у своєму брендуванні та комунікації з потенційними гостями, мають підкреслювати своє дбайливе ставлення до довкілля. Турбізнес, що вже реалізовує подібні ініціативи, має їх масштабувати, моніторити та удосконалювати.

Співпраця та об'єднання є одним з основних факторів успішного забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Крім того, співпраця є визначеним пріоритетом стратегій сталого розвитку гостинності destinations. Міжнародний досвід визначає кластерний підхід, як основу сучасних успішних стратегій туристичних destinations, про що йшлося в попередньому пункті дослідження. Зокрема доведено, що кооперація та співпраця стейкхолдерів гостинності об'єднаних однією стратегічною ціллю – формування та промоція комплексних регіональних продуктів та послуг є ключем до сталого розвитку регіону [155, 156, 187].

Популяризація локальних брендів та регіональні цінності мають бути основою формування стратегій та програм розвитку індустрії гостинності регіонів. Міжнародний досвід засвідчує, що саме регіональні цінності викликають інтерес в сучасних туристів та здатні викликати емоції за які вони готові платити. З огляду на це, доцільно визначити такі локальні цінності та покласти їх в основу регіональних продуктів та послуг, а також застосовуючи сучасні інструменти конкурентоспроможності індустрії гостинності, як наприклад географічні зазначення, правильно популяризувати та прямувати їх при комунікації зі споживачами.

Організація управління destinations є одним з найважливіших та дієвих пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Наразі, в багатьох успішних destinations, спостерігається тенденція переходу від традиційної ролі організації маркетингу destinations до організацій маркетингу та менеджменту destinations або «Destination Stewardship Organisation» (організації управління destinations).

Цифровізація та інтерактивність є важливим пріоритетом забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Пандемія пришвидшила цифровізацію бізнесу. Наприклад, за даними Worldwide Digital transformation Guide американської IDC глобальні витрати підприємств на діджиталізацію у 2020 році зросли на 10,4%, а витрати на цифрову трансформацію бізнесу склали 1,3 трлн доларів [188]. Однією з основних характеристик цифровізації є

інтерактивність. Зважаючи на зазначене, доцільно визначити «портрет» споживача продукції та послуг індустрії гостинності регіону, а саме його вподобання та можливості комунікацій з ним. Наприклад, згідно досліджень Київського міжнародного інституту соціології, яке було організоване у 2021 р., в межах українського споживчого ринку, серед українців найбільш популярними додатками є: Viber (66% споживачів), Facebook Messenger (35% споживачів), Telegram (24% споживачів) та Whatsup (21% споживачів) [189].

Інклюзивність та доступність визначається у можливості використання та споживання пропонованих продуктів та послуг в регіоні усіма типами споживачів індустрії гостинності регіонів, в тому числі й людей із особливими потребами та людей похилого віку.

Усвідомленість стратегічної мети є першочерговою дією усіх стейкхолдерів індустрії гостинності регіону. Свідоме та повне виконання спільної стратегічної мети, в даному випадку – конкурентоспроможний розвиток індустрії гостинності на основі формування комплексних та якісних регіональних продуктів та послуг регіону, усіма суб'єктами гостинності дозволить швидше досягти успіху.

В процесі забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону важливу роль відіграє малий та середній бізнес регіону, а також інші стейкхолдери досліджуваних процесів. Досвід успішних регіонів в забезпеченні конкурентоспроможності індустрії гостинності, засвідчує, що саме гостинність стимулює розвиток регіонів, сприяє зменшенню рівня безробіття, підвищує рівень надходження до бюджету, розбудовує інфраструктуру регіону, посилює імідж регіону, сприяє залученню інвестицій.

З метою позитивних інтеграційних дій малий та середній бізнес регіону потребує консолідації індустрії гостинності конкретного регіону. Міжнародна практика посилення конкурентоспроможності індустрії гостинності засвідчує доцільність об'єднання суб'єктів господарювання. Розвиток об'єднань індустрії гостинності регіону, таких як кластерні утворення, асоціації, спілки тощо, сьогодні є ключовим аспектом забезпечення конкурентоспроможності та

розвитку механізмів державного-приватного партнерства. Дослідження стану та перспектив розвитку індустрії гостинності в регіонах засвідчив доцільність кооперації та об'єднання суб'єктів господарювання в громадські об'єднання, кластери, альянси, спілки, асоціації, братства тощо. Такі об'єднання дозволяють формувати комплексний регіональний продукт та послугу, що базується на кращих світових практиках, відповідає запитам сучасних споживачів, є безпечним та якісним, а головне – може бути інтегрований в глобальний туристичний ринок [123].

Зважаючи на проведений аналіз та для посилення інтеграції індустрії гостинності регіонів України в світовий ринок послуг, вважаємо за доцільне:

- пропонувати суб'єктів індустрії гостинності в регіонах об'єднуватись та формувати кластери гостинності;
- здійснювати навчання та підвищення кваліфікації працівників гостинності щодо впровадження кращих світових практик та трендів гостинності;
- формувати та впроваджувати регіональні стандарти гостинності;
- популяризувати та інтегрувати регіональні туристичні продукти;
- підвищувати рівень кваліфікації працівників готельного господарства й організацію харчування щодо міжнародних норм обслуговування тощо.

Результатом підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону є можливість інтегрувати регіональні туристичні продукти до глобального туристичного ринку. Зважаючи на зазначене, дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності є кластерні утворення. Кластерна політика, як інструмент інтеграції туристичних продуктів в світовий туристичний ринок, набула поширення в усіх країнах світу. Загалом, під кластером індустрії гостинності розуміємо добровільне об'єднання стейкхолдерів для формування якісних регіональних продуктів та послуг за рахунок кооперації малого та середнього бізнесу регіону, а також створення туристичних дестинацій в регіонах. Кластерні утворення гостинності можуть функціонувати як локальні, регіональні, національні та міжнародні (рис. 3.8).

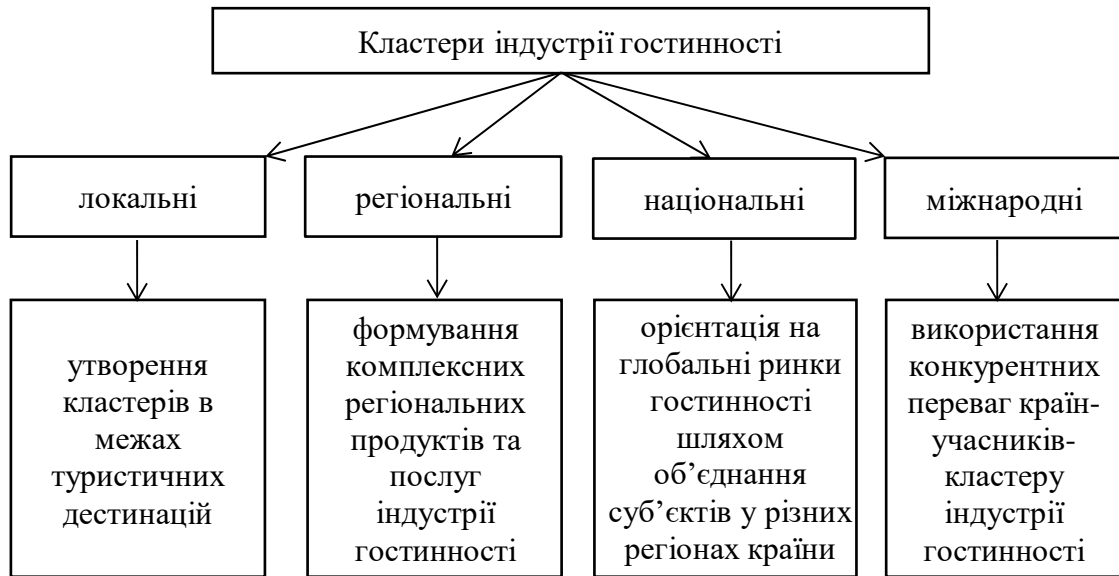

Рис. 3.8. Кластерні утворення індустрії гостинності за територіальним принципом (систематизовано на основі [11, 12, 15]).

Таким чином, підвищити рівень конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів України можна за умови кооперації суб'єктів малого та середнього бізнесу. Кластерна економіка мінімум ефективніша за традиційну на 40 %. Зважаючи на проведений вище аналіз світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, визначено що європейській досвід є найуспішнішим. Так, в Європі налічується більше 2500 кластерів. Наприклад, Європейська платформа співробітників кластерів навчає фахівців кластерів та допомагає новоствореним кластерам розвиватись.

Для успішного розвитку індустрії гостинності регіону та інтеграції її продуктів та послуг до світового ринку послуг, бажано створювати та розвивати регіональні кластери в такій послідовності:

- пошук зацікавлених сторін у розвитку індустрії гостинності регіону;
- проведення діалогу щодо організації роботи та формування кінцевого регіонального продукту чи послуги;
- створити план дій щодо розвитку кластеру індустрії гостинності;
- створення нових та удосконалення існуючих регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності;
- здійснення діалогу з органами місцевого самоврядування регіону щодо формування та розвитку кластерів індустрії гостинності;

- просування регіональних продуктів та послуг кластеру гостинності.

Зважаючи на проведені дослідження, пропонуємо змістовну структуру регіонального кластеру індустрії гостинності (рис. 3.9).

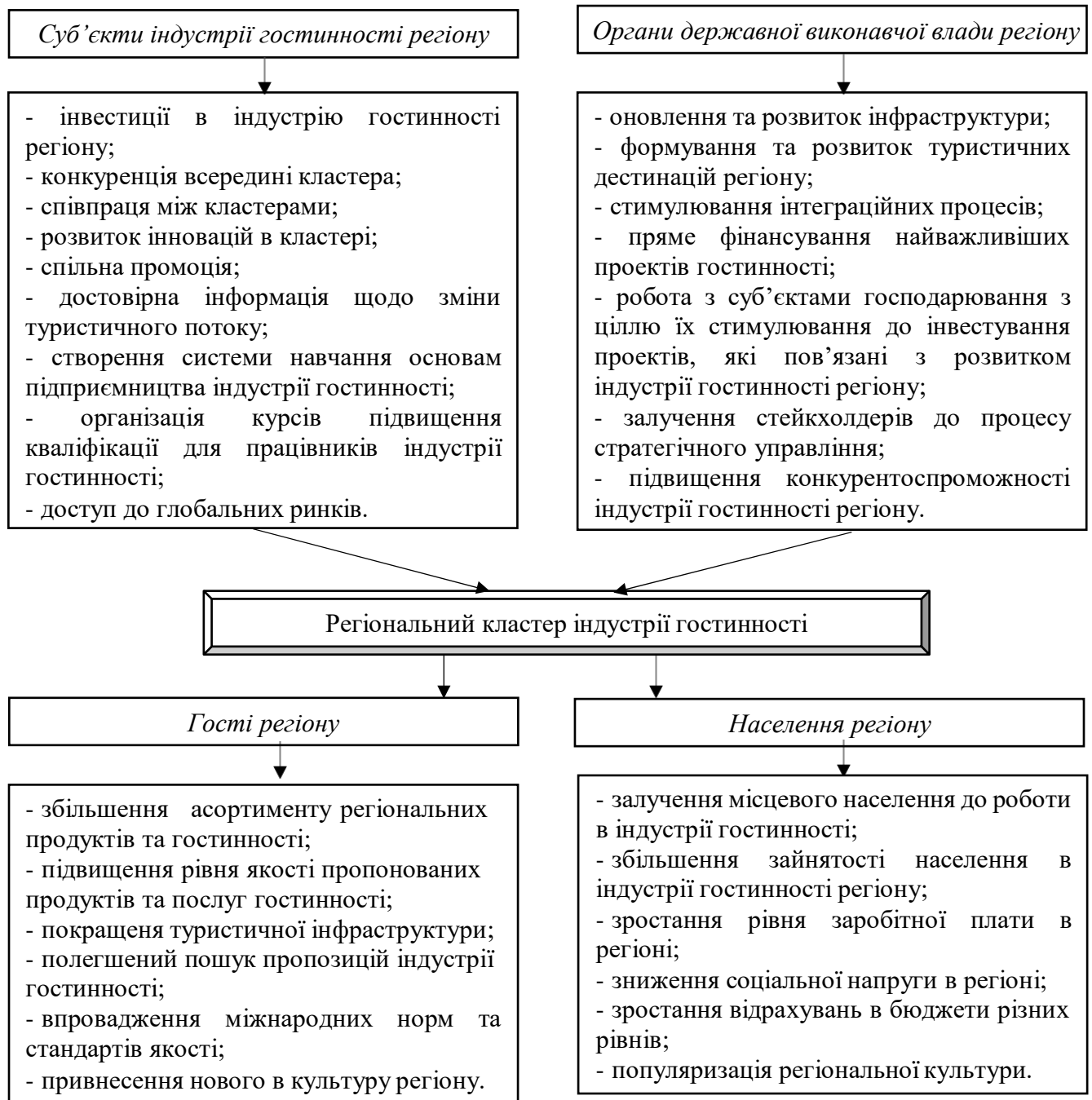

Рис. 3.9. Змістовна структура регіонального кластеру індустрії гостинності (сформовано автором).

Концепт уніфікованого порядку формування регіонального кластеру гостинності, який на основі чіткого алгоритму дій дає можливість поетапно сформувати інформаційну платформу потенційних учасників кластеру представлено на рис. 3.10.

Етапи	Зміст етапів	Результати
Підготовчий етап	Збір інформації	Сформована інформаційна платформа потенційних учасників кластеру
	Ідентифікація альтернатив	
	Формування структурного базису кластеру	
	Визначення пріоритетів кластеризації	
Аналітичний етап	Проведення інвентаризації основних фондів учасників, SWOT-аналізу	Визначені можливості та перспективи функціонування кластеру, а також можливі перешкоди та ризики
	Оцінювання потенціалу усіх учасників кластеру	
	Аналіз маркетингового внутрішнього і зовнішнього середовища індустрії	
	Виявлення переваг та усіх можливих ризиків кластерної взаємодії суб'єктів	
Етап формальностей	Формування системи інформаційного забезпечення та механізму економічної політики	Встановлені чіткі умови функціонування та правила дій суб'єктів (учасників регіонального кластеру індустрії гостинності)
	Маркетингові заходи	
	Встановлення послідовності робочих процедур взаємодії суб'єктів господарювання	
	Формування внутрішніх стандартів кластеру	
	Формування плану подальших дій	
Етап формування кластеру	Проведення організаційно-правової та психологічної підготовки учасників до інтеграції у кластері	Утворений регіональний кластер індустрії гостинності з учасниками, які володіють знаннями та вміннями формувати та надавати конкурентні продукти та послуги
	Формування стратегії та програм розвитку регіонального кластеру індустрії гостинності	
	Узгодження умов входження учасників у кластер та подальшої діяльності у ньому	
	Підготовка до укладання та підписання договорів	
Етап дій	Формування якісних регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності	Конкурентоспроможна індустрія гостинності регіону
	Інтеграція регіональних продуктів та послуг індустрії гостинності в глобальний ринок	
	Пошук подальших напрямів підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності	

Рис. 3.10. Уніфікований порядок формування регіонального кластеру індустрії гостинності (сформовано автором).

Розвиток регіональних кластерів індустрії гостинності, забезпечить формування комплексних туристичних продуктів та послуг високої якості, що посилить конкурентні переваги гостинності в регіонах України. Основними перевагами кластеризації на рівні регіону визначено:

- можливість спільного використання інфраструктури регіону;
- можливість здійснення спільного маркетингу;
- організація просування продукції та послуг учасників кластеру;
- розвиток та промоція регіональних брендів;
- участь у спільних освітньо-наукових заходах тощо.

Обґрунтуємо доцільність формування регіональних кластерів індустрії гостинності в контексті реалізації концепції сталого розвитку туризму. Дослідивши світовий досвід формування кластерів індустрії гостинності, доцільно визначити основні передумови зазначених процесів (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Передумови формування кластеру індустрії гостинності
для посилення конкурентних переваг регіону (систематизовано на основі [9, 12])

Фактори в регіоні	Наявні в регіоні умови
Наявність відповідних туристичних ресурсів	- історико-культурні, - природно-кліматичні, - івентивні, - соціо-економічні, - інфраструктурні тощо
Конкурентні переваги регіону	- доступність туристичних ресурсів, - розвиненість інфраструктури, - географічне розташування тощо
Концентрація суб'єктів індустрії гостинності	- малий та середній туристичний бізнес; - суб'єкти готельно-ресторанної сфери, - суб'єкти транспортного забезпечення, - суб'єкти анімаційної діяльності тощо
Наявність в регіоні суміжних індустрій	- транспортна система, - банківські установи, - заклади лікування тощо
Логістика	- географічна близькість, - наявність можливості для взаємодії
Наявність відповідних інституцій в регіоні	- діючі департаменти, управління, відділи з розвитку індустрії гостинності в регіоні, - стратегій та програм розвитку туризму в регіоні, - ініціативна група фахівців в регіоні

Зазначені фактори обумовлюють сталий розвиток індустрії гостинності в регіонах, а також сприяють підвищенню рівня інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності регіону. Індустрія гостинності є основою сталого розвитку регіонів та раціонального використання туристичних ресурсів для формування комплексних регіональних продуктів та послуг.

Ще одним етапом дослідження є визначення передумов формування та розвитку кластерів індустрії гостинності, що представлені на рис. 3.11. До таких передумов віднесемо: наявний значний потенціал туристичний потенціал, привітне населення та його гостинність в регіонах, наявність туристичних локацій та інфраструктури тощо.

Рис. 3.11. Передумови формування та розвитку кластерів гостинності в регіонах (систематизовано на основі [8, 9, 12]).

Регіони України, в яких не знищено інфраструктуру, мають свої унікальні ресурси та специфічні територіальні властивості, що можуть бути перевагою та сприяти розвитку індустрії гостинності та впливають на його конкурентоспроможність. Індустрія гостинності є мультиплікативним видом економічної діяльності, яка включає ряд видів економічної діяльності. Також, індустрія гостинності є категорією, що сприяє створенню значного спектру

продукції та послуг підвищенню рівня доходів, формуванню робочих місць, покращенню туристичної інфраструктури територій та посиленню соціально-економічного розвитку територій [125].

Формувати та розвивати кластери гостинності регіонів доцільно на основі чітко визначених принципів (рис 3.12).

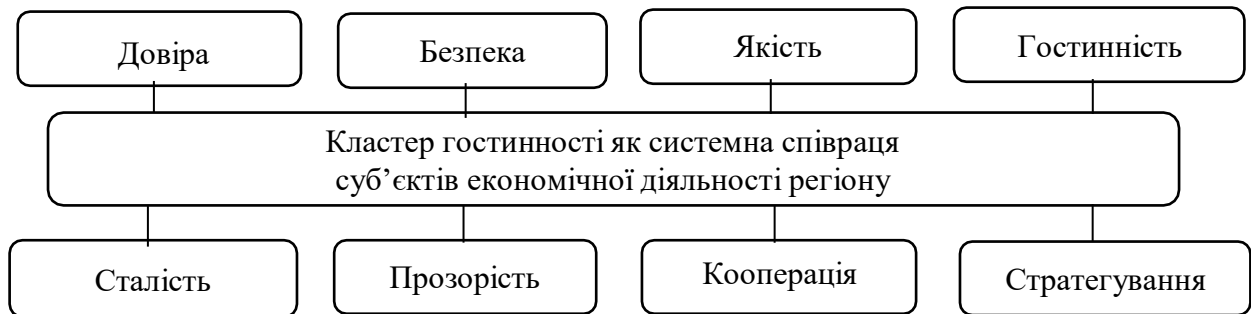

Рис. 3.12. Принципи формування та розвитку кластерів гостинності в регіоні.

На нашу думку, доцільно створювати та розвивати кластери гостинності на принципах співпраці та довіри між стейкхолдерами (учасниками кластеру), забезпечення якості та безпеки надання послуг гостинності, сталості та прозорості розвитку кластеру з метою забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, як основного принципу пропозиції послуг, а також стратегічного планування суб'єктами своєї діяльності.

Дослідження доводять, що розвиток кластерів гостинності в Україні недостатньо стимулюється та підтримується державою, що пов'язано з відсутністю дієвих національних політик та чітких програм кластерного розвитку регіонів. В країні до повномасштабного вторгнення росії в Україну діяли близько п'ятдесяти кластерів, з яких 16 % кластерів припадали на кластери аграрної сфери та 3 % – на кластери гостинності. Найбільша кількість кластерів в Україні функціонує в ІТ сфері [40]. Дослідження кластерів гостинності України доводить найбільшу їх кількість в аспекті сільського зеленого та екологічного туризму. Кластери сільського туризму в регіонах України мають різнобічне

спрямування. Основні спеціалізації кластерів сільського туризму представлено в таблиці 3.10 та.

Таблиця 3.10

Наявні спеціалізації кластерів туризму в Україні

Спеціалізація	Назва кластеру та його локалізація
Сільський туризм	«Кам'янець», Хмельницька область
Сільський туризм, спортивне рибальство	«Органічний», Житомирська область
Сільський і рекреаційний туризм	«Гоголівські місця Полтавщини», Полтавська область
Зелений туризм і органічне землеробство:	«Придунав'є», Одеська область
Зелений туризм	«Кластер зеленого туризму територіальних громад Кременчуцького району», Полтавська область
Агро-рекреаційний	«Коблево», Миколаївська область
Апітуризм	«Медове коло», Рівненська область
Агро-еколого-рекреаційний	«Фрумушика-Нова», Одеська область
Агро-екологічний	«Оберіг», Хмельницька область
Агро-туристичний	«Горбо Гори», Львівська область
Агро-еко-туристичний	«Кластер гостинна бойківська Долинщина», Івано-Франківська область

До основних проблемам формування та розвитку кластерів гостинності віднесемо [40]:

- неоднозначне трактування та змістовне наповнення поняття «кластер гостинності»;
- незначний рівень довіри між суб'єктами господарювання кластеру;
- низький рівень поінформованості та знань про переваги кластеризації;
- недосконалість вітчизняного законодавства щодо кластеризації;
- нестача кваліфікованих фахівців (кластерних менеджерів);
- недостатня підтримка держави процесів кластеризації;
- хаотичність та подекуди безсистемність створення кластерів (різні підходи тощо);
- низький рівень інтеграційних процесів щодо конкурентоспроможності продуктів та послуг гостинності;
- недостатня культура підприємництва та пасивність суб'єктів господарювання до кооперації.

Вважаємо за необхідне визначити системні ефекти, що відкриває діяльність у кластері гостинності. До таких ефектів віднесемо:

- запровадження концентрації економічної діяльності території, де сформовався та розвивається кластер;
- розширення ринку гостинності, інтеграція пропонованих продукції та послуг в нові сегменти ринку;
- ефективний розвиток взаємовідносин між учасниками кластеру сприяє підвищенню конкурентних переваг;
- формування нових ланцюгів доданої вартості;
- підвищення рівнів якості та конкурентоспроможності продукції та послуг гостинності регіону;
- стимулювання соціально-економічного зростання регіону.

Таким чином, забезпечити конкурентоспроможність індустрії гостинності регіонів України можна за умови кооперації суб'єктів господарювання [135, 176]. Дієвим інструментом соціально-економічного розвитку регіонів України є формування та розвиток кластерів гостинності, що дозволить збільшувати додану вартість регіональних продуктів та послуг гостинності, інтегрувати їх в інші сегменти ринку гостинності та стимулювати соціально-економічний розвиток регіонів.

З метою ефективного розвитку індустрії гостинності та інтеграції пропонованих продуктів та послуг до глобального ринку, доцільно створювати та розвивати кластери гостинності в такій послідовності:

- пошук стейкхолдерів розвитку гостинності регіону;
- ініціювання діалогу між суб'єктами щодо формування регіональних продуктів та послуг;
- створення плану дій щодо розвитку кластеру гостинності;
- створення нових та удосконалення існуючих регіональних продуктів та послуг гостинності;
- ведення діалогу з владою регіону щодо розвитку кластеру гостинності;

- інтеграція регіональних продуктів та послуг гостинності в глобальний ринок.

Таким чином, кластерна політика як інструмент забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів та посилення інтеграційних процесів є доволі ефективною. Розвиток кластерів гостинності в регіонах, дозволить сформувати комплексні регіональні продукти та послуги гостинності достатньої якості, що підвищить конкурентні переваги регіонів України. Основними перевагами створення кластерів гостинності на рівні регіону визначено:

- можливість спільного використання інфраструктури регіону;
- організація процесу просування створених учасниками кластеру регіональних продуктів та послуг;
- можливість здійснення спільного маркетингу;
- розвиток та промоція регіональних брендів;
- участь у спільних освітньо-наукових заходах тощо.

Розроблений концепт уніфікованого порядку формування регіонального кластеру гостинності, який на основі чіткого алгоритму дій дає можливість поетапно сформувати інформаційну платформу потенційних учасників кластеру; визначити можливості та перспективи функціонування кластеру, а також можливі перешкоди та ризики; встановити чіткі умови функціонування та правила дій суб'єктів (учасників регіонального кластеру гостинності); створити регіональний кластер гостинності з учасниками, які володіють знаннями та вміннями формувати та надавати конкурентні продукти та послуги; сформувати конкурентоспроможну індустрію гостинності регіону.

Висновки до третього розділу

1. Запропоновано концепцію забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону розглядати як чітко продуманий задум у вигляді цілісної системи засобів, положень та установок досягнення цілей щодо забезпечення умов підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону на засадах сталості та інтеграції суб'єктів ринку індустрії гостинності. В основі сформованої концепції покладено збалансований розвиток територій, що дає змогу впроваджувати кращі світові практики сталого туризму регіонів, забезпечить фінансову, нормативну та технічну підтримку; стимулювати інтеграційні процеси через міжнародну співпрацю, дозволяє раціонально використовувати туристично-рекреаційний потенціал регіонів зменшувати та зберігати і примножувати природну та культурну спадщину регіонів.

2. Систематизовано інституційно-організаційні передумови формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, як один з основних інструментів досягнення успіху досліджуваних процесів, у вигляді міжнародних документів, законодавства України, регіональних нормативних документів індустрії гостинності, а також кращих світових практик щодо стандартизації, сертифікації, категоризації та нормування досліджуваних процесів.

3. Визначено, що обов'язковою умовою ефективного розвитку сучасної індустрії гостинності є узгодженість стратегічних рішень на усіх ієрархічних рівнях, з цією метою побудовано ієрархію стратегічних зв'язків індустрії гостинності де виділено чотири основні рівні: глобальний або міжнародний, національний, регіональний та місцевий або локальний. Обґрунтовано, що нормативні документи повинні включати зрозумілу та конкретну інформацію, нормативно-правові документи державного регулювання гостинності повинні враховувати інтереси усіх стейкхолдерів (суб'єктів господарювання, підприємств і суміжних галузей), які діють на ринку. Програми розвитку

територій, регіональні стратегії та інші нормативні документи розвитку досліджуваної індустрії повинні відповідати міжнародним стандартам, нормам та правилам, а також базуватись на інтересах бізнесу регіону (малого та середнього), враховувати цілі національних стратегічних рішень. Крім того, стратегічні рішення на рівні локальних суб'єктів діяльності повинні враховувати інтереси держави та потребу у охороні й відтворенні історико-культурних та природних ресурсів регіону, державну та регіональну концепцію позиціонування на ринку.

4. Обґрунтовано процес формування стратегічних інтеграційних позицій регіонів як сукупність етапів, що відображає логіку формування алгоритму дій через визначення структурних елементів, що забезпечують формування дієвого інструментарію щодо досягнення концептуальної мети. Алгоритм вибору стратегічних інтеграційних позицій регіонів повинен мати комплексний та системний характер, а також усі стратегічні елементи інтеграційних процесів регіону мають бути взаємоузгоджені та цілеспрямовані на досягнення стратегічної мети – визначення ефективної, оптимальної стратегії, яка спроможна забезпечити реалізацію цільових пріоритетів та стратегічних орієнтирів запропонованої концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону.

5. Побудовано матрицю вибору типу стратегій для визначених груп регіонів, яка дозволяє забезпечити ефективне управління індустрією гостинності в регіоні, застосовуючи систему функцій, принципів, інструментів і методів забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону з урахуванням впливу сучасних факторів. Запропонована матриця є адаптивною, спроможною модифікувати свою структуру індустрії гостинності в регіоні за рахунок утворення нових елементів (об'єднань суб'єктів гостинності), поява яких обумовлені спектром визначених цільових завдань. Для регіонів-лідерів запропоновано застосовувати стратегію утримання лідерства в конкурентоспроможності індустрії гостинності шляхом постійного підвищення конкурентних переваг досліджуваних процесів; для регіонів-середняків – стратегію зростання конкурентних переваг індустрії

гостинності, що дозволить зазначеним регіонам у короткостроковій перспективі наблизитися до регіонів-лідерів за конкурентоспроможністю індустрії гостинності регіонів; для регіонів-аутсайдерів – стратегію активізації процесів підвищення рівня конкурентоспроможності індустрії гостинності, зміст якої передбачає формування комплексу заходів, які можуть стимулювати суб'єкти індустрії гостинності регіону інтегруватись у вищі ієрархічні ринки.

6. Обґрунтовано, для забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону застосування стратегій інтеграційного розвитку, які визначають процес формування довгострокових цілей забезпечення конкурентоспроможності досліджуваних процесів, систему способів, методів та механізмів їх досягнення; окреслюють перспективи інтеграційного розвитку суб'єктів регіону в межах економічно обґрунтованих дій, що враховують зміни зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей розвитку індустрії гостинності. Зміст інтеграційної стратегії зумовлює наявність у кожного суб'єкта індустрії гостинності власного бачення траєкторії розвитку об'єднань гостинності в цілому (кластери, альянси, спілки, асоціації тощо) та стратегічних і поточних цілей окремих учасників об'єднань, з доцільністю узгодження такого бачення в межах інтеграційної взаємодії.

7. Визначено та систематизовано стратегічні та програмні документи, що мають найбільше значення в питаннях забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Аналіз регіональних програм, на предмет допущених помилок засвідчив такі основні недоліки: обмежене залучення широкого кола стейкхолдерів розвитку гостинності регіону; широкий спектр пріоритетів та завдань в регіональних програмах; необґрунтовані часові межі виконання завдань регіонального розвитку індустрії гостинності; вибір цілей розвитку територій обґрунтований не логікою, а іншими інтересами, часто політичними; недостатнє врахування динамічних, часто деструктивних факторів впливу на розвиток гостинності в регіонах; впровадження «чужих» елементів та копіювання цільових пріоритетів розвинутих регіонів без акцентування уваги на

регіональну специфіку; відсутність чіткого аналізу регіонального ресурсного потенціалу та активів індустрії гостинності.

8. Запропоновано збільшити кількість центрів туристичної інформації в регіонах України, а також розвивати регіональні організації з менеджменту та маркетингу дестинацій, які доцільно засновувати на основі співпраці та партнерства місцевих органів самоврядування, суб'єктів господарювання індустрії гостинності, організацій та об'єктів інфраструктури і сфери послуг, асоціацій і громадських організацій, зацікавлених сторін у посиленні конкурентних переваг регіону. Створення та розвиток зазначених регіональних структур пропонується здійснювати базуючись на взаємодії з місцевими органами самоврядування.

9. При формуванні та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону доцільно зважати на визначені пріоритети, які базуються на сучасних принципах інтеграції та трансформації досліджуваних процесів, які допоможуть зменшити наслідки деструктивних факторів, попередити небезпеки, збільшити попит на регіональні продукти гостинності, передбачити потреби потенційних споживачів продукції та послуг індустрії гостинності, формувати на цій основі комплексні пропозиції та популяризувати їх. До таких пріоритетів віднесено: безпеку, сталий розвиток, кооперацію стейкхолдерів, популяризацію локальних брендів та регіональних цінностей, організація управління дестинацією, цифровізацію та інтерактивність, інклюзивність та доступність, усвідомленість стратегічної мети.

10. Доведено, що результатом підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону є можливість інтегруватись до глобального туристичного ринку. Кластерна політика як інструмент інтеграції індустрії гостинності в світовий туристичний ринок набула розвитку майже в усіх країнах світу. Пропонуємо кластер індустрії гостинності трактувати, як добровільне об'єднання стейкхолдерів для формування якісних регіональних продуктів та послуг за рахунок кооперації малого та середнього бізнесу регіону, а також створення туристичних дестинацій в регіонах.

11. Побудовано уніфікований порядок формування регіонального кластеру індустрії гостинності, який на основі чіткого алгоритму дій дає можливість поетапно сформувати інформаційну платформу потенційних учасників кластеру; визначити можливості та перспективи функціонування кластеру, а також можливі перешкоди та ризики; встановити чіткі умови функціонування та правила дій суб'єктів (учасників регіонального кластеру індустрії гостинності); створити регіональний кластер індустрії гостинності з учасниками, які володіють знаннями та вміннями формувати та надавати конкурентні продукти та послуги; сформувати конкурентоспроможну індустрію гостинності регіону.

Одержані результати дослідження, що представлені в розділі 3, опубліковано в працях автора [202, 204, 205, 206, 208, 209, 212, 217].

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено пошук шляхів вирішення наукового завдання – розробка теоретико-методичних положень та науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. На основі отриманих результатів дослідження сформульовано такі висновки:

На основі системного аналізу наукових підходів до дослідження процесів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності узагальнено наукові аспекти визначення категорій «індустрія гостинності», «конкурентоспроможність» та запропоновано авторське бачення дефініції «конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону», як визнану ринком сформовану і реалізовану комплексну систему розвитку гостинності регіону, що характеризується спроможністю суб'єктів господарювання формувати унікальні регіональні продукти та послуги високої якості, які можуть бути інтегровані у інші ринки вищих рівнів.

У роботі розроблено підхід до визначення та систематизації факторів впливу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні, який, на відміну від існуючих, дозволяє систематизувати їх за такими видами: попиту та поведінки споживачів (особистісні, психологічні, соціокультурні, ситуаційного впливу та маркетингові); деструктивного впливу на конкурентоспроможність індустрії гостинності регіону (безпекові, організаційно-економічні, адміністративні, техніко-економічні, демографічні, соціальні, регіональні); специфіки надання послуг індустрії гостинності (економічні, модернізаційні, інфраструктурні, інноваційні, інтелектуально-кадрові, безпекові, політичні та законодавчі); передумов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні (економічні, політичні, інституційні, соціально-культурні, психологічні), що дозволить, на основі застосування діаграми причинно-наслідкових зв'язків, визначити основні перешкоди забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні та запропонувати шляхи вирішення зазначених проблем.

Досліджено світовий досвід забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. На підставі критичного аналізу виділено основні характеристики конкурентоспроможності регіонів до яких віднесено: фактори конкурентоспроможності інфраструктура регіону; процес формування конкурентних переваг бізнесу гостинності в регіоні; наявні конкурентні переваги у вигляді продуктивності економіки; управління конкурентоспроможністю регіону, що виражається в ефективному управлінні. Основними інструментами забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів у світовій практиці є нові форми співробітництва суб'єктів, інтеграційні процеси, а також програмні та стратегічні політики.

Розроблено методичний підхід до аналізу та оцінки конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, який дозволяє оцінити ресурсні, інституційні, геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та її конкурентні переваги у економічній, соціальній та екологічній сферах, і на цій основі – розрахувати інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності.

Проведено аналіз та оцінку конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави в розрізі умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності та її конкурентних переваг у соціальній, економічній та екологічній сферах. Здійснено діагностику конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави. Розраховано інтегральний індекс умов забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави, інтегральний індекс конкурентних переваг індустрії гостинності регіонів держави, інтегральний індекс конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів держави.

Систематизовано інституційно-організаційні передумови формування та реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, як один з основних інструментів досягнення успіху досліджуваних процесів, у вигляді міжнародних документів, законодавства України, регіональних нормативних документів індустрії гостинності, а також

кращих світових практик щодо стандартизації, сертифікації, категоризації та нормування досліджуваних процесів.

Обґрунтовано концептуальний підхід до вдосконалення системи забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, теоретико-методологічна платформа якого ґрунтується на комплексі конститутивних елементів (мета, предмет, об'єкт, суб'єкти, специфічні принципи), враховує стримуючі фактори, мотиваційні важелі, цільові завдання та передбачає пріоритетний розвиток визначених видів господарської діяльності регіону, що забезпечить формування нових типів об'єднань суб'єктів гостинності, диверсифікацію регіональних продуктів та послуг, інтеграцію індустрії гостинності до глобального ринку, стійкість та перманентність сталого розвитку регіонів.

Визначено й охарактеризовано ієрархічну платформу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності, побудовану на основі врахування узгодженості стратегічних рішень на усіх ієрархічних рівнях. Запропонована платформа окреслює характер взаємодії стейкхолдерів індустрії гостинності на чотирьох основних рівнях – глобальному, національному, регіональному та локальному та передбачає гармонізацію нормативно-правового забезпечення, а також дозволяє визначати особливості взаємодії суб'єктів індустрії гостинності та характер їх залучення до формування комплексних регіональних продуктів та послуг.

Обґрунтовано процес формування стратегічних інтеграційних позицій регіонів як сукупність етапів, що відображає логіку формування алгоритму дій через визначення структурних елементів, що забезпечують формування дієвого інструментарію щодо досягнення концептуальної мети. Побудовано матрицю вибору типу стратегій для визначених груп регіонів, яка дозволяє забезпечити ефективне управління індустрією гостинності в регіоні, застосовуючи систему функцій, принципів, інструментів і методів забезпечення конкурентоспроможності гостинності регіону з урахуванням впливу сучасних факторів. Запропонована матриця є адаптивною, спроможною модифікувати

свою структуру індустрії гостинності в регіоні за рахунок утворення нових елементів, поява яких обумовленна спектром визначених цільових завдань.

Визначено пріоритети формуванні та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону до яких віднесено: безпеку, сталий розвиток, кооперацію стейкхолдерів, популяризацію локальних брендів та регіональних цінностей, організація управління дестинацією, цифровізацію та інтерактивність, доступність, усвідомленість стратегічної мети.

Визначено кластерну політику як інструмент інтеграції індустрії гостинності в глобальний туристичний ринок. Кластер індустрії гостинності запропоновано трактувати як добровільне об'єднання стейкхолдерів для формування якісних регіональних продуктів та послуг за рахунок кооперації малого та середнього бізнесу регіону, а також створення туристичних дестинацій в регіонах. Побудовано уніфікований порядок формування регіонального кластеру індустрії гостинності, який на основі чіткого алгоритму дій дає можливість поетапно сформувати інформаційну платформу потенційних учасників кластеру; визначити можливості та перспективи функціонування кластеру, а також можливі перешкоди та ризики; встановити чіткі умови функціонування та правила дій; створити регіональний кластер індустрії гостинності з учасниками, які володіють знаннями та вміннями формувати та надавати конкурентні продукти та послуги; сформувати конкурентоспроможну індустрію гостинності регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голод А.П., Гончаренко М.Ф., Никига О.В., Євдощенко О.В. (2020). Інноваційні засади сталого розвитку етно-гастрономічного туризму в регіоні. Менеджер. *Вісник Донецького державного університету управління*. Серія Економіка. 4(89). С. 40-47.
2. Горіна Г.О., Борблік К.Е. (2019). Механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг. *Торгівля і ринок України*. Кривий Ріг. №1 (45). С. 137–147. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1647/1/Gorina_Borblik_2_Mekhanizmu_zabezpechennia.pdf
3. Горіна Г.О., Борблік К.Е. (2019). Імперативи реалізації стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського*. Серія: Економічні науки. Кривий Ріг. №71 С. 75-83. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1846/1/Gorina_Borblik_2_Imperatyvy_realizatsii.pdf
4. Ткаченко Т. І. (2012). Конкурентоспроможність в туризмі як провідний напрям сталого розвитку. *Науково-інформаційний вісник Академії наук вищої освіти України*. № 2(79). С. 96-104.
5. Ткаченко Т. І. (2009). Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. 2-ге вид., випр. та доповн. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 463 с.
6. Чепурда Л.М. (2015). Концептуальні основи використання туристичних ресурсів на засадах сталого розвитку. *Економічний форум*. № 2. С. 155- 160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_2_27
7. Гавура В.О. Алгоритм кластеризації економіки регіону (на прикладі Волинської області) URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1161>
8. Гапак Н. М., Слава С. С. (2015). Кластеризація субрегіонів за активністю підтримки пріоритетних видів економічної діяльності : емпірична модель на

прикладі Закарпатської області. *Регіональна економіка*. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». № 2. С. 37-43.

9. Грабовенська С. П. (2015). Впровадження туристичних кластерів як рушійної сили підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг. *Молодь і ринок*. № 5. С. 80-87.

10. Грабовенська С. П. (2016). Аналіз стратегій управління конкурентоспроможністю туристичних послуг. Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: X Міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 квітня 2016 р. Житомир. : ЖФ КІБІТ. С. 40-42.

11. Гоблик В.В., Папп В.В. (2013). Формування транскордонних транспортнологістичних кластерів як пріоритетний напрям розвитку прикордонних регіонів України. *Економічний форум*. № 4. С. 55-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2013_4_12

12. Ільчук В. П., Хоменко І.О., Лисенко І.В. (2013). Кластерна стратегія розвитку економіки регіону: монографія. Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет. – 367 с.

13. Лютак О.М., Романчук Д.Л. (2013). Туристичний продукт як основний елемент забезпечення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного кластера. *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. Вип. 10 (2). С. 141–150. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(2\)_20/pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(2)_20/pdf)

14. Матьовка Т. В. (2015). Передумови формування регіональних плодоягідних та виноградних кластерів у провідних секторах агропромислового комплексу України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Вип. 12. Одеса. С. 138-142. (Серія «Економіка і менеджмент»).

15. Мікула Н. А. Пріоритети створення інноваційно-інвестиційних транскордонних кластерів та промислових зон у західних регіонах України : аналітична записка до Адміністрації Президента України URL: <http://www.niss.lviv.ua/file/2011/03/173222.pdf>

16. Окенюк, К.І. (2011). Кластерна модель нарощення стратегічного потенціалу регіону. *Економічний форум*, 2, 24-32
17. Ортіна Г. В. (2014). Кластеризація як напрям реалізації антикризової стратегії розвитку регіонального сектора економіки. *Економічний нобелівський вісник*. Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. № 1 (7). С. 337-342.
18. Антонюк Л. Л. (2004). Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації. Монографія, К.: КНЕУ
19. Baula O.V., Liulak O.M., Cherpurda L.M., Cherpurda A.M., Zelinska O.M. Financial levels and consequences implementation of world experience of business activity in domestic tourism. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Університет банківської справи. 4, №35 (2020). С. 476-485.
20. Лютак О.М. (2016). Особливості формування глобальних ланцюгів доданої вартості у туристичній сфері. *Вчені записки: зб. наук. пр. Київ: КНЕУ*. № 17. С. 213-222. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/22848>.
21. Дудченко Н.О., Любіцева О.О. (2020). Аналіз динаміки глобального індексу конкурентоспроможності сфери туризму в Україні. *Specialized and multidisciplinary scientific researches*. № 11. С. 36–38.
22. Заячківська Г.А. (2015). Ринок міжнародних туристичних послуг: конструювання категорії та класифікація. *Інноваційна економіка*. № 1. С. 153-157
23. Полковниченко С. О., Мурай А. О. (2018). Оцінка конкурентоспроможності України на європейському ринку туристичних послуг. *Ефективна економіка*. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/114.pdf (дата звернення: 03.03.2022).
24. Lukianenko D., Poruchnik A., Stoliarchuk Y., Liutak O. (2019). Globalization of the tourism industry: scales, levels and institutional formats. *Problems and Perspectives in Management*. 17(2), P. 563-574. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17\(2\).2019.44](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17(2).2019.44)

25. Смирнов І.Г. (2015). Визначення рівня конкурентоспроможності країн світу в туризмі: сучасні підходи. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки. №5-6 (82-83). С.37-49.

26. Юхновська Ю. О. (2019). Вплив глобалізації та євроінтеграції на туристичну галузь України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород. Вип. 23. 2019. С. 147-152.

27. Штулер І.Ю. (2022). Особливості розвитку індустрії гостинності в умовах євроінтеграційного вектору України. *Актуальні проблеми економіки*. № 1. 79-86.

28. Босовська М.В. (2015). Інтеграційні процеси в туризмі: монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 832 с.

29. Божидай І.І. (2016). Дефініція поняття «конкурентна стратегія» та її місце в управлінській ієрархії стратегій. *Траєкторія науки*. № 1(6). URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/30> (дата звернення: 20 вересня 2019 р.).

30. Войнова Є.І. (2018). Глобальна конкурентоспроможність країни: обґрунтування категорії, типи, фактори та наслідки. *Економіка і суспільство*. № 16. С. 36-45.

31. Волошенко В. (2014). Механізми державного управління конкурентоспроможністю туристичної галузі в сучасній Україні. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. Вип.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_1_6.

32. Гузар У. Є., Голод А. П., Паска М. З., Феленчак Ю. Б., Федоришина Л. М. (2022) Становлення індустрії гостинності як чинника підвищення конкурентоспроможності національної економіки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Том 3 (44) DOI: 10.55643/fcaptr.3.44.2022.3596

33. Дубенюк Я. А. (2007). Оцінка конкурентоспроможності туристичної галузі України. *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения*

иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. тр. Донецкий национальный университет. Ч. II. С. 754-761

34. Ніколайчук О. А. (2021). Тренди розвитку вітчизняної індустрії гостинності в умовах Covid-19. *Вісник ХНУ ім. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Випуск 13.*

35. Капліна Т.В., Капліна А.С. (2021). Індустрія гостинності України: тенденції розвитку. *Збірник наукових праць Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. № 27. С. 116-127. URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/index>.*

36. Скрипник Н.Є. Хайрутдінов Е.О. (2016). Конкурентоспроможність національної економіки: сутність і сучасні підходи до тлумачення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. № 16. Ч. 4. С. 34–38.*

37. Штулер І.Ю. (2023). Державне та регіональне інвестування в розвиток конкурентоспроможності індустрії гостинності (інфраструктурний аспект). *Актуальні проблеми економіки. № 2. С. 14-21*

38. Шикіна О.В. (2017). Індекс туристичної конкурентоспроможності як показник туристичного потенціалу України. *Вісник Хмельницького національного університету. № 2. Т. 2. С. 275–279.*

39. Голод А. П., Іжевська О. П., Коркуна О. І. (2019). Кластерна модель розвитку індустрії гостинності регіону. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 4(21). С. 375-380.*

40. Горіна Г.О. (2019). Ієрархічна кластеризація регіональних ринків готельних послуг України за інфраструктурними складовими. *Інвестиції: практика та досвід. Дніпро. №23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2019/3.pdf*

41. Ковальська Л. Л. (2007). Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення. Монографія. Луцьк: Надстир'я 419 с.

42. Макаренко М. В. Методологічні принципи управління конкурентоспроможним регіональним розвитком. *Актуальні проблеми*

економіки: наук. економічний журнал. Національна академія управління. 2011. № 11. С. 182–188.

43. Nezdoyminov S., Baldzhy M., Kniazhkovska H. (2021). Regional measurement of the hotel sector development of a tourist destination (on the example of Odessa region, Ukraine). *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 30 (2), 344-354.

44. Паламарчук О. М. Сутність та формування організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. *Економічний вісник університету: зб. наук. праць учених та аспірантів. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*. 2011. № 17/2. С. 333–342.

45. Погоріляк О. О. (2015). Стратегічний підхід у підвищенні конкурентоспроможності готелів Закарпаття. *Матеріали III міжвузівської студентсько-аспірантської наук.-практ. конф. «Стан та перспективи розвитку індустрії гостинності в сучасних умовах: економічні та фінансові аспекти»*, березень 2015 р., Львів, 63–64.

46. Балабанова, Л. В., & Холод, В. В. (2006). *Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід*. Монографія, Донецьк: Дон ДУЕТ.

47. Гудзинський О. Д., Судомир С. М., Гуренко Т. О. *Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): [монографія]*. ІПК ДСЗУ. К., 2010. 212 с.

48. Дубик В.Я., Осідач О.Б. (2016). *Маркетинговий підхід до аналізу конкурентоспроможності вітчизняних підприємств туристичного бізнесу в умовах євроінтеграції*. Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 26.2. С.64-69

49. Лупич О.О. (2017). *Формування конкурентоспроможного готельного господарства регіону*. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. 285 с. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/14429>

50. Степанцова Ю.М. (2016). Стабільний рівень конкурентоспроможності підприємства як базовий аспект його ефективної діяльності. *Наука й економіка*. № 1. С. 53–56.

51. Співак С.М. (2016). Системний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. *Матеріали ХІХ наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя*. С. 267–268

52. Труніна І.М., Сущенко О.А., Ліхоновська Г.С. (2017). Конкурентоспроможність підприємницької діяльності (туристична галузь): підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Кременчук: вид-во ПП Щербатих О. В. 268 с.

53. Шарко В.В. (2015). Конкурентоспроможність підприємства: методи оцінки, стратегії підвищення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. № 2(4). С. 120–126.

54. Босовська М.В. (2015) Інтеграційні процеси в туризмі: монографія К.: Київський національний торгово-економічний університет, 832 с.

55. Вахович І.М., Матвійчук Л.Ю, Смаль Б.А. (2021). Розвиток індустрії гостинності в сучасних умовах: тенденції та заходи посилення конкурентних переваг. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 6(41), 494–502.

56. Горіна Г.О. (2017) Розвиток ринку туристичних послуг України в умовах просторової поляризації: дис...д.е.н. за спеціальністю 08.00.03 економіка та управління національним господарством. Дніпро: Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», 493 с.

57. Горіна Г.О. Діагностика інфраструктури регіональних ринків готельних послуг України. *Ефективна економіка*. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/10.pdf

58. Дащук Ю.Є. (2023) Напрямки дослідження конкурентоспроможності туристичних дестинацій. *Економічний форум*. 1(2).

59. Дащук Ю.Є. (2023) Конкуентоспроможність індустрії гостинності: стан, перспективи, рішення. *Товарознавчий вісник*, 1(16), 263-273
60. Забалдіна Ю. Б. (2006). Економічна діагностика та прогнозування розвитку регіонального ринку туристичних послуг : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. геогр. н. К. URL: http://tourlib.net/aref_tourism/zabaldina.htm.
61. Турський І., Ковальська Л. Підприємництво в сфері торгівлі регіону: сутність та значення в сучасних умовах. Економічний форум. *Науковий журнал*. №2. 2022. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/issue/view/36/42 .
62. Liutak, O., & Baula, O. (2020). The development applied aspects of Ukraine's tourist industry in the globalization conditions. *European Journal of Management Issues*, 28(3), 92-100.
63. Нездоймінов С.Г. (2020). Екологізація підприємств готельного господарства регіону як фактор інноваційного розвитку. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія. За ред. проф. Хлобистова Є. В. Київ: НТУУ Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. С.232-242
64. Nezdouminov S.G. (2020). Ecologization of the Hotel Business in Ukraine. *International Journal of Ecology & Development*. 35 (1). 106-118. URL: <http://surl.li/fvoyx> (Web of Science)
65. Шубалий О. М., Книш В.А. (2012). Особливості розвитку туристичної сфери в Західному регіоні України. *Економічний форум: наук. журнал*. № 3/2012. Луцьк : ЛНТУ, 2012. С. 242-251.
66. Shtuler I.Y. (2019). Institutional preconditions forming competitiveness model of the national economy. *International Journal of Advance Researches. Special Issue # 2 (3): Problems of Raising up a New Generation in the Vision of Modern Scientists*. p.14-25. URL: [Global Academics \(i-journal.org\)](http://GlobalAcademics.org)
67. Шитікова Т.В., Мілашовська О.І. (2018). Стратегії розвитку сфери гостинності. Економічний форум. № 2. С. 119-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2018_2_19.

68. Кривешко О. В. (2020). Оцінка вагомості конкурентних переваг. Ефективна економіка. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/66.pdf (дата звернення 03.05.2022)
69. Мартієнко А. І., Дишкантюк О. В. (2017). Сутність гостинності як економічної категорії. Економіка: реалії часу. № 2(30). С. 72–78.
70. Пандяк І. (2016). Феномен індустрії гостинності: дефініція поняття, основні підходи, структура. Вісник Львівського університету. Серія географічна. Випуск 50. С. 276–285.
71. Пандяк І.Г. (2017). Місце та особливості сфери гостинності в туристичній індустрії. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Географія». № 2. С. 81-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2017_2_14.
72. Аветісова Д.С. (2009). Проблема диференціації лексики індустрії гостинності в англійській та українській мовах. Держава та регіони: Серія 176 «Гуманітарні науки». № 1-2. С. 111-115. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dtr_gn/2009_1-2/index.html.
73. Миронов Ю.Б., Свидрук І.І. (2016). Туризм як чинник економічного розвитку країни. Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 26.6. С. 255–262.
74. Котлер Ф. Основи маркетингу. https://infotour.in.ua/kotler_tourism.htm
75. Баранов А. (2011). Особливості визначення рівня конкуренції на страховому ринку України. Ринок цінних паперів України. №11-12. С.65-69.
76. Мальська М. П., Паньків Н.М., Ховалко А.Б. (2018). Світовий досвід розвитку туризму: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 243 с.
77. Уокер Дж.Р. (2012). Введення в гостинність, 464.
78. Стратегічний підхід в управлінні конкурентоспроможністю підприємства. Вісник Донецького національного університету. 2012. №1. С. 177-181. <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/25102/1.pdf>
79. Фролова В. Ю. (2013). Системний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. Вісник Бердянського університету

менеджменту і бізнесу. № 2. С. 98-102. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2013_2_20

80. Харрингтон Х. Дж., Харрингтон Дж. С. Бенчмаркінг, 2004. 176 с.

81. Фатхутдинов Р. (2005). Конкурентоспроможність. Монографія.: Економіка. 608 с.

82. Портер М. (1993). Международная конкуренция. 896 с.

83. Гудзинський О. Д., Судомир С. М., Гуренко Т. О. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): [монографія]. ІПК ДСЗУ. К., 2010. 212 с.

84. Андріанова В.В., Трапезнікова, К.А. (2012). Персонал як фактор формування конкурентоспроможності підприємства. Культура народів Причорномор'я. № 227. С. 7-10

85. Кобиляцький Л.С. (2003). Управління конкурентоспроможністю. К.: Зовнішня торгівля, 2003. 304 с

86. Роминуха А.Л., Горіна Г.О., Халілова-Чуваєва Ю.О. Ніколайчук О.А., Приймак Н.С. (2021). Організація безпеки діяльності готелю, як фактор підвищення його конкурентоспроможності. *Торгівля і ринок України*. Кривий Ріг. №2 (50). С. 84-92.

87. Горіна Г. О., Чернега О. Б., Богатирьова Г. А. (2021). Формування моделі інфраструктурного забезпечення туристичної галузі (на прикладі Донецького економічного регіону). *Торгівля і ринок України*. Кривий Ріг. №2 (50). С. 69-77.

88. Кулиняк І.Я., Коpecь Г.Р. (2017). Метод аналізу ієрархій як інструмент оцінювання рівня інноваційної активності регіонів Західної України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми економіки та управління. Львів: Видавництво Львівської політехніки. № 873. С. 60-71. URL:
<http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2018/mar/9648/ilovepdfcom-60-71.pdf>.

89. Мельниченко О. А., Шведун В. О. (2017). Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ. 153 с.
90. Гончаренко М. В. (2014). Сутність фінансового механізму реалізації стратегії сталого розвитку території. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1. С. 59-66. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2014_1_9.
91. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д-ра техн. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.
92. Мировой атлас данных. URL: <https://knoema.ru/atlas/Соединенные-Штаты-Америки/topics/Туризм> (дата звернення: 22 вересня 2019 р)
93. Бочан І. О. (2020) Шляхи забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в умовах глобалізації: колективна монографія. Львів : Галицька Видавнича Спілка. 236 с.
94. Степаненко Н.О. (2017). Розвиток туристичної діяльності України в умовах євроінтеграції. *Міжнародні відносини*. Серія «Економічні науки». №10. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3107 (дата звернення: 03.03.2022).
95. Каплан, Ф., & Акташ, А. (2015). Аналіз залежностей між прибутками від туризму та економічним зростанням на прикладі окремих середземноморських країн. *Актуальні проблеми економіки*, 3, 33–42.
96. Грищенко І. Формування конкурентного середовища на ринку послуг України. *Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту*. 2007. № 5. С. 163-166
97. Мілашовська О.І., Головка О.М. (2017). Проблеми розвитку інфраструктури гостинності в малих містах. Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Мукачєво, 17- 18 травня 2017 р.). Мукачєво: РВВ МДУ. С. 364-366.

98. Лужанська Т.Ю. (2015). Особливості професійної діяльності у сфері туризму та гостинності. Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів. У 2 томах: збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мукачево, 14-15 травня 2015 р.). Мукачево: Карпатська вежа. Том 1. С.40-42.

99. The IMD World Competitiveness Center (2012). The IMD World Competitiveness Yearbook. Retrieved from <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>

100. Рябев А.А. Формування складових стратегії розвитку туризму в регіонах України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ. 2018.

101. Поворознюк І.М., Слатвінська Л.А., Бербец Т.М. Формування конкурентоспроможності готельних послуг регіону. *Економічні горизонти*. 2018. №3(6). С.107–120. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/156320/162491>.

102. Кондратенко Н.О., Оболенцева Л.В. Методичний підхід до оцінки рівня конкурентоспроможності готельного господарства регіону. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8221/1/NZ_ek_Vyp_16%2844%29.pdf#page=108.

103. Донець А.А. Методичний підхід до діагностики конкурентоспроможності готельних підприємств. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. № 1 (16). URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2014/1/7.pdf>.

104. Остапенко Я.О. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Електронне наукове фахове видання. Випуск 8. 2015. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/256.pdf>.

105. Мархонос С.М., Турло Н.П. (2017). Аналіз сучасного стану та фінансове забезпечення розвитку готельного господарства України. *Науковий*

вісник Ужгородського національного університету. Випуск 14. Ч.2. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>.

106. Чебан Т.М., Зайцева О.І. (2021). Методика оцінки рівня фінансової безпеки підприємств готельної індустрії. *Вісник Хмельницького національного університету*. №2. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/08/2021-2-en-34.pdf>.

107. Лохман Н.В. (2021). Розвиток індустрії гостинності: сучасний погляд. Монографія. Кривий Ріг. ДонНУЕТ. 170 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/2260/1/Lokhman_monograph_2021.pdf

108. Обозна А.О., Шабельник Н.М., Плахотний В.С. (2018). Оцінка стану готельного бізнесу та індустрії туризму: регіональний аспект. *Причорноморські економічні студії*. Економічний журнал. Випуск 30-1. 2018. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_1_2018/37.pdf.

109. Бортник Л.В. Методика оцінки конкурентоспроможності готельних підприємств. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/>.

110. Герасимчук З. В., Кондіус І. С. (2010). Теоретичні та прикладні засади прогнозування стійкого розвитку регіону. Монографія. Луцьк. Надстир'я. 2010.

111. Герасимчук З. В., Куцай Н. С. (2011) Організаційно-економічний механізм становлення інноваційного потенціалу регіону. Монографія. Луцьк. РВВ ЛНТУ.

112. Звіт за результатами опитування «Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців». URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view>

113. Україна у цифрах 2021. Статистичний збірник. Київ 2022. URL: chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcgclefindmkaj/https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf

114. Статистичний щорічник України 2021. Київ. 2022. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf

115. Статистичний щорічник України 2020. Київ. 2021. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf

116. Статистичний щорічник України 2019. Київ. 2020. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf

117. Статистичний щорічник України за 2018 рік. Київ. 2019. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/11/zb_yearbook_2018.pdf.

118. Статистичний щорічник України за 2018 рік. Київ 2019. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_seu2017_u.pdf.

119. Travel & Tourism Economic Impact, 2018. Ukraine. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economicimpact-research/countries-2018/ukraine2018.pdf>.

120. Полковниченко С.О., Мурай А.О. Оцінка конкурентоспроможності України на Європейському ринку туристичних послуг. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2018/114.pdf.

121. Лупич О.О. Формування конкурентоспроможного готельного господарства регіону. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». – ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2017.

122. Горіна Г.О., Бочарова Ю.Г., Крижимінська Є.Г. (2021). Аналіз зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаними з туризмом та подорожами в країнах

ЄС. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського*. Серія : Економічні науки. Кривий Ріг. Вип. 1 (74). С. 72-81.

123. Горіна Г.О., Бочарова Ю.Г., Крижимінська Є.Г. (2021). Соціально-економічні індикатори розвитку туризму у країнах ЄС. *Торгівля і ринок України*. Кривий Ріг. №1 (49). С. 105-115.

124. Рейтинг країн світу за Індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourismcompetitiveness-report> (дата звернення 21.04.2022).

125. Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

126. Шитікова Т.В. (2019). Аналіз сфери гостинності Закарпатської області. *Економічний форум: науковий журнал Луцького національного технічного університету*. Луцьк. №2. С. 105-115.

127. Шитікова Т.В., Мілашовська О.І. (2019). Використання методів оцінки привабливості туристичних дестинацій. Реалії та перспективи розвитку індустрії гостинності в умовах інтеграційних процесів: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 17 (м.Мукачєво, 26 березня 2019 р.). Мукачєво. С. 32-34.

128. Stehnei M.I., Khaustova K.M., Korol M.M. (2019). Methodical approaches and analysis of the regional management efficiency. *Public Policy and Administration : the academic journal*. Frankfurt am Main Germany. Vol. 18, No 4. P 447-465. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/5201>.

129. World Tourism Barometer. World Tourism Organization (UNWTO). 2020. Vol. 18, № 6. URL: <https://www.eunwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2020.18.1.6>

130. COVID-19. Related travel restrictions a global review for tourism. First report as of 16 April 2020. World Tourism Organization's (UNWTO) 2020. URL: <https://webunwto.s3.euwest-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-04/TravelRestrictions.pdf>.

131. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. Оновлення до документу «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні». URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRDCOVID19-Report-UKR.pdf>
132. Gössling S. M., Scott D., Hall C. (2020). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2020.1758708>.
133. Регіони України. 2019 р. Частина 1: статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ru1ch2019.pdf.
134. Регіони України. 2019 р. Частина 2: статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ru2ch2019.pdf
135. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2019 році. URL: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/pidpr/2020/obsag_real_subj_econom_2019.pdf.
136. Академічний тлумачний словник української мови у 11 томах. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 12.02.2021), с. 275
137. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від від 5 серпня 2020 р. № 695. Офіційний вісник України. 2020. № 67. 315 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF/sp:max100#Text>. 187.
138. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 168-р від 16 березня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.
139. Офіційний вісник України, 2020 р., N 67, ст. 2155
140. Україна стала членом Європейської туристичної комісії. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/92650-ukraina-stala-chlenom-evropejskoituristichnoi-komisii.htm> (дата звернення: 03.03.2022).

141. Стратегія розвитку Одеської області на період до 2027 року. Взято з <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf>
142. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років. Взято з <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv.pdf>
143. Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на 2021-2027 роки. Взято з <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/strategiya-rozvytku-zakarpatskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv.pdf>
144. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. Взято з <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/volynska-strategiya-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>
145. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки. Взято з <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/ivano-frankivska-strategiya-rozvytku-ivano-frankivskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>
146. Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року. Взято з <https://www.rv.gov.ua/storage/app/sites/11/2020/strategia-2027-proekt.pdf>
147. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. Взято з <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-regionalnogo-rozvytku-cherniveczkoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>
148. Програма розвитку туризму та курортів в Одеському регіоні на 2021-2023 роки. Взято з <https://uwr.od.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Programa.pdf>
149. Програма розвитку туризму та курортів у Закарпатській області на 2021-2023 роки. Взято з https://oda.carpathia.gov.ua/sites/default/files/upload/201124_0690.pdf
150. Регіональна цільова програма розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2022-2027 роки. Взято з <https://www.if.gov.ua/storage/app/uploads/public/612/78e/54c/61278e54cc6c0108046631.pdf>

151. Програма розвитку туризму в Рівненській області на 2021-2023 роки. Взято з <https://www.rv.gov.ua/pro-programu-rozvitku-turizmu-v-rivnenskiy-oblasti-na-2021-2023-roki-proekt>
152. Комплексна програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2021-2023 роки. Взято з <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/Prohramy/Dep-reg/kompleksna-prohrama-rozvytku-turyzmu-v-chernivetskiy-oblasti-na-2021-2023-roky.pdf>
153. Каплан, Ф., Акташ, А. (2015). Аналіз залежностей між прибутками від туризму та економічним зростанням на прикладі окремих середземноморських країн. *Актуальні проблеми економіки*, 3, 33-42
154. Лелик, Л. І., Гринькевич, О. (2014). Регіональні рейтингові оцінки як інструмент популяризації внутрішнього туризму в Україні. *Наукові праці МАУП*, 42, 189–195. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2014_3_34 .
155. Романова А. А., Щепанський Е. В. (2018). Районування як інструмент ефективного стратегічного управління розвитком туристичної індустрії країни. *Університетські наукові записки*. № 1. С. 200-213.
156. Романова А. А. (2020). Удосконалення інструментів роботи з DataBases у туристичному секторі. *Вісник Хмельницького національного університету*. №3. С.125-129. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-282-3-23.
157. Пустовар В. В. (2017). Формування стратегії розвитку регіону з урахуванням інноваційно-інвестиційного статусу: дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Владислав Володимирович Пустовар. Покровськ. 189 с
158. Мілашовська О.І., Гусар С.С. (2018). Формування стратегії розвитку туристичних регіонів. Туризм і рекреація: наука, освіта, практика: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Мукачєво. С. 109-113. URL: <http://dSPACE.MSU.EDU.UA:8080/jspui/handle/123456789/5292>
159. Абрамова А. Г. (2020). Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*, (5). URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/84.pdf.

160. Хвесик М. А., Голян В. А. (2007). Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: монографія. Київ: Кондор. С. 401-402.
161. Смирнов Є.В., Смирнова О.П. (2016). Стратегічні імперативи розвитку туристичної галузі України. *Економіка та держава*. №8. С.28-34.
162. Ковальчук В. Г. (2014). Державна політика стимулювання конкурентоздатності промисловості в умовах економічної інтеграції. *Бізнесінформ*. № 3. С. 150-154.
163. Мазаракі А.А., Антонюк К.Г. (2021). Характеристика публічноприватного партнерства як ефективною форми інвестиційного забезпечення сфери туризму в Україні. *Бізнес Інформ*. № 10. 2021. С. 50-56.
164. Антонюк К.Г. (2020). Характеристика суб'єктів інвестиційної діяльності сфери туризму. *Modern engineering and innovative technologies*. №11(3). Germany. 2020. С. 100-104
165. Програма з відновлення України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/programa-z-vidnovlennya-ukrayiny-uryad-zatverdyyv-poryadok-nadannya-sbvencziyi-na-proyekty-z-vidnovlennya-infrastrukturyu-devyaty-oblastyah/> (дата звернення: 28.05.2022).
166. Ковальська Л. Л. (2019). Фіскальне забезпечення розвитку регіональних економічних систем. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. Випуск 2(12). С. 104–108. DOI:10.31339/2313–8114–2019–2(12)–104–108.
167. Шубалий О. М., Косінський П. М. (2019). Економічне стимулювання комплексної переробки природних ресурсів у регіоні: монографія. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ. 218 с.
168. Шейко Ю. О. (2016). Формування «полюсів росту» як механізм стимулювання розвитку малого підприємництва в регіоні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. Вип. 16 (3). С. 83–86.

169. Шитікова Т.В. (2020). Порівняльний аналіз економічної привабливості сфери гостинності Карпатського регіону. *Sciences of Europe*. Vol. 3, №52. С. 35-43.

170. Програма стимулювання економіки для подолання наслідків COVID-19: «Економічне відновлення»: Додаток до Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARSCoV-2, на 2020-2022 роки. Аналітично-інформаційні матеріали. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20%20Department/Prezentacii/Programa%20Ekonomichne%20stymyluvannia/analitichni-materiali-do-programi-stimulyuvannya-1.pdf>

171. Структурні підрозділи обласної державної адміністрації. Закарпатська державна обласна адміністрація. URL: <https://carpathia.gov.ua/storinka/strukturni-pidrozdily-oda>.

172. Структурні підрозділи обласної державної адміністрації. Львівська державна обласна адміністрація. URL: https://loda.gov.ua/strukturni_pidrozdily.

173. Структурні підрозділи обласної державної адміністрації. ІваноФранківська державна обласна адміністрація. URL: <http://www.if.gov.ua/page/19389>.

174. Структурні підрозділи обласної державної адміністрації. Чернівецька державна обласна адміністрація. URL: <https://bukoda.gov.ua/>.

175. Гапоненко Г.І., Євтушенко О.В., Шамара І.М. (2021). Проблеми та перспективи екологізації туризму в Україні. *Проблеми економіки*, (1), 4-10. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-4-10>.

176. Полковниченко С.О. (2015). Сучасний стан туристичного співробітництва України з Європейським Союзом. *Науковий вісник Полісся*. №3. С.78-84.

177. Кусакова Ю. О., Саміло А. С. (2016). Удосконалення механізму стимулювання розвитку сфери послуг у національній економіці в умовах глобалізації. *Економічний вісник*. № 2. С. 68-75.

178. Нездоймінов С.Г., Княжковська Г.О. (2020). Заходи забезпечення ефективності господарської діяльності готельного підприємства. *Інфраструктура ринку*. 41. 117-122.

179. Гарлицька Д. А. (2017). Побудова зеленої економіки – основна складова європейської інтеграції України. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопіль. Том 27. № 2. С. 15–19.

180. Загорський В. С. (2016). Особливості формування та функціонування механізмів управління еколого-економічними системами. *Регіональна економіка*. № 1. С. 89–99.

181. Сагалакова Н.О. Характеристика туристичного продукту як специфічного об'єкту ціноутворення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №17. С. 27-33

182. Березіна С. В. (2017). На шляху зеленої модернізації економіки: модель сталого споживання та виробництва. Київ : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування. 138 с.

183. Солошич І. О., Підліснюк В. В. (2013). «Зелена економіка» в контексті забезпечення переходу України до сталого розвитку. *Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України*. № 6. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nd_2013_6_1.pdf

184. Шубалий О. М., Короленко М. В., Косінський П. М. (2019). Економічне стимулювання поглибленої переробки біомаси в регіоні в контексті впровадження концепції «зеленої економіки». *Наукові праці НДФІ*. № 2. С. 110-124.

185. Голян В.А., Лучечко Ю.М. (2018). Інвестиційна діяльність в Україні: інституціональне середовище та секторальні виклики. *Інвестиції: практика та досвід*. № 12. С. 5–10.

186. SafeTravels. World Travel Tourism Council. URL: <https://wtcc.org/COVID-19/Safe-Travels-Global-Protocols-Stamp>
187. Booking.com reveals key findings from its 2019 sustainable travel report. Booking.com. Amsterdam, 2019. URL: <https://cutt.ly/WbeYdaU>
188. Лупич, О. О. (2016). Вплив сучасних тенденцій індустрії гостинності на перспективи її розвитку в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Економіка, 1(2), 78–82.
189. Романова А. А., Щепанський Е. В. (2018). Районування як інструмент ефективного стратегічного управління розвитком туристичної індустрії країни. *Університетські наукові записки*. № 1. С. 200-213.
190. Digital resiliency strategies for the future enterprise. Worldwide Digital transformation Guide. URL: <https://www.idc.com>.
191. Які мобільні додатки є найбільш популярними? Київський міжнародний інститут соціології: прес релізи/звіти. Квітень 2021. URL: <https://cutt.ly/EbeYWmQ>
192. The World Tourism Organization [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www2.unwto.org>.
193. The World Travel and Tourism Council [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.wttc.org>.
194. The World Economic Forum [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.weforum.org/world-economic-forum>.
195. Косенко Ю.Ю. (2019). Туристична ГІС як результат туризмознавчого прикладного дослідження адміністративної області: методичні аспекти. Людина та довкілля. *Проблеми неоекології*. Вип. 32. С. 16-30. URL: http://journals.uran.ua/ludina_dov/article/view/193120/193463
196. Кузик З., Руцька Л. (2019). Методика створення туристичної ГІС Буського району з використанням картографічних матеріалів та ДЗЗ. Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва: зб. наук. пр. Вип. 1 (37). С. 91-99.

197. Ящук В.І. (2017). Аналіз сучасного стану інформаційних технологій та систем в індустрії туризму. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. Вип.53. С. 56-60.

198. Забезпечення розвитку сталого туризму в українських Карпатах. Агенція регіонального розвитку Закарпатської області. URL: <https://www.zakrda.com/діючі-проекти-агенції/розвиток-сталого-туризму-вкарпатах>.

199. Інформаційна картка проекту регіонального розвитку, який може реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу «Забезпечення розвитку сталого туризму в українських Карпатах». Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/09/81.Tur.ZakI.pdf>

200. Про приєднання до Протоколу про сталий туризм до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 22.02.2017 р. № 1905-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1905-19>

201. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

202. Вахович І.М., Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. (2021) Розвиток індустрії гостинності в сучасних умовах: тенденції та заходи посилення конкурентних переваг. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики., Vol. 6. № 41. С. 494-502. URL: DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v6i41.251512>

203. Matviichuk L., Smal B. (2022). Integration directions for improving the competitiveness of the hospitality industry. *Three Seas Economic Journal*, № 2, Lietuva. Integration directions to improve the competitiveness of the hospitality industry. *Three Seas Economic Journal*, 3(1), P. 123-128

204. Матвійчук Л.Ю., Чепурда Л.Ю., Смаль Б.А. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання восьме / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю.,

проф. Барського Ю.М., доц. Лепкого М.І. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2022. С. 11-29, 408 с.

205. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А (2022). Стратегічні засади підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності регіону. *Товарознавчий вісник*, №1 (15), 7-20. URL: <http://tovvisnik.lutsk-ntu.com.ua/index.php/tovvisnik/article/view/192..>

206. Смаль Б.А (2021). Інституційні засади підвищення рівня якості продукції та послуг туристичних дестинацій. *Економічний форум*. № 1(4), С. 62-70. URL: https://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/fls/ekonomichniy_forum_4_2021_0.pdf

207. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А (2021). Регіональні аспекти розвитку конкурентних переваг індустрії гостинності. *Економічні науки: збірник наукових праць ЛНТУ*. Серія «Регіональна економіка». Випуск 18 (71). Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, С. 169-179. URL: http://e-region.lutsk-ntu.com.ua/index.php/ekonomichni_nauky/issue/view/4/5.

208. Смаль Б.А (2021). Регіональна політика підвищення рівня якості продукції та послуг індустрії гостинності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/758>

209. Смаль Б.А (2021). Формування туристичних кластерів як напрям підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. *Науковий економічний журнал Актуальні проблеми економіки* №5 (239), С. 6-16. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/05/05.21._note_ukr_Matviychuk-L.Yu_-Smal-B.A.-6-16.pdf <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2022-1-17>

210. Смаль Б.А., Деркач Ю.Ю. Регіональні дослідження питань підвищення якості в індустрії гостинності. IX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції» (29 жовтня 2021 року). Мукачево, Мукачівський державний університет. URL: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/10>

211. Матвійчук Л.Ю., Ступницька М.М., Смаль Б.А. Аналіз конкурентних переваг індустрії гостинності Волинського регіону. Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Луцьк, 29 листопада 2021 р.) / відпов. ред. Л.В. Ільїн. Луцьк : ПП Іванюк, 2021. 156 с., С. 105-108.

212. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. Стратегічні підходи підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності регіону. Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, Луцьк, 17 груд. 2021 р., Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2021. 404 с., С. 118-121.

213. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. Фактори впливу на конкурентні переваги індустрії гостинності України. V Міжнародна науково-практична конференція «Інновації та перспективи світової науки» (Ванкувер, Канада, 29-31 грудня 2021).

214. Смаль Б.А. Якість як фактор конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Якість та безпечність товарів: [матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, Луцьк (13 травня 2022 року) / за наук. ред. д.т.н., проф. В.В. Ткачук. Луцький національний технічний університет. Луцьк: відділ іміджу та промоції. ЛНТУ, 2022. 216 с., С. 173-176.

215. Матвійчук Л., Лепкий М., Смаль Б. Конкурентоздатність індустрії туризму Волинського регіону в умовах війни. Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022 р.). К.: Геопринт, 2022. С. 20-23.

216. Матвійчук Л. Ю., Жадько О. А., Смаль Б. А. Європейський досвід забезпечення сталого розвитку туризму в сучасних умовах. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: 23–24 березня 2023 року, м. Черкаси: ЧДТУ, 2023. 175 с., С. 60-62.

217. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А., Жадько О.А. Забезпечення безпеки як умова сталого розвитку туристичних територій в Україні. Проблеми гарантування безпеки людини в умовах сучасних викликів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23-24 березня 2023 року. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2023. 223 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Ресурсні умови забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіону

Таблиця А.1. Чисельність наявного населення, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	1602163	1590357	1575808	1560394	1545416	1502430
Волинська	1042668	1040954	1038457	1035330	1031421	1018628
Дніпропетровська	3254884	3230411	3231140	3206477	3176648	3093176
Донецька	4265145	4244057	4200461	4165901	4131808	4046487
Житомирська	1247549	1240482	1231239	1220193	1208212	1179801
Закарпатська	1259158	1258777	1258155	1256802	1253791	1241643
Запорізька	1753642	1739488	1723171	1705836	1687401	1637673
Івано-Франківська	1382352	1379915	1377496	1373252	1368097	1349096
Київська	1732235	1734471	1754284	1767940	1781044	1789300
Кіровоградська	973150	965756	956250	945549	933109	897297
Луганська	2205389	2195290	2167802	2151833	2135913	2098324
Львівська	2534174	2534027	2529608	2522021	2512084	2459763
Миколаївська	1158207	1150126	1141324	1131096	1119862	1091106
Одеська	2390289	2386516	2383075	2380308	2377230	2340332
Полтавська	1438948	1426828	1413829	1400439	1386978	1344445
Рівненська	1161811	1162763	1160647	1157301	1152961	1140724
Сумська	1113256	1104529	1094284	1081418	1068247	1033580
Тернопільська	1065709	1059192	1052312	1045879	1038695	1018462
Харківська	2718616	2701188	2694007	2675598	2658461	2583325
Херсонська	1062356	1055649	1046981	1037640	1027913	1000166
Хмельницька	1294413	1285267	1274409	1264705	1254702	1225666
Черкаська	1242965	1231207	1220363	1206351	1192137	1157115
Чернівецька	909893	908120	906701	904374	901632	887392
Чернігівська	1044975	1033412	1020078	1005745	991294	950773
м. Київ	2906569	2925760	2934522	2950819	2967360	2910994
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця А.2. Загальні коефіцієнти народжуваності,
на 1000 осіб наявного населення

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	9,6	8,9	8,1	7,6	7,5	6,9
Волинська	12,5	11,5	10,9	10,1	10,1	9,6
Дніпропетровська	9,6	8,5	7,8	7,1	6,7	6,3
Донецька	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Житомирська	10,4	9,4	8,7	7,9	7,6	7,2
Закарпатська	12,7	11,6	11,0	10,4	10,8	10,1
Запорізька	9,0	8,2	7,4	6,8	6,3	5,8
Івано-Франківська	10,6	9,7	9,2	8,8	8,6	7,8
Київська	11,0	9,7	8,7	8,0	8,0	7,0
Кіровоградська	9,1	8,2	7,4	6,8	6,5	6,1
Луганська	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Львівська	10,7	9,9	9,2	8,7	8,4	7,8
Миколаївська	9,3	8,8	8,0	7,1	6,9	6,4
Одеська	11,1	10,6	9,7	8,8	8,7	8,2
Полтавська	8,7	7,8	7,2	6,5	6,3	5,9
Рівненська	13,5	12,4	11,5	10,7	10,6	10,2
Сумська	8,0	7,3	6,5	6,0	5,7	5,2
Тернопільська	9,4	8,8	8,1	7,6	7,6	7,1
Харківська	8,9	8,0	7,3	6,8	6,3	5,9
Херсонська	10,2	9,5	8,7	8,1	7,5	7,0
Хмельницька	9,9	9,0	8,4	7,9	7,8	7,0
Черкаська	8,6	7,9	7,1	6,4	6,1	5,8
Чернівецька	11,2	10,4	9,6	9,2	9,0	8,8
Чернігівська	8,2	7,4	6,8	6,1	6,0	5,5
м. Київ	12,5	12,1	11,8	11,0	10,3	10,0
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця А.3. Робоча сила у віці 15-70 років, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	729,8	717,4	724,3	729,4	710,7	698,1
Волинська	431,8	418,1	419,0	425,2	416,0	412,6
Дніпропетровська	1547,1	1520,1	1523,8	1532,4	1496,8	1478,0
Донецька	871,3	859,6	861,4	864,7	838,8	824,9
Житомирська	571,3	572,6	576,5	576,7	549,4	540,4
Закарпатська	561,8	554,5	558,5	559,8	551,4	544,1
Запорізька	816,3	805,9	812,6	819,1	791,7	780,7
Івано-Франківська	610,4	610,9	613,7	619,7	599,3	594,5
Київська	789,8	793,0	806,8	819,8	811,6	802,7
Кіровоградська	428,8	429,4	430,4	431,8	414,7	406,5
Луганська	355,5	350,4	351,4	352,0	339,4	331,5
Львівська	1134,9	1136,6	1139,9	1150,3	1123,8	1114,4
Миколаївська	551,4	546,0	549,0	550,7	537,1	526,0
Одеська	1073,1	1063,8	1070,6	1084,2	1067,1	1056,2
Полтавська	653,0	653,3	653,9	661,4	643,2	628,6
Рівненська	530,5	520,3	524,2	530,0	513,8	503,8
Сумська	527,3	529,4	531,5	532,1	507,7	493,9
Тернопільська	460,4	453,0	458,6	464,0	450,4	442,1
Харківська	1321,2	1327,5	1329,6	1331,1	1288,1	1266,1
Херсонська	496,9	497,2	499,5	503,8	490,1	480,8
Хмельницька	563,1	566,2	570,0	574,6	560,6	549,0
Черкаська	577,3	577,6	578,4	580,1	557,6	543,9
Чернівецька	411,8	414,1	415,9	423,4	413,3	406,0
Чернігівська	478,7	479,6	480,7	485,1	466,7	454,8
м. Київ	1461,6	1457,9	1459,3	1464,6	1450,2	1442,0
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця А.4. Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	658,8	640,9	652,7	660,7	636,3	621,0
Волинська	382,1	366,0	371,1	380,0	365,1	360,2
Дніпропетровська	1425,4	1390,9	1402,3	1413,7	1373,4	1347,0
Донецька	748,4	734,3	741,0	747,2	717,6	697,9
Житомирська	507,6	510,6	516,7	521,2	491,7	479,7
Закарпатська	505,5	496,3	502,4	508,9	493,3	483,5
Запорізька	734,9	719,7	732,2	741,6	712,5	694,4
Івано-Франківська	556,9	559,0	565,8	575,1	556,5	543,0
Київська	736,3	741,1	755,7	771,4	757,3	745,2
Кіровоградська	375,7	376,8	380,5	384,5	362,6	352,9
Луганська	298,5	292,1	298,5	303,7	290,4	278,5
Львівська	1047,0	1050,8	1061,2	1075,2	1041,9	1028,7
Миколаївська	498,1	489,7	496,2	499,6	480,2	466,5
Одеська	1000,6	986,6	1001,9	1020,1	994,6	979,6
Полтавська	570,4	575,0	580,6	591,2	567,0	550,5
Рівненська	474,2	460,2	473,6	486,0	470,6	455,2
Сумська	478,5	481,4	485,1	490,9	460,5	444,1
Тернопільська	407,6	399,1	410,8	417,7	399,6	389,3
Харківська	1236,6	1247,1	1258,9	1263,9	1210,0	1181,1
Херсонська	441,0	442,2	448,2	455,3	435,1	424,3
Хмельницька	510,1	516,0	522,0	528,8	510,9	492,4
Черкаська	517,5	518,4	522,6	531,8	504,7	489,1
Чернівецька	376,1	379,3	382,9	394,1	386,3	368,1
Чернігівська	424,8	426,1	429,7	435,8	412,9	398,6
м. Київ	1364,3	1356,8	1368,6	1379,9	1364,6	1339,2
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця А.5. Частка домогосподарств,
які мають доступ до послуг Інтернет, відсотків

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	43,3	43,9	55,6	63,9	69,0	70,1
Волинська	46,8	53,8	48,8	53,8	80,6	81,2
Дніпропетровська	59,6	76,2	77,9	79,3	87,2	88,7
Донецька	47,7	52,5	53,6	68,0	79,0	80,0
Житомирська	39,7	44,2	38,0	54,6	71,7	72,0
Закарпатська	65,4	69,6	70,7	75,9	87,2	88,1
Запорізька	58,1	64,6	64,0	68,5	83,3	84,3
Івано-Франківська	57,0	59,8	53,0	65,3	79,6	81,0
Київська	49,0	52,1	54,2	60,8	74,1	74,8
Кіровоградська	45,8	52,7	50,3	54,1	67,6	68,2
Луганська	48,9	56,0	58,4	63,3	77,3	77,9
Львівська	59,2	60,0	62,7	68,9	81,1	81,7
Миколаївська	56,3	63,6	59,3	66,8	79,3	80,1
Одеська	56,8	57,9	63,2	69,8	80,3	81,4
Полтавська	48,7	48,3	58,6	52,2	71,7	72,4
Рівненська	45,4	72,1	67,5	49,3	78,3	78,9
Сумська	48,6	60,9	62,8	67,2	75,3	74,9
Тернопільська	56,8	65,0	58,9	64,9	83,1	84,1
Харківська	50,9	60,8	63,2	65,0	81,8	82,6
Херсонська	56,0	47,2	53,4	50,6	76,1	76,9
Хмельницька	39,6	52,1	45,5	55,3	71,5	72,5
Черкаська	47,9	50,7	48,7	59,5	78,4	79,1
Чернівецька	61,9	70,2	73,9	69,3	81,1	81,9
Чернігівська	44,7	48,2	55,2	55,3	65,4	65,9
м. Київ	81,2	78,2	85,2	83,7	90,5	91,0
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця А.6. Площа земель заповідників та національних природних парків, тис. га

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	20,2	20,2	20,2	20,2	20,2	20,2
Волинська	124,7	124,7	124,7	124,7	124,7	124,7
Дніпропетровська	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
Донецька	64,3	64,3	64,3	64,3	64,3	64,3
Житомирська	51,0	51,0	51,0	51,0	51,0	51,0
Закарпатська	146,0	146,0	146,0	146,0	146,0	146,0
Запорізька	95,0	95,0	95,0	95,0	95,0	95,0
Івано-Франківська	125,7	125,7	125,7	125,7	125,7	125,7
Київська	244,2	244,2	244,2	244,2	244,2	244,2
Кіровоградська	0	0	0	0	0	0
Луганська	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4
Львівська	60,4	60,4	60,4	60,4	60,4	60,4
Миколаївська	47,1	47,1	47,1	47,1	47,1	47,1
Одеська	100,7	100,7	100,7	100,7	100,7	100,7
Полтавська	22,8	22,8	22,8	22,8	22,8	22,8
Рівненська	52,5	52,5	52,5	52,5	52,5	52,5
Сумська	40,4	40,4	40,4	40,4	40,4	40,4
Тернопільська	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3
Харківська	22,7	22,7	22,7	22,7	22,7	22,7
Херсонська	290,6	290,6	290,6	290,6	290,6	290,6
Хмельницька	270,1	270,1	270,1	270,1	270,1	270,1
Черкаська	19,9	19,9	19,9	19,9	19,9	19,9
Чернівецька	27,8	27,8	27,8	27,8	27,8	27,8
Чернігівська	42,0	42,0	42,0	42,0	42,0	42,0
м. Київ	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК Б

Інституційні умови забезпечення конкурентоспроможності індустрії
гостинності регіону

Таблиця Б.1. Кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	258	293	249	229	219	вд
Волинська	178	195	200	205	203	вд
Дніпропетровська	874	839	834	805	796	вд
Донецька	389	421	394	410	390	вд
Житомирська	301	315	295	276	264	вд
Закарпатська	135	175	145	196	187	вд
Запорізька	270	265	232	214	207	вд
Івано-Франківська	344	313	207	123	115	вд
Київська	433	415	453	443	436	вд
Кіровоградська	531	522	489	471	467	вд
Луганська	208	214	215	219	216	вд
Львівська	116	238	245	144	138	вд
Миколаївська	281	257	270	197	185	вд
Одеська	568	556	638	640	635	вд
Полтавська	798	808	782	757	745	вд
Рівненська	188	234	146	126	116	вд
Сумська	731	729	728	721	704	вд
Тернопільська	83	89	89	67	61	вд
Харківська	751	745	736	732	729	вд
Херсонська	445	446	412	365	354	вд
Хмельницька	239	204	172	122	103	вд
Черкаська	830	800	754	714	698	вд
Чернівецька	138	107	97	89	81	вд
Чернігівська	492	483	473	462	453	вд
м. Київ	88	82	73	81	75	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Б.2. Кількість місць у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	4340	3770	2830	3770	3644	вд
Волинська	1787	2179	1962	2161	2032	вд
Дніпропетровська	5334	4974	5724	5344	5290	вд
Донецька	6825	5950	6840	6890	6812	вд
Житомирська	2660	2611	1927	2098	1976	вд
Закарпатська	3158	2731	2982	2769	2658	вд
Запорізька	11703	11078	9884	10140	9783	вд
Івано-Франківська	4244	4313	4111	4402	4205	вд
Київська	4860	4703	3705	3973	3806	вд
Кіровоградська	1500	1500	1340	1468	1389	вд
Луганська	1935	1503	1625	1985	1865	вд
Львівська	2518	1997	1947	2312	2298	вд
Миколаївська	5132	4336	3696	4296	4167	вд
Одеська	12342	11253	8972	9567	9467	вд
Полтавська	6232	6117	5279	6137	6054	вд
Рівненська	1930	1630	980	270	243	вд
Сумська	4600	4825	4204	3918	3843	вд
Тернопільська	1768	1749	1277	1051	967	вд
Харківська	6011	5955	5573	4849	4769	вд
Херсонська	10678	11396	9618	11470	10987	вд
Хмельницька	1530	1604	797	1207	1187	вд
Черкаська	3430	2763	2308	2249	2139	вд
Чернівецька	2885	2985	2879	2349	2269	вд
Чернігівська	2181	2427	1431	1499	1374	вд
м. Київ	2038	1988	2164	2294	2267	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Б.3. Кількість колективних засобів розміщення, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	80	85	22	21	10	8
Волинська	137	131	72	61	36	28
Дніпропетровська	254	228	93	106	87	84
Донецька	126	121	78	88	65	63
Житомирська	83	80	17	19	16	14
Закарпатська	256	250	54	59	48	44
Запорізька	376	374	123	133	119	96
Івано-Франківська	257	274	67	64	50	32
Київська	176	162	86	96	80	65
Кіровоградська	52	46	30	37	20	11
Луганська	29	29	9	11	7	3
Львівська	343	337	129	130	111	89
Миколаївська	261	271	102	103	83	85
Одеська	583	529	177	187	147	135
Полтавська	109	107	43	44	43	36
Рівненська	58	52	17	18	13	7
Сумська	57	52	21	21	17	11
Тернопільська	70	66	14	15	13	8
Харківська	172	175	67	73	66	48
Херсонська	240	225	107	88	70	65
Хмельницька	88	90	33	31	28	24
Черкаська	124	119	54	55	43	36
Чернівецька	86	81	11	13	11	7
Чернігівська	53	49	25	24	22	15
м. Київ	186	182	140	129	132	122
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Б.4. Кількість суб'єктів туристичної діяльності, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	68	69	87	89	19	16
Волинська	69	66	74	96	13	8
Дніпропетровська	322	325	416	429	109	88
Донецька	33	42	93	96	26	25
Житомирська	56	47	63	68	16	14
Закарпатська	65	63	91	87	22	18
Запорізька	161	160	188	153	57	51
Івано-Франківська	107	105	128	124	25	19
Київська	119	116	217	231	47	41
Кіровоградська	47	43	54	72	13	8
Луганська	19	17	29	46	6	3
Львівська	272	282	342	420	97	91
Миколаївська	69	63	87	85	20	16
Одеська	268	264	270	292	92	84
Полтавська	88	93	155	150	14	11
Рівненська	66	60	93	116	28	22
Сумська	57	58	79	106	17	13
Тернопільська	53	45	63	94	14	11
Харківська	255	263	266	261	84	78
Херсонська	72	67	80	82	8	5
Хмельницька	89	90	89	88	18	14
Черкаська	86	92	101	112	20	16
Чернівецька	66	65	77	79	28	22
Чернігівська	51	51	58	58	18	14
м. Київ	948	923	1093	1230	750	680
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Б.5. Кількість туроператорів, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	7	6	7	6	6	вд
Волинська	4	4	3	4	2	вд
Дніпропетровська	14	12	12	15	15	вд
Донецька	3		6	3	2	вд
Житомирська	3	2	3	3	3	вд
Закарпатська	16	12	14	12	9	вд
Запорізька	7	5	4	3	4	вд
Івано-Франківська	12	10	10	8	7	вд
Київська	6	7	6	6	10	вд
Кіровоградська	1				0	вд
Луганська					0	вд
Львівська	60	63	58	61	38	вд
Миколаївська	3	3	3	3	1	вд
Одеська	30	20	17	13	12	вд
Полтавська					0	вд
Рівненська	3	3	1	3	2	вд
Сумська	1	3	3	3	2	вд
Тернопільська	8	6	7	7	4	вд
Харківська	11	7	4	8	7	вд
Херсонська	3	2	1	2	1	вд
Хмельницька	1	-	1	2	1	вд
Черкаська	8	9	7	7	6	вд
Чернівецька	12	10	9	7	6	вд
Чернігівська	2	1	1	1	1	вд
м. Київ	337	313	352	361	313	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Б.6. Кількість турагентів, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	58	60	78	81	13	вд
Волинська	56	53	63	85	11	вд
Дніпропетровська	308	313	404	414	94	вд
Донецька	30	42	86	91	24	вд
Житомирська	51	42	55	63	13	вд
Закарпатська	46	48	75	72	13	вд
Запорізька	147	147	174	143	53	вд
Івано-Франківська	81	85	108	109	18	вд
Київська	110	103	202	217	37	вд
Кіровоградська	42	38	50	68	13	вд
Луганська	19	17	28	44	6	вд
Львівська	171	176	233	298	59	вд
Миколаївська	62	58	81	81	19	вд
Одеська	222	220	232	248	80	вд
Полтавська	85	91	147	150	14	вд
Рівненська	60	54	87	104	26	вд
Сумська	55	55	76	101	15	вд
Тернопільська	44	37	51	78	10	вд
Харківська	240	251	254	245	77	вд
Херсонська	63	59	71	71	7	вд
Хмельницька	79	81	78	76	17	вд
Черкаська	74	81	91	103	14	вд
Чернівецька	54	51	67	70	22	вд
Чернігівська	49	50	57	56	17	вд
м. Київ	597	590	717	835	437	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Б.7. Кількість музеїв, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	28	30	30	31	30	30
Волинська	17	16	17	17	28	28
Дніпропетровська	26	26	26	26	25	25
Донецька	15	15	15	вд	вд	вд
Житомирська	22	23	23	25	33	33
Закарпатська	14	14	14	14	23	23
Запорізька	23	23	23	25	25	25
Івано-Франківська	26	26	26	28	30	30
Київська	23	24	24	24	25	25
Кіровоградська	30	29	29	29	29	29
Луганська	13	13	13	вд	вд	вд
Львівська	26	27	27	27	29	29
Миколаївська	12	12	12	12	12	12
Одеська	13	14	14	14	14	14
Полтавська	40	37	37	39	39	39
Рівненська	14	14	14	14	14	14
Сумська	17	17	17	18	17	17
Тернопільська	30	30	30	30	32	32
Харківська	33	33	33	38	44	44
Херсонська	9	9	9	9	9	9
Хмельницька	27	28	28	28	30	30
Черкаська	29	29	29	74	74	74
Чернівецька	10	10	10	18	18	18
Чернігівська	35	35	35	33	33	33
м. Київ	44	40	33	31	31	31
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК В

Геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіонуТаблиця В.1. Кількість зайнятого населення в індустрії гостинності,
тис.осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	5,7	4,1	4,0	4,1	4,0	4,0
Волинська	5,7	5,4	5,8	6,0	6,5	6,4
Дніпропетровська	21,3	21,2	22,2	23,1	21,6	22,0
Донецька	8,2	8,8	9,5	10,1	9,4	9,5
Житомирська	6,9	7,0	7,0	6,9	5,8	6,0
Закарпатська	15,0	13,3	14,2	14,3	13,2	14,3
Запорізька	13,2	13,6	13,8	14,6	12,9	13,1
Івано-Франківська	8,7	9,3	9,3	10,8	9,6	8,5
Київська	14,4	14,9	15,2	16,0	13,8	12,8
Кіровоградська	4,9	4,8	5,2	5,5	5,5	5,5
Луганська	5,6	5,4	5,5	5,5	4,1	4,1
Львівська	24,1	24,4	24,3	28,8	29,8	29,5
Миколаївська	7,5	7,6	7,6	8,2	7,7	7,9
Одеська	23,7	24,1	24,6	25,7	26,2	26,6
Полтавська	8,8	9,0	9,1	9,7	8,4	8,9
Рівненська	9,8	9,4	10,0	10,8	10,1	11,5
Сумська	3,7	4,2	4,8	5,1	4,4	4,5
Тернопільська	6,5	6,8	6,7	7,3	7,5	7,2
Харківська	17,5	20,1	20,2	20,9	19,1	17,0
Херсонська	6,3	5,8	5,7	5,9	5,9	5,8
Хмельницька	4,8	4,9	4,9	5,4	5,5	5,3
Черкаська	5,6	5,5	5,5	6,0	6,0	6,1
Чернівецька	8,7	8,7	8,8	10,0	9,2	9,0
Чернігівська	4,7	4,6	4,9	5,3	4,9	5,0
м. Київ	35,4	33,4	34,2	38,0	34,3	34,7
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК Д

Показники, що характеризують конкурентні переваги індустрії
гостинності в економічній сферіТаблиця Д.1. Капітальні інвестиції в тимчасове розміщення та харчування
регіонів України, (відсотків до загального обсягу інвестицій по регіону)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0
Волинська	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0
Дніпропетровська	0,1	0,3	0,5	0,7	0,2	0,3
Донецька	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0
Житомирська	0,1	0	0	0	к	0
Закарпатська	0,4	0,8	0,4	0,5	0,2	0,5
Запорізька	0,2	0,5	0,9	0,5	0,7	0,1
Івано-Франківська	0,5	0,1	0,8	0,2	0,2	0,1
Київська	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0
Кіровоградська	0	0	0	0	0	0
Луганська	0	0,1	0,2	0,3	0	0
Львівська	0,9	1,3	0,9	0,7	0,8	0,6
Миколаївська	0,1	0,5	0,2	0,2	0	0
Одеська	0,4	0,5	0,8	0,9	1,5	0,9
Полтавська	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0
Рівненська	0,1	0,1	0,1	0	0	0
Сумська	0	0	0	0	0	0
Тернопільська	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0
Харківська	0,4	0,4	0,2	0,2	0,1	0
Херсонська	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0
Хмельницька	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0
Черкаська	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0
Чернівецька	0,2	0,5	0,9	0,5	0,7	0
Чернігівська	0,9	0,3	0,1	0,1	0	0,1
м. Київ	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,9
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Д.2. Дохід від надання туристичних послуг, тис. грн.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	13938,4	15983,1	17978,4	24710,6	83998,4	вд
Волинська	12395,4	18803,3	15339,5	19476,6	101766,7	вд
Дніпропетровська	19509,8	23567,5	30937,8	38778,9	823344,5	вд
Донецька	90927,0	46028,8	28498,3	14196,5	252686,0	вд
Житомирська	2440,8	2698,7	4088,5	6544,6	94230,8	вд
Закарпатська	7643,0	10652,3	14580,1	20751,9	118494,5	вд
Запорізька	14519,3	15989,9	21831,0	25389,3	372563,9	вд
Івано-Франківська	338141,4	271876,8	437913,7	314013,3	398822,3	вд
Київська	10903,7	23208,2	20679,4	67510,2	416336,2	вд
Кіровоградська	3022,1	3605,4	7746,1	5710,3	58133,4	вд
Луганська	489,1	962,4	573,1	1733,1	15374,9	вд
Львівська	251773,8	380990,5	44823,2	564885,5	1542569,2	вд
Миколаївська	3454,7	3938,9	4160,0	4241,8	139322,7	вд
Одеська	219425,5	154253,5	172028,9	176352,7	787222,1	вд
Полтавська	2366,8	3758,4	5893,9	5953,6	64411,6	вд
Рівненська	6537,2	8036,3	8458,6	13650,4	114545,3	вд
Сумська	5656,9	4645,6	7620,8	6218,1	97867,8	вд
Тернопільська	3174,8	4184,8	6344,6	6251,2	63942,6	вд
Харківська	23800,6	34596,6	40553,1	56494,0	437246,1	вд
Херсонська	21751,3	30558,2	36123,6	39200,7	37115,6	вд
Хмельницька	5439,4	6760,2	4322,3	6877,9	64506,9	вд
Черкаська	4522,9	5670,1	10018,0	19255,9	87758,4	вд
Чернівецька	22216,0	40390,9	21578,1	15759,4	155164,5	вд
Чернігівська	1538,7	2025,2	2654,4	3483,2	96716,7	вд
м. Київ	10436931,8	17389789,7	19706523,1	30491261,5	53627709,1	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Д.3. Туристичний збір, тис. грн.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	310,4	394,7	483,8	65729,6	1349,4	вд
Волинська	373,4	491,8	584,6	902,0	1044,6	вд
Дніпропетровська	1749,9	2 084,9	2 523,5	3660,5	2846,2	вд
Донецька	914,3	837,3	1 224,4	1037,3	2657,5	вд
Житомирська	349,4	452,2	544,8	1754,3	1401,9	вд
Закарпатська	2199,1	2 901,6	3 802,0	2204,0	6436,3	вд
Запорізька	2070,8	2 711,6	3 665,9	4918,2	6206,4	вд
Івано-Франківська	2292,8	3 021,6	3 699,4	4829,9	5599,1	вд
Київська	1247,9	1 560,0	2 326,9	6005,1	9837,0	вд
Кіровоградська	167,9	203,3	259,3	495,2	659,0	вд
Луганська	102,7	119,0	143,9	884,5	1451,6	вд
Львівська	8418,5	10 733,1	13 417,6	16864,6	11786,5	вд
Миколаївська	1155,3	1 429,1	1 832,6	3403,3	4648,6	вд
Одеська	7336,3	9 064,0	11 550,7	16239,0	15177,8	вд
Полтавська	717,1	1 076,7	1 341,0	18004,1	2551,5	вд
Рівненська	266,5	308,7	355,7	18628,2	1003,9	вд
Сумська	227,6	289,2	332,2	753,0	1031,9	вд
Тернопільська	240,0	292,5	402,0	862,9	599,4	вд
Харківська	1780,5	2 495,6	2 979,6	7636,8	6602,3	вд
Херсонська	1888,4	2 702,9	3 690,4	7334,6	4466,7	вд
Хмельницька	465,7	508,8	731,5	1631,5	1593,7	вд
Черкаська	409,5	545,5	724,1	3774,5	1970,5	вд
Чернівецька	318,6	418,8	527,2	835,6	706,4	вд
Чернігівська	311,9	444,5	599,4	853,8	1461,2	вд
м. Київ	14706,6	25 147,1	32 983,6	63628,6	34692,8	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК Ж

Показники, що характеризують конкурентні переваги індустрії
гостинності в соціальній сфері

Таблиця Ж.1. Середньомісячна заробітна плата
працівників індустрії гостинності, грн.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	2814	4364	5610	6136	5438	7455
Волинська	2794	3843	4552	5360	4304	7702
Дніпропетровська	2859	4138	5123	5932	6085	7905
Донецька	3249	4499	4791	5802	6230	7622
Житомирська	2153	3801	4391	5262	5051	7093
Закарпатська	2552	3423	4214	5657	5069	7054
Запорізька	3243	4462	5408	6520	6296	8029
Івано-Франківська	4010	5180	6036	6288	6410	9602
Київська	4097	5671	7378	8968	7943	11246
Кіровоградська	2306	3578	4438	4839	4739	6826
Луганська	3734	3504	3697	4752	4502	6496
Львівська	2834	4217	5146	5663	3874	6722
Миколаївська	2645	4062	4743	5636	5885	7483
Одеська	3321	4661	5582	6222	5567	7066
Полтавська	2469	3870	4560	6890	7771	8950
Рівненська	2121	3735	4163	4819	4251	5901
Сумська	2979	4174	4912	5308	5499	6841
Тернопільська	1997	3367	3664	4815	4985	8375
Харківська	3183	4704	5403	5988	5455	8057
Херсонська	2854	5201	5502	6285	5872	7804
Хмельницька	1633	3331	3762	4455	3083	4298
Черкаська	1986	4277	5113	6290	6236	8580
Чернівецька	2095	3741	3759	4490	4065	3074
Чернігівська	2673	4034	4876	5680	4489	6252
м. Київ	4408	6060	6903	7797	7077	9977
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.2. Кількість дітей, які перебували у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	26654	29793	27027	28158	27689	вд
Волинська	19621	21693	21238	21497	19875	вд
Дніпропетровська	94988	91203	90410	82978	81968	вд
Донецька	35363	34070	38532	41020	39087	вд
Житомирська	24961	24601	22197	22268	21672	вд
Закарпатська	22239	27929	25811	26908	26111	вд
Запорізька	42355	44574	40826	41615	39290	вд
Івано-Франківська	38132	32842	26987	21063	19503	вд
Київська	35804	34819	31910	32572	31890	вд
Кіровоградська	40169	42245	41913	40996	40113	вд
Луганська	14323	12294	12843	13163	12895	вд
Львівська	14099	20299	19593	17464	16968	вд
Миколаївська	24623	24227	21452	20418	19539	вд
Одеська	104604	105946	103513	102164	101890	вд
Полтавська	50378	54620	49204	50687	49848	вд
Рівненська	20016	26265	17459	14732	13998	вд
Сумська	49252	49922	50161	50108	49780	вд
Тернопільська	5880	5993	5456	4109	3989	вд
Харківська	91557	95337	97063	97613	96890	вд
Херсонська	54502	62140	58527	60420	59409	вд
Хмельницька	19744	18628	15948	13799	13114	вд
Черкаська	51321	50903	46842	47088	46789	вд
Чернівецька	15717	14637	12381	10690	10114	вд
Чернігівська	29418	31867	30560	30865	30567	вд
м. Київ	10001	13180	13409	14167	13897	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.3. Кількість туристів, обслугованих туроператорами і турагентами, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	27485	38634	42178	51790	52342	вд
Волинська	26526	17047	21807	27403	27908	вд
Дніпропетровська	57770	75526	116981	154215	155123	вд
Донецька	10874	9231	28425	32930	33654	вд
Житомирська	8615	9516	17957	21594	22610	вд
Закарпатська	11601	14652	25348	28044	29987	вд
Запорізька	40376	47675	56374	56838	57265	вд
Івано-Франківська	79973	73309	55781	63545	64398	вд
Київська	25008	36983	66385	86926	87409	вд
Кіровоградська	8854	8436	11556	18561	19568	вд
Луганська	1896	2825	6261	10380	10983	вд
Львівська	181827	175150	182255	249442	252107	вд
Миколаївська	9023	11805	19002	25107	26478	вд
Одеська	59077	72302	81381	99764	102764	вд
Полтавська	14608	19032	32007	36847	37890	вд
Рівненська	9022	11168	22027	31425	32865	вд
Сумська	8819	11185	16178	25919	27125	вд
Тернопільська	7536	9558	13103	24599	25783	вд
Харківська	40429	51929	62232	76211	77481	вд
Херсонська	16584	20278	26130	28113	29065	вд
Хмельницька	19885	26829	25738	27613	28965	вд
Черкаська	11684	20953	26383	39145	41065	вд
Чернівецька	19415	20341	29562	27198	28765	вд
Чернігівська	11698	15974	22306	26359	27548	вд
м. Київ	1841021	2006088	3550090	4862129	4880954	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.4. Кількість осіб, що перебували
у колективних засобах розміщення, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	138,6	161,6	78,4	83,9	23,4	вд
Волинська	117,4	124,9	55,7	46,0	28,3	вд
Дніпропетровська	446,7	422,8	383,9	377,3	151,0	вд
Донецька	97,5	142,1	215,1	131,8	73,2	вд
Житомирська	81,3	85,6	34,3	40,3	17,1	вд
Закарпатська	269,2	313,0	114,6	102,4	47,2	вд
Запорізька	309,5	319,5	162,3	172,7	92,7	вд
Івано-Франківська	341,1	340,6	168,7	166,8	123,8	вд
Київська	294,8	293,5	374,9	319,7	189,1	вд
Кіровоградська	64,5	58,5	43,7	52,8	19,2	вд
Луганська	28,8	32,9	22,9	20,0	6,6	вд
Львівська	861,2	987,8	572,2	533,9	229,9	вд
Миколаївська	211,6	209,6	117,9	116,3	72,8	вд
Одеська	514,5	478,1	289,9	306,5	138,6	вд
Полтавська	234,5	261,5	164,5	162,7	87,7	вд
Рівненська	116,8	98,7	39,5	35,5	12,7	вд
Сумська	62,7	58,0	43,5	44,7	27,1	вд
Тернопільська	210,7	125,2	46,1	43,7	15,6	вд
Харківська	268,7	292,2	218,5	187,2	80,1	вд
Херсонська	179,4	161,1	129,7	104,0	66,5	вд
Хмельницька	183,6	183,2	119,9	121,0	49,5	вд
Черкаська	150,3	174,7	105,2	114,0	52,4	вд
Чернівецька	108,6	120,0	53,3	48,9	11,0	вд
Чернігівська	69,1	59,2	56,7	46,4	34,3	вд
м. Київ	1182,3	1155,4	1214,9	1226,4	566,8	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.5. Кількість іноземців, що перебували
у колективних засобах розміщення, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	3652	5686	2500	6327	264	вд
Волинська	5816	5721	2350	1579	788	вд
Дніпропетровська	20629	22095	11410	13604	4447	вд
Донецька	3805	663	1343	1085	460	вд
Житомирська	4417	4336	1760	2279	591	вд
Закарпатська	23123	31293	10021	6097	782	вд
Запорізька	3004	10229	3979	5308	1638	вд
Івано-Франківська	14891	18388	17511	13460	4842	вд
Київська	29251	35483	49414	31020	7032	вд
Кіровоградська	674	1300	782	1362	923	вд
Луганська	767	743	758	620	480	вд
Львівська	106830	138789	129531	118204	20941	вд
Миколаївська	12386	11230	7674	6162	1423	вд
Одеська	76251	83483	47826	54165	8338	вд
Полтавська	6260	7953	6441	6056	1554	вд
Рівненська	6613	7019	3885	2171	564	вд
Сумська	4908	4241	2487	1871	924	вд
Тернопільська	14456	14455	6144	7473	863	вд
Харківська	35167	40434	36037	26205	8322	вд
Херсонська	912	608	1867	2023	896	вд
Хмельницька	16432	16513	12973	12471	3743	вд
Черкаська	2499	6865	3127	4061	653	вд
Чернівецька	5423	6789	5463	3815	350	вд
Чернігівська	2919	2549	4007	4082	1021	вд
м. Київ	462569	455683	429591	481222	146489	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.6. Кількість резидентів України,
що перебували у колективних засобах розміщення, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	135,0	155,9	75,9	77,5	23,2	вд
Волинська	111,6	119,2	53,3	44,4	27,5	вд
Дніпропетровська	426,1	400,7	372,4	363,6	146,6	вд
Донецька	93,7	141,5	213,7	130,6	72,8	вд
Житомирська	76,8	81,3	32,5	38,0	17,1	вд
Закарпатська	246,1	281,7	104,5	96,3	46,4	вд
Запорізька	306,5	309,3	158,3	167,4	91,1	вд
Івано-Франківська	326,3	322,2	151,2	153,3	119,0	вд
Київська	265,5	258,0	325,5	288,6	182,1	вд
Кіровоградська	63,8	57,2	42,9	51,4	18,3	вд
Луганська	28,0	32,2	22,1	19,3	6,1	вд
Львівська	754,4	849,0	442,6	415,6	209,0	вд
Миколаївська	199,2	198,4	110,1	110,1	71,4	вд
Одеська	438,3	394,6	242,0	252,3	130,2	вд
Полтавська	228,2	253,5	158,0	156,6	86,1	вд
Рівненська	110,2	91,7	35,5	33,3	12,2	вд
Сумська	57,7	53,8	40,9	42,7	26,2	вд
Тернопільська	196,3	110,8	39,9	36,2	14,7	вд
Харківська	233,6	251,8	182,4	160,9	71,8	вд
Херсонська	178,5	160,5	127,7	102,0	65,6	вд
Хмельницька	167,2	166,7	106,8	108,5	45,8	вд
Черкаська	147,8	167,8	102,0	109,9	51,7	вд
Чернівецька	103,2	113,2	47,8	45,0	10,6	вд
Чернігівська	66,2	56,7	52,6	42,3	33,3	вд
м. Київ	719,7	699,7	785,2	745,2	420,3	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.7. Кількість фактично проведених ліжко-днів
у колективних засобах розміщення, тис. од.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	968,8	1038,0	148,5	151,6	67,9	вд
Волинська	450,6	480,9	187,2	134,4	62,1	вд
Дніпропетровська	1619,0	1553,0	954,3	830,1	365,5	вд
Донецька	925,5	961,9	586,0	726,2	404,7	вд
Житомирська	408,3	370,7	101,4	200,7	105,0	вд
Закарпатська	1304,5	1560,1	741,1	727,9	163,8	вд
Запорізька	2150,9	2181,3	940,1	883,7	499,9	вд
Івано-Франківська	1360,4	1228,9	465,5	399,4	272,3	вд
Київська	1022,7	1031,8	782,3	873,7	517,5	вд
Кіровоградська	219,5	195,8	96,9	105,7	48,5	вд
Луганська	167,2	148,5	67,5	57,5	36,5	вд
Львівська	3217,1	3401,1	1401,5	1334,2	489,9	вд
Миколаївська	1058,5	1054,6	527,0	465,8	338,7	вд
Одеська	3374,7	3299,9	1134,0	1224,2	524,8	вд
Полтавська	1065,7	1181,9	307,2	304,8	183,8	вд
Рівненська	372,4	352,6	112,4	102,8	28,2	вд
Сумська	241,2	220,8	76,6	76,2	41,1	вд
Тернопільська	382,5	276,9	97,1	88,2	32,3	вд
Харківська	949,5	1020,4	438,7	435,2	209,8	вд
Херсонська	1286,0	1218,3	895,3	611,0	365,0	вд
Хмельницька	505,8	477,4	249,4	254,8	119,8	вд
Черкаська	444,1	501,6	192,3	192,3	106,1	вд
Чернівецька	255,6	273,1	118,3	133,3	48,1	вд
Чернігівська	253,0	196,0	87,3	87,1	67,8	вд
м. Київ	2521,5	2539,2	2559,5	2544,8	1127,1	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.8. Середня тривалість перебування
у колективних засобах розміщення, діб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	7,0	6,4	1,9	1,8	2,9	2,5
Волинська	3,8	3,8	3,4	2,9	2,2	2,1
Дніпропетровська	3,6	3,7	2,5	2,2	2,4	2,3
Донецька	9,5	6,8	2,7	5,5	5,5	5,3
Житомирська	5,0	4,3	3,0	5,0	5,9	5,4
Закарпатська	4,8	5,0	2,1	2,2	3,5	3,2
Запорізька	6,9	6,8	5,8	5,1	5,4	5,1
Івано-Франківська	4,0	3,6	2,8	2,4	2,2	1,9
Київська	3,5	3,5	2,1	2,7	2,7	2,3
Кіровоградська	3,4	3,3	2,2	2,0	2,5	2,4
Луганська	5,8	4,5	2,9	2,9	5,5	5,1
Львівська	3,7	3,4	2,4	2,5	2,1	1,9
Миколаївська	5,0	5,0	4,5	4,0	4,6	4,1
Одеська	6,6	6,9	3,9	4,0	3,8	3,2
Полтавська	4,5	4,5	1,9	1,9	2,1	1,8
Рівненська	3,2	3,6	2,8	2,9	2,2	1,6
Сумська	3,8	3,8	1,8	1,7	1,5	1,1
Тернопільська	1,8	2,2	2,1	2,0	2,1	1,5
Харківська	3,5	3,5	2,0	2,3	2,6	2,1
Херсонська	7,2	7,6	6,9	5,9	5,5	4,5
Хмельницька	2,8	2,6	2,1	2,1	2,4	1,8
Черкаська	3,0	2,9	1,8	1,7	2,0	1,5
Чернівецька	2,4	2,3	2,2	2,7	4,4	3,8
Чернігівська	3,7	3,3	1,5	1,9	2,0	1,4
м. Київ	2,1	2,2	2,1	2,1	2,0	1,4
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.9. Середня тривалість перебування іноземців
у колективних засобах розміщення, діб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	6,6	5,5	1,8	2,2	1,8	1,4
Волинська	2,5	2,0	1,7	1,4	2,0	1,2
Дніпропетровська	2,4	2,6	2,9	2,6	2,7	1,6
Донецька	10,3	2,7	2,7	6,4	4,8	2,6
Житомирська	2,0	3,1	4,6	4,5	7,7	6,2
Закарпатська	2,5	2,4	2,1	1,8	2,0	1,1
Запорізька	3,3	2,0	2,8	2,7	2,9	1,6
Івано-Франківська	3,2	2,8	2,1	2,0	2,9	1,6
Київська	1,3	1,6	1,4	1,7	1,5	1,1
Кіровоградська	3,3	2,1	4,0	4,5	1,3	0,4
Луганська	4,8	4,7	4,8	5,1	13,5	8,5
Львівська	3,6	3,4	2,1	2,4	2,0	1,4
Миколаївська	3,5	5,4	5,3	6,8	5,8	4,6
Одеська	4,5	3,7	2,8	2,8	3,0	1,6
Полтавська	4,9	4,5	2,5	3,0	3,3	2,2
Рівненська	1,8	2,0	2,0	2,1	1,9	1,4
Сумська	1,3	1,9	2,6	2,8	1,4	1,1
Тернопільська	1,2	1,6	2,6	1,7	1,6	1,2
Харківська	2,0	2,4	2,4	2,5	2,4	1,8
Херсонська	3,7	6,0	2,9	3,3	2,5	1,8
Хмельницька	1,6	1,4	1,5	1,3	1,2	0,6
Черкаська	2,5	1,6	2,0	1,7	2,1	1,6
Чернівецька	2,0	3,4	3,0	3,1	12,5	8,6
Чернігівська	2,2	2,2	1,3	1,7	2,0	1,4
м. Київ	1,8	1,9	1,9	1,8	1,7	0,9
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.10. Середня тривалість перебування резидентів України у колективних засобах розміщення, діб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	7,0	6,5	1,9	1,8	2,9	вд
Волинська	3,9	3,9	3,4	3,0	2,2	вд
Дніпропетровська	3,7	3,7	2,5	2,2	2,4	вд
Донецька	9,5	6,8	2,7	5,5	5,5	вд
Житомирська	5,2	4,4	2,9	5,0	5,9	вд
Закарпатська	5,1	5,3	2,1	2,3	3,5	вд
Запорізька	7,0	7,0	5,9	5,2	5,4	вд
Івано-Франківська	4,0	3,7	2,8	2,4	2,2	вд
Київська	3,7	3,8	2,2	2,8	2,8	вд
Кіровоградська	3,4	3,4	2,2	1,9	2,6	вд
Луганська	5,8	4,5	2,9	2,8	4,9	вд
Львівська	3,8	3,5	2,6	2,5	2,1	вд
Миколаївська	5,1	5,0	4,4	3,8	4,6	вд
Одеська	6,9	7,6	4,1	4,2	3,8	вд
Полтавська	4,5	4,5	1,8	1,8	2,1	вд
Рівненська	3,3	3,7	2,9	2,9	2,2	вд
Сумська	4,1	3,9	1,7	1,7	1,5	вд
Тернопільська	1,9	2,3	2,0	2,1	2,1	вд
Харківська	3,8	3,7	1,9	2,3	2,6	вд
Херсонська	7,2	7,6	7,0	5,9	5,5	вд
Хмельницька	2,9	2,7	2,2	2,2	2,5	вд
Черкаська	3,0	2,9	1,8	1,7	2,0	вд
Чернівецька	2,4	2,2	2,1	2,7	4,1	вд
Чернігівська	3,7	3,4	1,6	1,9	2,0	вд
м. Київ	2,3	2,4	2,2	2,2	2,1	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Ж.11. Коефіцієнт використання місткості
колективних засобів розміщення

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,21	0,27	0,30	0,29	0,26	0,24
Волинська	0,30	0,32	0,35	0,28	0,24	0,21
Дніпропетровська	0,16	0,27	0,39	0,30	0,18	0,17
Донецька	0,28	0,29	0,33	0,32	0,32	0,31
Житомирська	0,14	0,25	0,30	0,36	0,26	0,24
Закарпатська	0,20	0,20	0,21	0,16	0,18	0,20
Запорізька	0,28	0,31	0,38	0,35	0,24	0,22
Івано-Франківська	0,17	0,19	0,23	0,21	0,21	0,19
Київська	0,12	0,22	0,34	0,34	0,21	0,19
Кіровоградська	0,18	0,23	0,19	0,23	0,20	0,18
Луганська	0,19	0,21	0,23	0,18	0,18	0,16
Львівська	0,14	0,27	0,31	0,30	0,14	0,12
Миколаївська	0,23	0,27	0,35	0,32	0,28	0,25
Одеська	0,29	0,29	0,27	0,28	0,17	0,15
Полтавська	0,24	0,27	0,29	0,28	0,17	0,15
Рівненська	0,27	0,25	0,21	0,19	0,13	0,11
Сумська	0,19	0,22	0,24	0,23	0,14	0,12
Тернопільська	0,20	0,20	0,22	0,18	0,10	0,8
Харківська	0,19	0,19	0,21	0,21	0,15	0,14
Херсонська	0,24	0,32	0,43	0,35	0,25	0,24
Хмельницька	0,18	0,22	0,30	0,32	0,18	0,16
Черкаська	0,16	0,23	0,26	0,24	0,21	0,18
Чернівецька	0,13	0,18	0,25	0,26	0,14	0,12
Чернігівська	0,25	0,22	0,21	0,25	0,19	0,17
м. Київ	0,35	0,25	0,36	0,37	0,19	0,16
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК 3

Показники, що характеризують конкурентні переваги індустрії
гостинності в екологічній сфері

Таблиця 3.1. Утилізовано відходів, тис. тонн

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	343,3	350,5	481,7	208,9	143,1	вд
Волинська	118,6	112,1	118,5	35,8	35,0	вд
Дніпропетровська	66701,2	83762,3	85038,1	90458,1	87114,9	вд
Донецька	3642,8	5270,8	6597,7	5322,7	4593,2	вд
Житомирська	75,9	81,3	48,5	52,3	32,5	вд
Закарпатська	0,2	0,1	0,4	0,2	0,3	вд
Запорізька	2879,4	2695,9	3317,6	3776,6	3476,2	вд
Івано-Франківська	678,5	648,9	549,3	866,6	525,3	вд
Київська	17,6	15,6	27,7	9,7	18,2	вд
Кіровоградська	3048,7	1469,9	1853,0	1695,0	78,1	вд
Луганська	561,6	90,3	45,5	42,1	39,5	вд
Львівська	482,5	602,7	354,1	327,5	403,1	вд
Миколаївська	52,5	55,3	53,7	55,8	75,4	вд
Одеська	8,4	9,4	8,6	2,3	1,7	вд
Полтавська	3610,4	2761,1	2744,8	3048,6	2050,1	вд
Рівненська	65,1	23,5	23,2	39,2	14,9	вд
Сумська	129,1	158,4	118,8	69,8	49,4	вд
Тернопільська	74,1	87,0	225,9	265,0	59,3	вд
Харківська	415,2	115,0	276,0	188,0	241,9	вд
Херсонська	13,2	26,2	9,3	24,8	19,3	вд
Хмельницька	450,1	397,0	500,9	398,7	409,1	вд
Черкаська	697,5	766,4	785,7	697,4	633,6	вд
Чернівецька	121,1	111,8	91,1	117,1	82,6	вд
Чернігівська	103,9	130,4	109,6	69,0	73,0	вд
м. Київ	1,5	8,9	1,9	0,8	126,7	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця 3.1. Видалено відходів, IV клас небезпеки, тис. тонн

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	105,3	152,0	913,6	496,1	208,1	вд
Волинська	496,2	498,4	234,3	300,2	242,3	вд
Дніпропетровська	103158,8	106034,4	104546,8	107309,2	177439,4	вд
Донецька	8747,4	15562,7	15017,1	18869,4	19025,7	вд
Житомирська	140,9	169,9	199,5	205,3	224,2	вд
Закарпатська	142,5	163,9	179,8	171,8	161,0	вд
Запорізька	1781,0	1935,7	1557,7	1288,7	1423,9	вд
Івано-Франківська	767,1	887,0	1005,5	1759,6	1164,2	вд
Київська	1393,1	1131,5	1348,4	1535,9	1676,9	вд
Кіровоградська	31016,5	35842,7	35743,6	35328,9	179,2	вд
Луганська	2116,4	556,2	478,3	377,5	211,8	вд
Львівська	1642,5	1085,1	1188,9	1200,5	1945,3	вд
Миколаївська	1817,6	1982,1	2005,2	1932,4	2092,7	вд
Одеська	679,3	560,9	524,7	534,5	591,1	вд
Полтавська	340,2	419,3	1311,6	64271,2	64409,1	вд
Рівненська	155,4	177,9	206,2	224,4	216,1	вд
Сумська	356,3	313,6	461,1	459,6	477,5	вд
Тернопільська	28,7	29,2	29,4	29,3	36,2	вд
Харківська	857,9	767,4	860,4	956,7	941,8	вд
Херсонська	64,6	65,7	68,8	63,5	49,0	вд
Хмельницька	292,7	228,6	264,5	240,4	232,7	вд
Черкаська	252,7	267,9	281,8	234,2	215,3	вд
Чернівецька	209,6	212,2	216,3	219,3	191,2	вд
Чернігівська	418,3	288,9	291,2	289,7	259,6	вд
м. Київ	286,6	361,3	474,2	605,6	2267,4	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця 3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. тонн

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	119,8	155,8	97,3	99,7	78,2	79,3
Волинська	4,7	5,1	5,1	5,3	5,1	5,6
Дніпропетровська	833,0	657,3	614,3	576,9	534,7	537,6
Донецька	981,4	784,8	790,2	773,5	751,0	744,1
Житомирська	9,3	10,3	13,0	12,7	11,8	11,9
Закарпатська	4,9	3,2	4,0	3,7	3,3	2,8
Запорізька	167,0	180,9	174,7	173,4	155,5	148,2
Івано-Франківська	196,7	198,3	221,4	205,0	140,4	172,4
Київська	98,2	48,2	81,3	84,4	66,6	59,3
Кіровоградська	11,8	12,2	12,2	12,8	10,7	11,1
Луганська	155,5	75,1	46,7	37,4	35,5	35,1
Львівська	103,1	109,1	106,7	88,9	76,0	75,4
Миколаївська	13,9	14,2	13,1	12,1	11,2	12,2
Одеська	26,4	29,6	37,4	33,1	42,6	35,9
Полтавська	56,2	55,9	52,1	51,0	45,8	52,4
Рівненська	9,1	9,6	9,1	9,9	10,1	9,4
Сумська	19,8	20,3	20,8	21,7	20,9	18,3
Тернопільська	9,0	10,6	10,2	9,4	9,5	8,3
Харківська	100,2	45,0	44,7	106,5	94,1	73,4
Херсонська	9,7	9,6	12,4	17,8	17,8	17,1
Хмельницька	21,7	21,1	22,1	20,3	18,2	21,1
Черкаська	52,3	48,3	57,9	51,8	51,4	47,6
Чернівецька	3,0	3,3	2,7	2,4	1,8	1,7
Чернігівська	37,1	31,6	29,7	27,5	20,9	23,0
м. Київ	34,3	45,5	29,2	22,3	25,5	38,8
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця 3.3. Утворення відходів IV класу небезпеки
в розрахунку на одну особу, кг

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	1207,4	1478,8	1136,0	1745,2	1012,5	вд
Волинська	656,2	704,3	534,8	645,7	611,6	вд
Дніпропетровська	63466,1	75233,2	75671,7	79021,7	97923,1	вд
Донецька	4714,8	5272,9	5727,1	6329,6	6519,8	вд
Житомирська	441,7	444,5	395,7	389,8	329,7	вд
Закарпатська	122,5	136,8	147,7	121,4	114,8	вд
Запорізька	2877,0	2952,6	3077,4	3175,1	3288,7	вд
Івано- Франківська	1399,3	1408,6	1429,4	2178,4	1264,0	вд
Київська	885,9	721,5	790,3	796,0	1197,6	вд
Кіровоградська	35486,1	39143,6	39852,7	39822,7	537,5	вд
Луганська	1113,1	292,2	255,0	204,1	119,6	вд
Львівська	1093,8	979,7	845,9	811,7	1245,5	вд
Миколаївська	1995,9	2017,6	2102,3	2051,1	2215,6	вд
Одеська	267,7	309,1	305,1	267,7	191,2	вд
Полтавська	3747,5	24674,8	14017,7	69858,9	71069,4	вд
Рівненська	613,1	393,5	417,3	449,5	769,6	вд
Сумська	497,5	407,4	656,5	673,8	547,0	вд
Тернопільська	803,0	1794,0	1560,3	1007,1	262,5	вд
Харківська	697,8	649,1	584,1	638,4	550,2	вд
Херсонська	334,5	354,8	322,4	343,3	66,4	вд
Хмельницька	1005,9	722,6	707,2	713,7	400,4	вд
Черкаська	985,0	1056,0	1222,9	1049,7	948,0	вд
Чернівецька	427,3	406,6	340,0	352,8	232,3	вд
Чернігівська	692,5	712,8	707,5	696,2	506,0	вд
м. Київ	569,8	321,9	328,7	336,1	1049,1	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	Вд	вд	вд

ДОДАТОК К

Ресурсні умови забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіону

Таблиця К.1. Чисельність наявного населення, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,376	0,375	0,375	0,375	0,374	0,371
Волинська	0,244	0,245	0,247	0,249	0,250	0,252
Дніпропетровська	0,763	0,761	0,769	0,770	0,769	0,764
Донецька	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Житомирська	0,292	0,292	0,293	0,293	0,292	0,292
Закарпатська	0,295	0,297	0,300	0,302	0,303	0,307
Запорізька	0,411	0,410	0,410	0,409	0,408	0,405
Івано-Франківська	0,324	0,325	0,328	0,330	0,331	0,333
Київська	0,406	0,409	0,418	0,424	0,431	0,442
Кіровоградська	0,228	0,228	0,228	0,227	0,226	0,222
Луганська	0,517	0,517	0,516	0,517	0,517	0,519
Львівська	0,594	0,597	0,602	0,605	0,608	0,608
Миколаївська	0,272	0,271	0,272	0,272	0,271	0,270
Одеська	0,560	0,562	0,567	0,571	0,575	0,578
Полтавська	0,337	0,336	0,337	0,336	0,336	0,332
Рівненська	0,272	0,274	0,276	0,278	0,279	0,282
Сумська	0,261	0,260	0,261	0,260	0,259	0,255
Тернопільська	0,250	0,250	0,251	0,251	0,251	0,252
Харківська	0,637	0,636	0,641	0,642	0,643	0,638
Херсонська	0,249	0,249	0,249	0,249	0,249	0,247
Хмельницька	0,303	0,303	0,303	0,304	0,304	0,303
Черкаська	0,291	0,290	0,291	0,290	0,289	0,286
Чернівецька	0,213	0,214	0,216	0,217	0,218	0,219
Чернігівська	0,245	0,243	0,243	0,241	0,240	0,235
м. Київ	0,681	0,689	0,699	0,708	0,718	0,719
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця К.2. Загальні коефіцієнти народжуваності,
на 1000 осіб наявного населення

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,711	0,718	0,686	0,691	0,694	0,676
Волинська	0,926	0,927	0,924	0,918	0,935	0,941
Дніпропетровська	0,711	0,685	0,661	0,645	0,620	0,618
Донецька	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Житомирська	0,770	0,758	0,737	0,718	0,704	0,706
Закарпатська	0,941	0,935	0,932	0,945	1,000	0,990
Запорізька	0,667	0,661	0,627	0,618	0,583	0,569
Івано-Франківська	0,785	0,782	0,780	0,800	0,796	0,765
Київська	0,815	0,782	0,737	0,727	0,741	0,686
Кіровоградська	0,674	0,661	0,627	0,618	0,602	0,598
Луганська	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Львівська	0,793	0,798	0,780	0,791	0,778	0,765
Миколаївська	0,689	0,710	0,678	0,645	0,639	0,627
Одеська	0,822	0,855	0,822	0,800	0,806	0,804
Полтавська	0,644	0,629	0,610	0,591	0,583	0,578
Рівненська	1,000	1,000	0,975	0,973	0,981	1,000
Сумська	0,593	0,589	0,551	0,545	0,528	0,510
Тернопільська	0,696	0,710	0,686	0,691	0,704	0,696
Харківська	0,659	0,645	0,619	0,618	0,583	0,578
Херсонська	0,756	0,766	0,737	0,736	0,694	0,686
Хмельницька	0,733	0,726	0,712	0,718	0,722	0,686
Черкаська	0,637	0,637	0,602	0,582	0,565	0,569
Чернівецька	0,830	0,839	0,814	0,836	0,833	0,863
Чернігівська	0,607	0,597	0,576	0,555	0,556	0,539
м. Київ	0,926	0,976	1,000	1,000	0,954	0,980
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця К.3. Робоча сила у віці 15-70 років, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,472	0,472	0,475	0,476	0,490	0,472
Волинська	0,279	0,275	0,275	0,277	0,287	0,279
Дніпропетровська	1,000	1,000	1,000	1,000	1,032	1,000
Донецька	0,563	0,565	0,565	0,564	0,578	0,558
Житомирська	0,369	0,377	0,378	0,376	0,379	0,366
Закарпатська	0,363	0,365	0,367	0,365	0,380	0,368
Запорізька	0,528	0,530	0,533	0,535	0,546	0,528
Івано-Франківська	0,395	0,402	0,403	0,404	0,413	0,402
Київська	0,511	0,522	0,529	0,535	0,560	0,543
Кіровоградська	0,277	0,282	0,282	0,282	0,286	0,275
Луганська	0,230	0,231	0,231	0,230	0,234	0,224
Львівська	0,734	0,748	0,748	0,751	0,775	0,754
Миколаївська	0,356	0,359	0,360	0,359	0,370	0,356
Одеська	0,694	0,700	0,703	0,708	0,736	0,715
Полтавська	0,422	0,430	0,429	0,432	0,444	0,425
Рівненська	0,343	0,342	0,344	0,346	0,354	0,341
Сумська	0,341	0,348	0,349	0,347	0,350	0,334
Тернопільська	0,298	0,298	0,301	0,303	0,311	0,299
Харківська	0,854	0,873	0,873	0,869	0,888	0,857
Херсонська	0,321	0,327	0,328	0,329	0,338	0,325
Хмельницька	0,364	0,372	0,374	0,375	0,387	0,371
Черкаська	0,373	0,380	0,380	0,379	0,384	0,368
Чернівецька	0,266	0,272	0,273	0,276	0,285	0,275
Чернігівська	0,309	0,316	0,315	0,317	0,322	0,308
м. Київ	0,945	0,959	0,958	0,956	1,000	0,976
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця К.4. Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,462	0,461	0,477	0,467	0,463	0,461
Волинська	0,268	0,263	0,271	0,269	0,266	0,267
Дніпропетровська	1,000	1,000	1,025	1,000	1,000	1,000
Донецька	0,525	0,528	0,541	0,529	0,522	0,518
Житомирська	0,356	0,367	0,378	0,369	0,358	0,356
Закарпатська	0,355	0,357	0,367	0,360	0,359	0,359
Запорізька	0,516	0,517	0,535	0,525	0,519	0,516
Івано-Франківська	0,391	0,402	0,413	0,407	0,405	0,403
Київська	0,517	0,533	0,552	0,546	0,551	0,553
Кіровоградська	0,264	0,271	0,278	0,272	0,264	0,262
Луганська	0,209	0,210	0,218	0,215	0,211	0,207
Львівська	0,735	0,755	0,775	0,761	0,759	0,764
Миколаївська	0,349	0,352	0,363	0,353	0,350	0,346
Одеська	0,702	0,709	0,732	0,722	0,724	0,727
Полтавська	0,400	0,413	0,424	0,418	0,413	0,409
Рівненська	0,333	0,331	0,346	0,344	0,343	0,338
Сумська	0,336	0,346	0,354	0,347	0,335	0,330
Тернопільська	0,286	0,287	0,300	0,295	0,291	0,289
Харківська	0,868	0,897	0,920	0,894	0,881	0,877
Херсонська	0,309	0,318	0,327	0,322	0,317	0,315
Хмельницька	0,358	0,371	0,381	0,374	0,372	0,366
Черкаська	0,363	0,373	0,382	0,376	0,367	0,363
Чернівецька	0,264	0,273	0,280	0,279	0,281	0,273
Чернігівська	0,298	0,306	0,314	0,308	0,301	0,296
м. Київ	0,957	0,975	1,000	0,976	0,994	0,994
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця К.5. Частка домогосподарств,
які мають доступ до послуг Інтернет, відсотків

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,533	0,561	0,653	0,763	0,762	0,770
Волинська	0,576	0,688	0,573	0,643	0,891	0,892
Дніпропетровська	0,734	0,974	0,914	0,947	0,964	0,975
Донецька	0,587	0,671	0,629	0,812	0,873	0,879
Житомирська	0,489	0,565	0,446	0,652	0,792	0,791
Закарпатська	0,805	0,890	0,830	0,907	0,964	0,968
Запорізька	0,716	0,826	0,751	0,818	0,920	0,926
Івано-Франківська	0,702	0,765	0,622	0,780	0,880	0,890
Київська	0,603	0,666	0,636	0,726	0,819	0,822
Кіровоградська	0,564	0,674	0,590	0,646	0,747	0,749
Луганська	0,602	0,716	0,685	0,756	0,854	0,856
Львівська	0,729	0,767	0,736	0,823	0,896	0,898
Миколаївська	0,693	0,813	0,696	0,798	0,876	0,880
Одеська	0,700	0,740	0,742	0,834	0,887	0,895
Полтавська	0,600	0,618	0,688	0,624	0,792	0,796
Рівненська	0,559	0,922	0,792	0,589	0,865	0,867
Сумська	0,599	0,779	0,737	0,803	0,832	0,823
Тернопільська	0,700	0,831	0,691	0,775	0,918	0,924
Харківська	0,627	0,777	0,742	0,777	0,904	0,908
Херсонська	0,690	0,604	0,627	0,605	0,841	0,845
Хмельницька	0,488	0,666	0,534	0,661	0,790	0,797
Черкаська	0,590	0,648	0,572	0,711	0,866	0,869
Чернівецька	0,762	0,898	0,867	0,828	0,896	0,900
Чернігівська	0,550	0,616	0,648	0,661	0,723	0,724
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця К.6. Площа земель заповідників та національних природних парків, тис. га

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,070	0,070	0,070	0,070	0,070	0,070
Волинська	0,429	0,429	0,429	0,429	0,429	0,429
Дніпропетровська	0,013	0,013	0,013	0,013	0,013	0,013
Донецька	0,221	0,221	0,221	0,221	0,221	0,221
Житомирська	0,175	0,175	0,175	0,175	0,175	0,175
Закарпатська	0,502	0,502	0,502	0,502	0,502	0,502
Запорізька	0,327	0,327	0,327	0,327	0,327	0,327
Івано-Франківська	0,433	0,433	0,433	0,433	0,433	0,433
Київська	0,840	0,840	0,840	0,840	0,840	0,840
Кіровоградська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Луганська	0,043	0,043	0,043	0,043	0,043	0,043
Львівська	0,208	0,208	0,208	0,208	0,208	0,208
Миколаївська	0,162	0,162	0,162	0,162	0,162	0,162
Одеська	0,347	0,347	0,347	0,347	0,347	0,347
Полтавська	0,078	0,078	0,078	0,078	0,078	0,078
Рівненська	0,181	0,181	0,181	0,181	0,181	0,181
Сумська	0,139	0,139	0,139	0,139	0,139	0,139
Тернопільська	0,094	0,094	0,094	0,094	0,094	0,094
Харківська	0,078	0,078	0,078	0,078	0,078	0,078
Херсонська	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Хмельницька	0,929	0,929	0,929	0,929	0,929	0,929
Черкаська	0,068	0,068	0,068	0,068	0,068	0,068
Чернівецька	0,096	0,096	0,096	0,096	0,096	0,096
Чернігівська	0,145	0,145	0,145	0,145	0,145	0,145
м. Київ	0,038	0,038	0,038	0,038	0,038	0,038
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК Л

Інституційні умови забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіону

Таблиця Л1. Кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,295	0,349	0,299	0,284	0,275	вд
Волинська	0,204	0,232	0,240	0,255	0,255	вд
Дніпропетровська	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
Донецька	0,445	0,502	0,472	0,509	0,490	вд
Житомирська	0,344	0,375	0,354	0,343	0,332	вд
Закарпатська	0,154	0,209	0,174	0,243	0,235	вд
Запорізька	0,309	0,316	0,278	0,266	0,260	вд
Івано-Франківська	0,394	0,373	0,248	0,153	0,144	вд
Київська	0,495	0,495	0,543	0,550	0,548	вд
Кіровоградська	0,608	0,622	0,586	0,585	0,587	вд
Луганська	0,238	0,255	0,258	0,272	0,271	вд
Львівська	0,133	0,284	0,294	0,179	0,173	вд
Миколаївська	0,322	0,306	0,324	0,245	0,232	вд
Одеська	0,650	0,663	0,765	0,795	0,798	вд
Полтавська	0,913	0,963	0,938	0,940	0,936	вд
Рівненська	0,215	0,279	0,175	0,157	0,146	вд
Сумська	0,836	0,869	0,873	0,896	0,884	вд
Тернопільська	0,095	0,106	0,107	0,083	0,077	вд
Харківська	0,859	0,888	0,882	0,909	0,916	вд
Херсонська	0,509	0,532	0,494	0,453	0,445	вд
Хмельницька	0,273	0,243	0,206	0,152	0,129	вд
Черкаська	0,950	0,954	0,904	0,887	0,877	вд
Чернівецька	0,158	0,128	0,116	0,111	0,102	вд
Чернігівська	0,563	0,576	0,567	0,574	0,569	вд
м. Київ	0,101	0,098	0,088	0,101	0,094	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Л.2. Кількість місць у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,352	0,331	0,286	0,329	0,332	вд
Волинська	0,145	0,191	0,199	0,188	0,185	вд
Дніпропетровська	0,432	0,436	0,579	0,466	0,481	вд
Донецька	0,553	0,522	0,692	0,601	0,620	вд
Житомирська	0,216	0,229	0,195	0,183	0,180	вд
Закарпатська	0,256	0,240	0,302	0,241	0,242	вд
Запорізька	0,948	0,972	1,000	0,884	0,890	вд
Івано-Франківська	0,344	0,378	0,416	0,384	0,383	вд
Київська	0,394	0,413	0,375	0,346	0,346	вд
Кіровоградська	0,122	0,132	0,136	0,128	0,126	вд
Луганська	0,157	0,132	0,164	0,173	0,170	вд
Львівська	0,204	0,175	0,197	0,202	0,209	вд
Миколаївська	0,416	0,380	0,374	0,375	0,379	вд
Одеська	1,000	0,987	0,908	0,834	0,862	вд
Полтавська	0,505	0,537	0,534	0,535	0,551	вд
Рівненська	0,156	0,143	0,099	0,024	0,022	вд
Сумська	0,373	0,423	0,425	0,342	0,350	вд
Тернопільська	0,143	0,153	0,129	0,092	0,088	вд
Харківська	0,487	0,523	0,564	0,423	0,434	вд
Херсонська	0,865	1,000	0,973	1,000	1,000	вд
Хмельницька	0,124	0,141	0,081	0,105	0,108	вд
Черкаська	0,278	0,242	0,234	0,196	0,195	вд
Чернівецька	0,234	0,262	0,291	0,205	0,207	вд
Чернігівська	0,177	0,213	0,145	0,131	0,125	вд
м. Київ	0,165	0,174	0,219	0,200	0,206	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Л.3. Кількість колективних засобів розміщення, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,137	0,161	0,124	0,112	0,068	0,066
Волинська	0,235	0,248	0,407	0,326	0,245	0,230
Дніпропетровська	0,436	0,431	0,525	0,567	0,592	0,689
Донецька	0,216	0,229	0,441	0,471	0,442	0,516
Житомирська	0,142	0,151	0,096	0,102	0,109	0,115
Закарпатська	0,439	0,473	0,305	0,316	0,327	0,361
Запорізька	0,645	0,707	0,695	0,711	0,810	0,787
Івано-Франківська	0,441	0,518	0,379	0,342	0,340	0,262
Київська	0,302	0,306	0,486	0,513	0,544	0,533
Кіровоградська	0,089	0,087	0,169	0,198	0,136	0,090
Луганська	0,050	0,055	0,051	0,059	0,048	0,025
Львівська	0,588	0,637	0,729	0,695	0,755	0,730
Миколаївська	0,448	0,512	0,576	0,551	0,565	0,697
Одеська	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,107
Полтавська	0,187	0,202	0,243	0,235	0,293	0,295
Рівненська	0,099	0,098	0,096	0,096	0,088	0,057
Сумська	0,098	0,098	0,119	0,112	0,116	0,090
Тернопільська	0,120	0,125	0,079	0,080	0,088	0,066
Харківська	0,295	0,331	0,379	0,390	0,449	0,393
Херсонська	0,412	0,425	0,605	0,471	0,476	0,533
Хмельницька	0,151	0,170	0,186	0,166	0,190	0,197
Черкаська	0,213	0,225	0,305	0,294	0,293	0,295
Чернівецька	0,148	0,153	0,062	0,070	0,075	0,057
Чернігівська	0,091	0,093	0,141	0,128	0,150	0,123
м. Київ	0,319	0,344	0,791	0,690	0,898	1,000
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Л.4. Кількість суб'єктів туристичної діяльності, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,072	0,075	0,080	0,072	0,025	0,024
Волинська	0,073	0,072	0,068	0,078	0,017	0,012
Дніпропетровська	0,340	0,352	0,381	0,349	0,145	0,129
Донецька	0,035	0,046	0,085	0,078	0,035	0,037
Житомирська	0,059	0,051	0,058	0,055	0,021	0,021
Закарпатська	0,069	0,068	0,083	0,071	0,029	0,026
Запорізька	0,170	0,173	0,172	0,124	0,076	0,075
Івано-Франківська	0,113	0,114	0,117	0,101	0,033	0,028
Київська	0,126	0,126	0,199	0,188	0,063	0,060
Кіровоградська	0,050	0,047	0,049	0,059	0,017	0,012
Луганська	0,020	0,018	0,027	0,037	0,008	0,004
Львівська	0,287	0,306	0,313	0,341	0,129	0,134
Миколаївська	0,073	0,068	0,080	0,069	0,027	0,024
Одеська	0,283	0,286	0,247	0,237	0,123	0,124
Полтавська	0,093	0,101	0,142	0,122	0,019	0,016
Рівненська	0,070	0,065	0,085	0,094	0,037	0,032
Сумська	0,060	0,063	0,072	0,086	0,023	0,019
Тернопільська	0,056	0,049	0,058	0,076	0,019	0,016
Харківська	0,269	0,285	0,243	0,212	0,112	0,115
Херсонська	0,076	0,073	0,073	0,067	0,011	0,007
Хмельницька	0,094	0,098	0,081	0,072	0,024	0,021
Черкаська	0,091	0,100	0,092	0,091	0,027	0,024
Чернівецька	0,070	0,070	0,070	0,064	0,037	0,032
Чернігівська	0,054	0,055	0,053	0,047	0,024	0,021
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Л.5. Кількість тулоператорів, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вД	вД	вД	вД	вД	вД
Вінницька	0,021	0,019	0,020	0,017	0,019	вД
Волинська	0,012	0,013	0,009	0,011	0,006	вД
Дніпропетровська	0,042	0,038	0,034	0,042	0,048	вД
Донецька	0,009	0,000	0,017	0,008	0,006	вД
Житомирська	0,009	0,006	0,009	0,008	0,010	вД
Закарпатська	0,047	0,038	0,040	0,033	0,029	вД
Запорізька	0,021	0,016	0,011	0,008	0,013	вД
Івано-Франківська	0,036	0,032	0,028	0,022	0,022	вД
Київська	0,018	0,022	0,017	0,017	0,032	вД
Кіровоградська	0,003	0,000	0,000	0,000	0,000	вД
Луганська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	вД
Львівська	0,178	0,201	0,165	0,169	0,121	вД
Миколаївська	0,009	0,010	0,009	0,008	0,003	вД
Одеська	0,089	0,064	0,048	0,036	0,038	вД
Полтавська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	вД
Рівненська	0,009	0,010	0,003	0,008	0,006	вД
Сумська	0,003	0,010	0,009	0,008	0,006	вД
Тернопільська	0,024	0,019	0,020	0,019	0,013	вД
Харківська	0,033	0,022	0,011	0,022	0,022	вД
Херсонська	0,009	0,006	0,003	0,006	0,003	вД
Хмельницька	0,003	0,000	0,003	0,006	0,003	вД
Черкаська	0,024	0,029	0,020	0,019	0,019	вД
Чернівецька	0,036	0,032	0,026	0,019	0,019	вД
Чернігівська	0,006	0,003	0,003	0,003	0,003	вД
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вД
м. Севастополь	вД	вД	вД	вД	вД	вД

Таблиця Л.6. Кількість турагентів, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,097	0,102	0,109	0,097	0,030	вд
Волинська	0,094	0,090	0,088	0,102	0,025	вд
Дніпропетровська	0,516	0,531	0,563	0,496	0,215	вд
Донецька	0,050	0,071	0,120	0,109	0,055	вд
Житомирська	0,085	0,071	0,077	0,075	0,030	вд
Закарпатська	0,077	0,081	0,105	0,086	0,030	вд
Запорізька	0,246	0,249	0,243	0,171	0,121	вд
Івано-Франківська	0,136	0,144	0,151	0,131	0,041	вд
Київська	0,184	0,175	0,282	0,260	0,085	вд
Кіровоградська	0,070	0,064	0,070	0,081	0,030	вд
Луганська	0,032	0,029	0,039	0,053	0,014	вд
Львівська	0,286	0,298	0,325	0,357	0,135	вд
Миколаївська	0,104	0,098	0,113	0,097	0,043	вд
Одеська	0,372	0,373	0,324	0,297	0,183	вд
Полтавська	0,142	0,154	0,205	0,180	0,032	вд
Рівненська	0,101	0,092	0,121	0,125	0,059	вд
Сумська	0,092	0,093	0,106	0,121	0,034	вд
Тернопільська	0,074	0,063	0,071	0,093	0,023	вд
Харківська	0,402	0,425	0,354	0,293	0,176	вд
Херсонська	0,106	0,100	0,099	0,085	0,016	вд
Хмельницька	0,132	0,137	0,109	0,091	0,039	вд
Черкаська	0,124	0,137	0,127	0,123	0,032	вд
Чернівецька	0,090	0,086	0,093	0,084	0,050	вд
Чернігівська	0,082	0,085	0,079	0,067	0,039	вд
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Л.7. Кількість музеїв, одиниць

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,636	0,750	0,811	0,419	0,405	0,405
Волинська	0,386	0,400	0,459	0,230	0,378	0,378
Дніпропетровська	0,591	0,650	0,703	0,351	0,338	0,338
Донецька	0,341	0,375	0,405	вд	вд	вд
Житомирська	0,500	0,575	0,622	0,338	0,446	0,446
Закарпатська	0,318	0,350	0,378	0,189	0,311	0,311
Запорізька	0,523	0,575	0,622	0,338	0,338	0,338
Івано-Франківська	0,591	0,650	0,703	0,378	0,405	0,405
Київська	0,523	0,600	0,649	0,324	0,338	0,338
Кіровоградська	0,682	0,725	0,784	0,392	0,392	0,392
Луганська	0,295	0,325	0,351	вд	вд	вд
Львівська	0,591	0,675	0,730	0,365	0,392	0,392
Миколаївська	0,273	0,300	0,324	0,162	0,162	0,162
Одеська	0,295	0,350	0,378	0,189	0,189	0,189
Полтавська	0,909	0,925	1,000	0,527	0,527	0,527
Рівненська	0,318	0,350	0,378	0,189	0,189	0,189
Сумська	0,386	0,425	0,459	0,243	0,230	0,230
Тернопільська	0,682	0,750	0,811	0,405	0,432	0,432
Харківська	0,750	0,825	0,892	0,514	0,595	0,595
Херсонська	0,205	0,225	0,243	0,122	0,122	0,122
Хмельницька	0,614	0,700	0,757	0,378	0,405	0,405
Черкаська	0,659	0,725	0,784	1,000	1,000	1,000
Чернівецька	0,227	0,250	0,270	0,243	0,243	0,243
Чернігівська	0,795	0,875	0,946	0,446	0,446	0,446
м. Київ	1,000	1,000	0,892	0,419	0,419	0,419
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК М

Геополітичні умови забезпечення конкурентоспроможності
індустрії гостинності регіонуТаблиця М.1. Кількість зайнятого населення
в індустрії гостинності, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,161	0,123	0,117	0,108	0,117	0,115
Волинська	0,161	0,162	0,170	0,158	0,190	0,184
Дніпропетровська	0,602	0,635	0,649	0,608	0,630	0,634
Донецька	0,232	0,263	0,278	0,266	0,274	0,274
Житомирська	0,195	0,210	0,205	0,182	0,169	0,173
Закарпатська	0,424	0,398	0,415	0,376	0,385	0,412
Запорізька	0,373	0,407	0,404	0,384	0,376	0,378
Івано-Франківська	0,246	0,278	0,272	0,284	0,280	0,245
Київська	0,407	0,446	0,444	0,421	0,402	0,369
Кіровоградська	0,138	0,144	0,152	0,145	0,160	0,159
Луганська	0,158	0,162	0,161	0,145	0,120	0,118
Львівська	0,681	0,731	0,711	0,758	0,869	0,850
Миколаївська	0,212	0,228	0,222	0,216	0,224	0,228
Одеська	0,669	0,722	0,719	0,676	0,764	0,767
Полтавська	0,249	0,269	0,266	0,255	0,245	0,256
Рівненська	0,277	0,281	0,292	0,284	0,294	0,331
Сумська	0,105	0,126	0,140	0,134	0,128	0,130
Тернопільська	0,184	0,204	0,196	0,192	0,219	0,207
Харківська	0,494	0,602	0,591	0,550	0,557	0,490
Херсонська	0,178	0,174	0,167	0,155	0,172	0,167
Хмельницька	0,136	0,147	0,143	0,142	0,160	0,153
Черкаська	0,158	0,165	0,161	0,158	0,175	0,176
Чернівецька	0,246	0,260	0,257	0,263	0,268	0,259
Чернігівська	0,133	0,138	0,143	0,139	0,143	0,144
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця М.2. Випуск продукції в основних цінах за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування»

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,062	0,064	0,063	0,053	0,073	вд
Волинська	0,052	0,045	0,052	0,040	0,057	вд
Дніпропетровська	0,216	0,216	0,238	0,214	0,288	вд
Донецька	0,086	0,067	0,071	0,073	0,087	вд
Житомирська	0,052	0,053	0,051	0,044	0,062	вд
Закарпатська	0,115	0,111	0,110	0,078	0,092	вд
Запорізька	0,135	0,114	0,115	0,102	0,130	вд
Івано-Франківська	0,096	0,113	0,112	0,095	0,133	вд
Київська	0,189	0,193	0,201	0,174	0,220	вд
Кіровоградська	0,028	0,027	0,028	0,024	0,036	вд
Луганська	0,016	0,015	0,014	0,013	0,017	вд
Львівська	0,331	0,311	0,327	0,282	0,290	вд
Миколаївська	0,067	0,058	0,056	0,050	0,070	вд
Одеська	0,301	0,307	0,330	0,261	0,329	вд
Полтавська	0,080	0,076	0,076	0,068	0,094	вд
Рівненська	0,044	0,042	0,040	0,034	0,045	вд
Сумська	0,039	0,038	0,037	0,034	0,047	вд
Тернопільська	0,038	0,039	0,039	0,031	0,039	вд
Харківська	0,200	0,208	0,203	0,189	0,258	вд
Херсонська	0,064	0,057	0,058	0,050	0,066	вд
Хмельницька	0,054	0,050	0,050	0,043	0,060	вд
Черкаська	0,063	0,060	0,058	0,050	0,069	вд
Чернівецька	0,050	0,049	0,049	0,038	0,046	вд
Чернігівська	0,047	0,044	0,047	0,046	0,062	вд
м.Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м.Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК Н

Показники, що характеризують конкурентні переваги індустрії
гостинності в економічній сферіТаблиця Н.1. Капітальні інвестиції в тимчасове розміщення та харчування
регіонів України, (відсотків до загального обсягу інвестицій по регіону)

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,222	0,077	0,111	0,111	0,000	0,000
Волинська	0,222	0,231	0,111	0,111	0,067	0,000
Дніпропетровська	0,111	0,231	0,556	0,778	0,133	0,333
Донецька	0,111	0,077	0,111	0,111	0,067	0,000
Житомирська	0,111	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Закарпатська	0,444	0,615	0,444	0,556	0,133	0,556
Запорізька	0,222	0,385	1,000	0,556	0,467	0,111
Івано-Франківська	0,556	0,077	0,889	0,222	0,133	0,111
Київська	0,222	0,154	0,111	0,111	0,067	0,000
Кіровоградська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Луганська	0,000	0,077	0,222	0,333	0,000	0,000
Львівська	1,000	1,000	1,000	0,778	0,533	0,667
Миколаївська	0,111	0,385	0,222	0,222	0,000	0,000
Одеська	0,444	0,385	0,889	1,000	1,000	1,000
Полтавська	0,222	0,154	0,111	0,111	0,067	0,000
Рівненська	0,111	0,077	0,111	0,000	0,000	0,000
Сумська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Тернопільська	0,111	0,077	0,111	0,333	0,067	0,000
Харківська	0,444	0,308	0,222	0,222	0,067	0,000
Херсонська	0,111	0,077	0,111	0,111	0,067	0,000
Хмельницька	0,111	0,231	0,222	0,111	0,067	0,000
Черкаська	0,111	0,077	0,111	0,000	0,067	0,000
Чернівецька	0,222	0,385	1,000	0,556	0,467	0,000
Чернігівська	1,000	0,231	0,111	0,111	0,000	0,111
м. Київ	0,889	0,615	0,778	0,778	0,467	1,000
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Н.2. Дохід від надання туристичних послуг, тис. грн.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,001	0,001	0,001	0,001	0,002	вд
Волинська	0,001	0,001	0,001	0,001	0,002	вд
Дніпропетровська	0,002	0,001	0,002	0,001	0,015	вд
Донецька	0,009	0,003	0,001	0,000	0,005	вд
Житомирська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	вд
Закарпатська	0,001	0,001	0,001	0,001	0,002	вд
Запорізька	0,001	0,001	0,001	0,001	0,007	вд
Івано-Франківська	0,032	0,016	0,022	0,010	0,007	вд
Київська	0,001	0,001	0,001	0,002	0,008	вд
Кіровоградська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	вд
Луганська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	вд
Львівська	0,024	0,022	0,002	0,019	0,029	вд
Миколаївська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	вд
Одеська	0,021	0,009	0,009	0,006	0,015	вд
Полтавська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	вд
Рівненська	0,001	0,000	0,000	0,000	0,002	вд
Сумська	0,001	0,000	0,000	0,000	0,002	вд
Тернопільська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	вд
Харківська	0,002	0,002	0,002	0,002	0,008	вд
Херсонська	0,002	0,002	0,002	0,001	0,001	вд
Хмельницька	0,001	0,000	0,000	0,000	0,001	вд
Черкаська	0,000	0,000	0,001	0,001	0,002	вд
Чернівецька	0,002	0,002	0,001	0,001	0,003	вд
Чернігівська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	вд
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Н.3. Туристичний збір, тис. грн.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,021	0,016	0,015	1,000	0,039	вд
Волинська	0,025	0,020	0,018	0,014	0,030	вд
Дніпропетровська	0,119	0,083	0,077	0,056	0,082	вд
Донецька	0,062	0,033	0,037	0,016	0,077	вд
Житомирська	0,024	0,018	0,017	0,027	0,040	вд
Закарпатська	0,150	0,115	0,115	0,034	0,186	вд
Запорізька	0,141	0,108	0,111	0,075	0,179	вд
Івано- Франківська	0,156	0,120	0,112	0,073	0,161	вд
Київська	0,085	0,062	0,071	0,091	0,284	вд
Кіровоградська	0,011	0,008	0,008	0,008	0,019	вд
Луганська	0,007	0,005	0,004	0,013	0,042	вд
Львівська	0,572	0,427	0,407	0,257	0,340	вд
Миколаївська	0,079	0,057	0,056	0,052	0,134	вд
Одеська	0,499	0,360	0,350	0,247	0,437	вд
Полтавська	0,049	0,043	0,041	0,274	0,074	вд
Рівненська	0,018	0,012	0,011	0,283	0,029	вд
Сумська	0,015	0,012	0,010	0,011	0,030	вд
Тернопільська	0,016	0,012	0,012	0,013	0,017	вд
Харківська	0,121	0,099	0,090	0,116	0,190	вд
Херсонська	0,128	0,107	0,112	0,112	0,129	вд
Хмельницька	0,032	0,020	0,022	0,025	0,046	вд
Черкаська	0,028	0,022	0,022	0,057	0,057	вд
Чернівецька	0,022	0,017	0,016	0,013	0,020	вд
Чернігівська	0,021	0,018	0,018	0,013	0,042	вд
м. Київ	1,000	1,000	1,000	0,968	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК П

Показники, що характеризують конкурентні переваги
індустрії гостинності в соціальній сферіТаблиця П.1. Середньомісячна заробітна плата працівників
індустрії гостинності, грн.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,638	0,720	0,760	0,684	0,685	0,663
Волинська	0,634	0,634	0,617	0,598	0,542	0,685
Дніпропетровська	0,649	0,683	0,694	0,661	0,766	0,703
Донецька	0,737	0,742	0,649	0,647	0,784	0,678
Житомирська	0,488	0,627	0,595	0,587	0,636	0,631
Закарпатська	0,579	0,565	0,571	0,631	0,638	0,627
Запорізька	0,736	0,736	0,733	0,727	0,793	0,714
Івано-Франківська	0,910	0,855	0,818	0,701	0,807	0,854
Київська	0,929	0,936	1,000	1,000	1,000	1,000
Кіровоградська	0,523	0,590	0,602	0,540	0,597	0,607
Луганська	0,847	0,578	0,501	0,530	0,567	0,578
Львівська	0,643	0,696	0,697	0,631	0,488	0,598
Миколаївська	0,600	0,670	0,643	0,628	0,741	0,665
Одеська	0,753	0,769	0,757	0,694	0,701	0,628
Полтавська	0,560	0,639	0,618	0,768	0,978	0,796
Рівненська	0,481	0,616	0,564	0,537	0,535	0,525
Сумська	0,676	0,689	0,666	0,592	0,692	0,608
Тернопільська	0,453	0,556	0,497	0,537	0,628	0,745
Харківська	0,722	0,776	0,732	0,668	0,687	0,716
Херсонська	0,647	0,858	0,746	0,701	0,739	0,694
Хмельницька	0,370	0,550	0,510	0,497	0,388	0,382
Черкаська	0,451	0,706	0,693	0,701	0,785	0,763
Чернівецька	0,475	0,617	0,509	0,501	0,512	0,273
Чернігівська	0,606	0,666	0,661	0,633	0,565	0,556
м. Київ	1,000	1,000	0,936	0,869	0,891	0,887
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.2. Кількість дітей, які перебували
у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,255	0,281	0,261	0,276	0,272	вд
Волинська	0,188	0,205	0,205	0,210	0,195	вд
Дніпропетровська	0,908	0,861	0,873	0,812	0,804	вд
Донецька	0,338	0,322	0,372	0,402	0,384	вд
Житомирська	0,239	0,232	0,214	0,218	0,213	вд
Закарпатська	0,213	0,264	0,249	0,263	0,256	вд
Запорізька	0,405	0,421	0,394	0,407	0,386	вд
Івано-Франківська	0,365	0,310	0,261	0,206	0,191	вд
Київська	0,342	0,329	0,308	0,319	0,313	вд
Кіровоградська	0,384	0,399	0,405	0,401	0,394	вд
Луганська	0,137	0,116	0,124	0,129	0,127	вд
Львівська	0,135	0,192	0,189	0,171	0,167	вд
Миколаївська	0,235	0,229	0,207	0,200	0,192	вд
Одеська	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
Полтавська	0,482	0,516	0,475	0,496	0,489	вд
Рівненська	0,191	0,248	0,169	0,144	0,137	вд
Сумська	0,471	0,471	0,485	0,490	0,489	вд
Тернопільська	0,056	0,057	0,053	0,040	0,039	вд
Харківська	0,875	0,900	0,938	0,955	0,951	вд
Херсонська	0,521	0,587	0,565	0,591	0,583	вд
Хмельницька	0,189	0,176	0,154	0,135	0,129	вд
Черкаська	0,491	0,480	0,453	0,461	0,459	вд
Чернівецька	0,150	0,138	0,120	0,105	0,099	вд
Чернігівська	0,281	0,301	0,295	0,302	0,300	вд
м. Київ	0,096	0,124	0,130	0,139	0,136	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.3. Кількість туристів, обслугованих
туроператорами і турагентами, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,015	0,019	0,012	0,011	0,011	вд
Волинська	0,014	0,008	0,006	0,006	0,006	вд
Дніпропетровська	0,031	0,038	0,033	0,032	0,032	вд
Донецька	0,006	0,005	0,008	0,007	0,007	вд
Житомирська	0,005	0,005	0,005	0,004	0,005	вд
Закарпатська	0,006	0,007	0,007	0,006	0,006	вд
Запорізька	0,022	0,024	0,016	0,012	0,012	вд
Івано-Франківська	0,043	0,037	0,016	0,013	0,013	вд
Київська	0,014	0,018	0,019	0,018	0,018	вд
Кіровоградська	0,005	0,004	0,003	0,004	0,004	вд
Луганська	0,001	0,001	0,002	0,002	0,002	вд
Львівська	0,099	0,087	0,051	0,051	0,052	вд
Миколаївська	0,005	0,006	0,005	0,005	0,005	вд
Одеська	0,032	0,036	0,023	0,021	0,021	вд
Полтавська	0,008	0,009	0,009	0,008	0,008	вд
Рівненська	0,005	0,006	0,006	0,006	0,007	вд
Сумська	0,005	0,006	0,005	0,005	0,006	вд
Тернопільська	0,004	0,005	0,004	0,005	0,005	вд
Харківська	0,022	0,026	0,018	0,016	0,016	вд
Херсонська	0,009	0,010	0,007	0,006	0,006	вд
Хмельницька	0,011	0,013	0,007	0,006	0,006	вд
Черкаська	0,006	0,010	0,007	0,008	0,008	вд
Чернівецька	0,011	0,010	0,008	0,006	0,006	вд
Чернігівська	0,006	0,008	0,006	0,005	0,006	вд
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.4. Кількість осіб, що перебували
у колективних засобах розміщення, тис. осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,117	0,140	0,065	0,068	0,041	вд
Волинська	0,099	0,108	0,046	0,038	0,050	вд
Дніпропетровська	0,378	0,366	0,316	0,308	0,266	вд
Донецька	0,082	0,123	0,177	0,107	0,129	вд
Житомирська	0,069	0,074	0,028	0,033	0,030	вд
Закарпатська	0,228	0,271	0,094	0,083	0,083	вд
Запорізька	0,262	0,277	0,134	0,141	0,164	вд
Івано-Франківська	0,289	0,295	0,139	0,136	0,218	вд
Київська	0,249	0,254	0,309	0,261	0,334	вд
Кіровоградська	0,055	0,051	0,036	0,043	0,034	вд
Луганська	0,024	0,028	0,019	0,016	0,012	вд
Львівська	0,728	0,855	0,471	0,435	0,406	вд
Миколаївська	0,179	0,181	0,097	0,095	0,128	вд
Одеська	0,435	0,414	0,239	0,250	0,245	вд
Полтавська	0,198	0,226	0,135	0,133	0,155	вд
Рівненська	0,099	0,085	0,033	0,029	0,022	вд
Сумська	0,053	0,050	0,036	0,036	0,048	вд
Тернопільська	0,178	0,108	0,038	0,036	0,028	вд
Харківська	0,227	0,253	0,180	0,153	0,141	вд
Херсонська	0,152	0,139	0,107	0,085	0,117	вд
Хмельницька	0,155	0,159	0,099	0,099	0,087	вд
Черкаська	0,127	0,151	0,087	0,093	0,092	вд
Чернівецька	0,092	0,104	0,044	0,040	0,019	вд
Чернігівська	0,058	0,051	0,047	0,038	0,061	вд
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.5. Кількість іноземців, що перебували
у колективних засобах розміщення, осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,008	0,012	0,006	0,013	0,002	вд
Волинська	0,013	0,013	0,005	0,003	0,005	вд
Дніпропетровська	0,045	0,048	0,027	0,028	0,030	вд
Донецька	0,008	0,001	0,003	0,002	0,003	вд
Житомирська	0,010	0,010	0,004	0,005	0,004	вд
Закарпатська	0,050	0,069	0,023	0,013	0,005	вд
Запорізька	0,006	0,022	0,009	0,011	0,011	вд
Івано-Франківська	0,032	0,040	0,041	0,028	0,033	вд
Київська	0,063	0,078	0,115	0,064	0,048	вд
Кіровоградська	0,001	0,003	0,002	0,003	0,006	вд
Луганська	0,002	0,002	0,002	0,001	0,003	вд
Львівська	0,231	0,305	0,302	0,246	0,143	вд
Миколаївська	0,027	0,025	0,018	0,013	0,010	вд
Одеська	0,165	0,183	0,111	0,113	0,057	вд
Полтавська	0,014	0,017	0,015	0,013	0,011	вд
Рівненська	0,014	0,015	0,009	0,005	0,004	вд
Сумська	0,011	0,009	0,006	0,004	0,006	вд
Тернопільська	0,031	0,032	0,014	0,016	0,006	вд
Харківська	0,076	0,089	0,084	0,054	0,057	вд
Херсонська	0,002	0,001	0,004	0,004	0,006	вд
Хмельницька	0,036	0,036	0,030	0,026	0,026	вд
Черкаська	0,005	0,015	0,007	0,008	0,004	вд
Чернівецька	0,012	0,015	0,013	0,008	0,002	вд
Чернігівська	0,006	0,006	0,009	0,008	0,007	вд
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.6. Кількість резидентів України, що перебували
у колективних засобах розміщення, тис.осіб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,179	0,223	0,097	0,104	0,055	вд
Волинська	0,148	0,170	0,068	0,060	0,065	вд
Дніпропетровська	0,565	0,573	0,474	0,488	0,349	вд
Донецька	0,124	0,202	0,272	0,175	0,173	вд
Житомирська	0,102	0,116	0,041	0,051	0,041	вд
Закарпатська	0,326	0,403	0,133	0,129	0,110	вд
Запорізька	0,406	0,442	0,202	0,225	0,217	вд
Івано-Франківська	0,433	0,460	0,193	0,206	0,283	вд
Київська	0,352	0,369	0,415	0,387	0,433	вд
Кіровоградська	0,085	0,082	0,055	0,069	0,044	вд
Луганська	0,037	0,046	0,028	0,026	0,015	вд
Львівська	1,000	1,213	0,564	0,558	0,497	вд
Миколаївська	0,264	0,284	0,140	0,148	0,170	вд
Одеська	0,581	0,564	0,308	0,339	0,310	вд
Полтавська	0,302	0,362	0,201	0,210	0,205	вд
Рівненська	0,146	0,131	0,045	0,045	0,029	вд
Сумська	0,076	0,077	0,052	0,057	0,062	вд
Тернопільська	0,260	0,158	0,051	0,049	0,035	вд
Харківська	0,310	0,360	0,232	0,216	0,171	вд
Херсонська	0,237	0,229	0,163	0,137	0,156	вд
Хмельницька	0,222	0,238	0,136	0,146	0,109	вд
Черкаська	0,196	0,240	0,130	0,147	0,123	вд
Чернівецька	0,137	0,162	0,061	0,060	0,025	вд
Чернігівська	0,088	0,081	0,067	0,057	0,079	вд
м. Київ	0,954	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.7. Кількість фактично проведених ліжко-днів
у колективних засобах розміщення, тис. од.

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,384	0,409	0,058	0,060	0,060	вд
Волинська	0,179	0,189	0,073	0,053	0,055	вд
Дніпропетровська	0,642	0,612	0,373	0,326	0,324	вд
Донецька	0,367	0,379	0,229	0,285	0,359	вд
Житомирська	0,162	0,146	0,040	0,079	0,093	вд
Закарпатська	0,517	0,614	0,290	0,286	0,145	вд
Запорізька	0,853	0,859	0,000	0,347	0,444	вд
Івано-Франківська	0,540	0,484	0,182	0,157	0,242	вд
Київська	0,406	0,406	0,306	0,343	0,459	вд
Кіровоградська	0,087	0,077	0,038	0,042	0,043	вд
Луганська	0,066	0,058	0,026	0,023	0,032	вд
Львівська	1,276	1,339	0,548	0,524	0,435	вд
Миколаївська	0,420	0,415	0,206	0,183	0,301	вд
Одеська	1,338	1,300	0,443	0,481	0,466	вд
Полтавська	0,423	0,465	0,120	0,120	0,163	вд
Рівненська	0,148	0,139	0,044	0,040	0,025	вд
Сумська	0,096	0,087	0,030	0,030	0,036	вд
Тернопільська	0,152	0,109	0,038	0,035	0,029	вд
Харківська	0,377	0,402	0,171	0,171	0,186	вд
Херсонська	0,510	0,480	0,350	0,240	0,324	вд
Хмельницька	0,201	0,188	0,097	0,100	0,106	вд
Черкаська	0,176	0,198	0,075	0,076	0,094	вд
Чернівецька	0,101	0,108	0,046	0,052	0,043	вд
Чернігівська	0,100	0,077	0,034	0,034	0,060	вд
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.8. Середня тривалість перебування
у колективних засобах розміщення, діб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,737	0,842	0,275	0,305	0,492	0,472	вд
Волинська	0,400	0,500	0,493	0,492	0,373	0,396	вд
Дніпропетровська	0,379	0,487	0,362	0,373	0,407	0,434	вд
Донецька	1,000	0,895	0,391	0,932	0,932	1,000	вд
Житомирська	0,526	0,566	0,435	0,847	1,000	1,019	вд
Закарпатська	0,505	0,658	0,304	0,373	0,593	0,604	вд
Запорізька	0,726	0,895	0,841	0,864	0,915	0,962	вд
Івано-Франківська	0,421	0,474	0,406	0,407	0,373	0,358	вд
Київська	0,368	0,461	0,304	0,458	0,458	0,434	вд
Кіровоградська	0,358	0,434	0,319	0,339	0,424	0,453	вд
Луганська	0,611	0,592	0,420	0,492	0,932	0,962	вд
Львівська	0,389	0,447	0,348	0,424	0,356	0,358	вд
Миколаївська	0,526	0,658	0,652	0,678	0,780	0,774	вд
Одеська	0,695	0,908	0,565	0,678	0,644	0,604	вд
Полтавська	0,474	0,592	0,275	0,322	0,356	0,340	вд
Рівненська	0,337	0,474	0,406	0,492	0,373	0,302	вд
Сумська	0,400	0,500	0,261	0,288	0,254	0,208	вд
Тернопільська	0,189	0,289	0,304	0,339	0,356	0,283	вд
Харківська	0,368	0,461	0,290	0,390	0,441	0,396	вд
Херсонська	0,758	1,000	1,000	1,000	0,932	0,849	вд
Хмельницька	0,295	0,342	0,304	0,356	0,407	0,340	вд
Черкаська	0,316	0,382	0,261	0,288	0,339	0,283	вд
Чернівецька	0,253	0,303	0,319	0,458	0,746	0,717	вд
Чернігівська	0,389	0,434	0,217	0,322	0,339	0,264	вд
м. Київ	0,221	0,289	0,304	0,356	0,339	0,264	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.9. Середня тривалість перебування іноземців
у колективних засобах розміщення, діб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,641	1,000	0,375	0,324	0,133	0,163	вд
Волинська	0,243	0,364	0,354	0,206	0,148	0,140	вд
Дніпропетровська	0,233	0,473	0,604	0,382	0,200	0,186	вд
Донецька	1,000	0,491	0,563	0,941	0,356	0,302	вд
Житомирська	0,194	0,564	0,958	0,662	0,570	0,721	вд
Закарпатська	0,243	0,436	0,438	0,265	0,148	0,128	вд
Запорізька	0,320	0,364	0,583	0,397	0,215	0,186	вд
Івано-Франківська	0,311	0,509	0,438	0,294	0,215	0,186	вд
Київська	0,126	0,291	0,292	0,250	0,111	0,128	вд
Кіровоградська	0,320	0,382	0,833	0,662	0,096	0,047	вд
Луганська	0,466	0,855	1,000	0,750	1,000	0,988	вд
Львівська	0,350	0,618	0,438	0,353	0,148	0,163	вд
Миколаївська	0,340	0,982	1,104	1,000	0,430	0,535	вд
Одеська	0,437	0,673	0,583	0,412	0,222	0,186	вд
Полтавська	0,476	0,818	0,521	0,441	0,244	0,256	вд
Рівненська	0,175	0,364	0,417	0,309	0,141	0,163	вд
Сумська	0,126	0,345	0,542	0,412	0,104	0,128	вд
Тернопільська	0,117	0,291	0,542	0,250	0,119	0,140	вд
Харківська	0,194	0,436	0,500	0,368	0,178	0,209	вд
Херсонська	0,359	1,091	0,604	0,485	0,185	0,209	вд
Хмельницька	0,155	0,255	0,313	0,191	0,089	0,070	вд
Черкаська	0,243	0,291	0,417	0,250	0,156	0,186	вд
Чернівецька	0,194	0,618	0,625	0,456	0,926	1,000	вд
Чернігівська	0,214	0,400	0,271	0,250	0,148	0,163	вд
м. Київ	0,175	0,345	0,396	0,265	0,126	0,105	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.10. Середня тривалість перебування резидентів України
у колективних засобах розміщення, діб

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,737	0,956	0,322	0,305	0,492	вд
Волинська	0,411	0,574	0,576	0,508	0,373	вд
Дніпропетровська	0,389	0,544	0,424	0,373	0,407	вд
Донецька	1,000	1,000	0,458	0,932	0,932	вд
Житомирська	0,547	0,647	0,492	0,847	1,000	вд
Закарпатська	0,537	0,779	0,356	0,390	0,593	вд
Запорізька	0,737	1,029	1,000	0,881	0,915	вд
Івано-Франківська	0,421	0,544	0,475	0,407	0,373	вд
Київська	0,389	0,559	0,373	0,475	0,475	вд
Кіровоградська	0,358	0,500	0,373	0,322	0,441	вд
Луганська	0,611	0,662	0,492	0,475	0,831	вд
Львівська	0,400	0,515	0,441	0,424	0,356	вд
Миколаївська	0,537	0,735	0,746	0,644	0,780	вд
Одеська	0,726	1,118	0,695	0,712	0,644	вд
Полтавська	0,474	0,662	0,305	0,305	0,356	вд
Рівненська	0,347	0,544	0,492	0,492	0,373	вд
Сумська	0,432	0,574	0,288	0,288	0,254	вд
Тернопільська	0,200	0,338	0,339	0,356	0,356	вд
Харківська	0,400	0,544	0,322	0,390	0,441	вд
Херсонська	0,758	1,118	1,186	1,000	0,932	вд
Хмельницька	0,305	0,397	0,373	0,373	0,424	вд
Черкаська	0,316	0,426	0,305	0,288	0,339	вд
Чернівецька	0,253	0,324	0,356	0,458	0,695	вд
Чернігівська	0,389	0,500	0,271	0,322	0,339	вд
м. Київ	0,242	0,353	0,373	0,373	0,356	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця П.11. Коефіцієнт використання місткості колективних засобів розміщення

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,600	0,844	0,769	0,784	0,813	0,774
Волинська	0,857	1,000	0,897	0,757	0,750	0,677
Дніпропетровська	0,457	0,844	1,000	0,811	0,563	0,548
Донецька	0,800	0,906	0,846	0,865	1,000	1,000
Житомирська	0,400	0,781	0,769	0,973	0,813	0,774
Закарпатська	0,571	0,625	0,538	0,432	0,563	0,645
Запорізька	0,800	0,969	0,974	0,946	0,750	0,710
Івано-Франківська	0,486	0,594	0,590	0,568	0,656	0,613
Київська	0,343	0,688	0,872	0,919	0,656	0,613
Кіровоградська	0,514	0,719	0,487	0,622	0,625	0,581
Луганська	0,543	0,656	0,590	0,486	0,563	0,516
Львівська	0,400	0,844	0,795	0,811	0,438	0,387
Миколаївська	0,657	0,844	0,897	0,865	0,875	0,806
Одеська	0,829	0,906	0,692	0,757	0,531	0,484
Полтавська	0,686	0,844	0,744	0,757	0,531	0,484
Рівненська	0,771	0,781	0,538	0,514	0,406	0,355
Сумська	0,543	0,688	0,615	0,622	0,438	0,387
Тернопільська	0,571	0,625	0,564	0,486	0,313	2,581
Харківська	0,543	0,594	0,538	0,568	0,469	0,452
Херсонська	0,686	1,000	1,103	0,946	0,781	0,774
Хмельницька	0,514	0,688	0,769	0,865	0,563	0,516
Черкаська	0,457	0,719	0,667	0,649	0,656	0,581
Чернівецька	0,371	0,563	0,641	0,703	0,438	0,387
Чернігівська	0,714	0,688	0,538	0,676	0,594	0,548
м. Київ	1,000	0,781	0,923	1,000	0,594	0,516
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

ДОДАТОК Р

Показники, що характеризують конкурентні переваги індустрії
гостинності в екологічній сфері

Таблиця Р.1. Видалено відходів, IV клас небезпеки, тис. тонн

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,001	0,001	0,009	0,005	0,001	вд
Волинська	0,005	0,005	0,002	0,003	0,001	вд
Дніпропетровська	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	вд
Донецька	0,085	0,147	0,144	0,176	0,107	вд
Житомирська	0,001	0,002	0,002	0,002	0,001	вд
Закарпатська	0,001	0,002	0,002	0,002	0,001	вд
Запорізька	0,017	0,018	0,015	0,012	0,008	вд
Івано-Франківська	0,007	0,008	0,010	0,016	0,007	вд
Київська	0,014	0,011	0,013	0,014	0,009	вд
Кіровоградська	0,301	0,338	0,342	0,329	0,001	вд
Луганська	0,021	0,005	0,005	0,004	0,001	вд
Львівська	0,016	0,010	0,011	0,011	0,011	вд
Миколаївська	0,018	0,019	0,019	0,018	0,012	вд
Одеська	0,007	0,005	0,005	0,005	0,003	вд
Полтавська	0,003	0,004	0,013	0,599	0,363	вд
Рівненська	0,002	0,002	0,002	0,002	0,001	вд
Сумська	0,003	0,003	0,004	0,004	0,003	вд
Тернопільська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	вд
Харківська	0,008	0,007	0,008	0,009	0,005	вд
Херсонська	0,001	0,001	0,001	0,001	0,000	вд
Хмельницька	0,003	0,002	0,003	0,002	0,001	вд
Черкаська	0,002	0,003	0,003	0,002	0,001	вд
Чернівецька	0,002	0,002	0,002	0,002	0,001	вд
Чернігівська	0,004	0,003	0,003	0,003	0,001	вд
м. Київ	0,003	0,003	0,005	0,006	0,013	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

Таблиця Р.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. тонн

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,003	0,021	0,028	0,024	0,023	0,035
Волинська	0,323	0,627	0,529	0,453	0,353	0,500
Дніпропетровська	0,612	0,005	0,004	0,004	0,003	0,005
Донецька	0,018	0,004	0,003	0,003	0,002	0,004
Житомирська	0,015	0,311	0,208	0,189	0,153	0,235
Закарпатська	0,031	1,000	0,675	0,649	0,545	1,000
Запорізька	0,254	0,018	0,015	0,014	0,012	0,019
Івано-Франківська	0,019	0,016	0,012	0,012	0,013	0,016
Київська	0,029	0,066	0,033	0,028	0,027	0,047
Кіровоградська	0,216	0,262	0,221	0,188	0,168	0,252
Луганська	0,114	0,043	0,058	0,064	0,051	0,080
Львівська	0,053	0,029	0,025	0,027	0,024	0,037
Миколаївська	0,330	0,225	0,206	0,198	0,161	0,230
Одеська	0,152	0,108	0,072	0,073	0,042	0,078
Полтавська	0,333	0,057	0,052	0,047	0,039	0,053
Рівненська	0,030	0,333	0,297	0,242	0,178	0,298
Сумська	0,309	0,158	0,130	0,111	0,086	0,153
Тернопільська	0,138	0,302	0,265	0,255	0,189	0,337
Харківська	0,057	0,071	0,060	0,023	0,019	0,038
Херсонська		0,333	0,218	0,135	0,101	0,164
Хмельницька	0,081	0,152	0,122	0,118	0,099	0,133
Черкаська	0,087	0,066	0,047	0,046	0,035	0,059
Чернівецька	1,000	0,970	1,000	1,000	1,000	1,647
Чернігівська	0,081	0,101	0,091	0,087	0,086	0,122
м. Київ	0,087	0,070	0,092	0,108	0,071	0,072
м. Севастополь	вд	вд	вд	Вд	вд	вд

Таблиця Р.3. Утворення відходів IV класу небезпеки в розрахунку на одну особу, кг

Регіони	2016	2017	2018	2019	2020	2021
АР Крим	вд	вд	вд	вд	вд	вд
Вінницька	0,101	0,093	0,130	0,070	0,030	вд
Волинська	0,187	0,194	0,276	0,188	0,154	вд
Дніпропетровська	0,002	0,002	0,002	0,002	0,335	вд
Донецька	0,026	0,026	0,026	0,019	0,040	вд
Житомирська	0,277	0,308	0,373	0,311	0,118	вд
Закарпатська	1,000	1,000	1,000	1,000	0,375	вд
Запорізька	0,043	0,046	0,048	0,038	0,013	вд
Івано-Франківська	0,088	0,097	0,103	0,056	0,024	вд
Київська	0,138	0,190	0,187	0,153	0,030	вд
Кіровоградська	0,003	0,003	0,004	0,003	0,098	вд
Луганська	0,110	0,468	0,579	0,595	0,202	вд
Львівська	0,112	0,140	0,175	0,150	0,029	вд
Миколаївська	0,061	0,068	0,070	0,059	0,068	вд
Одеська	0,458	0,443	0,484	0,453	0,131	вд
Полтавська	0,033	0,006	0,011	0,002	0,134	вд
Рівненська	0,200	0,348	0,354	0,270	0,088	вд
Сумська	0,246	0,336	0,225	0,180	0,070	вд
Тернопільська	0,153	0,076	0,095	0,121	0,147	вд
Харківська	0,176	0,211	0,253	0,190	0,048	вд
Херсонська	0,366	0,386	0,458	0,354	0,367	вд
Хмельницька	0,122	0,189	0,209	0,170	0,089	вд
Черкаська	0,124	0,130	0,121	0,116	0,035	вд
Чернівецька	0,287	0,336	0,434	0,344	0,429	вд
Чернігівська	0,177	0,192	0,209	0,174	0,073	вд
м. Київ	0,215	0,425	0,449	0,361	0,049	вд
м. Севастополь	вд	вд	вд	вд	вд	вд

**ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, ЗОВНІШНІХ ЗНОСИН
ТА З ПИТАНЬ ТУРИЗМУ І КУРОРТІВ**

м-н Київський, 9, м. Луцьк, 43027, факс (0332) 778 126, e-mail: post@zovn.voladm.gov.ua код ЄДРПОУ 43564564

№ _____

на № _____

від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Смаля Бориса Анатолійовича на тему «Регіональний
вимір забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності»

Результати наукового дослідження Смаля Бориса Анатолійовича використовуються в діяльності Департаменту економічного розвитку, зовнішніх зносин та з питань туризму і курортів Волинської обласної державної адміністрації при визначенні основних напрямків забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в регіоні, розробці заходів, спрямованих на залучення іноземних інвестицій та кредитних ресурсів для розвитку економічного потенціалу Волинської області, сприянні розвитку малих та середніх підприємств індустрії гостинності.

Найбільш актуальними значущими стали такі науково-методичні розробки автора:

- розроблене теоретико-методологічне та організаційне забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в умовах інтеграції до європейського туристичного простору, посилення процесів глобалізації та загострення конкуренції;

- запропоновані цільові орієнтири вибору та реалізації стратегічних інтеграційних позицій регіонів України;

- визначені передумови формування кластеру індустрії гостинності для посилення конкурентних переваг Волинської області.

Отже, отримані наукові результати є актуальними та мають практичний характер і значущість.

Директор

Вероніка БАЛЬБУЗА

Інна Слободюк 778 200

Сертифікат
2B6C7DF9A3891DA1040000007356D300DDF89C03
Підписувач БАЛЬБУЗА ВЕРОНІКА МИКОЛАЇВНА
Дійсний з 07.09.2022 13:26:13 по 07.09.2023 23:59:59

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, ЗОВНІШНІХ
ЗНОСИН ТА З ПИТАНЬ ТУРИЗМУ І КУРОРТІВ

№ 430/08-06/2-23 від 12.04.2023

**ЛУЦЬКА МІСЬКА РАДА
УПРАВЛІННЯ ТУРИЗМУ
ТА ПРОМОЦІЇ МІСТА**

вул. Богдана Хмельницького, 21

м. Луцьк, 43025

тел. (0332) 777924

тел./факс (0332) 777956

E-mail: lutsktourism@gmail.com

Web: www.lutskrada.gov.ua

www.visitlutsk.com

№ _____

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Смаля Бориса Анатолійовича на тему «Регіональний
вимір забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності»

Результати наукового дослідження Смаля Бориса Анатолійовича використовуються в діяльності Управління туризму та промоції міста Луцької міської ради при формуванні програмних документів розвитку туризму в місті, зокрема в частині забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності Луцька.

Найбільш актуальними результатами дослідження є підхід до визначення факторів впливу забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності в місті, який дозволяє систематизувати їх за такими видами: попиту та поведінки туриста (особистісні, психологічні, соціокультурні, ситуаційного впливу та маркетингові); розвитку ринку туристичних послуг (епідеміологічні та безпекові, організаційно-економічні, адміністративні, техніко-економічні, демографічні, соціальні, регіональні); організації надання туристичних послуг (фінансові, інноваційні, інтелектуально-кадрові, політико-правові, інфраструктурні та безпекові); передумови підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності в місті (економічні, політичні, інституційні, соціально-культурні, психологічні), що дозволяє визначити

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат

26B2648ADD3032E10400000072E829006BDEAB00

Підписувач Теліпська Катерина Василівна

Дійсний з 09.11.2022 15:57:22 по 09.11.2024 15:57:22

ЛУЦЬКА МІСЬКА РАДА

№ 22-8/31 від 13.04.2023

основні перешкоди забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності Луцька та запропонувати шляхи вирішення зазначених проблем.

Отже, отримані наукові результати є актуальними та мають практичний характер і значущість.

Начальник управління

Катерина ТЕЛІПСЬКА

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат

26V2648ADD3032E10400000072E829006BDEAB00

Підписувач Теліпська Катерина Василівна

Дійсний з 09.11.2022 15:57:22 по 09.11.2024 15:57:22

ЛУЦЬКА МІСЬКА РАДА

№ 22-8/31 від 13.04.2023

44700, м.Володимир,
вул. Галицького Данила, 7, ЄДРПОУ 43989392
Комунальне підприємство «Туристично-інформаційний центр
Володимирської міської ради»

№1803/1 від 18.03.23

Доктору економічних наук,
професору, завідувачу кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи Луцького
національного технічного університету

Людмилі Матвійчук

У відповідь на запит завідувача кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного університету.

Комунальним підприємством «Туристично-інформаційний центр Володимирської міської ради» вивчено в практичній діяльності наукові положення та висновки дисертаційного дослідження Смаля Бориса Анатолійовича. Враховуючи, що місто Володимир має усі необхідні умови та ресурси для кластеризації індустрії гостинності, пропозиції та методичні розробки визнано корисними.

Рекомендації, щодо процесу регулювання інтегрованих зусиль з розвитку учасників кластеру гостинності, використовуються під час підготовки робочих зустрічей з основними партнерами по обговоренню перспектив інтеграційних процесів, щодо спеціалізації, характеру пропозиції, характеристик послуг індустрії гостинності міста.

Крім того, результати проведеної діагностики конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів України дозволяють виявити передумови створення кластерів гостинності та сформуваги ефективну модель управління їх розвитком.

Директор

Ірина КОВАЛЬЧУК

№ 3 / 22 від 15.11.2022 р.

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційної роботи
Смаля Бориса Анатолійовича на тему «Регіональний
вимір забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності»*

Туристичним агентством «Імперія-Тур» використано в практичній діяльності наукові положення та висновки дисертаційного дослідження Смаля Бориса Анатолійовича, які дозволяють підвищити якість пропонувані туристичних продуктів та послуг, а також інтегрувати їх у нові туристичні ринки шляхом налагодження ділових зв'язків між основними стейкхолдерами індустрії гостинності.

Отримані результати дослідження застосовуються при складанні програм діяльності туристичного агентства та в ході проведення зустрічей з зацікавленими сторонами в розвитку індустрії гостинності шляхом посилення взаємодії та співпраці стейкхолдерів гостинності, що підвищує конкурентоспроможність туристичної агенції.

Отже, отримані у дисертаційній роботі наукові результати є обґрунтованими з науково-прикладних і методичних позицій, мають практичне значення для забезпечення підтримки та розвитку суб'єктів господарювання індустрії гостинності.

Директор

Давидюк Т.М.

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, тел.: +38(0332)74-61-03

e-mail: rector@lntu.edu.ua, web: www.lutsk-ntu.com.ua

код ЄДРПОУ 05477296

12 квітня 2023 № 340/01-14

на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Смаля Бориса Анатолійовича на тему «Регіональний вимір забезпечення
конкурентоспроможності індустрії гостинності»

Дисертаційне дослідження Смаля Б.А. виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Луцького національного технічного університету, а саме науково-дослідної роботи «Дослідження туристично-ресурсного потенціалу Західного Полісся» (номер державної реєстрації № 0120U105661, 2021-2023 рр.), де використано пропозиції автора щодо проведення діагностики рівня забезпечення конкурентоспроможності регіонів України та розроблений автором підхід до вдосконалення системи забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону, теоретико-методологічна платформа якого ґрунтується на комплексі конститутивних елементів (мета, предмет, об'єкт, суб'єкти, специфічні принципи), враховує стримуючі фактори, мотиваційні важелі, цільові завдання та передбачає пріоритетний розвиток визначених видів туризму територій. На основі запропонованого підходу забезпечується формування нових об'єднань суб'єктів гостинності, їх інтеграція у глобальний туристичний ринок, диверсифікація регіональних продуктів та послуг, стійкість та перманентність розвитку регіонів.

Результати досліджень використовуються у навчальному процесі Луцького національного технічного університету при викладанні начальних дисциплін: «Управління якістю туристичних послуг», «Управління проектами у сфері гостинності», «Дослідження світового та регіональних туристичних ринків», «Управління туристичними DESTINATIONAMI», а також при виконанні кваліфікаційних робіт студентів економічних спеціальностей, а також «Готельно-ресторанна справа» та «Туризм».

Ректор

Ірина ВАХОВИЧ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Ужгородська, 26, м.Мукачево, 89600. телефон/факс (03131) 2-11-09
E-mail: www.msu.edu.ua, info@mstu.edu.ua, код ЄДРПОУ 36246368

10.02.2023 № 294

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Смаля Бориса Анатолійовича
на тему «**Регіональний вимір забезпечення конкурентоспроможності індустрії
гостинності**»

Результати дисертаційного дослідження Смаля Бориса Анатолійовича на тему: «Регіональний вимір забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності» були апробовані та впроваджувались в освітній процес Мукачівського державного університету протягом 2021-2023 навчальних років.

Смалем Б.А. досліджено та визначено алгоритм інтеграційного розвитку індустрії гостинності, у фокусі переваг та перспектив для регіонів, де особлива увага приділена Закарпатській області. Удосконалено понятійно-термінологічний апарат дослідження конкурентоспроможності індустрії гостинності та специфіку формування кластерних об'єднань суб'єктів господарювання; проаналізовано та систематизовано інституційне забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності; визначено та надано опис специфіки функціонування кластерів у регіонах України; окреслено основні тренди розвитку гостинності; проаналізовано світову практику забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності у регіонах та досвід розвитку кластерів гостинності в країнах ЄС з погляду перспектив адаптації кращих практик до вітчизняних реалій.

Окремі теоретичні положення та методичні рекомендації Смаля Б.А., які були обґрунтовані в дисертації, використовуються в навчальному процесі Мукачівського державного університету при викладанні дисциплін: «Географія туризму», «Географічне краєзнавство і туризм», «Адміністративно-територіальний устрій, місцеве самоврядування та децентралізація», «Організація та управління просторовим розвитком».

Результати дисертаційного дослідження Смаля Б.А. на тему «Регіональний вимір забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності» обговорено на засіданні кафедри географії та суспільних дисциплін (протокол № 12 від 08 лютого 2023 року).

Перший проректор Мукачівського
державного університету,
д-р екон. наук, проф.

Володимир ГОБЛИК

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Стаття у виданні, яке входить до наукометричної бази даних
Web of Science Core Collection (WoS)*

1. Вахович І.М., Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. (2021) Розвиток індустрії гостинності в сучасних умовах: тенденції та заходи посилення конкурентних переваг. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики., Vol. 6. № 41. С. 494-502. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v6i41.251512>.

*Статті в періодичних наукових виданнях держав,
які входять до Європейського Союзу*

2. Matviichuk L., Smal B. (2022). Integration directions for improving the competitiveness of the hospitality industry. Three Seas Economic Journal, № 2, Lietuva. Integration directions to improve the competitiveness of the hospitality industry. Three Seas Economic Journal, 3(1), P. 123-128. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2022-1-17>

Статті у колективних монографіях

3. Матвійчук Л.Ю., Чепурда Л.Ю., Смаль Б.А. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання восьме / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю., проф. Барського Ю.М., доц. Лепкого М.І. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2022. С. 11-29, 408с.

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. (2022). Стратегічні засади підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності регіону. *Товарознавчий вісник*, №1 (15), 7-20. <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2022-15-1>.

5. Смаль Б.А (2021). Інституційні засади підвищення рівня якості продукції та послуг туристичних дестинацій. *Економічний форум*. № 1(4), С. 62-70. URL <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-4-9>

6. Смаль Б.А. (2021). Регіональні аспекти розвитку конкурентних переваг індустрії гостинності. *Економічні науки: збірник наукових праць ЛНТУ. Серія «Регіональна економіка»*. Випуск 18 (71). Луцьк: ІВВ ЛНТУ, С. 169-179. URL: [https://doi.org/10.36910/2707-6296-2021-18\(71\)-19](https://doi.org/10.36910/2707-6296-2021-18(71)-19).

7. Смаль Б.А. (2021). Регіональна політика підвищення рівня якості продукції та послуг індустрії гостинності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-10>

8. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. (2021). Формування туристичних кластерів як напрям підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. *Науковий економічний журнал «Актуальні проблеми економіки»* №5 (239), С. 6-16. https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/05/05.21_note_ukr_Matviychuk-L.Yu.-Smal-B.A.-6-16.pdf

DOI: 10.32752/1993-6788-2021-1-239-6-16

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Смаль Б.А., Деркач Ю.Ю. Регіональні дослідження питань підвищення якості в індустрії гостинності. ІХ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції» (Мукачеве, 29 жовтня 2021 року), Мукачівський державний університет. Режим доступу: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/> 10

10. Матвійчук Л.Ю., Ступницька М.М., Смаль Б.А. Аналіз конкурентних переваг індустрії гостинності Волинського регіону. Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (Луцьк, 29 листопада 2021 року) / відпов. ред. Л.В. Ільїн. Луцьк: ПП Іванюк, 156 с., С. 105-108.

11. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. Стратегічні підходи підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг індустрії гостинності регіону. Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (Луцьк, 17 грудня 2021 року), Луцьк: ІВВ ЛНТУ. 404 с., С. 118-121.

12. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. Фактори впливу на конкурентні переваги індустрії гостинності України. V Міжнародна науково-практична конференція «Інновації та перспективи світової науки» (Ванкувер, Канада, 29-31 грудня 2021).

13. Смаль Б.А. Якість як фактор конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. Якість та безпечність товарів: [матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, (Луцьк, 13 травня 2022 року) / за наук. ред. д.т.н., проф. В.В. Ткачук. Відділ іміджу та промоції ЛНТУ. 216 с., С. 173-176.

14. Матвійчук Л., Лепкий М., Смаль Б. Конкурентоздатність індустрії туризму Волинського регіону в умовах війни. Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022 року). Геопринт. С. 20-23.

15. Матвійчук Л. Ю., Жадько О. А., Смаль Б. А. Європейський досвід забезпечення сталого розвитку туризму в сучасних умовах. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: (Черкаси, 23-24 березня 2023 року), ЧДТУ. 175 с., С. 60-62.

16. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А., Жадько О.А. Забезпечення безпеки як умова сталого розвитку туристичних територій в Україні. Проблеми гарантування безпеки людини в умовах сучасних викликів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Луцьк, 23-24 березня 2023 року). ІВВ ЛНТУ, 223 с.